

TÜRK İDARE DERGİSİ

İÇİŞLERİ BAKANLIĞINCA İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

Yıl: 42

TEMMUZ – AĞUSTOS 1971

Sayı:331

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TETKİKLER :

3	Hazırlık Soruşturması, C. Savcısının Zabıta ile İlişkileri Üzerinde Bir İnceleme.....	M.Muhtar ÇAĞLAYAN
17	Polis Köpeklerinden Faydalanmalıyız	Hüseyin IŞIK
34	Belediye ve Özel İdarelerde Kişi Borçları Yönünden Akçalı Denetim.....	Seyfettin NALİŞ
91	III. Beş Yıllık Plân ve Şehirleşme Sorunu	Dr. Jur. A. Şerif Onaran
110	Afetler İçin Acil Yardım Plânlarının Hazırlanması	Turgut TİMUR

İDARİ COĞRAFYA

133	Kayseri İli Merkez İlçesi İdari Coğrafyası	Osman Gümrükçüoğlu
169	KARARNAMELER	
189	HABERLER	Yiğit KIZILCAN

TETKİKLER

HAZIRLIK SORUŞTURMASI, C. SAVCISININ ZABITA İLE İLİŞKİLERİ ÜZERİNDE BİR İNCELEME

M, Muhtar ÇAĞLAYAN
Ankara Hâkimi

1) İşlenen bir suç, toplumun dirlik ve düzenini bozmuş, ona zarar vermiştir. Suçu ve suçluyu kamu adına izliyerek, onu cezalandıracak olan mahkeme önüne sevk ve hakkında tertip olunacak cezayı yerine getirmek, C. Savcısının görevidir. İşte; işlenmiş olan bir suçtan dolayı olaya el koyarak, suç işliyen kişiyi yakalayıp, sübut delillerini toplamak ve mahkemeye sevkeylemekten ibaret olan C. Savcısının yaptığı işleme «Hazırlık tahkikatı» ve «Kamu dâvası» diyoruz.

Kanun, kamu dâvasını açmak görevini Cumhuriyet Savcısına vermiştir. (C.M.U.K. Madde 148/1)

Cumhuriyet Savcısı, ihbar veya herhangi bir suretle bir suçun işlendiği zehabını verecek bir hâle muttali olur olmaz, hemen işin hakikatini araştırmağa mecburdur. (C.M.U.K. Madde 153/1)

C. Savcısı, bu tahkikatı yaparken, sadece sanığın aleyhine olan hususları değil, lehine olan cihetleri de arar ve kaybolmasından korkulan delillerin toplanmasına ve zabtına çalışır. (C.M.U.K. Madde 153/2)

Gerekçede bu hususta; (Kamu dâvasının ikâmesi C. Savcılığına mevdu vezaiften olduğuna göre; dâvanın ihzarı da o makama ait olmak tabiidir. Bu maksada binaen kanun lâyihası, C. Savcılığına hazırlık tahkikatı icrası salahiyetini vermiştir. Vazife, çok mühimdir. C. Savcısı, rastgele herhangi bir ihbarı mücerret üzerine, kamu dâvasını tahrik edemez... C. Savcılarının, ikâmei dâva meselesinde kanaati kanuniyeleri dairesinde hareket edebilmelerinin ve mahkemeye dâvayı müstahzar olarak sevk etmek hususundaki mecburiyetlerinin neticesi olarak, kendilerine vâsi derecede bir hazırlık tahkikatı icrası salahiyeti verilmiştir. Bu tahkikat, hem dâvanın takibindeki hakkı takdirini hüsnü istimale, hem de cürmün delillerini derhal istihsal ve cem ederek, dâvayı her ci-

hetle hazırlıklı olarak mahkemeye şevke matûf bir salahiyettir. Bununla, her ihbarı ve şikâyeti lüzumlu ve lüzumsuz mahkemelere sevk etmek suretiyle mahkemelerin beyhude işgaline mahal bırakılmamış olduğu gibi, cürmün delillerini evvelce toplamak suretiyle de mahkemelerin muhakemeyi derhal icra etmesi ve birden hitama erdirmesi gâyesi takip edilmiştir) denilmektedir. (1)

Biz, bu hazırlık soruşturması sırasında ve soruşturmanın sonunda yapılan işlemlerde gerek meslekdaşların, gerekse zabıta âmir ve memurlarının yanıldıklarını tesbit eylediğimiz bâzı önemli noktaları açıklamak amacıyla bu yazıyı kaleme almış bulunuyoruz.

2) Hâkim, dâvacısı olmayan bir işe, önüne getirilmeyen bir dâvaya bakamaz. İşlenen bir suçtan dolayı soruşturma yaptıktan sonra, şartlarının gerçekleşmesi halinde kamu dâvasını açarak, suç işliyen kişinin cezalandırılmasını istemek yetkisi C. Savcısına aittir.

C. Savcısı, 153. maddede yazılı neticelere varmak, yâni kamu dâvasını açmağa yer olup olmadığına karar vermek için, bütün memurlardan her türlü malûmatı isteyebilir. Gerek doğrudan doğruya ve gerek zabıta makam ve memurları vasıtasıyla her türlü tahkikatı yapabilir.

C. Savcısının, zabıta âmir, memur ve makamlarıyla olan ilişkileri C.M.U.K. nun 154. maddesinde gösterilmiştir. Filhakika bu maddeye göre; C. savcısı, mühim ve acele hallerde bilûmum zabıta makam ve memurlarına şifahî ve bunlardan gayri hallerde zabıta âmirlerine yazılı olarak emir verecek ve şifahî emir verdiği ahvalde, müstaceliyetten ve vermiş olduğu emirden zabıta âmirini de haberdar edecektir.

Ancak, 7201 sayılı Tebligat Kanunu, bazı hükümler getirmiş olduğu için, sözü geçen kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren C. savcıları ile zabıta makamları arasında bâzı anlaşmazlıklar çıkmış, Adalet ve İçişleri Bakanlıklarına intikal eylemiş olan bu anlaşmazlıklar, her iki Bakanlık arasında vukubulan yazışmalar sonunda, şu noktalar üzerinde anlaşmaya varılmak suretiyle çözümlenmiştir. Buna göre;

a) Hazırlık tahkikatı sırasında C. savcıları ile, meşhut suçlarla, tehirinde zarar umulan hallerde sulh ve sorgu hâkimleri, bu tahkikatla ilgili olarak ve onun selâmetle yürütülmesini sağlayacak, gereken tedbirleri alabilecekleri gibi; sarhoşluk, yaralama, müessir fiil, ırza geçme v.s. gibi olaylarda, yaş ve fark ve temyiz kudretinin tesbiti konularında mağ-

(1) 1412 sayılı kanunun gerekçesi.

dur ya da sanığın derhal doktora sevk edilerek, muayeneleri ile geçici veya kesin raporlarının alınması hususunda zabıtaban talepte bulunabileceklerdir.

b) Cumhuriyet savcısının, hazırlık tahkikatı sırasında ifadelerinin alınmasına lüzum gördüğü şahitleri, zabıtaya yazacağı —hukukî bakımdan hiç bir suretle geçerli olmayan— bir müzekkere ile celbeylemesi kanuna uygun değildir.

c) ihzar müzekkeresi, zor kullanmayı gerektirir nitelikte olması hasebiyle, ihzaren celbedilecek olan sanık veya şahitlerin herbiri için ayrı ve matbu ihzar müzekkeresi doldurulması gerekli olup, «işin tutukluya taallük eylediği» nden bahisle, bir çok kimselerin listesini ihtiva eden bir kâğıdın zabıtaya gönderilerek, «celplerinin temini» yada «ihzaren celplerini» istemek de kanun ve tüzük hükümlerine aykırıdır.

d) Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile 7201 sayılı Tebligat Kanunu ve Tebligat Nizamnamesinin ilgili hükümlerine göre; sanık ve tanıkların usulüne uygun şekilde hazırlanmış olan «davetiye» ile celbedilmeleri ve ancak vukubulan tebligata rağmen, davete icabet eylemeyenlerin, —sulh hâkiminden alınacak karara binaen— ihzar müzekkeresi ile celplerinin temini ve ihzarların, matbu örnek kâğıdına, her bir şahsın kimliği iyice bilinecek ve seçilecek şekilde ayrıca yazılmasından sonra, zabıtaya gönderilmesi gerekip, işin tutukluya taallük eylediğinden bahisle, sadece bir kâğıda çok adette şahsın listesi yazılarak, infaz edilmek üzere zabıtaya gönderilmemesi icap eder.

e) Ayrıca, zor kullanma hususunda bütün zabıta memurlarının; icra memurlarının yazılı başvurmaları üzerine, kendilerine yardım ve emirlerini ifa etmekle mükellef oldukları, İcra İflâs Kanununun 81 ve 359. maddelerinde ve jandarma teşkilât ve vazife nizamnamesinin 76/2, 110/3 ve 219 ncü maddelerinde yazılı bulunmaktadır.

f) Ceza ve tutuk evlerinin dıştan korunması, tutuklu ve hükümlülerin bir yerden diğer bir yere sevk ve nakilleri; tevkif, yakalama ve ihzar müzekkerelerinin yerine getirilmesi de jandarmanın adlî görevlerindendir. (2)

3) Bakanlığa gelen yazılardan; tatbıkatta, hâkimlerle Cumhuriyet

(2) Tamim. Adalet Bakanlığı Ce. iş. 29.4.1969 9/35. Buna paralel olarak İçişleri Bakanlığının Jandarma Genel Komutanlığı ifadesiyle teşkilâta gönderdiği 24.Kasım.1967 gün ve 6795 sayılı genelgesi.

savcılar arasında anlaşmazlık doğuran bir başka meselenin de; «ölünün muayene ve otopsis» olduğu anlaşılmaktadır.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 79 uncu maddesine göre; bir ölünün adli muayenesi tabip huzuriyle yapılır. Otopsi, hâkim ve tehirinde mazarrat umulan hallerde C. savcısı huzurunda, birisi adli tabip olmak şartıyla iki hekim tarafından yapılır. Zaruret hâlinde bu ameliye bir hekim tarafından da yapılabilir.

İşlenen suçun ihbarı üzerine C. savcılar, olay yerine giderek, suçun sübut delillerini topluyor, hazırlık tahkikatını yapıyorlar. «Ölünün muayene ve otopsisini yaptırmak hâkime aittir» diye, daireye gelip sulh hâkiminden bu yolda talepte bulunuyorlar. Ölen bir kimsenin cesedi her geçen an çürümeye ve bozulup dağılmaya mahkûm bulunduğu göre; muayene ve otopsi ne kadar çabuk yapılırsa, ölüm sebebinin en kesin ve doğru bir şekilde tesbitinin mümkün olacağı dikkat nazarına alındığı takdirde, ortada «tehirinde zarar umulan hal» in mevcudiyeti kendiliğinden meydana çıkar. Bu itibarla, C. savcısının, bu kabil ahvalde, tahkikat sırasında; ölünün muayene ve otopsisini yaptırarak, ölüm sebebini de tesbit ettirmesi, maslahata daha uygun düşer. Böyle yapılmayıp da; hâkimden otopsi yaptırılması istendiği zaman, hâkim de «tehirinde zarar umulan hal mevcut olduğu için, bunu C. savcısı da yaptırabilir» diye talebi reddeylemekte, C. savcısının bu red kararına vukubulan itirazı, asliye ceza hâkimi tarafından reddolunmakta ve bu kerre, sözü geçen kararın yazılı emirle bozdurulması için dosya Adalet Bakanlığına gönderilmektedir. Böylece, aradan haftalar, hatta aylar geçtikten sonra, mezar açılarak çıkarılan ceset tamamen çürüyüp bozulduğu için, otopsi yapılmaya elverişli durumda bulunmadığı görülerek, mezara gömülmektedir. Sonuçta da; ölüm sebebi kesin şekilde tesbit edilememiş bir olayın soruşturması ile karşı karşıya kalınmaktadır.

Tehirinde zarar umulan haller mevcut olmayan hâdiselerde de hâkimlerin, C. savcısının otopsi yaptırılması yolundaki talebini reddeylememesi gerekir. (3)

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 79. maddesine tevfikân ölünün adli muayenesinin doktor huzuriyle yapılması lüzumlu bulunmasına ve olay sırasında hükümet doktorunun izinli olması ve başka bir doktor temininin mümkün bulunmaması sebebiyle, hükümet doktoruna vekâlet eden sağlık memurunun mütalâası ile yetinilmiş olmasına göre; düzen-

(3) 4.CD. 9.5.1969 3965/3589. Yayınlanmamıştır.

lenen muayene tutanağı hakkında hükümet doktorundan izahat alınarak, mündericatinın fenne uygun bulunduğu takdirde, teyit ve tasdik ettirilmesi lâzımdır. (4)

Adli tıpta tetkikatı bittikten sonra iade olunan bir kafatasının gömülmesi için sulh hâkiminden karar istihsaline lüzum olmaksızın, C. savcısının, C.M.U.K. nun 152/son. maddesine dayanarak, bu işi yapmasında hiç bir sakınca bulunmadığı düşünülmüştür. (5)

Diğer bir ilçede ölümle neticelenen adli vak'alarda; cürüm izlerinin kaybolmaması için, mahallinde otopsi yapılması gerektiğinde, en yakın hükümet tabibi veya belediye tabibinin, valiliğin muvafakatı alındıktan sonra, vak'a mahalline gitmesi gerekir. (6)

213 sayılı kanuna aykırı bir suçun soruşturmasının yapılması sırasında ; vergi dairesinde bulunan mükelleflere ait olup, gizli tutulması lâzımgelen bilgileri ihtiva eden tarh dosyasının C. savcılığına tevdi edilmesi, bunların alenileştirilmesini mucip olacağından, mükelleflerin rızası olmadıkça, tarh dosyasının C. savcılığına gönderilmesinin mümkün bulunmadığı düşünülmüştür. (7)

Genel zabıtanın (polis - jandarma) el koydukları trafik suçlarında düzenledikleri zabıtların, trafik polisinin aracılığı olmadan, doğruca ilgili mahkemeye tevdi etmeleri, bilhassa kontrolden uzak yerlerde şayanı temenni olmakla beraber, işin ihtisasa dayanması sebebiyle, hatâli ve eksik muamele yüzünden arzulanan sonucu sağlıyamıyacağı için, genel zabıtanın, düzenlediği, trafik suçlarına ait zabıt varakalarının, trafik polisinin aracılığı ile ilgili mahkemeye intikali gerekir. (8)

Karayolları Trafik Kanununa aykırı davranışta bulunanlar hakkında gereken zabtı tanzim ederek, trafik suçlarına bakmağa görevli mahkemeye tevdi edilmek üzere, bağlı olduğu trafik bürosuna göndermesi lâzım iken; bu yolda C. savcılığınca verilen emre riayet etmeyen J. K. nının eylemi, adli görevin ihmali sayılmıştır. (9)

(4) 4.CD. 17.1.1967 8334/68. Yayınlanmamıştır.

(5) Mütalâa Ce. İş. 3.4.1969 13982.

(6) Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının Zatişleri ve Muamelât Gen. Müd. İfadesi 28.6.1966 gün ve 43324 sayılı düşüncesi.

(7) Maliye Bakanlığının, Gelirler Genel Müdürlüğü ifadeli 12.4.1969 gün ve 24402—5/137—14617 sayılı düşüncesi.

(8) İçişleri Bakanlığının, Emniyet Genel Müdürlüğü ifadeli 18.3.1968 gün ve 62282/8—26205 sayılı düşüncesi.

(9) 4.CD.28.9.1967 3106/4945.

Keza, asliye hukuk mahkemesinde; iki kere müzekkere yazılarak, doğum vukuat ilmühaberi istendiği halde, göndermiyerek, nüfus kaydı örneği gönderen nüfus kâtibinin eylemi, usulün 154/3. maddesinin mutlak hükmünün kapsamına giren adli görevi ihmal sayılmıştır. (10)

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 143. maddesinin açık hükmü muvacehesinde; C. savcılarının, hazırlık tahkikatı sırasında sanık müdafiinin veya suçtan zarar gören vekilinin, dâva evrakını tetkik yolunda vukubulan isteklerinin olumlu karşılanıp yerine getirilmesi gerekir. (11)

Muhtarların, evlenme işlerine taallük eden vazifeleri, doğrudan doğruya adli vazifeleri cümlesinden bulunması hasebiyle, C.M.U.K. nun 154. maddesi hükmüne göre; işin idare kurulu ile bir ilgisi bulunmadığı halde, isabetsiz düşüncelerle duruşmanın muvakkaten tatiline karar verilmesi kanuna aykırı görülmüştür. (12)

Noterlik Kanununun 56. maddesinin son fıkrası, noter hakkında cezayı müstelzim bir fiilden dolayı şikâyet veya ihbar yapıldığında, C. savcılığınca Bakanlıktan izin alınmadan takibata girişileceği ve keyfiyetin Bakanlığa da bildirileceği hükmünü ihtiva eylediği, özellikle aynı kanunun 57. maddesinin bakanlığa verdiği, işten el çekirme yetkisinin kullanılması yönünden önemi bulunduğu cihetle, noterler hakkında, görevleri ile ilgili olsun olmasın, başlayan ceza soruşturmasının derhal bakanlığa bildirilmesi tebliğ olunmuştur. (13)

4) Hazırlık soruşturması sırasında Cumhuriyet Savcısının yapabileceği tahkiki muameleleri için kanun 155. maddesinde bir esas kabul eylemiştir. Filhakika, bu maddenin muhalif mefhumuna göre; Cumhuriyet Savcısı, kanunun ancak bir hâkim tarafından yapılabileceğini tasrih eylediği tahkik muamelelerinin dışında kalan bütün muameleleri yapabilir. Maddede; C. Savcısının, ancak bir hâkim tarafından yapılacak tahkik muamelesine lüzum gördüğü takdirde, taleplerini, bu muamelenin cereyan edeceği mahallin sulh hâkimine bildireceği yazılıdır. Örneğin, bilirkişi tayinine (Madde. 66), zapta (Madde. 90), mektup vesair posta mersulelerinin zaptına (Madde. 92), aramaya (Madde. 97), tevkife (Madde. 125) karar vermek yetkisi, C. savcısının başvurusu üzerine sulh

(10) 4.CD.20.1.1966 9190/168.

(11) Tamim. Ce. İş. 28.9.1970 27/69.

(12) 1.CD.6.12.1966 2884/2801.

(13) Tamim. Hu. İş. 30.4.1970 39/4—11565.

hâkimine aittir. Şu kadar ki; acele veya gecikmesinde zarar umulan hallerde, C. savcısının, hâkime başvurmaksızın yapılabileceğini kanunun ayrıca belirttiği haller yukarıki genel kuraldan ayrı tutulmuştur.

Sulh hâkimi; yapılmasını C. savcısının istediği muameleye, işin durumuna göre kanunen cevaz olup olmadığını tetkik eder. Böyle bir talebin lüzumlu olup olmadığını tetkike hâkimin hakkı yoktur. Meselâ : Kendisinden talep olunan muamelenin taallük eylediği asıl olayın ceza kanununa göre suç teşkil edip etmediğini, suç faili hakkında kamu dâvası açılmasına yeterli delil ve emareler bulunup bulunmadığını, talepte bulunan C. savcısının yetkili olup olmadığını sulh hâkimi inceliyemez. Fakat hâkim, kendisinden istenen muamelenin yapılmasına kanun cevaz vermiyorsa, bu nedenle talebi reddedebilir. Örneğin, tevkifine karar verilmesi istenen kişi hakkında tevkif şart ve unsurlarının bulunmaması, ifadesinin alınması istenen sanığın muafiyet imtiyazından yararlanan kimse olması gibi. (14)

Mer'aya tecavüzden sanıklar hakkında yapılmakta olan hazırlık tahkikatı sırasında; C. savcılığının, olay yerinde keşif yapılarak, tecavüz edildiği iddia olunan yerin mer'a olup olmadığını tesbiti yolunda vukubulan talebinin reddine dair karar, evrak münderecatına, sanıklara yükletilen suçların niteliğine, gösterilen gerekçeye ve esasen sulh hâkiminin; istenilen muameleye işin vaziyetine göre kanunen cevaz olup olmadığını tetkike ve bu itibarla takdire yetkili bulunmasına binaen, kanuna aykırı görülmemiştir. (15)

Sulh hâkiminin kararı aleyhine C.M.U.K. nun 297. maddesinin genel hükmüne tevfikan tabiatıyla itiraz yoluna başvurulabilir.

5) Zabıta makam ve memurları, esasen suçları aramakla yükümlü oldukları cihetle, bunlar suça iki şekilde el koyabilirler :

a) Cumhuriyet savcısı, daha önce bizzat el koymuş olduğu bir suça ait bâzı tahkik muamelerinin yapılmasını zabıtaban ister.

b) Cumhuriyet savcısı, suçun işlendiğini henüz haber almadan zabıta, herhangi bir suretle olayı öğrenmiş olur.

Bu ikinci halde zabıta; işin tenviri için lâzımgelen acele tedbirleri almakla birlikte, düzenliyeceği evrakı Cumhuriyet savcılığına gönder-

(14) Baha Kantar. Ceza Muhakemeleri Usulü. Sh. 166.

(15) 6. CD. 13.6.1969 3697/3628. Yayınlanmamıştır.

mekle yükümlüdür. (Madde. 156) Ancak, hâkim tarafından derhal yapılması iktiza eden tahkik muamelelerine lüzum olduğu ahvalde, düzenlediği evrakı, doğrudan doğruya sulh hâkimine gönderebilir. Şu ciheti önemle belirtelim ki; işlenen suçtan ötürü asıl tahkik vazifesi Cumhuriyet savcısına ya da sulh hâkimine ait olduğu için; zabıta, işlendiğini haber aldığı suçlara ilişkin olarak sadece, işin aydınlanması için acele tedbirleri alacak, delillerin olduğu gibi muhafazasını ve kaybolmamasını sağlayacak ve düzenliyeceği evrakı derhal Cumhuriyet savcısına gönderecektir. Bu evraktan maksat; özellikle, işlenen suç, failini ve olay yerinde elde edilen sübut delillerini ve bunlara ait izahatı ihtiva eden kâğıtlardır İşlenen bir suçtan haberdar edilen zabitanın yapabileceği tahkik muameleleri; sadece bu zabıt varakalarının sür'atle tanzimini mümkün kılacak daireye maksur ve münhasır olmak lâzımgelir. (16)

Kanun, zabıtaya düzenliyeceği evrakı derhal Cumhuriyet Savcısına göndermek yükümlülüğünü yüklediğine göre; zabitanın, hazırlık tahkikatını genişletmek maksadiyle, günler boyunca başkaca tahkik muamelelerine girişmesi kanuna uygun değildir.

Zabıtaca, gönderilen evrakın incelenmesi sonunda; Cumhuriyet Savcısının, genişletilmesine lüzum gördüğü tahkik muamelelerini yapmasını zabıtanın istemesi her zaman mümkündür.

6) Ağır cezalı olmayan meşhut suçlarda zabıta; işlenen suç tesbit eder etmez, yakaladığı suç failini, düzenliyeceği tutanak ve ele geçirdiği sübut delilleriyle birlikte, vakit geçirmeksizin aynı günde Cumhuriyet Savcısına teslim ile yükümlüdür. (3005 sayılı Kanun Md. 4/1)

Ağır cezalı meşhut suçlarda; işlenen suçun sübut delillerinin tesbiti görevi münhasıran Cumhuriyet Savcısına verilmiştir. (3005 sayılı kanun Md. 4/5)

Şu halde, ağır cezalı meşhut bir cürmün işlendiğini haber alan zabıta keyfiyeti derhal Cumhuriyet savcısına bildirmekle birlikte; olay yerine giderek, hal ve maslahatın icabettirdiği acele tedbirleri alacak, delillerin kaybolmasını, suç failinin kaçmasını önliyecek, C. savcısı gelip olaya el koyuncaya kadar, durumun aynen muhafazasını sağlayacaktır. Cumhuriyet savcısı, olay yerine gelir gelmez tahkikata el koyacak, bizzat yapmaya başlayacaktır.

7) Kanun, meşhut suçlarla, gecikmesinde zarar umulan hallere ver-

diği önemin tabii bir sonucu olmak üzere, Cumhuriyet savcısından başka, sulh ya da sorgu hâkimine de tekmil tahkik muamelelerini re'sen yapmak hak ve yetkisini tanımıştır. (C.M.U.K. Madde. 158)

Sorgu veya sulh hâkimi tarafından yapılacak olan tahkik muamelelerinde cumhuriyet savcısı; ilk tahkikatta cârî hükümlere göre bu muamelelere iştirak edecektir. (C.M.U.K. Madde. 162/1.) Keşif, muayene ve otopside veya duruşmaya gelmiyecek olan bir tanık veya bilirkişinin dinlenmesi sırasında hazır bulunabilecektir. (C.M.U.K. Madde. 186). Fakat, sanığın sorgusu sırasında hazır bulunamaz.

Sanık, sorguya çekilmiş ya da tevkif edilmiş olduğu takdirde, cumhuriyet savcısı gibi; keşif muayene ve otopside yahut duruşmaya gelmiyecek olan sanık veya bilirkişinin dinlenmesi sırasında hazır bulunabilecektir.

Sulh veya sorgu hâkimi, hazırlık tahkikatını yaptıktan sonra, düzenleyeceği evrakı cumhuriyet savcılığına tevdi eder. Geri kalan muameleleri yapmak yetkisi artık C. savcısına aittir. Cumhuriyet savcısı, lüzum gördüğü takdirde tahkikatı genişletebilir.

Bu hükümler, cumhuriyet savcısının; sulh veya sorgu hâkiminin, re'sen tahkikata başlamazdan önce işe el koymuş olması halinde uygulanmaz. Cumhuriyet savcısının tahkikata başlamış olduğu ahvalde, sulh veya sorgu hâkimi işe karışamaz. Ancak, hâkim tarafından yapılması gereken bir muamele için cumhuriyet savcısı, sulh veya sorgu hâkimine başvurduğu takdirde hâkim, evrakı inceler ve muameleye işin durumuna göre kanunen cevaz olup olmadığına karar verir. (C.M.U.K. Madde. 155) Bu konu yukarıda incelenmişti.

8) Hazırlık tahkikatı neticesinde; —148. maddede yazılı olduğu üzere— «cezaî takibatı istilzam edebilecek kâfi emareler teşkil edecek vâkıalar bulunduğu anlaşıldığı» yâni —163. maddede yazılı olduğu gibi— «yapılan hazırlık tahkikatı, kamu dâvasının açılmasını haklı göstermeğe kâfi geldiği» takdirde, cumhuriyet savcısı, kamu dâvasını açar. Aksi halde, takibata yer olmadığına karar verir. Cumhuriyet savcısının; takibata yer olmadığına ilişkin verdiği karara, suçtan zarar görmüş olan müstedinin itiraz yetkisi vardır. (C.M.U.K. Madde. 165)

Metinde; (müstedi, aynı zamanda suçtan zarar gören kimse ise) ibaresi kullanıldığına göre; kanunlara sövmek ve hükümetin manevî şahsiyetini tahkir ve tezyif eylemek suçlarından, müstedinin ne gibi zarara

uğradığı izah edilmeksizin, takibata yer olmadığına dair karara vukubulan itirazın kabulüyle kaldırılması kanuna uygun görülmemiştir. (17)

Keza, dine ve din adamlarına sövmekten sanık hakkında verilen takibata mahal olmadığına dair karara vukubulan itirazın kabulüne ilişkin ağır ceza mahkemesi başkanlığınca ittihaz olunan karar, yazılı emre binaen yargıtayca bozulmuştur. (18) Yazılı emirde; (adı geçenin üzerine atılan suç; olay günü yaptığı kavga sırasında, diğer tarafa hitaben; («senin allahını, peygamberini ve kitabını s.k. ederim» diye söz sarfeylemiş olduğu iddiasından ibarettir. C. savcılığınca, bu sözlerde dine hakaret olmayıp, muhatap şahsa hakaret kastı ile söylendiğinden bahisle hakkında takibata mahal olmadığına dair verilen karara, olayla hiç bir ilgisi bulunmayan isimli şahsın itiraz yetkisi mevcut olmadığı gözetilmeden, muterizin din adamı olduğundan ve fiilin TCK. nun 176. maddesine uyup uymıyacağının münakaşası mahkemeye ait bulunduğundan bahisle itirazın kabulünde isabet görülmemiştir) denilmektedir.

Muteriz m 18.7.1967 günlü itiraznamesini, merciine gönderilmek üzere C. savcılığına vermesinden bir gün sonra, 19.7.1967 tarihli dilekçe ile C. savcılığına müracaatla; sanık hakkında şikâyetinden vazgeçtiğini, dâva açılmamasını ifade ve talep etmekle, itirazından da vazgeçmiş olmasına, diğer taraftan C.M.U.K. nun 168/1. maddesi muvacehesinde, adı geçenin müşteki sıfatı kalkmakla, itiraz hakkını da kaybetmiş bulunmasına nazaran, itirazının bu sebeplerle usul yönünden reddi icap ederken, işin esasının incelemesine girilerek, itirazın reddine dair verilen karar kanuna aykırı görülmiştir. (19)

Bankalar Kanununun 80. maddesinde; «Bu kanunda yazılı suçlardan dolayı takibat icrası, Maliye Vekili tarafından C. savcılığına müzekkere yazılmasına bağlıdır. Bu müzekkere ile Maliye Vekâleti aynı zamanda müdahil sıfatını iktisap eder. C. savcıları, takibata mahal olmadığına karar verirlerse; Maliye Vekâleti C.M.U.K. na göre; kendisine tebliğ edilecek bu kararlara karşı itiraza salâhiyetlidir» diye yazılı bulunmakta ise de; Maliye Bakanlığına tanınan bu itiraz yetkisi; ancak Bankalar Kanununda yazılı suçlardan dolayı verilmiş olan takibata mahal olmadığına dair kararlara karşı olup, hâdisede sanıkların eylemi, Bankalar Kanununa değil, Türk Ceza Kanununda unsurları bulunan «hizmet sebebiyle emniyeti suiistimal» suçundan ibaret olup, bu suçtan

(17) 1. CD. 8.12.1970 3229/3334 Yayınlanmamıştır.

(18) 1. CD. 26.12.1967 3169/3309 Yayınlanmamıştır.

(19) 4. CD. 20.12.1967 5275/6820 Yayınlanmamıştır.

dolayı ittihaz olunan karara karşı da C.M.U.K. nun 165. maddesi hükmünce suçtan zarar görmüş olan Raybank T.A.O. vekilinin itiraz yetkisi mevcut olduğu gözetilmeden, zamanaşımının tahakkuku sebebiyle sanıklar hakkında takibata yer olmadığına dair C. savcılığından verilen karara, Raybank T.A.O. vekilinin vukubulan itirazının, Bankalar Kanununun 80. meddesine tevfikan itiraz yetkisinin Maliye Bakanlığına ait olduğundan bahisle reddine ilişkin karar, yazılı emir üzerine bozulmuştur. (20)

Âdiyen hakaret, müessir fiil ve ızrardan sanıkların yapılan hazırlık tahkikatı sonunda : C.M.U.K. nun 344. maddesine tevfikan şahsî dâva yoluyla takibi gereken suçlarda kamu yararı görülmediğinden bahisle, mağdurun görevli mahkemede şahsî dâva açmakta muhtar olması kaydıyla haklarında kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına dair verilen karara vâki itirazın kabulüyle, takipsizlik kararının kaldırılmasına ilişkin, ağır ceza mahkemesi başkanlığınca ittihaz olunan karar; yazılı emre binaen Yargıtay'ca bozulmuştur. (21) Yazılı emirde; (Karar, delil yokluğuna veya fiilin suç teşkil eylemediği sebebine dayanmayıp, sadece olayda kamu yararı bulunmadığı hususu belirtilerek, kovuşturmaya yer görülmemiş olduğuna göre; bunun takdirinin, cumhuriyet savcılığına ait bulunduğu ve savcı kamu yararı görmediği ahvalde, onu dâva açmaya zorlamanın kanuna uymıyacağı gözetilmeden, yazılı şekilde karara vaki itirazın kabulünde isabet görülmemiştir) denilmektedir.

İtirazın tetkik mercii, cumhuriyet savcısının mensup olduğu ağır ceza mahkemesine en yakın yer ağır ceza mahkemesi başkanıdır.

İtiraz dilekçesinde; kamu dâvasının açılmasını haklı gösterebilecek vakıalar ve deliller beyan edilmeli ve varsa bir avukat veya dâva vekili tarafından imza edilmiş bulunmalıdır. (C.M.U.K. Madde. 165./son)

Ağır ceza mahkemesi başkanı isterse, cumhuriyet savcısı o zamana kadar yaptığı bütün muameleleri havi evrakı kendisine gönderir. Başkan, bir diyeceği varsa bildirmesi için bir müddet tayin ederek, dilekçeyi sanığa tebliğ edebilir. Başkan, kararını vermek için soruşturmanın genişletilmesine lüzum görürse; bu hususun tasrihiyle birlikte, mahallî sorgu veya sulh hâkimini memur edebilir. (C.M.U.K. Madde. 166)

Başkan, soruşturmanın genişletilmesine lüzum gördüğü ahvalde, takibata mahal olmadığına dair kararı ortadan kaldırmaksızın, bu nok-

(20) 6. CD. 7.3.1969 1240/1173. Yayınlanmamıştır.

(21) 1. CD. 25.2.1967 398/445. Yayınlanmamıştır.

sanların mahallî sulh veya sorgu hâkimi vasıtasıyla ikmalinden sonra, itirazın kabul ya da reddine ilişkin bir karara varması gereklidir. (22)

Kamu dâvasının açılması için kâfi sebep bulunmadığını anladığı takdirde başkan, itirazı red ve keyfiyeti müstediye, C. savcısına ve sanığa bildirir. İtirazın reddine dair karar, nisbî bir kaziyyei muhkeme teşkil eder ve kamu dâvası, ancak yeni vâkıalara ve yeni delillere dayanılarak açılabilir. Yeni vâkıa ve yeni delil terimlerini; kararın ittihazi esnasında bilinmeyen vâkıa veya deliller suretinde anlamalıdır.

9) Ağır ceza mahkemesi başkanı, kamu dâvasının açılması için kâfi sebep bulunup bulunmadığını incelerken; cumhuriyet savcısının, kamu dâvası açılması hakkındaki kararını verirken dikkat nazarına alacağı, yukarıda izah eylediğimiz 148 ve 163. maddelerde yer alan mülâhazaları gözönünde bulundurmalıdır. Başkanın kararı kesindir. Ancak, 343. maddeye göre yazılı emirle bozulması yoluna gidilebilir.

Başkan, itirazın yerinde ve haklı olduğuna kanaat getirirse; kamu dâvasının açılmasına karar verir. Cumhuriyet savcısı bu kararı icra eder. (C.M.U.K. Madde 168) Başkanın bu hususta ittihaz edeceği karar, cumhuriyet savcısına nezaret mânasında değil, cumhuriyet savcısı ile mağduru cürüm arasındaki ihtilâfı halletmek mahiyetindedir. Müddei şahsiler, bu suretten maada suretlerle cumhuriyet savcısını kamu dâvasını açmaya icbar edemeyecekleri gibi, ehemmiyetleri nisbeten dün bâzı dâvalardan maada hiç bir dâvayı da kendiliklerinden mahkemeye sevk ve arz edemezler. (23)

168. madde gereğince cumhuriyet savcısının kamu dâvası açılmasına yer olmadığına dair vereceği karar üzerine, itiraz merciince sadece kamu dâvasının açılmasına karar verilmesi gerekirken, itiraz varit görülerek takipsizlik kararı kaldırılmakla birlikte, dâvanın asliye ceza mahkemesinde açılmasına karar verilmesi de kanuna aykırıdır. (24)

Yine, itiraz mercii ağır ceza mahkemesi başkanının, itirazı yerinde gördüğü takdirde, itiraz konusu olan takibata mahal olmadığına dair kararı kaldırması gerekli olup, «iddianame» başlığı altında, sanığın duruşmasının asliye ceza mahkemesinde yapılmasına karar ittihazi kanuna uygun görülmemiştir. (25)

(22) 6. CD. 15.4.1970 1752/1739. Aynı mahiyette 4. CD. 10.7.1969. 5706/5437. Yayınlanmamıştır.

(23) 1412 sayılı kanunun gerekçesi.

(24) 6. CD. 15.7.1970 4156/4078. Yayınlanmamıştır.

(25) 4. CD. 23.5.1969 4339/4084. Yayınlanmamıştır.

Cumhuriyet savcılarının, yetki bakımından takipsizlik kararı vermeleri usulün 166, 167 ve 168. maddelerine aykırı bulunduğu gibi, kanunî bir değer taşımayan böyle bir kararın itirazen tetkik ve kararın kaldırılmasına ve gerekli tahkikat yapılarak, unsurları mevcut olduğu takdirde dâva açılması için evrakın C. savcılığına gönderilmesine dair verilen karar kanuna aykırı görülmüştür. (26)

10) Kamu dâvası, ya sorgu hâkimine bir talepname veya doğrudan doğruya mahkemeye bir iddianame vermek suretiyle açılabilir. (C.M.U.K. Madde. 163) Ağır cezalı cürümlerde ilk tahkikatın yapılması mecburidir. Kanunun 421. maddesine göre; ağır ceza işlerinden maksat; ölüm ve ağır hapis ve beş seneden fazla hapis cezalarını müstelzim cürümlere müteallik dâvalardır.

Bu nitelikte bir cürmün işlenmesi halinde cumhuriyet savcısı, suçun vukuunu ve failinin kimliğini tesbit eder etmez, düzenliyeceği bir talepname le ilk tahkikatı açmağa mecburdur. Ancak, ağır cezalı suç meşhuden işlenmiş ve tahkikatını cumhuriyet savcısı bizzat yapmış bulunduğu, bütün deliller tamamiyle toplanarak iş olgun bir duruma gelmiş olduğu ahvalde; cumhuriyet savcısı, düzenliyeceği bir iddianame ile dosyayı ağır ceza mahkemesine sevkedebilir. (3005 sayılı kanun. Madde. 4)

Sulh ceza mahkemelerinin vazifelerine giren suçlarda ilk tahkikat yapılmaz. Ağır cezalı cürümlerle, rü'yeti sulh mahkemelerine ait suçlar dışında kalan yâni asliye ceza mahkemelerinin vazifesine giren suçlarda cumhuriyet savcısı, ya talepname ile işi sorgu hâkimine yahut bir iddianame ile mahkeme sevkedebilir.

Eğer, olay basit ise ve yapılan hazırlık tahkikatı ile suçun teknil sübut delilleri toplanmış ise; cumhuriyet savcısı, doğrudan doğruya bir iddianame ile mahkemeye kamu dâvası açar. Olay karışık olup, mahkemeye bir oturumda karara bağlanmasına müsait olacak tarzda deliller toplanmamış ise; cumhuriyet savcısı, düzenliyeceği talepname ile sorgu hâkimliğinde kamu dâvasını açar.

Kanunumuzun kabul eylediği prensip gereğince duruşmanın bir günde sona erdirilmesi esas olduğu cihetle, cumhuriyet savcısının hazırlık tahkikatını, suçun bütün sübut delillerini toplamak suretiyle iyi ve noksansız bir tarzda yapması gerektir. Aksi halde, tahkikatın tamamının yapılması, mahkemeye bırakılmış olur ki; bu gibi ahvalde duruşmanın aylarca, hatta senelerce uzamasına sebebiyet verilmiş olur.

(26) 7. CD. 16.9.1961 6409/6133. Yayınlanmamıştır.

Şu ciheti de belirtelim ki; yapılan hazırlık tahkikatı sonunda; suç failinin tesbit edilememesi halinde, ne iddianame ile ve ne de talepname ile kamu dâvası açılmaması lâzımdır. Bazı C. savcılar, talepnameye «faili meçhûl» kaydı koymak suretiyle dâva açmaktadırlar. Bu, yanlış bir işlemdir. Sorğu hâkimliğince «kamu dâvasının kabule şayan olmaması» noktasından talepten reddini gerektirir. Hazırlık tahkikatında suç işliyen kimsenin kimliği kesinlikle tesbit edildikten sonra, evrak adli mercie intikal ettirilebilir. Suç failinin kimliğinin tesbiti yeterli olup, ifadesinin alınmış olması şart değildir.

POLİS KÖPEKLERİNDEN FAYDALANMALIYIZ

Hüseyin IŞIK

Tümgeneral

Ankara Merkez J. Bölge Müfettişi

İnsanların en sadık dostlarından olan köpek, tarihin çok eski çağlarından beri insanlarla birlikte yaşamış ve ona sayısız hizmetler ifa etmiştir.

Köpeğin sadakati, efendisine bağlılığı dillere destan olmuş, bir çok memleketlerde bunu belirten anıtlar dikilmiştir.

Köpeklerde sadakat hissi ile beraber koku alma duygusu da çok gelişmiştir. Cesaret ve görme duyguları da oldukça kuvvetlidir. Fare ve karga kadar olmamakla beraber hayvanların zekilerinden sayılır.

Köpeklerin bu vasıflarından orduda ve zabıta hizmetlerinde faydalanma çareleri aranmış ve büyük başarı elde edilmiştir.

ORDUDA KÖPEKLERDEN FAYDALANMA:

Almanlar Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında köpeklerden faydalanmışlardır. Köpekler keşif ve muhabere hizmetinde çok başarılı olmuşlardır. İzleri kolayca farketmekte ve çok kuvvetli koku alma duyguları sayesinde, saatlerce evvel geçen bir insanın hangi tarafa gittiğini bilmektedirler.

Köpekler küçük hedef gösterdikleri, engellerden kolayca atlayıp geçebildikleri için ordularda bilhassa muhabere hizmetlerinde kullanılmaktadırlar.

Köpekler usta hayvan terbiyecileri tarafından sabırla eğitildikleri taktirde çok çeşitli hizmetler ifa edebilmektedirler. Köpekler bekçilik ve hastabakıcılık görevlerini gayet iyi yapmaktadırlar. Savaş meydanlarında koku alma duyguları sayesinde yaralıları bulup taşıyan köpekler pek çoktur. Cephaneler, depolar, sınırlar, yasak bölgelerin korunmasında köpekler birçok faydalar sağlamaktadırlar.

Köpekler karıncalı kemerlerine yerleştirilen minyatür ispiyon mik-

rofonlarla, sınır boylarında veya sık ormanlık bölgelerde faaliyette bulunan karşı tarafın hareketini 1500 metre uzaktan takip edebilmektedirler. Sınır boylarındaki dikenli tellerde yüksek gerilimli elektrik cereyanı olup olmadığı köpekler üzerindeki alıcı elektronik gereçlerle öğrenilmektedir.

Köpeklerin kulaklarının arkasına konan toplu iğne büyüklüğündeki minyatür oparlör sayesinde köpeğin hareketi kontrol edilmektedir. Hatta sınıf boylarında havadan kontrol yapan helikopterler sayesinde köpekler istenilen göreve yönetilebilmektedirler. Batı Almanya'da ve Batı Berlin'de sınırların korunmasında köpeklerden büyük ölçüde faydalanılmaktadır. Halen Almanya'da orduda ve poliste 16 bin köpek kullanılmaktadır.

Bugün İsviçre ordusunda köpeklerden insanların hayatını kurtarmada faydalanılmaktadır.

İsviçre ordusu baş komutanı general GUİSAN Birinci Dünya Savaşında Alp Dağlarının sarp ve yalçın yamaçlarında vukubulan savaşlarda, dinamit veya başka patlayıcı maddeler kullanarak sunî heyelanlar meydana getirilmek suretiyle 40.000 askerin öldüğünü görmüştür. Bunun üzerine köpeklerde heyelânı önceden haber verecek altıncı bir hissin geliştirilip geliştirilemeyeceğini incelemeye karar vermiştir.

BERNE şehrindeki meşhur köpek eğitici FERDİNAND SCHMUTZ, köpeklerin bu hissinin nesiller boyunca uğraşarak geliştirilebileceğini, SEN BERNARD köpeklerini insan hayatını kurtarmak için keşişlerin eğitmediklerini, fakat tecrübeli yaşlı köpeklerin yanına gençleri vererek kurtarma işini öğrettiklerini, aradan uzun zaman geçtikten sonra bunun içgüdü haline geldiğini söylemiştir.

Kocaman, yavaş hareketli, uzun tüylü SEN BERNARD köpekleri, boyunlarında kanyak şişeleri olduğu halde, ikili, üçlü gruplar halinde dolaşarak asırlarca turistlere yardım etmişlerdir. Karlar içinde takati kesilmiş, kendinden geçmiş bir kimseyi görünce onun yüzünü yalayıp kendine getirmeye çalışırlar, sonra da rahipler yetiştinceye kadar turisti ısıtmaya çalışırlardı.

Alp dağlarına SEN BERNARD geçitine SEN BERNARD DE MENTON 980 senesinde bir misafirhane kurduktan sonra günümüze kadar rahipler SEN BERNARD köpekleriyle birlikte çalışarak, fırtınaya tutulan, karda yolunu kaybeden binlerce insanın hayatını kurtarmışlardır.

Bugün MARTİGNY'den RON vadisine ve AQSTA'ya telefon hattı çekilince misafirhanedeki keşişler telefonla havanın durumunu bildirerek turistlere haber veriyorlardı. Alp dağlarında tren yolu tüneline tamamlanınca SEN BERNARD köpeklerine hemen hiç lüzum kalmadı. Bunun üzerine bu köpekler Tibete Himalaya dağlarındaki bir misafirhaneye gönderildi. Asırlık görevlerine şimdi orada ifaya başladılar.

Köpek eğitici FERDİNAND SCHMUTZ'un ordu köpeklerini eğitmeyi kabul etmesi üzerine, bir köpek bölüğü kurularak eğitime başlandı.

Ağır ve az hareketli olan SEN BERNARD köpekleri yerine, hafif olduklarından helikopterlerle ve uçaklarla daha kolay taşınabilen ve daha hareketli olan, Alman ve Belçika çoban köpekleri eğitim için daha elverişli görüldüler.

Bu iki tür köpek uzun tüylü zeki, cesur ve kurtarma işlerinde başarılı geçmişleri olan köpeklerdi.

Köpekler evvela kara gömülen askerleri arayıp buluyorlardı. Bundan sonra yabancılara bulmayı daha sonra da heyelanı haber vermeyi öğrendiler. 25 yıldır bu kurtarma servisi binlerce insanın hayatını kurtarmış veya heyelanları daha önceden haber vermiştir.

İsviçre Silahlı Kuvvetlerinin köpek servisi telefonda 11 no. çevrilerek çağırılır. Köpeklerin yardımı ile her sene birçok insanın hayatı kurtarılır. Kar altında kalan insanlar birkaç saat yaşayabilmektedirler. Bunları kurtarmak için kar yığınının muhtelif yerlerine ince uzun çubuklarla delikler açılarak köpeklere koklatılmakta ve bu suretle insanların çığın hangi kesiminde bulunduğu meydana çıkarılmaktadır.

Maltmarek yakınlarında bir kayakçı kazadan 91 saat sonra bir köpek tarafından canlı olarak bulunup kurtarılmıştır.

1967 senesinde İsviçre ordusuna mensup WİLLİY isimli köpek sahibi teğmen ERNEST ARNDT İsviçre'nin STOCKHORN tepesindeki bir aramaya katılarak, bu tepenin eteğindeki bir çukura düşen bir Fransız kayakçısını kurtarıp battaniyeye sarmışlardı. Köpek WİLLİY ortada hiçbir sebep yokken huysuzlaşmaya başladı ve huysuzluğu gittikçe, arttı. Bunun üzerine teğmen yanında bulunanlara : (Biraz sonra heyelan olacak, hemen buradan uzaklaşalım) dedi.

Köylüler şaşırdılar parlak bir güneşin altında sakin ve sessiz duran doruğa baktılar. Bir heyelan olacağını belirten en ufak bir emare bile yoktu. Bununla beraber subayın emrine uyarak yaralı kayakçı ile birlikte bulundukları yerden uzaklaştılar.

Aradan az bir zaman geçmişteki STOCKHORN tepelerinden beyaz bir bulut koptu. Aşağı indikçe büyüdü ve büyüdüğü sesi duyuldu. Korkunç bir gürültü ile çukur dolup tepe halini aldı. Biraz önce bulundukları yer muazzam bir kar yığını ile dolmuştu.

Köpeklerin bunu nasıl bildiğini kimse açıklayamıyor. Belki de nesiller boyunca kurtarma işinde çalışan köpekler heyelânlara karşı 6 ncı bir hisse sahip olmuşlardır.

Ruslar polis köpeklerinin bilhassa saldırgan ve yırtıcı olmasına önem vermektedirler. Suçluların köpekler tarafından yaralı olarak ele geçirilmesini arzularlar ve bu şekilde eğitirler. Son Polonya ve Doğu Almanya olaylarında özel surette eğitilmiş polis köpekleri, sınırlardan kaçışları önlemek için kullanılmaktadırlar. Bu köpekler belirli bir sınır şeridini geçen herkese saldırmakta, elbiselerini parçalamaktadırlar.

Rus devlet büyüklerinin korunmasında da bu köpekler kullanılmaktadırlar.

Sovyet yüksek şura üyelerinin oturdukları bahçeli evlerde, bahçede ve evin koridorlarında bu köpekler dolaşmakta, içeriye girmek isteyen yabancılara saldırmaktadırlar.

ZABITA HİZMETLERİNDE KÖPEKLERDEN FAYDALANMA:

Zabita hizmetlerinde köpeklerden çeşitli şekillerde faydalanılmaktadır. Her köpek zabita hizmetine elverişli değildir. Bazı cins köpekler, bilhassa Alman çoban köpekleri zabita hizmetinde daha başarılı olmaktadır.

Köpeklerin eğitimi için büyük sabır ve sükûnete ihtiyaç vardır. Köpeklerin temel eğitimi genel olarak 3 ay sürmektedir.

Köpeklere ilk olarak sahiplerinden başkası tarafından verilen en iyi şeyleri dahi yememeleri öğretilir, zira ancak bu şekilde zehirlenmekten kurtulabilirler. Bundan sonra sahiplerinin yanında uyumak, tehlike halinde sahiplerini uyandırmak, istenilen yere sıçramak, suya girmek, belirli bir yerin çevresini koklayıp araştırmak, kaybolan birşeyi bulmak, bir izi takip etmek, gerektiğinde hırılayarak sahibini yanına çağırarak, havlayarak haber vermek, emir üzerine hırsıza katile veya cezaevi firarisine saldırmak, emir üzerine bırakmak, sahibi yokken şüpheli kişileri tevkif etmek, komuta verilirse ısırarak ateşli silâhlardan korkmamak, kendini bıçakla veya tabancayla savunma isteyen serseriye kolundan ısırarak silâhını kullanmasına meydan vermemek, düşen silâhı ağzına al-

mak uzaklaştırmak veya sahibine götürmek, bundan sonra tekrar hücum etmek gibi şeyler öğretilir.

Polis köpekleri gayet kuvvetli olduklarından hemen herkesi yıkabilirler. Çevik olduklarından ve küçük hedef gösterdiklerinden, köpeklere karşı silâh kullanmak güç olmaktadır. İyi eğitim gördükleri taktirde hemen silâh tutan ele saldırmaktadırlar.

Hemen bütün modern devletlerin zabıta kuvvetlerinin kadrolarında polis köpekleri mevcuttur. Bunların eğitim tarzlarında, sürelerinde ufak tefek farklar vardır.

Muhtelif devletlerin zabıtasında kullanılan polis köpeklerinden ve başardıkları işlerden bazılarını kısaca izah edeceğim.

FRANSIZ JANDARMASINDA POLİS KÖPEKLERİ:

Fransız millî jandarması 1943 senesinden beri polis köpeklerinden faydalanmaktadır. 1945 senesinde süvari birlikleri lâğvedilince SEGALA GRAMOT'daki köpek eğitim merkezi jandarmaya devredildi.

Müessese devralındığında 13 cinsten 69 köpek bulunuyordu. Bunlardan sekiz tanesi jandarmaya yararlı olmadığından teslim alınmadı. Geri kalan 21 köpekten ancak 10 tanesinin eğitime yararlı olduğu anlaşıldı. Bu sırada Fransız jandarmasında hizmet eden elli köpek vardı.

Alman ordu köpek yetiştirme merkezinden ancak 1947 senesinde jandarma için köpek sağlanabildi.

Jandarma köpek eğitim merkezi GRAMOT bucağının SEGALA köyünden 2,5 kilometre mesafede 25 dekardan fazla bir alanda yayılmış 25 binadan müteşekkil olup 150 dekar araziye sahiptir.

Yetiştirme merkezinde yetiştirilmeye teşebbüs edilen köpeklerden iyi netice alınmadı. 60 köpek elde edebilmek için 180 köpek beslemek gerekiyordu. Toplu halde beslenen köpekler arasında hastalıklar çıkıyor, köpeklerin bir kısmı ölüyor ,bir kısmı çok korkak olduklarından işe yaramıyorlardı. Bundan başka yetiştirme merkezinde büyütülen bir köpek özel sektörden satın alınandan çok pahalıya mal oluyordu. Bu sebeple 1952 senesinden beri köpek yetiştirilmemektedir.

Lüzumlu köpekler ya özel yetiştiricilerden satın alınmakta yahut bağış olarak kabul edilmektedir.

Jandarmaya lüzumlu köpeklerin bir kısmı da ordu veteriner sınıfı tarafından sağlanmaktadır.

Yetiştirme merkezine getirilen köpekler muayene edilir, vücut ölçüleri alınır, tartılır, sağlık muayenesinden geçirildikten sonra her biri ayrı bir kulübeye konarak karantinaya alınır. Bu sırada kuduza ve diğer hastalıklara karşı aşılanırlar.

EĞİTİM:

Karantinadan çıkan hayvanlar bir başlangıç eğitimine tabi tutulurlar. Eğiticiler onlara bazı yumuşatıcı hareketler yaptırır, emre itaat etmeyi ve bilhassa iz takibini öğretirler. Kabiliyetli oldukları anlaşılan köpekler stajyer jandarmalarla birlikte 3 ay süreli eğitime tâbi tutulurlar.

Birinci haftada insan ve hayvan birbirlerine alıştırlırlar. Yetiştirme çalışmaları, hayvanın bakıcısına iyice alışmasından sonra başlar. Bazen bakıcı ile hayvanın karakteri birbirine uymıyabilir. Bu takdirde ekip değiştirilir. Bakıcının daha iyi uyusabileceği bir köpek bulunur. Yetiştirmeye yumuşatmaya ve itaata alıştırmaya eksersizleriyle başlanır. Sonra yaya olarak tasmalı ve tasmasız takip hareketleri, iz ve eşya arama eğitimleriyle devam edilir. Eğitimin bu safhası en yüksek seviyeye çıkarılır. iz takibi polis köpeklerinin çalışmasının esasıdır.

Eşyanın yerlerinin bildirilmesi, bakıcının korunması, eşyaya ve şahıslara bekçilik yapılmasının öğretilmesi bu safhaya dahildir. Staj sonunda imtihan yapılır. Orta dereceyi aşamıyan köpekler hizmete alınmaz.

HİZMETTEKİ KÖPEKLERİN FAALİYETİ:

1959 senesinde 299 köpek hizmette idi. Bunlar 2789 olayda kullanıldılar ve 682 müsbet sonuç elde ettiler. 1959 senesinin başarı nisbetinin bir sene evvelkine nazaran düşük oluşunun sebebi, suçluların suç işledikten sonra motorlu araçlarla olay yerinden uzaklaşmalarıdır. Bir çok izler bir aracın durma yerinde sona ermektedir. Başarı nisbeti bu yüzden düşmektedir. Mekanik ilerlemeler, bilhassa taşıt araçlarının gelişmesi, hele büyük şehirlerde köpeklerin iz takibini güçleştirecektir. Bununla beraber kayıp personelin, yollarını şaşırmış ihtiyarların veya kaybolmuş çocukların aranmasında daima polis köpeklerinden faydalanılacaktır. Bu gün Fransız jandarmasının 172 araştırma karakolunun hepsinde polis köpeği mevcuttur. Daha ziyade Alman çoban köpekleri kullanılmaktadır.

23 ve 24 Nisan 1970 tarihlerinde Fransız gazetecileri jandarmanın köpek eğitim merkezini gezmişler ve bu konuda bir çok yazılar yazmışlardır. Bu gazetelerin yazdıklarına göre polis köpekleri her sene ortalama 1100 kişinin hayatını kurtarmaktadırlar. Son üç senede köpeklerin

yardımıyla 2191 suçlu yakalanmıştır, ayrıca 583 küçük çocuk ve 561 ihtiyar kayboldukları yerlerden köpekler vasıtası ile bulunmuşlardır. Son 25 sene içinde köpek eğitim merkezinde 2300 köpek eğitilmiştir. Halen burada 72 köpek eğitilmektedir.

BAZI ENTERESAN OLAYLAR:

1. 5 Mart 1958 de Demoles köyünde oturan 9 yaşındaki küçük bir kız çocuğu evlerinin 150 metre yakınındaki yol kavşağına kadar öğretmeni tarafından getirilmiş olmasına rağmen karanlıkta kaybolmuştu.

Çocuğun ebeveyni ve köy halkı tarafından yapılan arama fayda vermeyince saat 20.00 de jandarma karakoluna haber verildi.

ARRY 8 isimli köpek sabah saat 1.55 de olay yerine getirildi. Kızın oturduğu masa ve giydiği önlük köpeğe koklatıldı. ARRY okulun bahçesini dolaşıp yol kavşağına kadar geldikten sonra eve yöneliyor. Köpek tekrar yol kavşağına getirilip küçük kızın havlusu koklatılıyor. Köpek tekrar iz takibine başlayarak bir hangarın gerisindeki bir tarlada dolaşiyor. Tekrar sola dönüp hangara giriyor ve sabırsızlanıyor. Nihayeteki eski bir fırına doğru tereddütsüzce ilerliyor ve kapıyı koklamaya başlıyor. Kapısı kırmızı bir kumaşla örtülü küllüğe doğru ilerleyip kulaklarını dikeyyor. Bu kumaş küçük kızın pardesüsüdür. Kendisi okul çantasının üstüne başını koymuş uyumaktadır. Kızın kayboluşundan 8 saat sonra çağırılmasına ve aramaya katılan pek çok insanın izi karıştırmasına rağmen ARRY 8 izi bulmuştur.

2. 31 MART 1958 de kayak yapan iki genç bir çığın altında kalarak kaybolmuşlardır. Max 4 isimli polis köpeği kar yığınının üzerinde aramaya koyuldu. 20, 30 bin metre karelik bir kar kalınlığı 1, 2 metre arasında olan alanda arama başladı, kayakçılardan birisinin vücudu kısmen karların dışında kaldığından bulundu. Fakat diğer arkadaşı meydanda yoktu.

Max burnuyla karları eşeleyerek aramaya devam ediyor. Sonra bir yerde durarak dönmeye başlıyor. Oradan itibaren burnu ile karları eşeleyerek ve dikkatle koklayarak yavaş yavaş çığın nihayetine doğru 50 metre kadar ilerliyor. Kurtarma ekibinin karın kırmızı lekelerle beneklendiği bir yere kadar götürüyor. Max 4 kazımaya devam ediyor. Bir el, biraz sonra da kayakçının bütün vücudunu meydana çıkarıyor. Kayakçı beyin kanamasından ölmüştür.

3. 17 MAYIS 1959 da sabahın erken saatlerinde Bernwille bucağın-

da bir gün evvel saat 21.30 - 22.00 arasında öldürülen bir şahsın cesedine rastlanıyor.

TAGO adındaki köpek 17 Mayıs saat 07.40 da olay yerine geliyor. Cesedin yayındaki kanlı bir şişeyi, saçları ve çiğnenmiş otları kokladıktan sonra iz takibine başlanıyor. Köpek RN 13 ile CO 60 numaralı yolların kavşağına 350 metre kalıncaya kadar ilerliyor. 100 metre kadar daha yürüdükten sonra bir an durup yolu bırakarak nadas edilmiş tarlalar arasından ilerliyerek, bir kaç evin bulunduğu bir mahalleye giden patikayı takibe başlıyor. Bir bahçeden geçerek P... nin kapısı önünde duruyor.

P... nin suratı çiziklerle doludur. Üzerindeki kan lekesi onun aranan katil olduğunu göstermektedir.

4. 6 TEMMUZ 1959 da 45 yaşlarında madam H... saat 18.30 da evinden kaybolmuştur. Durumun ertesi gün sabah jandarmaya haber verilmesi üzerine VALF 15 adındaki köpek 7 Temmuz saat 15.00 de kaybolan kadının şapkasını kokladıktan sonra iz takibine başlar. Kadının evinden başlayarak Mare değirmeni deneni yere gelir.

.....bir ormana dalar ve ormanın içindeki iki küçük köyü geçerek bir yol kavşağında durur. Saat 19.00 da madam H..... çok yorgun ve aklını kaybetmiş bir halde bulunuyor. Bulunduğu yer 15 kilometre uzaktadır.

FRANSIZ POLİSİNDE KÖPEK:

Uzun tereddütlerden sonra Paris Polis Md. lüğü 1 ARALIK 1950 de polis köpekleri kullanmaya başladı. 1969 senesinde kadrosunda 15 polis köpeği iki yetiştiricisi, 15 bakıcısı, 15 de bakıcı yardımcısı vardı. Bütün köpekler Alman çoban köpeği cinsindendirler ve beşer yaşındadırlar, idarenin şehir bölgesindeki iz takibinin güçlüğü hakkındaki endişesi boşa çıkmıştı. İzler bir metro veya otobüs istasyonunda kesilseler bile büyük bir ilgi topluyorlar. 1968 raporunu Paris polis Md. ne yarı kır vasfındaki yerlerde de sorumluluk yüklemişti.

Bir olay bize durumu daha iyi anlamak imkânını verir:

26 ARALIK 1967 de, 2 motosikletli polis, şüpheli bir otomobil şoförünü Sen Mişel meydanında yakalarlar. Paris sokaklarındaki uzun bir kovalamadan sonra durumdan haberdar olan diğer bir polis arabası şüpheli arabaya yaklaşır. Kaçan arabadaki haydutlar polislere ateş ederek

onları ağır yaraladılar. Haydutların birisi yakalandı. Diğeri yaralı olmasına rağmen kaçtı.

Polis köpeği İGOR sabah saat 04.00 de Saint-Severin sokağında terk edilen arabadan itibaren iz takibine başladı. Polisleri Saint-Germain meydanındaki dört yol ağzına getirdi ve Buci sokağındaki bir taksi istasyonunda durdu. Orada bir şoför yaralı birisini güneyde bir şehre götürdüğünü itiraf etti. Köpek bir polis arabasıyla bu şehre getirildi. Şoförün gösterdiği sokakta tekrar iz takibine başlandı. Köpek polisleri bir binanın onuncu katma götürdü. Polisler kapının önünde kan lekeleri gördüler ve haydutu yakaladılar.

İTALYA POLİS VE JANDARMASINDA- KÖPEK:

İtalya'da bilhassa Kurt, Buldok ve Afgan köpekleri üzerinde durulmaktadır. Tirol dağlık bölgesindeki kurtarma hareketleri için Sen Bernard köpekleri kullanılmaktadır. İtalyanlar köpeklerin eğitime büyük önem vermektedirler. Cinayet ve hırsızlık olaylarında koku alma hisleri çok kuvvetli olan Buldok ve Dok köpeklerinden faydalanılmaktadır.

İtalyan jandarmasının Floransa'da bir köpek eğitim merkezi vardır. Bu merkez bir ara kapanmışsa da 1957 senesinde tekrar faaliyete geçirilmiştir. 1959 senesinde burada 12 köpek vardı. Köpekler Almanyadan satın alınmakta olup fiatları yaklaşık olarak 1500 Türk lirasıdır. Eğitim merkezinde 6 aylık devreler halinde eğitim yapılmaktadır. Köpekler Almanca komutlara alıştıklarından, İtalyanca komutlara alışmayıp bocaladıklarından, komutlar Almanca verilmektedir. Eğitime yalnız erkek köpekler alınmaktadır. Her devre 40 Karabiniyer eğitime katılmaktadır. İtalyan polisinde köpeklerden geniş ölçüde faydalanılmaktadırlar. Polis köpeği ile bakıcısı daima beraber bulunur ve birlikte göreve çıkarlar. Bir köpekten ortalama 8 sene faydalanılmaktadır. Köpeğin her senesi insanların 7 senesine eşittir. Dax adlı bir İtalyan polis köpeği şimdiye kadar gelip geçmiş köpeklerin en ünlülerindendir. Bu köpeğin başarılarından bazılarını kısaca özetliyeceğim.

1. Ünlü polis köpeği Dax'a 13 üncü yıldönümünde bakıcısı tarafından domuz pizrolası ve makarna ikram edilmişti. Fakat köpek bir türlü lokanta beğenmiyor, bakıcısı polis teğmenini bir lokantadan öbürüne sürüklüyordu. Nihayet ufak bir ahçı dükkânının önünde durarak kapıyı tırmalamaya başladı. Kapı açılınca ok gibi içeri dalarak polisten ve kendisinden 6 yıl önce kaçan lokanta sahibini ceketinden yakaladı.

Dax 1946 yılında dünyaya gelmiş olup 1959 senesinde 13 yaşını ta-

mamlamıştı. Köpeğin her senesinin, insanın yedi yılına eşit olduğunu söylemiştik. Buna göre Dax 98 yaşındaki bir insana eşittir.

Dax'ın koku alma gücü akıllara durgunluk verecek derecededir. 12 mil uzaktan kokuyu alabilmekte, yalnız burnuyla değil bütün vücudu ile çalışır. Roma Kriminoloji uzmanlarından biri bu usta köpek için şöyle demişti : (Bu köpek, burun, adele kuvveti, ekip çalışması, önsezi ve eşsiz mahareti kendi benliğinde toplamıştır.)

Roma polis müdürü de bu köpek için şöyle demişti : (Gerçi Dax bir köpek olarak dünyaya geldi. Fakat o, artık bir köpek değildir. En zeki dedektiflerden bile daha başarılı çıktı. Biz onu en iyi adamlarımızdan biri saymaktayız.)

Dax, Fransızların meşhur köpeği (XORO) dan ve Scotland Yard'ın (REX) inden daha başarılıdır. 27 gümüş ve 4 altın madalya kazanmıştır.

Dax ateşlemeden tabanca boşaltmasını bilen tek köpektir. Burnuyla emniyet kanadını yerleştirdikten sonra pençesiyle veya dişleriyle kurşunları teker teker çıkarır. Köpek bunu tam 8 senede öğrenmiştir. Bu köpek tam 400 suçlu yakalamıştır.

Bu köpek iskemleye bağlı bir adamı da çözebilmektedir.

2. Romada hırsızın biri bir kuyumcu dükkânına gece girerek soymaya teşebbüs etti ise de gece bekçisi bunu gördü. Bekçiyle boğuşan hırsız kaçmayı başardı. Derhal olay yerine getirilen Dax gece bekçisinin elbiselerinden hırsızın kokusunu aldı. Polisi şehrin öbür ucuna sürükleyerek bir mahzene götürdü. Mahzende kalan adam sabıkalı bir serseri idi. Fakat bu işle hiç bir ilgisi olmadığına o kadar ısrar etti ki polis kendisine inandı. Köpeğin bakıcısı:

Gece bekçisinin adamı tanımadığına yemin etmesi üzerine, ben de köpeğimin yanıldığına inanmıştım, demiştir. Köpeğe dikkatli olmasını ihtar etmiş, köpek de buna hırlayarak cevap vermiştir. Daha sonra iki polisi peşine takarak tekrar kuyumcu dükkânına getirdi ve oradan bulduğu bir düğmeyi bakıcısına uzattı. Tekrar mahzene döndü. Kapalı bir dolabın önünde durup uzun uzun kokladı, sonra dolabın kapağını açtı, çiviye asılı olan bir pardesüyü ağzıyla indirerek kopuk düğmenin olduğu yere pençesini dayadı. Dax'ın kuyumcуда bulunduğu düğme, pardesünün diğer düğmelerinin eşi idi. Düğmeden kopan iplik trençkotun rengine uyuyordu. Sanık itirafa mecbur oldu.

3. Dax Almanya'da doğmuş bir köpek olup 4 aylıktan bakıcısı tarafından satın alınıp eğitilmişti. Bunlar uzun yıllar birbirlerinden hiç ay-

rılmamışlardır. Birlikte yerler ve aynı odada yatarlardı. Dax'a ayda 55 dolar verilirdi.

Sicilyalı meşhur haydut Cezviliananın adamları Dax'ın bakıcısını yaralamışlardı. O zamanlar çok genç olan köpek, haydutları kovalıyacağı yerde doktor çağırarak efendisinin hayatını kurtarmıştı. Dax 7 defa kurşunla yaralanmıştı.

ALMAN POLİSİNDE KÖPEK:

Polis köpeklerinin en iyisini yetiştiren Almanya'da polis köpeklerinden geniş ölçüde faydalanılmaktadır. Köpekler devlete veya polislere aittir.

Polis köpeği Bavyera devletinde, iz takibinde, şahıs veya eşya bulmada, polisleri korumada veya takipte, aramada ve benzeri işlerde kullanılır.

İz takibi için kullanılan köpeklerin özel surette eğitilmesi gerekmektedir. 5 saatten fazla eski iz üzerinde gidebilen köpekler en iyi eğitilmiş köpeklerdir. Bavyera polisinde şu köpek cinsleri kullanılmaktadır : ALMAN ÇOBAN KÖPEĞİ, POTVERLER TİPİ, UZUN BURUNLU TİPİ, ALMAN BOXER'İ, AİREDALI-TERRİER, DOBERMAN TİPİ.

Alman çoban köpeği diğerlerinden üstün tutulmaktadır. Devletçe satın alınacak köpekler en az bir yaşında olur ve 3 hafta tecrübeye tabi tutulur.

Sahra polisinin kriminal şubelerinde en az bir iz takip köpeği bulunur. Köpeğin eğitilmesi için en az dört haftalık hazırlık devresi lâzımdır.

Polis köpeğinin besinine çok dikkat edilir. Köpeğin değişik ve karışık besine ihtiyacı vardır. Et, darı, arpa lapası, prinç lapası, sebze ve dana kemiği verilir. Et pişmiş olarak verilir. Arada bir çiğ et verilir. Haftada bir gün de aç bırakılır. Yemekler sıcak ve fazla sulu olmamalıdır.

Köpeklerin beslenmesi için bakıcılarına üç ayda bir belirli bir tazminat verilir.

Köpekler hergün fırçalanıp taranmalıdır. Çamurlu ve ıslak ise önce bir havlu ile kurulmalıdır. Yıkandıktan sonra soğuk ve cereyanlı yerde durdurulmamalıdır.

EĞİTİM:

Memurlar köpekleriyle kursa katılırlar. Temel kursu 8 haftadır. Kurs sonunda köpekler 1 numaralı sınava katılırlar.

İlk sınavda başarı kazanan köpekler en erken altı ay sonra ikinci bir kursa katılırlar. Bu kurs altı hafta devam eder ve sonunda 2 no.lu sınav yapılır. Başarılan sınavlar için diplomalar verilir. Köpekler senede bir kere sınava tâbi tutulurlar.

Memur köpeğin iz takibinde başarı kazanıp kazanmayacağını, olayın oluş saatıyla iz takibine çıkış arasında geçen zamanı inceledikten sonra takibe çıkıp çıkmamaya karar verir.

Memur, köpeği olay yerinde iz takibine başlatmadan evvel, olay yeri, aradan geçen zaman suçlunun hangi taraftan gelip hangi taraftan gittiği hakkında izahat aldıktan sonra aramaya başlar. Arama bittikten sonra köpeği takibe başlar. Çok kere izi tamamen takip etmek mümkün olmaz. Demiryolu, buzlu ve betonlu yollarda iz kaybolabilir. Buraları geçtikten sonra iz takibine tekrar başlanır.

Bugün Batı Berlin polisi 500 e yakın köpek kullanmaktadır. Her 7 polisten birinin köpeği vardır.

İNGİLİZ POLİSİNDE KÖPEK:

İngiliz polisi çeşitli teknik araç ve gereçlere sahip olduğu gibi polis köpeklerinden de geniş ölçüde faydalanmaktadır.

Köpek, Londra polisi için kıymetli bir mesai arkadaşıdır. Bir çok servisler onu kullanırlar. Fakat şehirler dışındaki kır bölgelerinde köpekler daha başarılı olmaktadır. Londra polisi gece nöbetinde daima köpekle beraber vazife görür.

Polis, köpeğinin eğitimi için küçük bir ödenek alır. İlk köpekli karakol 1946 senesinde kuruldu. Köpeğin ve sahibinin eğitimi üç ay sürer. Eğitimde evvelâ sahiplerine itaat etmeleri öğretilir. Bundan sonra iz takibi, bir bölgeyi tanımak, bir binayı keşfetmek, kaybolan birisinin izini bulmak, bir şahsın kaçmasını önlemek öğretilir.

Scotland Yard'da 1963 senesinde 189 köpek vardı. Köpekler Londra'da geceleyin dış mahallelerde ve parklarda gündüzleri polisle beraber devriye gezerler.

1962 senesinde 160 polis köpeği 261 tevkifi yalnız başlarına yaptılar. 1247 kişinin tevkifinde sahiplerine yardım ettiler. 32 kayıp şahsı buldular.

BİRLEŞİK AMERİKA POLİSİNDE KÖPEK:

Federal bir devlet olan Amerika'da her devletin hatta her belediye-

nin özel zabıta teşkilâtı vardır. Büyük şehirlerdeki belediye polisleri köpeklerden gerektiği kadar faydalanamadıkları kanaatındadırlar. Bu sebeple nüfusu çok kalabalık olan büyük şehirlerde polis köpeklerinin miktarı azalmaktadır.

1966 senesinde 227 belediyede yapılan bir ankette ancak 79 belediyede polis köpeği kullanıldığı öğrenilmiştir. Güneydeki illerin % 49 unda, kuzey doğudaki illerin % 20 sinde, batıdaki ve ortadaki illerin % 18 inde köpek mevcuttur.

KENYA POLİSİNDE KÖPEK:

Kenya polisinde 20 seneden beri köpek kullanılmaktadır. Başlangıçta bu serviste 1 polis müfettişi, 3 polis ve 5 polis köpeği mevcuttu. Bu gün ise Kenya polisi köpek takımında 1 baş müfettiş, bir baş müfettiş yardımcısı, 4 şef, 7 müfettiş, 2 müfettiş yardımcısı, 8 çavuş ve 120 köpek vardır.

Köpeklerin yetiştirme metodlarında Avrupa devletlerindeki nazaran büyük değişiklikler yapılmıştır.

İlk zamanlarda diğer birçok memleketlerde olduğu gibi her köpek bir tek insanla çalışıyordu. Devriye hizmeti, koku alma ve iz takibi eğitimleri ayrı ayrı yaptırılıyordu. Bu usulün zamanla bazı mahsurları meydana çıktı. Eğer köpeğin bakımcısı istirahatli, izinli olduğundan göreve gelmezse veya mahkemede bulunmak zorunda kalırsa köpek çalışmıyordu.

Eğer bir iz takibi işi için köpeğe ihtiyaç varsa ve elimizde devriye veya keşif hizmetinde çalışan köpek varsa, diğerini getirmek için kıymetli zaman kaybediliyordu.

Bunun üzerine çalışma metodunda değişiklik yapıldı ve hangi yöneticinin emrinde olursa olsun çalışabilecek bütün işleri yapabilecek köpeklerin yetiştirilmesine karar verildi. Birçok derecelerden sonra bu neticeyi verecek bir metod ortaya kondu. Bu sebeple köpek eğitim merkezinde köpeklerin kulübeleri ve personelin lojmanları birleştirildi. Böylece lüzumu halinde insanların ve hayvanların süratle kullanabilmeleri sağlandı.

Köpeklerin merkezi bir şekilde yetiştirilmesi mümkün olsa bile, başlangıçtan itibaren köpeğin bir polise emanet edilmesi, ona alışması, onun emirlerine itaat etmesi onun tarafından çalışmaya gönderilmesi, izleri tanıtılmasının ve onun tarafından yapılması lâzımdır. Bunda ısrar edilir.

Küçük yaştan itibaren köpeklerin bir çok bakıcının emrine itaat etmeleri öğretilir. 1958 senesinden beri kendilerini savunmaları öğretilmektedir. Zira caniler ilk fırsatta köpekleri ortadan kaldırmaya çalışmaktadırlar. Kendilerini savunmayı öğrenen köpeklerin hiç birisi, çeşitli saldırılara uğramalarına rağmen ölmemişlerdir.

12 seneden beri Alman çoban köpekleri ile saf kan Doberman köpeklerinden başka satın alınmamaktadır.

Büyük kalabalık illerde telsiz kontrol bürolarında bir araba ve bir köpek nöbet bekler. Ağır bir suç olduğunda birkaç dakika sonra araba, polis ve köpek olay yerine ulaşırlar. Köpeğin her hangi bir polisle çalışmaya alışmış olması çok faydalı sonuçlar vermiştir.

Kenya'nın en başarılı polis köpeği Hûgo'nun bazı başarılarını kaydedelim.

1. Bir seferinde 45 Km. iz takip ederek çalınan eşyaları buldu.
2. Bir isyan sırasında aynı noktadan hareket ederek üç ayrı yere saklanan 3 asinin izlerini takip ederek teker teker üçünü de yakaladı.
3. Bir başka olayda 24 saat içinde üç sürü hırsızından ikisini yakalamayı başardı. Çalınmış olan bir çok hayvanı da bu arada buldu.
4. Fırtınalı bir gecede bir hırsız 11 Km. takip etti ve bir çukura saklanmış olan hırsızlık malları buldu.
5. Birinci ve ikinci derece yollarda bir suçlunun izini 16 Km. takip etti. Polisi bir nehir kenarına kadar getirdi. Suçlulardan birisi bakıcısı gelinceye kadar köpeği öldürmek istemişse de başarı kazanamamıştır.

Şimdiye kadar köpek Tk. nin şeref tablosuna 17 köpeğin ismi yazılmıştır.

BİZDE POLİS KÖPEKLERİ:

Jandarmamız bir çok teknik yönlerden olduğu gibi köpeklerden faydalanma bakımından Avrupa polisinden hatta Balkan devletleri polisinden geridedir.

1967 senesinde Söğütte bekçi, keşif ve kaçakçılık işlerinde kullanılacak polis köpeklerini yetiştirmek üzere bir köpek eğitim merkezi açılmıştır.

Avrupadan 40 kurt köpeği satın alınmak istenmişse de döviz sağlanamadığından bunları satın almak imkânı bulunamamıştır. Atatürk Or-

man çiftliğinden 12 kurt köpeği yavrusu satın alınarak eğitime başlanmıştır.

Köpek eğitim merkezinde öğretmenlik yapan veteriner astsubaylar K.K.K. lığı Gemlik harasında 2,5 ay eğitim görmüşlerdir.

Köpekler evvelâ temel eğitimine sonra da özel eğitime (keşif ve bekçilik) tâbi tutulduktan sonra 4 köpek Seyyar Birliklere, 4 köpek Urfa, Mardin, Diyarbakır, Siirt İl J. Alay K. lıklarına gönderilmişlerdir.

Urfa İl J. Alay K. lığına gönderilen Atom isimli köpek noksan eğitime ve bakıcısının yetersizliğine rağmen bir çok başarılar sağlamıştır.

ATOM İSİMLİ KÖPEĞİN BAŞARILARI:

1. 4 ARALIK 1968 günü saat 19.00 sıralarında Viranşehir 16 Km. mesafede 06 EF 108 plâkalı kamyon şoförü ile muavini yola taş dizilerek durdurulup hüviyetleri bilinmeyen iki kişi tarafından av tüfeği ile tehdit edilerek iki kol saati ve 800 lira paraları gasledilmiştir. 5 Aralık 1968 de köpek bakıcısı Uzm. J. Çvş. Mehmet DENİZ'le birlikte olay yerine götürülmüştür. Yola dizilen taşlar, olay yerinde sanıklar tarafından düşürüldüğü sanılan kâğıtlar köpeğe koklatılmıştır. Köpek şoseden kuzeye giderek bilâhare dönmüş ve bir müddet yürüdükten sonra Mazik köy yoluna gelmiş, buradan güneye dönerek tekrar Viranşehir Mardin asfaltına gelmiştir. Buradan güneye doğru hareketine devam ederek aşağı Mazik köyünden Kavasoglu 1946 doğumlu Osman Emrenin evinde durmuştur. Köpek 20 den fazla insanın içinden Osman Emre'yi ve suç ortağı 1935 doğumlu Hamaoglu Musa Sak'ı tanıyarak üzerlerine hücum etmiştir.

Şoförle, muavini de kendilerini soyanın bu ikisi olduğunu teşhis etmiş, suçlularda suçlarını itiraf etmişlerdir.

2. 18 Aralık 1968 de Urfa'nın Nemrut gediğinde pusuya giren J. Personeli kaçak olarak getirilen 7 hayvan yükü eşyadan üçünü yakalamışlar diğerleri kaçmıştır. Polis köpeği Atom'a hayvanların izi koklatılmış ve 1 Km. ötede kayalıklar içine saklanan 8 balya kaçak eşyayı bulmuştur.

3. 19 Nisan 1969 da saat 20.00 sıralarında öldürmekten 30 yıla hükümlü 1946 doğumlu Mevlüt Güneş Urfa cezaevinden çarşaf sarkıtarak buna tutunmak suretiyle firar etmiştir. Atlarken de yaralanmıştır. Polis köpeği Atom'a yerdeki kan lekeleri ve kaçmada kullanılan çarşaf koklatılmıştır. Köpek iz takip ederek cezaevinden 3 Km. mesafedeki

Eyubiye mahallesi yakınındaki bir mağaraya girmiştir. Mağarada kan izleri görülmüşse de kimseye rastlanmamıştır. Mağarada bir müddet kalan köpek oradan çıkarak, o civarda oturan Müslim adındaki şahsın evine gelip durmuştur. Yapılan aramada firari bulunamamıştır. Müslim firarinin kendi evine geldiğini yaralarını tedavi ettiğini başka yere jeeple götürdüğünü itiraf etmiş, firari oradan alınarak cezaevine konmuştur.

İyi yetiştirilmiş terbiyeciler tarafından eğitilmediği halde çok başarılı neticeler elde eden bu köpek eğe müsait imkânlar olsaydı yukarda anlattığımız dünyaca meşhur köpekler arasına girebilirdi. Atomun meslek hayatıda ne yazıkki Dax yi kadar uzun sürmemiştir. 18 Ağustos 1969 da vazifeye sevk edildiği sırada Urfa bölgesinin müthiş sıcağına dayanamıyarak güneş çarpmasından ölmüştür.

Mardin'deki köpek de bazı ufak başarılar göstermişse de bu başarısı devamlı olmamıştır.

ŞİİRT ve DİYARBAKIR İl Jandarma Alay Komutanlıklarına verilen köpeklerden pek fayda sağlanamamıştır.

Seyyar Jandarma Birliklerindeki köpeklerden de fayda sağlanamaması üzerine SÖĞÜT köpek eğitim merkezi lâğvedilerek iyi evsafaiki köpekler Kara Kuvvetlerine devredilmiş diğerleri satılmıştır. İl Jandarma Alay Komutanlığındaki köpeklerde satılmıştır.

SONUÇ:

1. Memleketimizde bilhassa jandarma sorumluluk bölgeleri tam manâsıyla kırsal karakterde olup, polis köpeklerinden en iyi randman alınacak karakterdedir.

2. Bilhassa jandarma bölgesinde henüz organize suçlar işlenmemektedir. Suçlular yaya olarak veya atlı olarak gelip suçu işledikten sonra yine aynı şekilde uzaklaşmaktadırlar. İz takibine erken başlandığı takdirde hemen her suçun faili köpekler vasıtasıyla elde edilebilir.

3. Köpekler usta eğiticiler tarafından eğitilmediğinden, başarılı olmamışlardır.

4. İyi ırk köpek sağlanamamıştır. Döviz yokluğu sebebiyle Atatürk Orman Çiftliğindeki köpeklerden faydalanma yoluna gidilmiştir.

5. Köpek bakıcılığı görevine ayrılan uzman j. çavuşlar bu işe isteksizdirler. Az maaşlı olan bu personel, geçim şartları daha uygun olan karakollar yerine İl Merkezlerinde istihdam edilince zarara uğramışlardır.

6. Köpeğe iyi bakım şartları sağlanmamış, süratle olay yerine götürmek imkânı bulunamamıştır. Çünkü bizde genel olarak suçlar zabıtaya geç intikal etmektedir.

7. Köpek bakıcılığının önemi anlaşılmamış, uzmanlar bu işe gönülden bağlanmamışlardır. Çevrede de bu hususa gereken ilgi gösterilmemiştir. İz takibini başarıya ulaştıracak şartları her olay için evvelden hazırlanması gerekirken buna önem verilmemiştir.

8. Jandarma bölgesindeki hayvan hırsızlıklarında, tel hırsızlıklarında, cezaevinden firar olaylarında, soygun yerinden itibaren soygun faillerinin takibinde polis köpekleri bize en büyük yardımcı yapabilecek durumdadırlar.

Yukarıdaki noksanlar ıslâh edilerek yeniden köpeklerden faydalanmaya teşebbüs etmeliyiz.

BELEDİYE VE ÖZEL İDARELERDE KİŞİ BORÇLARI YÖNÜNDEN AKÇALI DENETİM

Seyfettin NALİŞ
Mülkiye Müfettişi

GİRİŞ

Mahallî İdareler, belli yersel çevrelerde yaşayan insan topluluklarının ortak nitelikteki ihtiyaç ve çıkarlarını, kendi karar ve yürütme organları ile düzenleyip sağlayan, Devlet bütünlüğü içinde, fakat ondan ayrı bir tüzel kişiliğe ve bütçeye sahip kamu kuruluşlarıdır. Yasaların kendilerine görev olarak yüklediği hizmetleri, yine yasaların kendilerine kendilerine görev olarak yüklediği hizmetleri, yine yasalara ve bütçelerine göre toplayıp harcadıkları gelirlerle karşılarlar. Ancak gelirlerin toplanmasına ve giderlerin yapılmasına ilişkin karar ve işlemlerinde, kendi yasalarında belirtilen, kendi yasalarında belirtilmemişse, Devlet bütçesi için konulan kural ve yöntemlere uymak zorundadırlar. Gelir ve gider işlerinde yasalara uygunluk ve doğruluksa, ancak akçalı bir denetimle sağlanabilir.

Belediye ve özel idarelerde akçalı denetim önce kendi yürütme ve karar organlarınca yerine getirilir. Yürütücü birimlerin, hesap işlerini, bir yandan kendi içlerinde, bir yandan da kademeler arasında aşağıdan yukarıya hiyerarşik bir denetlemeye tabi tutmaları gerekir. Teorik olarak doğruluk, en etkili biçimde «iş başında» yapılacak bu denetimle sağlanabilir. Böyle bir denetim için, en alt kademedekinden en üsttekine kadar, bütün yürütücü personelin yetiştirilmiş, eğitilmiş olmasına ihtiyaç vardır. Bu idarelerin karar organları olan encümenlerle meclislerin yaptıkları denetimse, genellikle, bütçenin, aylık hesap çizelgelerinin, kesin hesabın, sayman idare ve ayniyat hesaplarının incelenmesi ve kabulü işlemlerini kapsamaktadır. Bu işlemlerden bir kısmı, İdarî vesayet makamınca incelenip onanmak suretiyle de bir denetimden geçer. İdarî vesayet denetimi; özel idarelerde bütçenin, belediyelerde bütçenin ve kesin hesabın incelenip onanmasında kendisini gösterir.

Vesayet denetiminin bir başka şekli, bakanlık müfettişlerinin, tüm hesap işlemlerinin ayrıntılarına inen inceleme ve teftişleriyle ortaya çık-

maktadır. Maliye Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri hakkındaki 2996 sayılı kanunun 5 inci maddesine göre maliye müfettişleri, 832 sayılı Sayıştay Kanununun geçici 8 inci maddesi uyarınca Sayıştay denetçileri, Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü'nün 7 nci maddesinin Ç ve D fıkralarına göre mülkiye müfettişleri, belediye ve özel idare hesaplarını teftişe yetkilidirler. Bunlardan başka Çalışma Bakanlığı, Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü, v.b. merkez kuruluşlarının müfettişleri de, kendi görev ve hizmet alanlarıyla sınırlı olarak söz konusu hesapları inceleyip teftiş etmektedirler.

Maliye müfettişleri —kendilerin kanunla «mutlak teftiş görevi» verildiği halde— özel idare ve belediye hesaplarını teftiş etmemekte; yetkileri yine kanuna dayanan Sayıştay denetçileriye, sayılarının azlığı nedeniyle, denetleme görevlerini çok sınırlı olarak ve ancak birkaç büyük şehirde yerine getirebilmektedirler. Buna karşılık, yetkilerini kanundan değil, tüzükten alan ve asıl fonksiyonları genel ve mahallî idare hizmet teftişlerini yapmak olan mülkiye müfettişleri, belediye ve özel idarelerin tüm hesaplarını teftiş ederek açıkça diğer bakanlık ve merkez kuruluşlarının görev ve yetki alanlarına giren (arazi, bina, buhran ve savunma vergilerinin tarh, tahakkuk ve tahsilatı, bunların gecikme zamları, itiraz işleri; gelir ve damga vergileri, Emekli Sandığı kesenek ve ödenekleri, sigorta primleri, kefalet aidatı, vb.) işlemler üzerinde ayrıntılı incelemeler yapmaktadırlar. Genellikle kabul edilen görüşe göre, ayrıntılı hesap teftişi, müfettiş bilgi ve yeteneğini gerektirmeyen, iyi yetişmiş kontrolörlere daha rasyonel biçimde yaptırılabilir bir iştir. Gerçek bu olduğu halde, Maliye Bakanlığının mahallî idarelerde akçalı denetim alanını boş bırakmasının, İçişleri Bakanlığının da geleneksel «sahipsiz işlere sahip çıkma» eğiliminin sonucu olarak ortaya çıkan ve otuz yıldan beri uygulanagelen, ancak başka ülkelerde hemen hemen örneği bulunmayan bu teftiş sistemi, hesap teftişini, mülkiye müfettişlerinin belli başlı görev alanları haline getirmiş; böylece, özellikle plânlı dönemde genel ve mahallî idare hizmetleri üzerinde büyük önem kazanmış olan asıl denetim fonksiyonlarının kaybolması gibi, yönetim hayatımız bakımından çok sakıncalı ve kaçınılması gereken olumsuz bir durumla karşı karşıya gelinmiştir. Her yıl ortalama 30 yeni belediyenin kurulduğu ve mahallî idarelerin, günümüz toplumunun artan ve çeşitlenen ihtiyaçlarını karşılayacak yeni hizmetler yüklenmek ve hizmet alanlarını durmadan genişletmek zorunda oldukları göz önünde tutulursa; hesap teftişinin, fonksiyonları bakımından mülkiye müfettişlerini nasıl bir çıkmaza doğru ittiği oldukça kolay anlaşılır. Bu teftişlere karşın, bugün, Sayıştaya nakit idare hesabı verebilen il belediyeleri sayısının 1015'i

geçmemesi, diğerlerininse parmakla sayılacak kadar az oluşu, hiç bir belediyenin veremediği ayniyat hesabını şimdiye kadar yalnız 1960 yılında bir özel idarenin verebilmiş olması, irrasyonel bir teftiş sisteminin acı, fakat gerçek sonucunu gözler önüne sermektedir. Sistemin bu sonuçta başlıca etken olduğunu gözden kaçırarak kendisine verilen hizmet süresi ve sınırı içinde görevini en iyi biçimde başarmaya çalışan mülkiye müfettişinde kusur aramak; sadece ağır bir yanılma olarak kalmayacak, aynı zamanda büyük bir haksızlık teşkil edecektir.

Belediye ve özel idare hesapları üzerinde Sayıştayca yapılan denetime gelince : Bir hesap yargılaması olan Sayıştay denetiminin amacı, belediye ve özel idarelerde hesap işlerinden sorumlu memurların, görevlerini yaparken bilerek ya da bilmeyerek bu idarelere zarar vermeleri halinde, zararların kendilerine hükmen ödetilmesini sağlamaktır. Hesaplar Sayıştayca yargılanıp hükme bağlanmadan ya da hesaplar Sayıştaya noksansız geldiği tarihten itibaren iki yıl içinde yargılanmayıp hükmen onanmış sayılmadan, genellikle müfettişlerin teftişlerinde ortaya çıkan ve kişi borcu denilen zararların kanun yollarına başvurularak yargılanması ve hükme bağlatılması mümkün olmamaktadır. Yukarıda da denildiği gibi, belediyeler genel olarak Sayıştaya idare hesabı veremediklerinden söz konusu yargılama yapılamamakta, bu durumda hükmen onanmış sayılma durumu da olmadığı için, teftişlerde ortaya çıkan kişi borçlarının hükme bağlanması sağlanamamaktadır. Sayıştayın akçalı denetiminde başgösteren bu aksaklık, özellikle belediyelerde kişi borçlarının takip ve tahsili yönünden büyük önem taşıyan bir konudur.

Birer mahallî idare olan köylerimizde akçalı denetim genel çizgileriyle şöyledir : Köy Kanununda bütçeye ve kesin hesaba ilişkin düzenleyici hiç bir hüküm bulunmamaktadır. Köy bütçesi ve kesin hesabı, 1942 yılında İçişleri Bakanlığınca çıkarılan «Köy İdareleri Hesap Talimatı» hükümlerine göre, köy muhtarı ile birlikte ihtiyar kurulunca hazırlanır. Bütçeler kaymakam ya da vali tarafından onandıktan sonra yürürlüğe girer. Ayrıca, ihtiyar kurulunun her ay kaymakamlığa ya da valiliğe aylık hesap çizelgesi vermesi gerekmektedir. Uygulamada, gerek köy bütçelerinin ve kesin hesaplarının hazırlanması ve gerekse bütçelerin onanması işlemlerinin «yasak savma kabilinden» yapıldığı, aybaşı hesap çizelgelerininse genellikle düzenlenmediği ve Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü ile verilen yetkiye rağmen köy idarelerinin mülkiye müfettişlerince teftiş edilemediği bilinen gerçeklerdendir. Köylerimizin bu akçalı düzeni, aslında, mahallî idarelerin akçalı işlerinin kanunla düzenleneceğini emreden Anayasa hükmüne uymamaktadır. Ayrıca, mevzuatımıza göre köy

bütçesi «özel bütçe» sayılmamakta ve köy hesapları üzerinde bir yargı denetimi de uygulanmamaktadır. Köy gelirlerinin toplanıp harcanmasında, Köy Kanununun 46 ve 47 nci maddeleriyle il ve ilçe idare kurullarına tanınan «tazmin ettirme» ve «10-50 lira arasında para cezası verme» yetkisi ise, yeterli ve ciddi bir denetim ihtiyacını karşılamaktan uzak bulunmaktadır.

Açıklanan bütün bu nedenlerle özel idare, belediye ve köylerimizin hesap işlerine, hesapların teftiş ve denetimine yeni, rasyonel bir düzen verilmesi; planlı dönemde, kaçınılmaz bir zorunluk haline gelmiştir. Mahallî idarelerimizde ucuz, etkili, kolay ve aynı zamanda öğretici, hataları önleyici, yapıcı bir akçalı denetim ve teftiş düzeninin, kalkınma çabaları içindeki yurdumuza sayısız yararlar sağlayacağına kuşku yoktur. Bu inançla dokunmak gereğini duyduğum son bir nokta şudur : Maliye Bakanlığı, Devletin genel malî politikası içinde mahallî idareler mâliyesini de düzenlemek, yürütmek ve denetlemekten; İçişleri Bakanlığı da mahallî idarelerin «hizmet bütünü» nü gözetip denetlemekten sorumludurlar. Belediye ve özel idarelerin akçalı işlerinin yeniden düzenlenmesi amacıyla, İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğünce bir süre önce başlatıldığı bilinen ve ilgiyle izlenen çalışmalarda Maliye Bakanlığı ile gerekli olan işbirliğinin yapıldığı ve ulaşılmış istenilen hedeflerde ortak bir görüşe varıldığı söylenemez. Akçalı işlere ilişkin düzenlemelerde son sözün normal olarak Maliye Bakanlığına ait bulunacağı gözden uzak tutulmayarak İçişleri Bakanlığında sürdürülen çalışmaların, Maliye Bakanlığı ile koordinasyon ve işbirliğine dayanan ortak bir temele oturtulması, harcanan çabaların geleceği bakımından büyük önem taşıyan bir konu olarak görülmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMAÇ VE KAPSAMI

Bu araştırma, belediye ve özel idare hesap işlerinden sorumlu memurların, bilerek ya da bilmeyerek verdikleri ve kişi borçlarına (eşhas zimmine) konu olan zararların hükmen ödetilmesini sağlamak üzere, hesapların Sayıştayca yargılanmasına ilişkin işlemleri ve bu işlemlerin doğurduğu sorunları inceleyerek çözüm yollarını göstermek amacını gütmektedir. Sayıştay denetimine tabi olmayan köy idareleri araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Bizi, böyle bir incelemeye zorlayan başlıca neden, özellikle belediye teftişlerinde ortaya çıkarılan kişi borçlarının tahsilini güçleştiren ve hatta, hazan, bu olanağı ortadan kaldıran aksaklıklarla karşılaşılması olmuştur. Bu olumsuz durumun, teftiş hizmetinin etkenliğini büyük ölçü-

de azalttığını göz önünde tutan İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı, bir süre önce, Ankara ve İstanbul gruplarından ikişer müfettişi konunun incelenmesiyle görevlendirmiş ve İstanbul grubundaki iki müfettiş incelemeyi bitirerek Kurul Başkanlığına raporlarını vermişlerdir.

«Kişi borcu» ve «tazmin» kavramlarının tanımlarını verdikten sonra, kişi borçlarının doğuşu ve mahiyetleri, tahsil usulleri ve zaman aşımı konuları ile sayman, ita âmiri, gelir ve gider tahakkuk memurlarının sorumluluklarına ilişkin hükümleri ele alan bu raporda özellikle iki görüş dikkati çekmektedir.

1 — Bunlardan birincisi belediye ve il genel meclislerinin «teftişlerde müfettişlerce ortaya çıkarılan kişi borçlarının kaldırılmasına» karar vermeleri halinde, bu kararlara karşı, saymanlarla ita âmirlerinin, 1050 sayılı Genel Muhasebe Kanununun 119 uncu maddesine göre Sayıştaya itirazla yükümlü oldukları yolundaki görüştür.

Bu görüş, raporun tartışmasını yapan İstanbul grubundaki müfettişlerce prensip olarak benimsenmiştir. Ancak saymanla ita amirinin kendi adlarına çıkarılıp meclisçe kaldırılan kişi borçları ile ilgili kararlara karşı da itirazla yükümlü olup olmadıkları konusunda müfettişler ikiye ayrılmışlar ve tartışma sonunda, saymanlarla ita amirlerinin kendilerinin lehinde olan bu gibi meclis kararlarına karşı itiraz etmek zorunda olmadıkları çoğunluk görüşü olarak ortaya çıkmıştır.

Bu araştırmanın VIII. Bölümünde söz konusu 119 uncu madde üzerinde ayrıca durulacak ve bu madde hükmünün 2514 sayılı Divanı Muhasebat Kanununun 68 inci maddesiyle «tadil ve tevsi» edildiği, bu nedenle de özel idarelerde ve bütçelerindeki son üç yıllık tahsilât ortalaması 30 bin liradan fazla olan belediyelerde uygulama olanağı bulunmadığı görülecektir.

2 — Raporda yer alan ikinci görüş, Belediye Muhasebe Usulü Tüzüğü'nün ödenek dışı harcamalarda ita amirine sorumluluğu yüklenme (deruhteî mesuliyet) yetkisi veren 27 nci maddesi hükmünün, Belediye Kanununun bütçe dışı harcamayı yasaklayan 125 inci maddesine aykırı olduğu yolundaki görüştür. Üzerinde bir tartışma yapılmayan bu görüşün, toplantıda bulunan müfettişlerce de benimsendiği anlaşılmaktadır.

Her iki maddenin birbirinden ayrı ve bağımsız hükümleri içerdikleri ve dolayısıyla aralarında aykırılık söz konusu olmadığı kanısında bulunduğum için katılamadığım yukarıdaki görüş, hukukî ve cezaî sorumluluk konusu incelenirken ele alınacak; bu arada, Tüzüğün, 1050 sayılı ka-

nunun 82 nci maddesiyle çelişir durumdaki 27 nci maddesi üzerinde ayrıca durulacaktır.

Yukarıdaki görüşlerden başka, bu araştırmada, ayrıca akçalı işlerde görev alan memurların ve özellikle saymanların eğitim noksanlığı, hesapların Sayıştayca yargılanmasında görülen aksamalar, mülkiye müfettişleri arasında tereddüt ve tartışma konusu olan mevzuat hükümleri ele alınarak uygulama aksaklıkları, bunların nedenleri ve çözüm yolları gösterilmeğe çalışacak; bu arada, özel idare ve belediyelere bağlı ekonomik işletmelerin 1962 yılında Sayıştay denetimi dışında bırakılmasıyla ortaya çıkan olumsuz durumlara da kısaca değinilecektir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE SÜRESİ

Bu araştırmada öncelikle yazılı kaynaklar üzerinde inceleme, mülakat ve gözlem metotlarına başvurulmuş; İstanbul grubundaki müfettişlerin incelemeyi bitirerek Teftiş Kurulu Başkanlığına verdikleri raporla ek tartışma tutanağından yararlanılmıştır.

Başlangıçta iki mülkiye müfettişinin görevlendirildiği Ankara'daki incelemeyi —her iki müfettişin çalışma yer ve alanlarının ayrı olması bir araya gelmelerini güçleştirdiği için— bir müfettişin yürütmesi uygun görülmüş ve tarafımdan tamamlanan incelemeyi izleyerek 16.Ocak.1971 günü Ankara'daki müfettişler grubuna konu konferans şeklinde sunulmuştur.

İnceleme sonuçları bu konferansta tartışılmamakla birlikte, değerli görüş ve eleştiriler ileri sürülmüş, konunun önemi dolayısıyla, hazırlanan raporun çoğaltılarak müfettişlere verilmesi Teftiş Kurulu Başkanlığınca kararlaştırılmıştır.

Bunun üzerine, bir yandan yazılı kaynak incelemesi derinleştirilirken bir yandan da Sayıştayın çeşitli daire başkanları, üyeleri ve ilgili diğer görevlileriyle mülakat yapılmıştır. Ayrıca, yürütücü kuruluşların uygulamada kişi borçlarının takip ve tahsilinde izledikleri yöntemlerin öğrenilebilmesi amacıyla, İçişleri ve Maliye Bakanlıklarında Sayıştay ilâmlarını Bakan adına tebellüğ eden memurlarla da mülakat yapılmış, bunların Sayıştayla Bakanlık ilişkilerini düzenleyen işlemleri üzerinde gözlemlerde bulunulmuştur.

İnceleme ve araştırmaya 6 Ocak 1971 tarihinde başlanmış; arada başka görevler de alınmakla birlikte, 16.Ocak.1971 günü verilen konferansı izleyerek çalışmalar sonuçlandırılmış ve hazırlanan 20.Şubat.1971 tarihli inceleme - araştırma raporu çoğaltılıp Teftiş Kurulu Başkanlığına sunulmuştur.

İNCELEME VE ARAŞTIRMANIN PLANI

Konu şu genel bölümler içinde incelenmiştir:

- I — Tanımlamalar
- II — Kişi borçlarının doğuşu ve mahiyetleri
- III — Kişi borçlarında sorumluluk
- IV — Kişi borçlarının takip ve tahsili
- V — Mahallî meclisler ve Sayıştayca alınan kararlar
- VI — Saymanların Sayıştaya hesap verme yükümleri
- VII — Yargılamanın iadesi
- VIII — 1050 sayılı kanunun 119 uncu maddesinin uygulama olanağı var mıdır?
- IX — Teftişlerde ortaya çıkan kişi borçları, karşılaşılan güçlükler ve çözüm yolları

SONUÇ

Dokuz bölüm içinde incelenmiş olan konu, SONUÇ kısmında gerek mevzuat hükümlerinde ve gerekse uygulamada karşılaşılan sorunlar ve bunların çözüm yolları ile birlikte özetlenmiş, ayrıca madde ve fıkralar halinde sıralanan her bir çözüm yolunun altında ilgili bölüm numarası gösterilmiştir. Böylece, SONUÇ'ta belli başlı sorunların özetleri verilmekle kalınmamış; raporun yalnız SONUÇ'unu okuyanlara, gerekli gördükleri takdirde, ana bölümlere başvurabilmeleri olanağı da sağlanmıştır.

I — TANIMLAMALAR

A — KİŞİ BORCU

Devlete, il özel idareleri ile belediyelere ve bunlara bağı katma bütçeli, döner ve sabit sermayeli kurum ve kuruluşlara ait para ve para hükmündeki evrak ve aynıyatın ziyaa uğratılması, suiistimal edilmesi ya da kanun, nizam ve kararlara aykırı olarak sarfedilmesinden ötürü tazmin suretiyle tahsili gereken paraya kişi borcu (eşhas zimemi) denir.

B — TAZMİN

Genel bir anlatımla, tazmin memurların haksız bir eylem ve işlemlle Devlete, özel idare ve belediyelerle bunlara bağı kuruluşlara verdikleri zararların Sayıştay ya da adlî mahkemelerce hükmen ödetilmesi demektir.

II — KİŞİ BORÇLARININ DOĞUŞU VE MAHİYETLERİ

A — KİŞİ BORÇLARININ DOĞUŞU

Devlet Muhasebesi Muamelât Yönetmeliğinin 37 nci maddesine göre, kişi borçları aşağıdaki şekillerde meydana çıkmaktadır :

1 — Sayıştay ve adli mahkemelerce verilip saymanlığa tebliğ olunan ilâmlarla,

2 — Müfettiş, kontrolör, kontrol memuru veya idare amirlerinin yaptıkları inceleme ve denetlemeler sonunda düzenledikleri rapor ve lâyhalarla,

3 — Muhasebat Genel Müdürlüğü ile Bakanlıklar saymanlık müdürlüklerince bütçe içi ve bütçe dışı belgeler üzerinde yapılacak incelemeler neticesine dair olmak üzere saymanlığa yazılan yazılarla (bu fıkra yazılı inceleme belediye ve il özel idarelerinde cereyan etmemektedir.)

4 — Sayıştay denetçileri tarafından yapılan incelemeler sırasında görülüp saymanlığa gönderilen istizah varakaları ile,

5 — Saymanlığın gerek kendi zamanı idaresi, gerekse seleflerinin zamanına ait işlemler üzerinde görevleri gereği yapacakları incelemelerle.

Belediye ve özel idarelerde, encümen ve meclislerce kendi mevzuat hükümlerine göre yapılacak hesap incelemelerinde de kişi borçlarının ortaya çıkabileceğini göz önünde tutmak gerekir.

B — KİŞİ BORÇLARININ MAHİYETİ

Devlet Muhasebesi Muamelât Yönetmeliğinin 38 inci maddesinde kişi borçları, mahiyetleri itibariyle iki kısımda mütalaa edilmiştir :

- a) Bütçe hizmetleri dışındaki kişi borçları
- b) Bütçe hizmetlerinden doğma kişi borçları

Her iki gruba giren kişi borçlarının başlıcaları, sözü geçen 38. maddede açıklanmıştır. Bunlar, aşağıda, özet halinde verilecektir.

a) Bütçe hizmetleri dışındaki kişi borçları:

1 — Avans artıkları : Mutemet avansları, yolluk avanslar ve sözleşmeye bağlanıp aynı yıl içinde sonuçlandırılacak işler için müteahhitlere verilen avansların mahsup dönemi sonuna kadar kapatılmayan ya da zimmete geçirilen kısmı,

- 2 — Emanet paralardan yapılan usulsüz ya da fazla reddiyat,
- 3 — Kasa sayımında noksan çıkan miktarlar,
- 4 — Pul ve kıymetli kâğıtların sayımında eksik bulunan pul ve kıymetli kâğıt bedelleri,
- 5 — Esham ve tahvilât sayımında noksan olduğu anlaşılan esham ve tahvilât bedelleri,
- 6 — Sayımda noksan çıkan emanet ayniyat bedelleri,
- 7 — Tahsildarın bütçe gelirleri ile ilgili zimmetleri (noksan tahsilât gibi)
- b) Bütçe hizmetlerinden doğma kişi borçları:
 - 1 — Fazla mehuzlar : Bütçe giderlerine kaydedilip maaş, yolluk, çocuk zammı gibi memur ve hizmetlilere yapılan ödemelerden fazla ya da kanun, nizam ve usule aykırı olarak verildiği anlaşılan paralar,
 - 2 — Sayıştay ya da herhangi bir yargı merciinin ilâmı ile borç çıkarılan paralar,
 - 3 — Sayıştay ya da herhangi bir yargı merciinin ilâmı ile tazmine hükmolunan her türlü ayniyat noksanı bedelleri,
 - 4 — 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununa göre vaki tediyat noksanlıkları ya da borçlanmadan doğan borçlar,
 - 5 — Vergilerin tahakkuk ve tahsilini kendi kusuru ile zaman aşımına uğratan memurların zimmetleri,
 - 6 — Yukarıdaki alacakların geçmiş günler faizi.

III — KİŞİ BORÇLARINDA SORUMLULUK

A — AKÇALI İŞLERDE GÖREVLİ MEMURLAR

Kişi borçlarında sorumluluk, gelirlerin tahakkuk ve tahsili, para ve para hükmündeki değerlerin muhafazası ve bunların harcanmasında görevli olan memurlara düşer. Kişi borcu, kural olarak, memurlardan hangisinin kusurundan ileri geliyorsa onun adına borç hesaplarına alınır. Bu konudaki sorumluluk, kişi borcunun kusurlu memura ödetilmesi şeklinde sadece hukukî bir sonuç doğurabileceği gibi; hem hukukî, hem cezaî bir sorumluluk olarak da ortaya çıkabilir.

Genel Muhasebe Kanununun 8 ve ondan sonraki maddelerine göre,

akçalı işlerle ilgili memurlar üç grupta toplanmıştır. Bunlar gelir ve gider tahakkuk memurları, sayman ve ita amiridir.

1 — Tahakkuk Memurları

Kanunun 8 inci maddesine göre : «Kavanin ve nizamata tevfiikan Devlet varidatını tahakkuk ettirip kabili tahsil hale getirenlere varidat tahakkuk memuru ve Devlet masarifini mevzuata tevfiikan tahakkuk ettirenlere de masraf tahakkuk memuru denir.» Maddede görüldüğü gibi, tahakkuk memurları gelir ve gider tahakkuk memuru olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Kanunun 13 üncü maddesine göre, gerek gelir tahakkuk memurları ve gerekse gider tahakkuk memurları düzenledikleri evrakın doğruluğundan ve kanunlara uygunluğundan sorumludurlar. Buna göre, gelir tahakkuk memurları, gelirlerin noksan tahakkuk ettirilmesinden ya da vaktinde tahakkuk ettirilmeyerek zaman aşımına uğratılmasından doğan idare zararlarını ödemekle yükümlüdürler. Kendilerinin bu zararlardan hukuken sorumlu tutulmaları, yani zararların kendilerine ödetilmesi Sayıştayca yargılama sonunda verilecek karara bağlıdır.

Tahakkuk hatalarından yalnız tahakkuk dairesinin başında bulunan müdür, şef ya da memur mu sorumludur?

Maliye Bakanlığı Teşkilât ve Vazifeleri hakkındaki 2996 sayılı kanunun 5655 sayılı kanunla değişik 28 inci maddesine göre; tahakkuk servisi şefi veya memuru vergi, resim ve harçların tarh ve tahakkuk işlemlerini kanuna uygun surette ve zamanında yapmak ve tahsili kabil hale getirerek tahsil servisine bildirmek, terkinleri ve reddi gereken vergilere ait işlemleri yapmakla yükümlü olup Genel Muhasebe Kanununun 13 üncü maddesi gereğince tahakkuk hatalarından doğan malî zararlardan o işi yapan ilgili memurlarla birlikte sorumludurlar. Şu hale göre, yalnız tahakkuk dairesinin müdür, şef ve memuru değil; eylemli olarak tahakkuk işlemlerini yapan diğer memurlar ve kâtipler de yaptıkları tahakkuk hatalarından sorumlu olacaklardır.

Gider tahakkuk memurlarının sorumluluklarına gelince : Gider tahakkuk memuru, giderle ilgili hizmetin başında bulunan dairenin müdür ya da amiridir. Genel Muhasebe Kanununa ait izahnamede de belirtildiği gibi, masrafı yapan hizmet dairesinin en büyük memuru olarak şube müdür ya da amirinin, hizmetin yapıldığına ve malın tesellüm edildiğine dair usulüne göre düzenlenmesi gerekli belgeleri hazırlayıp onaylaması gerekir. Gider tahakkuk memurları da düzenledikleri evrakın doğrulu-

ğundan ve kanunlara uygunluğundan sorumludurlar. Bunların kusurlarından doğan zararları ödemekten hukuken sorumlu tutulmaları da Sayıştayın yargılama sonunda vereceği karara bağlıdır.

Giderin tahakkuku ile uğraşan ikinci derece memur ve görevlilerin sorumlulukları hakkında Genel Muhasebe Kanununa ait izahnamede bir açıklama yoktur. Sayıştay Eski Üyesi Ragıp Ögel'in «Sayıştay ilâmlarına karşı itirazlar» adlı incelemesinde açıklandığına göre, tahakkuk memuru tarafından imza edilmemiş, fakat tahakkuk işlemi başka bir memur tarafından hatta tahakkuk memuru adına yapılmış olsa bile, sorumluluk asıl tahakkuk memuruna değil, tahakkuk işlemini yapan ve evrakı imza edene ait olacaktır. Sayıştayca alınmış bir çok kararlarda da tahakkuk evrakını imzalamış olan memur ile saymanın, tahakkuk memurunun imzası bulunmayanlarda ise yalnız saymanın sorumlu tutulduğu görülmektedir. Böylece, giderin tahakkukunda sorumluluğun, kural olarak, evrakı imzalayana ait olacağının kabulü gerekmektedir.

2 — Sayman

Belediyelerde belediye saymanı ya da hesap işleri müdürü, il özel idarelerinde özel idare müdürü, bu idarelerin sorumlu saymanlarıdır. Belediye ve il özel idare sorumlu saymanları, bütçe ve kesin hesapları hazırlayan ve bütçe gelirlerini tahsil, para ve ayniyatı muhafaza, giderleri istihkak sahiplerine tediye ve teslim eden ve bu işlere ilişkin her türlü işlemleri yapan, önce encümenlere ve meclislere, sonra Sayıştaya idare hesabı veren memurlardır. (Belediye Kanunu mad. 127, Belediye Muhasebe Usulü Tüzüğü mad. 36, İdarei Hususiyei Vilâyat Kanunu mad. 100, İdarei Hususiyeti Vilâyet Muhasebe Usulü Yönetmeliği mad. 28, 44 vd., Genel Muhasebe Kanunu mad. 9.)

Genel Muhasebe Kanununun 12 nci maddesinde : «Veznedar, tahsil memuru, tahsildar ,ambar memuru, tevzi memuru, şebhender, kançılar gibi ünvanlarla muhasip nam ve hesabına muvakkaten kabz ve sarfa mezun olan memurlara muhasip mutemedi denir.» denilmektedir. Maddede yazılı olan bu memurların görevlerinin yerine getirilmesinden doğan asıl sorumluluk saymana aittir. Bu memurlar, saymanın denetim ve gözetimi altında ve ona hesap vermekle yükümlüdürler. Bunların Türk Ceza Kanununun 202 ve 203 üncü maddelerinde yazılı zimmet ve ihtilâs suçlarını işlemeleri halinde ,onların hesaplarını denetim ve teftişle yükümlü olan sayman, bu görevini gereği gibi yapmayarak zimmetin vukuuna veya artmasına sebep olmuşsa, aynı kanunun 204 üncü maddesine göre cezalandırılacağı gibi, zararın ödenmesinden de o memurlarla birlikte sorumlu olur.

3 — İta Amiri

Belediye ve il özel idare hizmetlerine ilişkin giderlerin geçici ya da kesin olarak ödenmesi için saymanlara yazılı emir ve mezuniyet verenlere ita amiri denir. Vali il bütçesinin, belediye başkanı belediye bütçesinin ita amiridir. Vali ve belediye başkanı gerektiğinde yardımcılarını kendi sorumlulukları altında ita amiri görevini yapmağa yetki verebilirler. (Belediye Kanunu mad. 126, Bel. Muhasebe Usulü Tüzüğü mad. 14, İdarei Hususiyei Vilâyat Kanunu mad. 90, İ.H.V. Muhasebe Usulü Yönetmeliği mad. 25, Genel Muhasebe Kanunu mad. 10.)

B — GİDERLERİN YAPILMASI

1 — Verile emri ve ita amirinin sorumluluğu yüklenmesi

1050 sayılı Genel Muhasebe Kanununun 81 inci maddesine göre, saymanlarca bütçeye ilişkin bir masrafın tediyesi ita amiri tarafından imzalanmış bir ita veya kredi emrine müstenit olmak lâzımdır. Saymanlar verile emirlerinde şu hususları incelemek zorundadırlar:

- Masrafın kendisine verilen mezuniyet dahilinde olması,
- Masrafın bütçedeki tertibe uygunluğu,
- Verile emrine bağlı taahhüt ve tahakkuk evrakının tamam olması,
- Maddî hata bulunmaması,
- Masrafın kanun, nizam ve kararlar hükümlerine uygunluğu,
- İstihkak sahibinin kimliği.

Yaptığı bu incelemede olumlu sonuç alamayan sayman, tahakkuk eden gideri ödeyemez. Ancak tahakkuk işleminin usul ve kanuna uygun olmadığı sayman tarafından iddia edilir ve ita amiri de bu iddiayı yerinde bulmazsa, sorumluluk kendisine ait olmak üzere, ödemenin yapılması için saymana yazılı emir verebilir. Bu takdirde sayman gideri ödemek zorundadır. Buna sorumluluğun yüklenilmesi (deruhteî mesuliyet) denir. İta amirince imzalanan sorumluluğu yüklenme belgesi verile emrine eklenir. Bu durumda ödemenin kanunsuzluğundan doğacak zararın sorumluluğu ita amirine ait olur. Sorumluluğu yüklenme, belediyelerde Belediye Muhasebe Usulü Tüzüğü'nün 27 nci, özel idarelerde Genel Muhasebe Kanununun 82 nci maddelerinde ayrı ayrı hükümlerle düzenlenmiştir.

Genel Muhasebe Kanununun 82 nci maddesinde : «tahsisatın kifayetsizliği, tayin ve istihdamların kadro fevkinde bulunması, taahhüt ve

tahakkuk evrakının noksanı, hatayı maddi, istihkak sahibinin hüviyeti dolayısıyla kabul olunmayan ita emirlerinin tediyesine muhasipler icbar edilemez.» denildikten sonra, saymanın (kanun ve nizama muvafakat) ve (tertibe mutabakat) hususunda yapacağı itiraz üzerine, ita amirinin sorumluluğu yüklenebileceği belirtilmiştir.

Sorumluluğu yüklenme konusunda ita amirine tanınan yetki bu maddede sınırlı olduğu halde, Belediye Muhasebe Usulü Tüzüğü'nün 27 nci maddesinde böyle bir sınırlama bulunmamaktadır. Tüzüğün söz konusu 27 nci maddesindeki hüküm şudur :

«Masrafların bütçedeki tertibe mutabık olmaması veya tahsisattan fazla bulunması ve maddî hatanın mevcudiyeti ve masrafın kavanin ve nizam ve mukarrerat hükümlerine muvafık bulunmaması ve istihkak sahibinin hüviyeti dolayısıyla tediye eden muhasip tediye ve mahsuba icbar edilemez. İta amiri tarafından tahriren mesuliyet deruhte edildiği takdirde muhasip tediye ve mahsuba mecburdur.»

Görüşümüze göre, bu maddenin (icbar edilemez) şeklindeki yasaklayıcı hükmü ikinci cümle ile ortadan kalkmaktadır. Çünkü, yasaklayıcı hükümden sonra, Genel Muhasebe Kanununun 82 nci maddesinde olduğu gibi, sorumluluğu yüklenme konusunda ilk hükme istisna olan hallerin gösterilmesi gerekirdi. Madde, bu tedvin tarzı ile belediyelerde ita amirine hiçbir kayda bağlı olmaksızın sorumluluğu yüklenme yetkisi tanımaktadır. Bu hal Genel Muhasebe Kanununun 82 nci maddesine ve dolayısıyla «tüzüklerin kanunlara aykırı hükümler getirmeyeceği» kuralına uymamaktadır. Bu nedenle, belediye başkanlarının, uygulamada olduğu gibi, sınırsız şekilde sorumluluğu yüklenme yetkileri bulunmadığı, bu yetkinin Genel Muhasebe Kanununun 82 nci maddesine uygun olarak kullanılması gerektiği inanç ve kanısındayım.

2 — Hukukî ve Cezâî Sorumluluk

Konuyu incelemiş bulunan İstanbul grubundaki müfettişler, Tüzüğün ita amirine ödenek dışı harcamalar için sorumluluk yüklenme yetkisi veren 27 nci maddesi hükmünü, Belediye Kanununun bütçe dışı sarfiyatı yasaklayan 125 inci maddesi hükmüne aykırı bulmaktadırlar. Oysa, ödenek dışı harcama ile bütçe dışı sarfiyat birbirinden ayrı şeylerdir. Ödenek dışı harcama, bütçede mevcut bir ödeneğin aşılmasını; bütçe dışı sarfiyat, bütçede bölüm ve maddesi yani tertibi bulunmadığı halde, taahhüt ve sarfiyata girişilmesini ifade eder. Böyle bir sarfiyat, Belediye Kanununun 125 inci maddesine göre «tazmini müstelzim olmakla birlikte, faili hakkında ayrıca kanunî kovuşturma yapılmasını» gerektirir.

Maddenin bu hükmü, Belediye Muhasebe Usulü Tüzüğü'nün 26 ncı maddesiyle de doğrulanmış bulunmaktadır. Madde hükmüne göre : «Bütçe harici taahhütler ita amirleriyle belediye encümeni azalan tarafından tanzim edilir. Bu gibi tediye icra etmiş olan mesul muhasip dahi ita amiri ve belediye encümen azaları ile birlikte zamin olarak haklarında kanunî takibat yapılır.»

Bu hükümlerden anlaşılmaktadır ki, bütçe dışı sarfiyat hem malî, hem cezaî sorumluluk doğurmaktadır. Ödenek dışı sarfiyatta ise sorumluluk sadece hukukîdir.

Hukukî bakımdan sorumluluk hükümleri, Genel Muhasebe Kanununa ek 2518 sayılı kanunda da görülmektedir. Nitekim, kanunun 1 inci maddesinde, yeteri kadar ödenek temin edilmedikçe taahhüt evrakı düzenlenemeyeceği ve sözleşme yapılamayacağı belirtildikten sonra; 2 nci maddede ödenek dışında girilen taahhütlerden doğacak şahsî sorumluluğun tahakkuk memuru ile ita amirine ait olacağı, bu taahhütten dolayı bir ödeme yapılmışsa, kanunen saymana ait olan sorumluluğa ita amirinin ve tahakkuk memurunun da katılacağı, bu taahhüt ve ödemeden dolayı bunların tazmin ile sorumluluklarına Sayıştayca hükmolunacağı açıklanmıştır.

Sayıştay kararlarının mahiyeti incelenirken görüleceği gibi, Sayıştay sadece hukukî yönden sorumluluğa karar vermekte; cezaî sorumluluk adli mahkemelerce hüküm altına alınmaktadır. Bununla birlikte, adli mahkemeler, ceza davası ile birlikte ya da ondan ayrı olarak hukukî sorumluluğa da karar vermektedirler.

C — İLÇE ÖZEL İDARE MEMURLARI VE KAYMAKAMLAR

Tahakkuk memurlarının, sayman ve ita amirinin sorumluluklarını gördükten sonra; ilçelerde, il özel idare saymanı ile vali adına ödemede bulunan ilçe özel idare memuru ve kaymakamın durumlarına da kısaca değinilmesi yerinde olacaktır.

İdarei Hususiyei Vilayet Kanununda ilçe özel idare memurlarının görev ve yetkilerini gösterir bir hüküm bulunmamaktadır. Muhasebe Usulü Yönetmeliğinin 23, 28 ve 29 uncu maddelerine göre, ilçe özel idare memurları, özel idare adına tahsil olunan paraların, her ay sonunda, tahakkuk ve tahsilâtını gösterir bir cetvel düzenleyerek doğrudan doğruya özel idare müdürüne göndermekte ; öte yandan özel idare bütçesinden ilçede yapılan masrafların tahakkuk belgelerini bir sayman gibi inceleyip verile emrine bağlayarak bunlara sayman sıfatıyla imza koymakta ve

verile emrini ikinci derece ita amiri olan kaymakama imzalattıktan sonra çek keserek ödeme yapmaktadırlar. Ancak ilçelerindeki tahsilâta, sarfiyat ve ayniyata ilişkin idare hesaplarının hazırlanmasından ve yetkili mercilere verilmesinden, Yönetmeliğin 44 ve 45 inci maddeleri gereğince, doğrudan doğruya özel idare müdürü sorumlu olduğundan, ilçe özel idare memurları Genel Muhasebe Kanununda gösterilen anlamda birer sayman olmayıp görev ve yetkileri itibariyle kanunun 12 nci maddesindeki sayman mutemedine benzemektedirler. Paraya el sürememeleri ve kefalete bağlı olmamaları ile de sayman mutemedinden ayrılmaktadırlar. Nitekim, ilçe özel idare memurlarının, müdür tarafından kabul edilmeyerek kişi borçları hesabına alınan yolsuz ödemelerinden dolayı haklarında Sayıştay’ca «tahakkuk memuru» sıfatıyla tazmine hükmolunduğu görülmektedir. Kısaca belirtmek gerekirse, ilçe özel idare memurlarını «kabza ve sarfa ilişkin yetkilerini özel idare müdürü nam ve hesabına kullanan memurlar» olarak nitelemek mümkündür.

Kaymakamlara gelince : İl özel idare bütçesinden ilçelerde yapılan masraflar, il özel idaresi adına ve hesabına, ilçe özel idare memurları tarafından düzenlenen verile emirleriyle ödenir. Bu ödemeler de, aynı şekilde taahhüt ve tahakkuk safhalarından geçtikten sonra ita emrine bağlanarak tasviye olunur. İlçelerde özel idare memuru sayman, kaymakam da ikinci derece ita amiri görevi yaparlar. Ancak bu görev özel idare müdürü ile vali adına yapıldığından, bu masrafların hesabı da onlar tarafından, merkez hesabı ile birlikte ve bir bütün halinde verilir. İl bütçesi ile kabul edilmiş olunan ödeneklerin ne miktarının il merkezinde, ne miktarının bağlı ilçelerde kullanılacağı, gider tahakkuk dairelerinin teklifi üzerine vali tarafından tayin ve tesbit olunarak ilçelerde bütçenin hangi bölüm ve maddelerinde yazılı ödeneklerden ne kadarını kullanabilecekleri yani ne miktarda gider yapabilecekleri vali ve özel idare müdürü tarafından imzalı ödeme emirleriyle tebliğ olunur. Bu ödeme emirlerinin sınırı içinde merkez adına ve hesabına yapılacak giderlere ait sarf evrakı en geç ertesi ayın 15 ine kadar il özel idare müdürlüğüne gönderilir.

Sonuç olarak denebilir ki, kaymakamın özel idare bütçesinden yapılacak giderlerdeki ita amirliğinden doğan sorumluluğu, Devlet bütçesinden yapılan giderlerdeki sorumluluğunun aynısıdır.

IY — KİŞİ BORÇLARININ TAKİP VE TAHSİLİ

A — TAKİP VE TAHSİL ŞEKİLLERİ

Kişi borçları, belediye saymanlıklarında ve özel idare müdürlüklerinde tutulan kişi borçları defterine kaydedilerek her borç için bir takibat

dosyası açılır. Kişi borçları hesabındaki alacaklardan tahsilât yapıldıkça her birinin karşısındaki özel yere miktarı ve tarihi itibariyle kaydedilir.

Kişi borçları hesabına kayıtlı paralar, ya özel kanunlarındaki hükümlere göre, ya takas suretiyle ya da icra yoluyla tahsil olunur.

1 — Özel kanunlarında tahsil şekli hakkında hüküm bulunan idare alacakları bu hükümlere göre takip ve tahsil olunurlar. Örneğin, avans ve kredilerden ileri gelen kişi borçları Amme Alacaklarının Tahsil Usulü hakkındaki 6183 sayılı kanuna göre, yolluk avanslardan doğan alacaklar 6245 sayılı Harcırah Kanununun 59 uncu maddesindeki hükme göre tahsil edilir.

2 — Takas suretiyle tahsil : Borçlar Kanununun 118 -124 üncü maddelerine göre yapılır.

3 — İcra yolu ile tahsil : Özel kanunlarındaki hükümlere göre ve takas suretiyle tahsili mümkün olanlar dışında kalan kişi borçlarından rızaen ödenmeyenler mahkeme ve Sayıştay ilâmlarına bağlanmak şartıyla icra yolu ile tahsil edilir.

B — FAİZ YE FAİZE BAŞLANGIÇ TARİHİ

Devlet Muhasebesi Muamelât Yönetmeliğinin 38. maddesinde sayılan kişi borçlarını, belediye ve il özel idareleri yönünden, şu gruplarda toplamak mümkündür :

- 1 — Vezne, mutemet, tahsildar ve ambar açıkları,
- 2 — Fazla mehuzlar ve noksan tahsiller (aylık ve bunlarla birlikte verilen paralardan tahakkuk ve tediye fazlaları, kanunî kesintilerden noksan tahsilât gibi),
- 3 — Avans olarak verilip kişi borçlarına intikal eden paralar,
- 4 — Herhangi bir şekilde taahhüdünü bozanlardan aranılan paralar,
- 5 — Adli mahkemeler ve Sayıştayca verilen ilâmlarla tazmine hükmedilen paralar.

Genel Muhasebe Kanununun 125 inci maddesine göre zimmetler vukuu tarihinden, tazminler hüküm tarihinden itibaren faize tabi olduğundan yukarıda gösterilen borçlardan 1, 2 ve 3 üncü fıkradakiler vukuu tarihinden; 4 üncü fıkradaki borç ahdin ihlâl edildiği tarihten; 5 inci fıkradaki borçlar mahkemenin veya Sayıştayın hüküm tarihinden itibaren,

kanunlarında ve taahhütnamelerinde ayrıca bir faiz tespit edilmemişse, Borçlar Kanununun 72 nci maddesi uyarınca % 5 faize tabidir. Ancak tahakkuk ettirilecek faiz borcun aslını geçemez.

Kişi borcunun vukuu tarihinden maksat; vezne, mutemet, tahsildar ve ambar açıklarında, açığın meydana çıkarıldığı tarih değil; ilgilinin para veya ayniyatı zimmetine geçirdiği tarihtir. Fazla mehuzlarda memurun istifa veya terk suretiyle ayrıldığı, noksan kesintilerde kesintinin irad edilmesi gerektiği, yolluk avanslardan doğan borçlarda avansın alındığı tarihlerdir.

Borçlunun borcunu ödedikten sonra vereceği faiz için itirazına mahal kalmamak üzere, alacağın aslına mahsuben yapılan tahsilâta karşılık verilen alındılara «faiz hakkı mahfuzdur» şerhinin verilmesi gerekir. Faiz ile birlikte tahsili hükme bağlanmış alacaklarda böyle bir kayda lüzum yoktur.

C — ZAMAN AŞIMI SÜRESİ

Kişi borçları hesabına kayıtlı paraların zaman aşımı süresi, özel kanunlarında bir kayıt varsa bu süre; yoksa, Borçlar Kanunu ile tayin olunan sürelerdir.

Borçlar Kanununun 80 ve 66 ncı maddelerine göre haksız fiil ve haksız iktisaptan doğan alacaklar için zaman aşımı süresi 1 yıl, diğerleri için aynı kanunun 125 inci maddesine göre 10 yıldır.

Memur ve hizmetlilerin fazla mehuzlarından ve yolluk avanslarından doğan alacaklar hakkında mahkemelerce Borçlar Kanununun 66 ncı maddesindeki haksız iktisap hükümleri uygulanmakta ve bu alacaklar 1 yıllık zaman aşımına tabi tutulmaktadır. Sayıştay Başkanlığının 8.12.1947 gün ve 227.197/58 sayılı genelgesi ile tebliğ edilen Genel Kurul kararında da, memurların haksız olarak iktisap ettikleri mallarla bunların haksız fiillerinden doğan zararlar hakkında açılacak davalarda 1 yıllık zaman aşımının cereyan ettiği açıklanmıştır. Ancak, haksız fiillerde zarar ceza kanunları gereğince cezayı müstelzim bir fiilden doğmuş ve bu fiil daha uzun bir zaman aşımına tabi bulunmuş ise, şahsî davaya da bu uzun süre uygulanır.

Bu bakımdan, saymanların, ahizleri adına kişi borçları hesabına tahakkuk kaydettikleri haksız fiil ve haksız iktisaptan doğan ve 1 yıllık zaman aşımına tabi bulunan alacakların tahsili için, zarara ve haksız iktisaba ıttıla tarihinden itibaren 1 yıl içinde takibata geçmeleri ve rızaen tahsili mümkün olmayanlar için, aynı süre içinde mahkemeye veya ic-

raya başvurmaları gerekir. Bu alacaklardan zaman aşımı süresi geçtikten sonra dava açılmış olanlar hakkında, borçlular zaman aşımı ileri sürer ve alacak tahsili mümteni hale gelirse, sayman Sayıştay kararı ile bu alacağı tazmin etmek zorunda kalır.

Sayıştay Genel Kurulunun 5.11.1953 gün ve 2166 sayılı kararına göre, mücerret zaman aşımı süresinin geçmiş olması nedeniyle sayman hakkında tazmine hükmedilmesi caiz değildir. Bunun için borçlu tarafından zaman aşımı def'inde bulunulması gerekmektedir. Borçlar Kanununun 140 ıncı maddesinin «... dermeyeran edilmeyen zaman aşımını hâkimin kendiliğinden nazara alamayacağı» yolundaki hükmüne dayanan bu kararın gerekçesi şöyledir:

«... Hal böyle olunca; Divanı Muhasebat mücerret zaman aşımı müddetinin geçmesi sebebiyle muhasibe tazmin hükmedilerek hâzinenin üçüncü şahıstaki alacağını ona yüklemesi ve hâzinenin mahkeme nezdinde borçlu tarafından dermeyeran edilmeyen veya dermeyeran edilse bile hazine mümessilleri tarafından mukabil olarak dermeyeran edilecek defilelerle hazine lehine isdar edilmesi az ihtimal ile de olsa mümkün ve muhtemel bulunan alacaklarının bütün mes'uliyetinin muhasip üzerinde teksifi doğru olmayacağı derkârdır. Bu takdirde hazine alacaklarının eşhas zimmeminde kayıtlı olması onların tahsilinin mümteni veya takibinin gayrı kabil olduğu mânasına gelmeyeceğinden bu hesapta kayıtlı her alacağın ister zaman aşımı süresi içinde, ister bu süre geçtikten sonra borçlu aleyhine mahkemeye müracaat olunup dâvanın mahkemece hazine aleyhine hükme bağlandıktan sonra şayet henüz o muhasibin hesabı rü'yet edilmemiş ise muhasip namına Divanı Muhasebat tarafından zimmet hükmolunması şayet muhasip hakkında Divanca beraet hükmü verilmiş ise hükmen tebeyyün eden neticeye göre ya hâzinece muhasip hakkında mahkeme nezdinde takibat yapılarak hüküm istihsali veya Divanı Muhasebatı iadei mahkeme talebinde bulunulmak suretiyle zimmetin hükme bağlanması mümkün görülmüştür. Bu itibarla muhasip hesaplarında borç kaydolunan ve hukuku hususiye münasebetlerine taallük edip Borçlar Kanununda yazılı müruru zaman müddetlerine tabi bulunan bilumum hazine alacaklarının ancak borçluların müruru zaman def'inde bulunmalarından dolayı tahsiline imkân kalmaması halinde Divanı Muhasebatça tazmini cihetine gidilebileceği, aksi halde yani böyle bir müruru zaman def'i olmaksızın mücerret zaman aşımı müddetinin mürur eylemesi sebebine dayanarak zimmet hükmedilmesinin caiz olamayacağı neticesine varılmıştır... Keyfiyetin bu suretle cevaben Maliye Vekâletine iş'arına ve murakıplıklara tamimen tebliğine oy birliği ile karar verildi.»

Yukarıdaki karar, Sayıştay Genel Kurulunun 4.11.1963 gün ve 2884/3 sayılı kararında «... istifa suretiyle görevinden ayrılan öğretmen... nin bu yüzden fazla mehuzu olarak tahakkuk eden 163 lira 24 kuruş borcu hakkında mahkeme nezdinde bir dâva açılmamış olduğu anlaşıldığından sırf kendisinin zaman aşımı iddiasında bulunması üzerine Sayıştayca bugün için tazmin hükmü verilmesine imkân görülemediğinin Maliye Bakanlığına bildirmesine...» denilmek suretiyle bir kez daha kabul ve teyit edilmiş bulunmaktadır. İlgililer, saymanları korumak amacını güden bu kararın sağlam bir gerekçeye dayanmadığı ve esaslı bir ihtiyacı da karşılamadığı görüşünde genellikle birleşmektedirler.

Şu hususun da açıkça tespiti gerekir ki, saymanların, haksız fiil ve haksız iktisaptan dolayı ah izleri adına kişi borçları hesabına kaydettikleri ve bu ahizler hakkında adli mahkemelerde dava açmak suretiyle takip ve tahsilinden sorumlu oldukları alacaklarla; tahakkuk memuru, sayman ve ita amirlerinin kendi kusurları ile ika ettikleri zararların tazmin ve telâfisi işi birbirinden farklı şeylerdir. Sayıştay Genel Kurulunun bu konu ile ilgili 20.11.1947 gün ve 2891 sayılı kararının gerekçesinde şöyle denilmektedir :

«... bir senelik zaman aşımı süresi, saymanların ahizler hakkında adli mahkemelerde açacakları dâvalara maksur ve münhasır olup esasen gerek saymanların gerek tahakkuk memurlarının ika ettikleri bilumum hazine zararlarından mütevellit malî mesuliyetin tayini; Sayıştayın kaza yetkisi içinde bulunmasına ve sayman ve tahakkuk memurlarının bu gibi hazine zararlarından dolayı dairelerinin işe ıttıla tarihinden itibaren bir yıl zarfında Sayıştayda dava açılması lüzumuna dair gerek Genel Muhasebe, gerekse Sayıştay Kanunlarında bir hüküm mevcut olmayıp sözü edilen kanunların vaz ettiği mutlak hükümlere göre saymanların Sayıştaya tevdi ile mükellef bulundukları idare hesaplarının Sayıştaya vürudu tarihinden itibaren 2 yıl içinde hükme bağlanması ve iadei muhakeme taleplerinin de, rüyet edilen hesapların ilâmların taraflara tebliği tarihinden itibaren beş yıl içinde yapılması icap edeceğine binaen sayman ve tahakkuk memurlarının ika ettikleri hazine zararları için dairelerince işe ıttıla tarihinden itibaren bir sene içinde Sayıştayda dava açmak zarureti bahis konusu olamayacağı gibi bu zararların adı geçen kanunlarda gösterilen müddetler zarfında Sayıştayca hükme bağlanmasında şimdye kadar olduğu gibi bir senelik zaman aşımının aranılması icap etmiyeceği ve tatbikatta bir gûna tereddüt ve ihtilâfa mahal kalmamak üzere keyfiyetin grup ve şubelere ve Maliye Bakanlığına da bildirilmesi... kararlaştırıldı.»

Görülüyor ki, ahizler hakkında adli mahkemelerde açılacak davalarda cereyan eden bir yıllık zaman aşımı süresi, saymanların kendi kusurları ile idareye verdikleri zararların kendilerine ödenmesi için Sayıştaya açılacak davalarda uygulanmayacaktır.

D — ZAMAN AŞIMININ BAŞLANGICI

Zaman aşımı süresinin başlangıcı, kişi borçları hesabına kayıtlı paraların hesaba alındığı tarih değil; Borçlar Kanununun 128 inci maddesi gereğince borcun muaccel olduğu tarihtir. Madde hükmüne göre zaman aşımının başlangıcı şöyle hesaplanmaktadır:

- 1 — Vezne, mutemet, tahsildar ve ambar açıklarında açığa muttali olunan tarih,
 - 2 — Fazla mehuzlarda dairesinin iş'arı üzerine saymanlığın fazla ödemeye ittıla tarihi,
 - 3 — Akde bağlı alacaklarda taahhüdün ihlâl tarihi,
 - 4 — Taksitle ödenmesi gereken alacaklarda muaccel taksidin ödenmesi gereken tarih,
 - 5 — İlâma bağlı alacaklarda ilâmın tebliğ tarihi
- Zaman aşımının başlangıcıdır.

E — ZAMAN AŞIMININ KESİLMESİ

Zaman aşımının hangi hallerde kesileceği hakkında Borçlar Kanununun 133 üncü maddesi ile 6183 sayılı kanunun 103 üncü maddesinde hükümler vardır.

- 1 — Borçlar Kanununun 133 üncü maddesine göre :
 - a) Borçlu alacağa veya faize mahsuben bir miktar para ödediği, borcunu ikrar ettiği, rehin verdiği, yeniden senet düzenlediği, kefil gösterdiği ;
 - b) Alacaklı dava açtığı, icraî takibata geçtiği ya da iflâs masasına baş vurduğu takdirde zaman aşımı kesilerek kesilme tarihinden itibaren zaman aşımı süresi yeniden başlar. Zaman aşımının kesilmesi; borçlunun borcunu bir senetle ikrar etmesi ya da mahkeme kararıyla olursa, yeni süre, Borçlar Kanununun 135 inci maddesi uyarınca daima 10 yıldır.
- 2 — Amme Alacaklarının Tahsili Usulü hakkındaki 6183 sayılı kanuna göre borçlunun mallarına, alacak ve haklarına haciz konulması, ha-

ciz tarihinden geçerli olmak üzere zaman aşımını keser. Ancak haciz kararı üzerine tahsilâta geçilmedikçe, sadece haczin mevcudiyeti zaman aşımını kesmez.

F — ZİMMETLERİN TERKİNİ

Belediye Muhasebe Usulü Tüzüğü'nün değişik 5 inci maddesine göre belediyelerde; İdareî Hususiye Vilâyet Muhasebe Usulü Yönetmeliğinin 50, 51 ve 53 üncü maddelerine göre özel idarelerde mücbir ve zarurî sebeplerle takip ve tahsiline imkân bulunmadığı anlaşılan kişi borçları ile zaman aşımına uğrayan vergi ve resimler —saymanların kusurlarından doğan sorumlulukları saklı kalmak üzere— belediye meclisi ve genel meclis kararları ile terkin edilmektedir.

Burada dikkat edilecek husus, bu gibi alacakların, saymanın kusuru ile zaman aşımına uğrayıp uğramadığıdır. Alacakların zaman aşımına uğraması saymanın kusurundan ileri gelmişse, sayman, Sayıştayın hükmü ile bu alacakları tazmin etmek zorunda kalacaktır.

Sayman, söz konusu alacaklar için her türlü takibatı yapmış ve buna rağmen ne tahsiline, ne de zaman aşımının kesilmesine imkân bulunamamış ise, bu alacaklar terkin olunur.

Mücbir ve zarurî sebepler şu durumlarda ortaya çıkabilir:

- 1 — Borçlu hükmen beraat ederse,
- 2 — Borçlu ölürse ve ölümünde menkûl ve gayrimenkul hiç bir mal bırakmadığı gibi, mirasçısı da bulunmaz veya mirasçılar mirası reddetmiş olurlarsa,
- 3 — Borçlu veya mirasçısı mevcut olup adresi bulunamaz ve malı olduğu tespit edilemezse,
- 4 — Borçlu veya mirasçısı mevcut olup bunların borçlarını ödeyebilecek durumda olmadığı usulüne göre alınan aciz belgesine dayanırsa ve kısa aralarla takip edildiği halde, borçlunun yaşlı veya mefluç olması gibi nedenlerle ileride mal iktisap etmesi ihtimali bulunmadığı belgelerle tespit olunursa.

Bu takdirde imkânsızlık söz konusu olur. Zarurî ve mücbir sebeplerin varlığını gösteren belgeler, dairesinin terkin talebini gösterir yazı ve örneğine uygun olarak düzenlenecek terkin cetveli gerekli karar alınmak üzere önce encümenlere, sonra meclislere verilir.

V — MAHALLÎ MECLİSLER YE SAYIŞTAYCA ALINAN

KARARLAR

A — MECLİSLERCE ALINAN KARARLARIN MAHİYETİ

Kişi borçları il ilgili meclis kararlarının mahiyeti hakkında gerek teorik, gerekse pratik alanda görüş birliği yoktur.

Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Görevlisi İsmail Hakkı Ülkmen, meclislerin bütçe ile kesin hesap ve sayman idare hesabı üzerindeki denetimini «siyasî denetim» olarak nitelemektedir.

Sayıştay üyelerinden Ragıp Ögel, meclis kararlarının kazaî mahiyette olmadığını ve hesaplar hakkında birinci derecede meclislerce alınan bu kararların mahkeme kararı niteliğinde bulunmadığını belirtmekle yetinmekte; kararların mahiyeti ve niteliği hakkında bir açıklama yapmamaktadır.

Sayıştay savcı yardımcılarında Nebil Esat Özoğuz'un, 1946 yılında yaptığı bir incelemede; meclislerin bütçe ile kesin hesap ve sayman idare hesabı üzerindeki kararlarını «malî murakabe» başlığı altında ele aldığı, ancak bu kararların mahiyetine açıkça dokunmadığı görülmektedir.

Danıştay Genel Kurulu ise 30.9.1957 gün ve E. 57/2116, K. 57/891 sayılı kararında «Mülkiye Müfettişliğince eşhas zimemine alınmasına lüzum gösterilen bir kısım belediye alacaklarının terkin» hakkındaki belediye meclis kararının, üyeden üçünün «... eşhas hukukuna taallükuna mebni İdarî dava mevzuu olabilecek mevaddan» olduğuna dair ayrık oyuna karşılık; «... Tetkiki Divanı Muhasebatın vazifesi cümlesinden olan, bu itibarla vazife ve salahiyeti kanuniye hilâfına itihaz edildiği aşikâr bulunan ve Dahiliye Vekâletince de bu bakımdan Belediye Kanununun 74 üncü maddesine tevfikân iptali istenilen Belediye Meclisi kararı... nun İdarî davaya mevzu olabilecek mevaddan olmadığına...» çoğunlukla karar verilmiştir.

Konunun akademik tartışmasını bir yana bırakarak meclislerce bu konuda kimler hakkında karar alınabileceğinin ve bu kararların doğurduğu sonuçların incelenmesi daha yararlı olacaktır.

Genel Muhasebe Kanunundaki hükümlerle İdarei Hususiye Vilâyet Muhasebe Usulü Yönetmeliğinin 50 ve Belediye Muhasebe Usulü Tüzüğü'nün 27. maddeleri hükümlerine göre, meclisler ancak sayman ve sorumluluğu yüklenmişse ita amiri hakkında karar alabilirler. Yolsuz ya da

kanunsuz ödemenin ahizleri, yani bu ödemedan yararlanana kimse hakkında meclislerce karar alınamaz.

Meclislerin sayman ya da sorumluluğu yüklenen ita amiri hakkında aldıkları bu kararlar birer yargı kararı olmadığından, bunların sorumluluğu yönünden hiç bir hukukî sonuç doğurmaz. Başka deyişle söz konusu meclis kararları sorumlulardan bir zorallma, yani icra yoluyla takip ve tahsile imkân vermez. Sayman ve sorumluluğu yüklenen ita amirinin tazminle sorumlu tutulmaları, hesapları ikinci derecede inceleyip yargılamaya yetkili olan Sayıştayın vereceğı hükme bağılıdır.

Bilindiğı gibi, özellikle belediye meclisleri, mülkiye müfettişlerince kişî borçları hesabına alınması önerilen belediye alacaklarının tazmin ve tahsiline mahal olmadığı yolunda kanunsuz kararlar vermektedirler. Belediye Kanununun 74 üncü maddesine göre yapılan itirazlar üzerine, Danıştay, bu kararları incelemekte ve bunları kanunsuzluğundan ötürü iptal ederek «ihtilâfın sayıştayca incelenmesi gerektiğı» yolunda kararlar vermektedir.

Nitekim Danıştay Genel Kurulunun 25.4.1957 gün ve E. 57/1080, K. 768 sayılı kararı ile onanan İkinci Dairenin 5.4.1957 gün ve E. 1110 K. 1147 sayılı kararında : «Bu yıllar hesabı kafilere üzerinde henüz Divanı Muhasebatça gereken tetkikat yapılmamış ve bu vazife Divanı Muhasebat Kanununun 68 inci maddesi hükmüne göre Divanı Muhasebata ait olup bu vazifenin ifası sırasında, bu hesabı kafilere müteallik olarak sonradan tahaddüs eden ihtilâfın halli de tabii bulunmuş olduğundan belediye meclisince ittihağ edilen eşhas zimeminin terkinine dair kararın iptaline ve bu yıllar hesabı kafileleriyle birlikte bu ihtilâfın da Divanı Muhasebatça tetkike tabi tutulması gerekeceğine ittifakla karar verildi.» denilmektedir.

Danıştayın başka örnekleri de bulunan söz konusu iptal kararlarından; meclislerin verdikleri kararların nihai bir karar niteliğinde olmayıp sayman ya da sorumluluğu yüklenen ita amiri hakkında kişî borcuna ilişkin olarak beraat ve zimmete meclislerce değil, Sayıştayca karar verilmesi gerektiğı anlamı çıkmaktadır.

Açıktır ki, Danıştayca alınan söz konusu iptal kararları ne sayman, ne sorumluluğu yüklenen ita amiri ve ne de ahiz hakkında «zorallm» yoluyla bir takibe imkân vermemektedir.

Öte yandan, bu konudaki meclis kararlarına karşı, Belediye Kanununun 73 üncü maddesine göre il idare kurullarına ya da Danıştaya baş

vurulmaması gerekmektedir. İçişleri Bakanlığının 14.7.1958 gün ve Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü 622 - 404 - 116/14210 sayılı genelgesinde bu husus şöyle açıklanmaktadır.

«Belediye hesap ve muamelâtını tetkik ve teftiş eden mülkiye müfettişlerinin, usulsüzlüğü ve kanun hükümlerine aykırılığı sebebi ile eşhas zimemine alınmasını teklif ve mütalâa ettikleri sarfiyat hususunda belediye meclislerinin «eşhas zimemine alınmasına mahal olmadığına» dair belediye idaresi aleyhine ittihaz ettikleri kararlara karşı, bazı belediye reislerinin 1580 sayılı Belediye Kanununun 73. maddesi mucibince vilâyete itirazda bulundukları anlaşılmıştır.

1050 sayılı Muhasebe i Umumiye Kanununun 119 uncu maddesi, 2514 sayılı Divanı Muhasebat Kanununun 11 inci maddesinin D fıkrası ve 82 nci maddesi mucibince ve Devlet Şûrası Umumî Heyetinin (Esas No : 57/2116, Karar No : 57/890) sayılı kararında açıklandığı üzere zat ve zaman hesapları dolayısıyla muhasiplerin mes'uliyet ve ademi mes'uliyetleri hakkında kazaî kararlar vermek ve mezkûr hesaplarla kat'i hesapları ikinci derecede tetkik, murakabe ve hükme bağlamak, Divanı Muhasebatın vazife ve salahiyetleri cümlesindendir.

Bu bakımdan, bu mevzularda belediye meclislerince ittihaz edilen kararlara karşı vekâlete değil, Divanı Muhasebata müracaat edilmesi gerekir. Aksi halde, müruru zaman sebebiyle belediyelerin hakları sakıt olabileceği gibi, kanunsuz sarfiyat dolayısıyla, eşhas zimemi ile ilgili belediye matlubatının takip ve tahsili de imkânsız bir hale gelebilir.»

Belediye meclisinin bu gibi kararlarına karşı yapılacak itirazlarda Belediye Kanununun 73 üncü maddesinin işlemeyeceği Danıştay 8. Daire Kanun Sözcüsünün, aynı Dairenin E. 1966/2071, K. 1967/3780 sayılı kararına esas olan mütalâasında da açıklanmıştır.

B — SAYIŞTAY KARARLARININ MAHİYETİ VE DOĞURDUĞU SONUÇLAR

1 — Sayıştayın idare hesapları dolayısıyla verdiği kararlar cezaî olmayıp hukukî mahiyette, yani Devlet mallarına saymanla tahakkuk memurunun bilerek ya da bilmeyerek verdikleri zararın tazmin ve telâfisine matuf yargı kararlarıdır. Böylece, kanunsuz ve yolsuz şekilde meydana gelen kişi borçları, Sayıştay ilâmına dayanılarak doğrudan doğruya sorumlularından, yani sayman — sorumluluğu yüklenmişse ita amiri— ve tahakkuk memurundan tahsil edilir. Bunun için ayrıca adli mah-

kemelere gitmeye lüzum ve mahal yoktur. İlâmların yerine getirilmesinden ilâmın gönderildiği dairenin en büyük amiri sorumludur.

2 — Bu kararlar saymanın şahsı ile değil, hesapla ilgilidir. İlişiksiz hesap veremediği için Sayıştayca tazminle yükümlü tutulan sayman, sonradan noksan belgeleri tamamlayarak tazmin yüzünden kurtulabilir. Öte yandan, tazminle yükümlü olan sayman, genel hükümlere göre, asıl borçluya, yani ahize rücu edebilir. Sayıştayca alınan kararın ahize bir etkisi yoktur. Sayıştayın ilâmına dayanılarak ahizden bir tahsilât yapılamayacağı için, ahiz rızaen ödemeye yanaşmazsa, saymanın ilgili adli mahkemeye başvurarak bu alacağı takip etmesi gerekir. Yukarıda da değindiğimiz gibi, özellikle memurlara yapılan fazla ödemeler bir yıllık zaman aşımına tabi olduğundan, saymanların şahsen zarara ve mağduriyete uğramamak için, bu gibi borçlular hakkında hemen kovuşturmaya geçmeleri gerekmektedir.

3 — Sayıştayca incelenen hesapta suç teşkil eden bir eylem görüldüğü ve kamu davası yönünden kovuşturma yapılmasına karar verildiği takdirde, işlemli evrak veya hesabın bu kısmı, gereği yerine getirilmek üzere, toplanan ilk delillerle birlikte sorumluların bağlı olduğu daireye veya Cumhuriyet Savcılığına verilir. Genel mahkemelerce verilen hükümler, Sayıştayın hesap ve işlemler yönünden denetimine ve hükmüne engel değildir. (832 sayılı Sayıştay Kanunu mad. 65, Genel Muhasebe Kanunu mad. 125)

Bu hükümlerin uygulanmasında adli mahkeme ilgilinin cezaî bakımdan sorumsuzluğuna karar verse bile, Sayıştay bu kimseyi hukukî bakımdan sorumlu tutabilmektedir. Yine Sayıştay genellikle adli mahkemenin hükmünü beklemekle birlikte, kanuna aykırılığı açık olan kişi borçlarında, mahkeme hükmünü beklemeden de tazmin kararı vermektedir.

4 — Sadece sayman, sorumluluğu yüklenen ita amiri ve tahakkuk memurunun hukukî sorumlulukları hakkında karar veren bir hesap mahkemesi olması itibarıyla, Sayıştay, encümen ve meclis üyelerinin sorumlulukları hakkında, hiç bir suretle, hüküm vermemektedir. Bu yönden Belediye Kanununun 125 ve Belediye Muhasebe Usulü Tüzüğü'nün 26 ncı maddelerinde açıklanan bütçe dışında teahhüdât ve sarfiyata girilmesi hallerinde Memurin Muhakemat Kanununa göre yapılacak kovuşturma sonunda, ilgililerin hukukî ve cezaî sorumlulukları adli mahkemelerce hüküm altına alınmak gerekir.

5 — Sayıştay kararlarına karşı, kararı veren daireden, yargılama-

nın iadesini istemek ya da Sayıştay Temyiz Kuruluna temyiz için başvurmak mümkündür. Temyiz Kurulu kararlarına karşı da 15 gün içinde bir defaya mahsus olmak üzere karar düzeltilmesi istenebilir. Ancak Sayıştay ilâmlarına karşı Danıştaya başvurulamaz. (*) Temyiz Kurulu, Sayıştay dairelerince verilen ilâmların son hüküm merciidir. (832 sayılı kanun madde 16, 45 ve 67)

VI — SAYMANLARIN SAYIŞT'AYA HESAP VERME YÜKÜMLERİ

1050 sayılı Genel Muhasebe Kanununun 122 nci maddesi, saymanları her yıl Sayıştay'a hesap vermekle yükümlü tutmuştur. Belediye ve il özel idare saymanları da kendi yasa, tüzük ve yönetmeliklerinde gösterilen şekil ve usullere göre, her hesap dönemi sonunda hazırlayacakları kesin hesaplarla sayman idare hesaplarını, encümen ve meclislerin onayından geçirdikten sonra; 2514 sayılı kanunun 14 ve 68 inci maddeleriyle Sayıştay Genel Kurulunun 20.1.1958 gün ve 2380/1 sayılı kararı uyarınca, hesapların meclisçe onandığı tarihten itibaren iki ay içinde, ikinci derecede incelenip yargılanmak üzere Sayıştay'a göndermekle yükümlüdürler.

2 Şubat 1967 gün ve 832 sayılı Sayıştay Kanununun geçici 8 inci maddesinde : «Anayasanın 116 ncı maddesi gereğince il özel idareleriyle belediyelerin mali işlemlerinin denetlenmesine dair kanun yürürlüğe girinceye kadar, 16 Haziran 1934 tarihli 2514 sayılı Divanı Muhasebat Kanunu ve bu kanuna ek kanunların il özel idareleri ve belediyelere ait hükümleri yürürlükte kalır» denildiğine göre, il özel idareleriyle belediye hesaplarının, eskiden olduğu gibi, Sayıştaya gönderilmesine devam olunacaktır. Nitekim Sayıştay Başkanlığından İçişleri Bakanlığına gönderilen 18.10.1968 gün ve 576193/1710 sayılı yazıda da; belediyeler nakit ve ayniyat, özel idareler ayniyat saymanlıklarının, 1050 sayılı Genel Muhasebe Kanununun 122 ve 2514 sayılı kanunun 68 inci maddeleri hükümleri gereğince Sayıştaya vermekle yükümlü oldukları idare hesaplarını vermedikleri açıklandıktan sonra, nakit (kesin hesap ve sayman idare hesabı) ve ayniyat idare hesaplarının «yıl sırasıyla düzenlenip yollan-

(*) Danıştayca açılan bir dava üzerine Anayasa Mahkemesi 16.1.1969 gün E. 1067/13, K. 1969/5 sayılı kararıyle, 832 sayılı kanunun 45 inci maddesinin son fıkrasındaki «Sayıştayca verilen ilâmlar aleyhine Danıştaya başvurulamaz» hükmünü Anayasaya aykırı bulmayarak davayı reddetmiştir.

masının ve müteakip yıllara ait hesapların da behemahal kanunî süreleri içinde verilmesi hususunun ilgililere tebliği» nin istendiği görülmektedir.

Daha sonra, Sayıştay Genel Kurulu, aynı konuda, 11.6.1969 gün ve 3379/3 sayılı önemli bir karar almıştır. Bu kararda : «... mahalli idareler nakit ve ayniyat hesaplarının... 832 sayılı kanunla Sayıştaya verilmiş bulunan yeni denetçi kadrolarının imkân nisbetinde doldurulmasına çalışıldığı bu yıllardan itibaren ciddi surette takip ve tetkiki mümkün olabileceği cihetle, il özel idareleri ile belediyeler nakit ve ayniyat saymanlıkları hesaplarından eski yıllara ait olanların takibinde bir fayda bulunmadığı; ... 1969 yılından itibaren ise tam ve sıhhatli bir şekilde [Sayıştayda] tesis edilecek mahalli idareler saymanlıklar kütüklerine müsteniden, 832 sayılı Sayıştay Kanununun, hesabını vermeyen saymanlar hakkındaki müeyyidelerin de tatbik edileceğinden bahisle kendilerine önceden ihtar ve ihbarda bulunulmak suretiyle bu hesapların takibinin uygun olacağına ... oy birliği ile karar verildi» denilmektedir.

1969 ve daha sonraki yıllarda hesap vermeyen saymanlar hakkında uygulanacağı bu kararda belirtilen müeyyide, 832 sayılı kanunun 51. maddesinde yer almaktadır. Buna göre : Hesabını zamanında vermeyen saymanların, Sayıştayın istemi üzerine, hesabını veya istenen bilgi, belge ve defterleri eksiksiz verinceye kadar aylıkları dairelerince yarım olarak ödenir ve en çok üç ay içinde istenilen bilgi, belge ve defterleri vermez veya denetleme ve yargılamayı güçleştiren sebepleri ortadan kaldırmazlarsa, dairelerince atanmalarındaki usule göre işten el çektirilerek haklarında gerekli kovuşturma yapılır. Aynı işlem Sayıştay ilâmlarını izlemeyenler hakkında da uygulanır.

Sayman hesapları, 832 sayılı kanunun 56 - 61 inci maddelerine göre ikinci derecede Sayıştayca incelenip yargılanarak beraat, zimmet veya tazmin hükmü verilir. İlâmların birer nüshası sorumlulara, birer nüshası sorumluların bağlı olduğu bakanlık veya daireye, iki nüshası —biri ilgili saymanlığa gönderilmek üzere— Maliye Bakanlığına ve bir nüshası da Savcılığa tebliğ edilir. İlâmların yerine getirilmesini izlemekten ilâmların gönderildiği dairelerin en büyük amiri sorumludur. (832 sayılı kanun mad. 63, 64). Uygulamada belediye ve özel idare saymanları hakkındaki ilâmların üç nüshası, ilgili bakanlık olarak, İçişleri Bakanlığına gönderilmektedir. Bakanlıkta bu ilâmların bir nüshası Bakan adına ilgili memur tarafından tebellüğ edildikten sonra dosyasına konulmakta, iki nüshası ilgili valiliğe gönderilmektedir.

Saymanların hesapları Sayıştaya noksansız verildiği tarihten itiba-

ren iki yıl içinde yargılanmadığı takdirde hükmen onanmış sayılmaktadır. (832 sayılı kanun madde 66, 1050 sayılı kanun madde 126)

VII — YARGILAMANIN İADESİ

A — İLÂMLAR VE YARGILAMANIN İADESİNDE SÜRE

Sayıştay ilâmlarına karşı, kararı veren daireden, yargılamanın iadesi istenebileceği gibi Sayıştay Temyiz Kuruluna başvurulabileceği yukarıda açıklanmıştı. Konu ile ilgili olduğundan, 832 sayılı kanunun yargılamanın iadesine ilişkin 74 üncü maddesi üzerinde kısaca durulması uygun olacaktır. Bu madde hükmüne göre:

- 1 — Sayıştay Savcısı
- 2 — Sorumlu (sayman ve tahakkuk memuru)
- 3 — Sorumlunun bağlı olduğu daire veya bakanlık
- 4 — Maliye Bakanlığı tarafından yargılamanın iadesi istenebileceği gibi, Sayıştay dairelerince de doğrudan doğruya buna karar verilebilir. Özel idareler ve belediyeler için yargılamanın iadesini isteyecek bakanlık İçişleri Bakanlığıdır.

Yargılamanın iadesi nedenleri şunlardır:

- 1 — Hesapta maddî hata bulunması, noksan veya mükerrerlik olması,
- 2 — İbraz edilen belgede sahtecilik bulunup da hükme etki yapmış olması,
- 3 — İnceleme veya yargılama sırasında görülmeyen yanlış veya usulsüz bir işlemin hükümden sonra meydana çıkmış olması,
- 4 — Hüküm etkileyebilecek bazı belgelerin inceleme ve yargılama sırasında bulunmayıp hükümden sonra meydana çıkması,
- 5 — Hükme esas tutulan bir ilâmın bozulma suretiyle ortadan kalkmış olması.

Yargılamanın iadesi, ilâmın tebliği tarihinden itibaren 5 yıl içinde istenmek gerekir. Böylece, 5 yıllık süre içinde ortaya çıkacak yargılamanın iadesi nedenlerine dayanarak sayman ve tahakkuk memurları (ve rücu edilen kimseler bunların aracılığı ile), valilerle belediye başkanları ve İçişleri Bakanlığı Sayıştay ilâmlarına karşı itiraz edebileceklerdir.

B — YARGILAMANIN İADESİNDE BEŞ YILLIK SÜRENİN BAŞLANGICI

Sayıştay Genel Kurulunun, ilâma bağlanmış ya da hükmen onanmış hesaplarda yargılamanın iadesi ile ilgili iki kararı aşağıya alınmıştır :

1 — Genel Kurulun ilâma bağlanmış hesapla ilgili olan 24.6.1963 gün ve 2866/1 sayılı kararı : «beraatle sonuçlanan hesaplarla ilgili olarak ... denetçiler tarafından yapılmış bir tahrik mahiyetinde bulunduğu cihetle muhakemenin iadesi için tayin edilen 5 yıllık sürenin tespitinde ilâm tarihinin esas tutulması gerekeceği...» şeklindedir.

2 — Genel Kurulun, hükmen onanmış hesaplarla ilgili 16.6.1958 gün ve 2410/1 sayılı kararında ise : «3—a) 1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanununun 126 ncı maddesi hükmüne göre hükmen musaddak addolunan muhasip hesaplarında bilâhare Divanı Muhasebat Kanununda tatad edilen iadei muhakeme sebeplerinden birinin tahaddüsü ve hadisenin Divanı Muhasebata intikali halinde bu kanuna istinaden ilgililer hakkında iadei muhakeme yoluyla tetkikat icra ve karar ittihazının mümkün bulunduğuna, b) Vilâyet hususî idare ve belediye muhasiplikleri hesaplarından Divanca müddeti zarfında rü'yet edilememesi yüzünden hükmen musaddak addolunanların, hükmen musaddak addedilme halinin münhasıran muhasip muamelâtına ait ve raci olması lâzımgeleceği ve bu keyfiyet ilgili muhasip ve tahakkuk memurlarının Divanı Muhasebatça bilmuhakeme beraat ettirildikleri manâsında olmadığı cihetle salahiyyetli encümen ve meclislerce ilişkili görülen hususlar hakkında birinci derecede ittihaz olunan kararların, ret veya iptalini mucip olmayacağı cihetle alâkalı dairelerin, bu kararların umumî hükümler dairesinde ilgililer hakkında gerek hukukî, gerek cezaî takibat icrası bakımından haklarının mahfuz olması lâzım geleceği...» denilmektedir.

Genel Kurulun yukarıdaki kararlarından anlaşılacağı gibi, yargılamanın iadesinde 5 yıllık süre, ilâmın tebliğ tarihinden ve Sayıştaya gönderildiği halde yargılamadığı için hükmen onanmış sayılan hesaplarda iki yıllık sürenin bittiği tarihten itibaren başlamaktadır.

C — KİŞİ BORÇLARININ YARGILANMA ZAMANI

Yargılamanın iadesinde göz önünde tutulması gereken bir nokta da şudur : Henüz ilâma bağlanmamış ya da hükmen onanmamış olan hesaplarda teftişler sırasında müfettişlerce ortaya çıkarılan kişi borçları hakkında yargılamanın iadesi mümkün olmamaktadır. Nitekim, Sayıştay, teftişlerde kanuna aykırı görülen ödemeleri, ilgili yıl idare hesabının in-

celenip yargılanması sırasında hükme bağlamakta; başka deyişle, kanunsuz ödemeye konu olan hesap hakkında hüküm vermeden önce, tüm hesapların incelenip yargılanmış ya da hükmen onanmış olması şartını aramaktadır. Genel Kurulun 10.11.1961 gün ve 2703/2 sayılı kararında : «... 2514 sayılı Divanı Muhasebat Kanunu hükümlerine göre; mülkiye müfettişlerince yapılan teftiş neticesinde kanuna aykırı görülmüş olduğu bildirilen ödemeler sebebiyle tahakkuk memurları ve saymanların mesuliyeti hakkındaki karar —bu ödemeler, önceden ilişkili hesaba alınmış olsa bile— belediye encümen ve meclisince bu hususta verilecek kararlarla birlikte, belediyenin ilgili yıl idare hesabının Sayıştaysa incelenip yargılanması sırasında tayin edilerek hükme bağlanması gerekeceği...» belirtilmek suretiyle Sayıştayın bu konudaki tutumu açık bir biçimde ortaya konulmuş bulunmaktadır.

Buna göre Sayıştay, incelenip yargılanmak üzere Sayıştaya gönderilmeyen hesapları, bir süreye bağlı olmaksızın, ilgili saymandan her zaman isteyebilmektedir. Bu durum, Sayıştay Genel Kurulunun 11.6.1969 gün ve 3379/3 sayılı kararının dayanağı olan Genel Sekreterlik yazısındaki açıklama ile de ortaya çıkmaktadır ki, bunun bir anlamı da, Sayıştaya gönderilmemiş olan hesaplarda —bu hesaplar hangi yıla ait olursa olsun— sonradan ortaya çıkan kişi borçlarının, sayman bakımından, zaman aşımına uğramasının söz konusu olmadığıdır. Sayman bakımından zaman aşımı, ancak hesapların Sayıştayca ilâma bağlanması ya da hükmen onanmış sayılması halinde söz konusu olabilir ki; bu da, ilâm tarihinden ya da hesabın hükmen onanmış sayıldığı tarihten itibaren 5 yıllık süredir. Bu süre içinde ortaya çıkmayan ya da çıktığı halde yargılamanın iadesi yoluyla Sayıştaya intikal ettirilmeyen kişi borcunun artık saymana ödetilmesi olanağı kalmamış olacaktır.

VIII — 1050 SAYILI KANUNUN 119 UNCÜ MADDESİNİN UYGULAMA OLANAĞI VAR MIDIR?

Bu araştırmayı yapanın da içlerinde bulunduğu müfettişlerin büyük çoğunluğu, belediye ve özel idare hesap işlerinin teftişi sırasında ortaya çıkardıkları kişi borçlarının, 1050 sayılı Genel Muhasebe Kanununun 119 üncü maddesi hükmünü işletmek suretiyle takip ve tahsilinin sağlanabileceğini öteden beri savunagelmışlerdir. Gerçekten söz konusu 119 üncü maddedeki hüküm şudur :

«İdarei hususiye ve belediye muhasipleri hesabatını, haklarındaki kararın tebliği tarihinden itibaren bir ay zarfında gerek alâkadarın ve

gerek idarenin müracaatı üzerine, derecei saniyede tetkik ve hükme raptetmek Divanı Muhasebata aittir.»

Gerek 1050 sayılı kanunun 119 ve 2514 sayılı kanunun 68 inci maddeleri üzerinde Büyük Millet Meclisi komisyonlarında yapılan görüşmelere ait tutanakların ve 68 inci maddeye ait gerekçenin incelenmesi, gerekse Sayıştay yetkilileriyle yapılan görüşmeler sonunda, sözü edilen 119 uncu madde hükmünün, bugün için uygulama olanağı bulunmadığı anlaşılmıştır. Şöyle ki:

1050 sayılı kanunun 119 uncu maddesi, 2514 sayılı Divanı Muhasebat Kanunundan önce, belediye ve il özel idaresi hesaplarının Sayıştayda ikinci derecede incelenip yargılanmasını düzenlemekteydi. Bu hükme göre, özel idare ve belediye hesaplarının Sayıştayca denetimi «gerek ilgililerin ve gerekse idarenin müracaatına» bağlı bırakılmıştı. Nitekim T.B.M.M. Müşterek Encümen tutanağında bu madde hakkındaki açıklama şudur :«idarei hususiyeler ile belediyeler hesabı kafilere kendi meclislerince tetkik edilmektedir. Şu kadar ki, hesabat dolayısıyla intihâ bir derecede kabul edilmesi ve gerek muhasibin, gerekse daire amirinin verilen karara itirazı takdirinde bunun tetkiki keyfiyetinin bir yere havalesi lâbût [gerekli] görülmüş ve hesap noktâi nazarından selâhiyettar merci olmak üzere Divanı Muhasebat kabul edilerek bu madde ilâve edilmiştir.»

1050 sayılı kanunun 119 uncu maddesiyle özel idare ve belediye hesapları hakkında kabul edilen bu esas 25.6.1934 tarihinde yürürlüğe giren 2514 sayılı kanunun 68 inci maddesiyle tadil ve tevsi edilmiş bulunmaktadır. (*)

2514 sayılı kanunun 68 inci maddesindeki hüküm şudur:

«Vilâyet hususî idareleri ve bu kanunun mer'iyete geçtiği seneye tekaddüm eden üç senelik bütçelerindeki varidatın tahsilât miktarlarının vasatısı otuz bin lira ve daha yukarı olan belediyelerin muhasip hesaplarıyla kat'î hesapları ikinci derecede Divanı Muhasebatın tetkik ve muhakemesine tabidir.

Bu hesaplar mahallerince tasdik tarihinden itibaren bir ay içinde meclisi umumiyle belediye meclislerinin encümen ve heyeti umumiyelerince ittihaz edilen mukarrerat suretleri ve bütçeleriyle birlikte Divanı Muhasebata gönderilir. Divanı Muhasebat bu hesaplarla mukarreratta

(*) Ögel Ragıp, Hususî idare ve Belediye Hesaplarının Divanca Tetkik ve Muhakemesi, İdare Dergisi, Sayı 252, Mayıs - Haziran 1958, s. 12

mevzuubahis hususları ve muameleleri tetkik ile hükme bağlar. Alâkalılar Divanının bu hükümlerine karşı 61 inci madde mucibince temyiz hakkını istimal edebilirler. Belediye bütçelerinin varidatı yirmi beş bin liraya inmedikçe bu madde hükmüne tabidir. Divanı Muhasebatın tetkik ve muhakemesine tabi olmıyan belediye bütçelerinin hesapları Muhasebei Umumiye Kanunun 119 uncu maddesi hükmüne tabidir.»

Bu maddenin gerekçesinde şöyle denilmektedir:

«... Devletçe kabul edilen kanunlara müşteniden ve bazı vergilere ek olarak tahsil edilen resimlerden mütehasıl olmasına göre, bu bütçelerin de Devlet murakabei umumiyesinden hariç kalması tecviz edilmemiştir. Esasen İdareî Umumiyei Vilâyat Kanununun 133. maddesinde vilâyet hesabı kafilinin Divanı Muhasebata devdi edileceği mezkûr bulunmakta olduğundan, şimdiye kadar müsbet bir şekilde tatbik edilememiş olan bu kanun hükmünün imali sadedinde Divanı Muhasebat Kanununa da işbu mevaddın ilâvesine lüzum görülmüştür. Vilâyet ve belediyeler bütçelerinin ve hesabı kafilinin vilâyet ve belediyeler umumî meclislerince müzakere ve tasdik edilmekte olması hesabat hakkındaki mukarreratın bu suretle Divanı Muhasebatça derecei saniyede rüyet ve muhakeme edilmesine mani teşkil etmez. Bilâkis hesabatın Divanı Muhasebat tarafından tetkik ve muhakeme edileceği nazarı dikkate alınarak vilâyet ve belediye meclislerince bütçeler ve hesabı kafil hakkındaki müzakere ve tetkikatın bilvücuh daha sağlam bir surette cereyanını temin eyler. Zaten hali hazırda mezkûr meclislere hakkı kaza verilmemiş olmasına binaen hesabatta görülen bu gûna zimmet ve zamana hükmolunmayarak, başkaca Muhakimi Umumiye de ikamei dava ile açığın tahtı hükme aldırılmasına ve bu suretle temini tahsiline mecburiyet hasıl olmaktadır. Teklif edilen mevaddı kanuniye kabul buyrulduğu takdirde, açığın tahtı hükme aldırılması için muhakemei umumiye ye müracaat edilecek yerde hesabat hakkında biraz daha ehil olması mefruz bulunan Divanı Muhasebatça hükme rabtedilmiş olacaktır.

Varidatı seneviyeleri miktarı 10 bin liradan dün olan belediyelerin nakit hesabatıyla alelûmum vilâyet ve belediyelerin ayniyat hesaplarının tetkik ve murakabesi Divanı Muhasebatın vazifei asliyesini ihmale sebep olacak derecede, vazaifi kesire altında kalmasından ihtirazen şimdilik bizzarure mahallerine terkedilmiştir.»

Divanı Muhasebat Encümenince incelenen bu gerekçeye ilişkin raporda : «... varidatı az olan belediyelerin muntazam bir hesap tesisi için lâzım gelen teşkilâtı kurmağa vaziyetleri müsait olmamasına binaen şim-

dilik yıllık varidatı 50 bin liraya kadar olan belediyeler hesaplarının bu hükümden hariç bırakılarak eskiden olduğu gibi Muhasebei Umumiye Kanununun 119 uncu maddesi hükmüne tevfikân murakabesi muvafık görülmüştür.» denilmek suretiyle maddenin gerekçesi encümence de esas itibarıyla benimsenmiştir.

Meclis Maliye Encümeni raporunda ise şu açıklama yapılmıştır:

«Teşkilâtı Esasiye Kanununa göre Devletin varidat ve sarfiyatını kanunu mahsusuna göre murakabe ile mükellef olan Divanı Muhasebatın, Devlet teşkilâtının bir cüz'ü ve maliye hâzinesi emvalinin tabi bulunduğu usul ve kavaide bağlı ve Devlet emvali hükmünde bulunan mahallî bütçelere ait hesapları da tetkik ve murakabe etmesi tabiidir. Muhasebei Umumiye Kanununun 119 uncu maddesi Divanı Muhasebata idarei hususiye ve belediye hesaplarının idarenin veya alâkadarın müracaatı üzerine derececi saniyede tetkik ve hükme rabt etmek vazifesini vererek meseleyi ihtiyara bırakmış olması Teşkilâtı Esasiye'deki mükellefiyeti takyid edemez. Alâkadarların talepleri, zimmetlerin zuhurunda kendi lehlerine karar alabilmek cihetine matuf olacağından bu şekil talepler ammeye ait hak ve menfaatlerin korunması gayesinden uzak olup maksadı hiç de temin edemez. Bu sebeple encümenimizin bütün vilâyetlerin idarei hususiyelerine ait hesabâtı kafiyele vasatı senelik varidatı 30 bin lira ve daha yukarı olan belediyelerin hesabı kafilere mahallinde salahiyetli heyetlerce görölüp kabul edildikten sonra nihaî olarak Divanı Muhasebatta bakılmasını mecburi kılmıştır.

Ancak. 30 bin liradan aşağı varidatı olan belediyelerin hesaplarının tetkiki şimdilik Muhasebei Umumiye Kanununun 119 uncu maddesine göre talep vukuuna talik edilmiştir...»

Yukarıdaki gerekçeden ve meclis komisyonlarının tutanak ve raporlarından anlaşılmaktadır ki, 2514 sayılı kanundan önce özel idare ve belediye hesapları 1050 sayılı Genel Muhasebe Kanununun 119 uncu maddesine göre ancak ilgililerin istekleri halinde ikinci derecede Sayıştayın incelemesine ve yargılamasına tabi tutulmuş iken; madde hükmü, 2514 sayılı kanunun 68 inci maddesi ile «tadil ve tevsi» edilmiş bulunmaktadır. Böylece:

— Bütün özel idarelerle bütçelerindeki üç yıllık tahsilât ortalamaları 30 bin lira ve daha yukarı olan belediyelerin kesin hesapları ile sayman idare hesaplarının Sayıştayca ikinci derecede incelenip yargılanması zorunlu hale gelmiş;

— Bütçelerindeki 3 yıllık tahsilât ortalaması 30 bin liradan az belediyelerin hesaplarının Sayıştayca ikinci derecede incelenip yargılanması ise, eskiden olduğu gibi, 1050 sayılı kanunun 119 uncu maddesi uyarınca ilgililerin bu inceleme ve yargılamayı istemelerine bağlı bırakılmıştır.

Sayıştay yetkililerinin de belirttikleri gibi bugün bütçelerindeki 3 yıllık tahsilât ortalaması 30 bin liradan az belediye olmadığı için, 1050 sayılı kanunun 119 uncu maddesinin uygulama olanağı kalmamıştır.

IX — TEFTİŞLERDE ORTAYA ÇIKARILAN KİŞİ BORÇLARI, KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER YE ÇÖZÜM YOLLARI

A — TEFTİŞLERDE ORTAYA ÇIKAN KİŞİ BORÇLARI

1 — Müfettişlerce üzerinde durulması gereken hususlar

1050 sayılı Genel Muhasebe Kanununun 81 ve 82, Belediye Muhasebe Usulü Tüzüğü'nün 5 ve 27 nci, İdareî Hususiyeyi Vilâyet Muhasebe Usulü Yönetmeliğinin 50-54 üncü maddelerinin açık hükümleri karşısında; müfettişlerin, belediye ve özel idare hesaplarının teftişi sırasında orsaya çıkardıkları kişi borçlarından gelir hesaplarında olanların sayman adına, gider hesaplarında olanların sayman ya da sorumluluğu yüklenen ita amiri adına borç çıkarılmasını önermeleri gerekmektedir.

Kişi borçlarının «sarifler adına», «ahizler adına» ya da kimler olduğu belirtilmeden «sorumlular adına» borçlu hesaplarına alınması önerilemeyeceği gibi; aynı hesapları birinci derecede incelemekle görevli olan encümen ve meclis üyeleri adına da kişi borcu çıkarılması düşünülemez. Çünkü, yukarıdaki maddeler hükümlerine göre ortaya çıkan sorumluluk sadece saymanın kusurlu hareketi ile idareye verdiği zararın ödetilmesiyle ilgili hukukî bir sorumluluktur. Anılan hükümlerin, hem hukukî ve hem de cezaî sorumluluk doğuran Belediye Kanununun 125 ve Belediye Muhasebe Tüzüğü'nün 26 ncı maddeleri hükümleriyle karıştırılmaması gerekir. Şu da varki, hukukî ve cezaî sorumluluk doğuran haller, yalnız bu iki maddedeki hükümlerden ibaret değildir. Ceza kanunlarına göre suç teşkil eden eylem ve işlemlerde cezaî sorumluluk yanında —eğer idareye bir zarar verilmişse— hukukî sorumluluk da söz konusu olur ki, bu da o zararın suçluya hükmen ödetilmesini gerektirir. Burada dikkat edilecek nokta şudur : Hukukî sorumluluk hakkında ceza davasına bakan mahkeme karar verebileceği gibi, Sayıştay Kanununun 65 ve Genel Muhasebe Kanununun 125 inci maddelerine göre, Sayıştay da karar verebilir.

Açıktır ki, müfettişlerin, sayman ve sorumluluğu yüklenen ita amiri dışındaki memurlar için kişi borcu önermemeleri kuralı, tahakkuk me-

murlariyle ahz ve kabza yetkili memurların hesaplarını, hukukî sorumlulukları yönünden inceleyip tahlil etmelerine engel değildir.

Görüldüğü gibi, sadece hukukî sorumluluk doğuran hükümlerle, hem hukukî ve hem de cezaî sorumluluk doğuran hükümleri birbirinden ayırmak, incelenen konu yönünden, önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Buna göre, teftişlerde mülkiye müfettişlerince bu konuda yapılacak işlemleri kısaca belirtmek gerekirse :

a — Suç unsuru görülmeyen hesaplardaki kişi borçlarının sayman ya da sorumluluğu yüklenen ita amiri adına borç çıkarılması önerilecektir.

b — Hesaplarda suç unsuru görülürse, suçun niteliğine göre, şu iki işlemden biri yapılacaktır :

i) 1609 sayılı kanuna giren suçlarda suçun delillerini gösterir belgeler bir inceleme raporuna bağlanarak C. Savcılığına verilecek; raporun iki nüshası (Tek. K. Bşk.) na gönderilecektir.

ii) Memurin Muhakematı Kanununa giren suçlarda sorumluluk hakkında bu kanuna göre kovuşturma yapılarak fezleke düzenlemekle birlikte; ayrıca hukukî bakımdan yapılacak kovuşturmayla esas olmak üzere üç nüsha «tanzim raporu» düzenlenerek ekleri ile birlikte (Tek. K. Bşk.) na gönderilecektir.

2 — İlgililerce yapılacak işlemler

Sayman, gerek teftişlerle ve gerekse başka yollarla ortaya çıkan kişi borçlarını, bu amaçla tuttuğu özel deftere kaydettikten ve bu borçla ilgili hesap hakkında encümenin görüşünü aldıktan sonra, kendisinin sorumlu olup olmadığına karar alınmak üzere hesabı meclisin incelemesine sunacaktır. Malî denetim ve yargı dilinde genellikle «ilişkili hesap» deyimini ile de anlatılan kişi borçları hakkında meclislerce alınan kararlar nihaî birer karar olmadığından, bu borçlarla ilgili hesabın Sayıştayca incelenip yargılanması ve ilâma bağlanması, borcun takip ve tahsilini sağlamak bakımından zorunludur. O halde ilişkili hesabın Sayıştaya gönderilmesi gereklidir. Burada, hesabı Sayıştaya kimler, ne suretle gönderecektir? sorusu karşımıza çıkar. Bu sorunun cevabını verebilmek için, kesin hesapla sayman idare hesabının, daha önce ikinci derecede incelenip yargılanmak üzere Sayıştaya gönderilmiş olup olmadığına bakmak gerekir.

a — Kesin hesapla sayman idare hesabı daha önce Sayıştaya gönderilmişse şu durumlarla karşılaşılabılır :

- i) Hesaplar incelenip yargılanarak ilâma bağlanmıştır.
- ii) Hesaplar yargılanmadığı için iki yıl sonra hükmen onanmış duruma gelmiştir.
- iii) Hesaplar henüz yargılanmamış ve iki yıllık süre de geçmemiştir.

İlk iki durumda başvurulacak yol ilgililerce yargılamanın iadesini istemektir. Doğaldır ki, belediyenin varidat ve matlubatını takip ve tahsille görevli olan belediye başkanı ve il özel idaresi yönünden aynı durumda bulunan vali yargılamanın iadesini istemekten; Sayıştay ilâmlarını İçişleri Bakanı adına tebellüğ eden yetkili memur da, gerek mülkiye müfettişlerinin lâyhalarında önerilen ve gerekse başka suretle öğrendiği kişi borçlarında yargılamanın iadesinin istenmesini izleyip sağlamaktan sorumludurlar.

Hesapların henüz yargılanmadığı ve iki yıllık sürenin de geçmediği üçüncü durumda, yargılamanın iadesi söz konusu değildir. Bu takdirde ilişkili hesap, kesin hesap ve sayman idare hesabı üzerinde yapılacak ikinci derecede yargılama sırasında incelenip hüküm altına alınacaktır.

Her üç durumda da, belediye başkanı ya da vali yargılamanın iadesini isteyerek ilişkili hesapla ilgili yazı, karar ve belgelerin saymanlıkça Sayıştaya gönderilmesi için gerekli koalamayı yapmakla; İçişleri Bakanlığındaki görevli memur da bunu izleyip sağlamakla yükümlü olacaklardır.

b — Kesin hesapla sayman idare hesabı henüz Sayıştaya gönderilmemişse, şu durumlar söz konusu olabilir:

- i) Hesapların Sayıştaya gönderilmesi süresi içinde bulunmaktadır.
- ii) Bu süre geçmiştir.

Her iki halde de, ilişkili hesap, ilgili bütün belgeler eklenerek kesin hesap ve sayman idare hesabı ile birlikte Sayıştaya gönderilecektir. İlişkili hesabın Sayıştaya birlikte gönderilmesi, belediye başkanı ve vali ile bakanlık yetkilisi tarafından, yukarıda belirtilen yöneme göre sağlanacaktır.

İkinci durumda, Sayıştayca istenmişse, sayman hakkında gerekli müeyyideler belediye başkanı ve vali tarafından uygulanacaktır.

İlişkili hesap Sayıştaya ister kesin hesap ve sayman idare hesabı gönderildikten sonra tek başına, ister onlarla birlikte gönderilmiş olsun; zaman aşımına uğramış olan kişi borçlarında ahiz tarafından adli mahkeme önünde «zaman aşımı def'i» ileri sürüldüğünü tevsik için mahkeme kararının da birlikte Sayıştaya gönderilmesi gereklidir.

3 — Kişi borcunu takip ve tahsilde izlenecek pratik yollar

Müfettişlerin teftişlerde ortaya çıkardıkları ve lâhiyalarında borç hesabına alınmasını önerdikleri kişi borçlarında şu hususların göz önünde tutulması gerekir :

a — Saymanın, müfettiş tarafından önerilen kişi borcuna itiraz etmiş olup olmamasına göre değişik durumlar ortaya çıkmaktadır.

i) Sayman itiraz etmemişse, yani müfettişin önerdiği kişi borcunun takip ve tahsiline geçeceğini bildirmişse; takip ve tahsil için gerekli işlemlere girişmekle yükümlüdür. Müfettişin önerisi Bakanlıkça da benimsendiği takdirde, kişi borcunun takip ve tahsilinin sağlanması, yürütücü bir daire olan Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünce yerine getirilecektir.

Ancak, bazı hallerde olduğu gibi, Bakanlıkça müfettişin önerisi benimsenmezse durum ne olacaktır? Burada iki hal söz konusudur:

— Müfettişin önerisi Teftiş Kurulu Başkanlığınca benimsenmemiştir. Bu takdirde, Başkanlık, önerisinin benimsenmediğini nedenleri ile birlikte müfettişe yazar ve yazının bir örneğini dosyasına konulacak lâyhaya, bir örneğini de Mahallî İdareler Genel Müdürlüğüne gönderilecek lâyhaya iltisatır. (*)

— Müfettişin önerisi Teftiş Kurulu Başkanlığınca benimsenmekle birlikte, Mahallî İdareler Genel Müdürlüğünce benimsenmemiştir. Bu takdirde, yürütücü ve izleyici birim olarak Mahallî İdareler Genel Mü-

(*) Sık görülen bir uygulama olmamakla birlikte, müfettişe gönderilen bu yazıda, bazan, Başkanlık görüşünün o müfettiş tarafından ilgili saymana duyurulması ve sonundan Başkanlığa da bilgi verilmesi istenmektedir. Teftiş Kurulu Başkanlığı bir danışma birimi olduğuna ve bu konuda son söz yürütücü birim olan Mahallî İdareler Genel Müdürlüğünce söyleneceğine ve izleme de bu birim tarafından yapılacağına göre, Başkanlıkça uygulanan bu istisnâ işlemin doğru olmadığı, bu nedenle de uygulanmasından vazgeçilmesinin yerinde olacağı kanısındayım.

dürlüğü, kendi görüşüne uygun gelen işlemin yapılmasını ilgili saymanlığa yazabilir. Uygulamada, Genel Müdürlük, kendi görüşünü Teftiş Kurulu Başkanlığına bildirerek konunun bir kez daha incelenmesini istemektedir ki; iki birim arasındaki bu işbirliğinin, Bakanlık görüşünün belirmesinde, genellikle daha etkili bir yöntem olduğuna kuşku yoktur.

Böylece Bakanlık görüşü müfettişin önerisinin aksine ise, Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü durumu saymana yazacak ve sayman da giriştiği takibi durdurarak o zamana kadar bir tahsilat yapmış ise, usulüne göre ,ilgisine red ve iade edecektir.

ii) Sayman müfettişin önerdiği kişi borcuna itiraz edip de müfettiş son mütalâasında ısrar etmiş ve Bakanlık da müfettişin görüşüne katılmışsa; sayman için, kişi borcunun takip ve tahsili zorunlu hale gelecektir. Ancak, uygulamada, itiraz eden sayman Bakanlıktan bir direktif alıncaya kadar, kişi borcunun takip ve tahsili için gerekli olan işlemlere girişmemektedir. Saymanın bu tutumuna hak verilse bile, yaptığı itiraz zaman aşımını kesmiş olmayacağı için, Bakanlıkça saymana geç direktif verilmesi halinde, kişi borcunun zaman aşımına uğraması tehlikesi baş gösterecektir.

Bu bakımdan, sayman tarafından itiraz edilmiş olsun olmasın, teftiş lâyhıhalarındaki kişi borçlarının Teftiş Kurulunda öncelikle ele alınıp incelenerek gerekli izleme yapılmak üzere lâyihaanın sūratle mahallî İdareler Genel Müdürlüğüne intikal ettirilmesinde zorunluluk vardır.

b — Sayman, memurların haksız iktisaptan doğan fazla mehuzlarında bir yıllık zaman aşımı sūresini daima göz önünde tutarak rızaen ödemeye yanaşmayan ahiz hakkında hemen ilgili mahkemeye baş vurmalıdır.

c — Kesin hesapla sayman idare hesabının Sayıştayca yargılanarak ilâma bağlandığı ya da yargılanamadığı için iki yıl sonra hükmen onanmış sayıldığı tarihten itibaren 5 yıl geçtikten sonra ortaya çıkarılan kişi borçları hakkında yargılamanın iadesi istenemeyeceği Teftiş Kurulu Başkanlığınca göz önüne alınarak yıllık teftiş programlarının ona göre düzenlenmesi gerekmektedir. Özellikle Ankara ve İstanbul Belediyeleri ile özel idare saymanlıklarında bu yönden gecikmeler olduğu, hatta bazı yıllar hesaplarının hiç teftiş edilmediği bilinen gerçeklerdendir.

d — Belediye ve il genel meclislerinin kişi borçlarına ilişkin kararlarına karşı, il idare kuruluna ya da Danıştaya baş vurmakta pratik bir yarar bulunmamaktadır. Çünkü, yukarıdaki açıklamalardan da an-

laşılacağı gibi, idare kurulu ya da Danıştayca meclis kararının iptal edilmesi, kişi borcunun ne saymandan, ne de ahizinden zorlun yoluyla tahsiline imkân vermemekte; hesaptan doğan anlaşmazlığın Sayıştayca yargılanarak hükme bağlanması gerekmektedir. Zorlun yoluyla takip ve tahsile geçebilmek için, genel kurul olarak, sayman hakkında Sayıştayın ve ahiz hakkında adli mahkemenin hükmüne ihtiyaç vardır.

Kişî borçlarına ilişkin meclis kararlarına karşı il idare kuruluna ya da Danıştaya baş vurmanın zaman aşımını kesmeyeceği de göz önünde tutulursa; ilişkinli hesabın, yargılanıp hükme bağlanmak üzere, ilgili karar ve belgelerle birlikte ve vakit geçirmeden Sayıştaya gönderilmesindeki zorunlun kendiliğinden ortaya çıkar.

B — UYGULAMADA KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER VE ÇÖZÜM YOLLARI

Uygulamaya bakıldığı zaman, kişî borçlarının takip ve tahsilinde, bu bölümün başında açıklanan yöntem ve işlemlerin yerine getirilmediği, bu alanda çeşitli güçlüklerle karşılaşıldığı ve bazı hallerde kişî borçlarının tahsil edilemediği görülmektedir. Karşılaşılan güçlükler, onları doğuran nedenler ve çözüm yolları aşağıda açıklanmıştır.

SORUN 1 : Belediyelerden pek azı Sayıştaya kesin hesap ve idare hesabı vermekte, aynıyat idare hesabını ise hiç bir belediye verememektedir.

SORUNUN NEDENLERİ

İlgili bölümlerde açıklandığı gibi, Sayıştay, kişî borçlarına ilişkin hesapları, kesin hesap ve idare hesaplarını yargılamadan incelememekte ve hükme bağlamamaktadır. Bu bakımdan, her şeyden önce, saymanların Sayıştaya hesap vermeleri gerekmektedir. Bugün için, Türkiye’de, ancak 10 -15 kadar il belediyesi Sayıştaya kesin hesap ve idare hesabı verebilmekte; ilçe, bucak ve köy belediyelerinin çoğu Sayıştaya hesap verememektedir. Aynıyat hesabını verebilen belediye ise yoktur. Sayıştay Genel Kurulunun 11.6.1969 gün ve 3379/3 sayılı kararma esas olan Genel Sekreterlik yazısında şu açıklama yapılmıştır :

«... Adetleri 1215 e balığ olduğu anlaşılan belediyelerden bir çoklarının ... aynıyat ve nakit saymanlıklarına mahsus kütüklerimize kaydedilerek hesaplarının ona göre talep ve takipleri cihetine gidilemediği gibi öteden beri kütüklerimizde kayıtlı bulunan mahalli idareler saymanlıklarının bir kısmından özellikle belediyeler nakit ve aynıyat sayman-

lıkları ile il özel idareleri ayniyat saymanlıklarının pek çoğundan, gerek mahalleri gerekse İçişleri Bakanlığı ile yıllarca yazışmalar yapıldığı ve hatta bu yazışmalardan bir kısmı 5-10 seneden beri fasılasız olarak devam edegeldiği halde hesap alınmamaktadır.

Sözü edilen mahallî idarelerden gelen hesapların da hemen hemen hepsi muallel bir durumda olup bunlardan çeşitli nedenlerle inceleme ve yargılamaya elverişli olmamaları dolayısıyla iade olunanların ... ıslah ve ikmalleri hususunda yıllardan beri süregelen yazışmalardan da olumlu sonuçlar sağlanamamaktadır.

İl özel idareleriyle belediyelerin Sayıştaya hiç verilmeyen veya verilmiş olup da muallel olmaları nedeniyle iade edilmiş bulunan nakit ve ayniyat hesapları hakkındaki yazılarımıza belediye ve özel idarelerle İçişleri Bakanlığınca verilen cevaplarda ise : Saymanların mevzuata ve muhasebe işlemlerine vukufiyet bakımından kifayetsizlikleri yüzünden muhasebe kayıtlarının tutulmaması, evrakı müsbitenin bir kısmının veya tamamının mevcut olmaması, çeşitli nedenlerle haleflerine devir vermeden sık sık ayrılmakta olan saymanların bazılarının adreslerinin tesbit olunamaması ve bazılarının da aradan geçen zaman zarfında vefat etmiş olmaları dolayısıyla eski yıllara ait idare hesaplarının verilmelerine imkân görülemediği kesin olarak bildirilmekte ve bu husus, istenilen hesapların behemahal verilmesinin sağlanması hususundaki müteakip yazılarımıza alınan cevaplarda teyiden tekrarlanmaktadır.

Çeşitli yazışmalar sonunda, tetkike elverişli ve noksansız olarak alınmalarının mümkün olamayacağı cevabî yazılardan anlaşılan Çankırı Özel İdare Müdürlüğü 1959 yılı ayniyat idare hesabı ile Bahçe Belediyesi 1959, Karasu Belediyesi 1960 ve 1961, Akhisar Belediyesi 1955 - 1957 ve Durağan Belediyesi 1958 yılları nakit hesaplarının takiplerinden vazgeçilerek bu konudaki yazışma dosyalarının hıfzı Genel Kurulun 30.12.1968 tarih ve 3084/2, 14.7.1966 tarih ve 3139/1, 20.4.1967 tarih ve 3196/2, 27.12.1967 tarih ve 3242/2 ve 4 sayılı kararları ile kabul buyrulmuştur.

Şu hale göre, aynı durumda olan yüzlerce hesabın her biri hakkında bu yolda ayrı karar ittihası Genel Kurulu bir hayli meşgul edeceği tabii bulunduğundan buna mahal kalmaması için; il özel idareleriyle belediyeler nakit ve ayniyat saymanlıklarının eski yıllara ait hesaplarının takiplerinden sarfinazar olunarak adı geçen saymanlıklardan tam ve sıhhatli bir şekilde yeniden tesis edilecek saymanlık kütüklerine göre 1969 malî yılından itibaren muntazaman hesap istenilmesi hususunda Genel Kurulca Başkanlığa yetki verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.»

Genel Kurula sunulan bu yazıdan da anlaşıldığı gibi, saymanlar başlıca, mevzuatı bilmemeleri ve saymanlık işlemlerini yürütebilecek yeteneğe sahip olmamaları, görevlerinden sık sık ayrılmaları nedenleriyle gerekli kayıtları tutamamakta; bunun sonucu olarak kişi borçlarına ilişkin işlemleri de yerine getirememektedirler. Kişi borçlarından bazıları, hatta meclisten karar alınmadan ve hesap Sayıştayca yargılanıp hükme bağlanmadan, saymanlarca ya doğrudan doğruya ödenmek ya da ahizlerinden rızaen tahsil edilmek suretiyle tasviye olunuyorsa da; bir kısım kişi borçlarının takip ve tahsil edilemediği de bir gerçektir. Böylece, bu aksamada, şu olumsuz durumların etkili olduğu söylenebilir:

1 — Saymanların mevzuatı bilmemeleri ve saymanlık işlemlerini yürütebilecek yetenek ve bilgilere sahip olmamaları,

2 — Görevlerinden sık sık ayrılmaları ve aralarında hesap devri yapmamaları,

3 — Meclisçe alınan kişi borcuna ilişkin kararın genellikle ilgililerin lehinde olması ve bu kararın kesin bir karar olmadığıнын, kesin kararın Sayıştay'ca verileceğinin bilinmemesi,

4 — Saymanın belediye başkanı, encümen ve meclis üyelerinden ya da kanunsuz ödemeden yararlanan kimselerden çekinmesi,

5 — Saymanın genellikle çeşitli mahallî çıkarların etkisi ve baskısı altında bulunuşu,

6 — Sayman üzerindeki iş yükünün ağır oluşu.

Yukarıdaki olumsuz durumların, hesap işlerinde görev alan ve bu işlerle ilgisi bulunan her kademedeki memurları eğitmekle, geniş ölçüde ortadan kalkacağına kuşku edilmemektedir. Gerçekten, İngiliz mahallî idarelerinde yapılan bir araştırmada, bu konuda çok ilginç sonuçlar elde edilmiştir.

İngiliz mahallî idarelerinin 1920'lerde toplam giderleri 339 milyon İngiliz lirası (yaklaşık olarak 9 milyar TL.) dir. Aynı yıllarda, kanunsuz ödemelerden dolayı ilgililer adına çıkarılan kişi borcu sayısı yılda ortalama 1000'dir. Aradan 40 yıl geçtikten sonra, 1960'larda mahallî idarelerin toplam gelirleri 2 milyar İngiliz lirasına (50 milyar TL.) yükseldiği halde, kişi borcu sayısı yılda ortalama 16-17'ye düşmüş, toplam kişi borcu ise, yılda ortalama 5000 İngiliz lirası (125.000 TL.) kadar olmuştur. İngiltere'de, kırsal bölge meclisleriyle birlikte 1500 kadar mahallî idare olduğuna göre, 1920'lerde her 100 belediyeye 66,6 adet kişi borcu

düŖerken, bu rakam 1960'larda her 100 belediye için 1,1 olmuŖtur. Kanuna aykırı harcamalarda görölen bu azalmanın nedenleri Ŗöyle açıklanmaktadır : «İngiltere'de bugün hemen bütün mahallî idare birimleri, gerçekten ehliyetli memurlar kullanmaktadır. Bilhassa hizmet içi eğitimmerle yetiŖtirilen bu memurlar neyin kanuna göre yapılabileceğini ve neyin kanuna aykırı olacağını çok iyi bilmekte ve mahallî idare meclisi için yeterli bir danıŖman olmaktadırlar. Bunda (mahallî idareler) müfettiŖlerinin rolünü de belirtmek gerekmektedir...» (*)

Türkiye'de bu konuda bir değerlendirmeye yarayacak istatistik bilgiler yoktur. Ancak kanuna aykırı harcama sayısının özel idare ve belediyelerin toplam sayısını 5-10 kez aŖtığı ve bu sayının yıllara göre azalmadığı kolaylıkla söylenebilir. Bütün İngiliz mahallî idarelerinde bir yıllık kanunsuz harcama toplamı olan (125.000) liranın Türkiye'de yalnız bir belediyede, belediyeye bağlı bir iŖletmede ya da özel idarede tespit edildiği çok görölmüŖtür.

Bu nedenle, hem kiŖi borçlarının sayı ve miktarlarının azaltılması ve hem de ortaya çıkan kiŖi borçlarının mevzuat hükümlerine göre uygun olarak takip ve tahsilinin sağlanması bakımından eğitim ve öğretim, bu konuda ele alınacak iŖlerin baŖında gelmektedir.

ÇÖZÜM YOLU

Bu alanda gösterilecek çözüm yolu kısa ve uzun vadeli tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir.

Kısa vadede alınacak tedbirler

1 — Saymanların ve akçalı iŖlerde görev alan memurların, genel olarak mevzuat ve hesap iŖlemlerindeki bilgi ve yeteneklerini artırmak; özel olarak da kiŖi borçları üzerinde eğitilmelerini, kesin hesapla sayman ve ayniyat idare hesabı düzenleyebilecek bilgilerle donatılmalarını sağlamak amacıyla; 1960 lardan sonra birkaç ilde denenip olumlu sonuçlar verdiği görölen eğitim kursları açılmasına ve bu kursların geliŖtirilmesine özel bir önem verilmelidir.

2 — Saymanlıklara yapılacak atanmalarda, kurs görmüŖ memurla

(*) Çöker Ziya, Türk Mahallî İdarelerinin sorunları açısından İngiliz Mahallî İdareleri, İçiŖleri Bak. Tetkik Kurulu Yayını : 6, Ankara 1970, S. 154, 158, Ülkmen İsmail Hakkı, Mahallî İdareler Mâliyesi, SBF Yayınları : 103/85, Ajans Türk Matbaası 1960, S. 26

rın seçilmesi ve bunların görevlerinin sık sık değiştirilmemesi, Bakanlıkça, belediyelere tavsiye olunmalıdır.

3 — Mektuplaşma (correspondance) yöntemi ile eğitime geçilmeli, bu yöntemin benzerini uygulayan Türk Belediyecilik Derneği ile işbirliği yapılmalıdır.

4 — Saymanlara asıl görevlerini aksatacak işler verilmemesi hususu, Bakanlıkça, belediye başkanlıklarına tavsiye edilmelidir.

Uzun vadede alınacak tedbirler

İdarî ve teknik konularda bilgili ve yeterli personel yetişmesinin sağlanması için çok fazla ihtiyaç duyulan «Mahallî İdareler Okulu» bir an önce açılmalı; saymanlar bu okulu bitirenler arasından mahallince yapılacak seçim üzerine Bakanlıkça atanmalıdır. Bu tedbirin yerine getirilmesi mevzuat düzenlemelerine bağlı bulunmaktadır.

SORUN 2 : Mahallî idare hesaplarının Sayıştayda ikinci derecede incelenip yargılanması aksamakta; bu da kişi borçlarının takip ve tahsilini güçleştirmektedir,

SORUNUN NEDENLERİ

Sayıştayın, kesin hesap ve sayman idare hesabını yargılamadan kişi borcuna ilişkin hesap hakkında hüküm vermediği açıklanmıştı. Bu bakımdan, her şeyden önce, kesin hesapla sayman idare hesabının belli süre içinde sayman tarafından Sayıştaya gönderilmesi gerekmektedir. Bundan önceki sorun incelenirken, saymanların, hangi nedenlerle bu hesabı Sayıştaya veremedikleri ve bu konudaki çözüm yolları açıklanmıştı. Doğaldır ki, burada, ikinci derecede yargılamayı aksatan bu nedenler üzerinde durulmayacak; diğer nedenler ele alınacaktır. Sayıştayın yargılamasını aksatan diğer nedenler şunlardır:

1 — Merkezî idarenin akçalı denetimi her geçen gün Sayıştayın yükünü artırmaktadır. Öte yandan, özel idare ve belediye hesap işleri durmadan genişlik kazanırken her yıl ortalama 30 yeni belediye kurulması mahallî idarelerin Sayıştayca denetimini giderek bir çıkmaza sokmaktadır. Gerçi 832 sayılı kanunla bu ihtiyacı karşılamak amacıyla Sayıştaya yeni denetçi kadroları alınmış ve bu kadrolara atamalar yapılmağa başlanmıştır. Ancak, kadrolar doldurulsa bile, mahalline denetçi gönderilmesine olanak bulunmadığı için, mahallî idare hesapları üzerinde yeterli bir akçalı denetim sağlanamayacağına görüş birliği vardır. Bugün sadece mülkiye müfettişlerince hesaplar üzerinde denetim yapıldığına gö-

re, kişi borçlarının Sayıştaya bunların tahriki ile intikal ettirilmesinin zorunlu olduğu görüşünde de birleşilmeğtedir.

2 — Bugüne kadar, Sayıştaya hesap vermeyen saymanlar hakkında Sayıştay'ca hemen hemen hiç bir müeyyide uygulanmamıştır. Bunun nedeni, saymanların iyi niyetlerine rağmen, hesap veremediklerinin anlaşılmış olmasıdır.

Sayıştay Genel Kurulunun 6.11.1969 gün ve 3379/3 sayılı kararı gereğince, özel idarelerle belediyelerin 1969 ve daha sonraki yıllar idare ve ayniyat hesapları Sayıştayca ilgili saymanlıklardan istenecek ve hesap vermeyen saymanlar hakkında gerekli müeyyideler uygulanacaktır.

Genel Kurulun bu kararı, 1969 yılından önceki hesaplarda bir kişi borcunun ortaya çıkması halinde, o hesabın Sayıştayca incelenip yargılanmasına ve kişi borcunun hükme bağlanması engel değildir. Yeter ki, ortaya çıkarılan kişi borcu «her ne suretle olursa olsun» Sayıştaya intikal ettirilmış bulunsun... Ancak, bu takdirde de, Sayıştay önce ilgili saymandan idare hesaplarını isteyecek ve kişi borcunu bu hesaplarla birlikte yargılayıp hükme bağlayacaktır.

Görüldüğu gibi, bugünkü sistemin işleyişi yeterli ve etkili olmaktan uzaktır. Mahallî İdareler Genel Müdürlüğünde «Mahallî İdareler Sayıştay ı» kurulması yolunda bazı çalışmalar yapıldığu biliniyor. Bu çalışmaların bir an önce bitirilip gerçeğleştirilmesi, mahallî idarelerin akçalı denetim sorunlarının çözümlenmesinde tek çıkar yol olarak görülmektedir. Ancak, bu alanda İçişleri Bakanlığınca tek yönlü değil; Sayıştay ve özellikle Maliye Bakanlığı ile ortak çalışmalara ihtiyaç bulunduğunu da göz önünde tutmak gereklidir.

ÇÖZÜM YOLU

1 — Bugün için yapılacak şey, mahallî idare hesaplarını bir denetçi gibi kontrole tabi tutan mülkiye müfettişlerinin, bu kontroller sırasında ortaya çıkarıp lâyihalarında önerdikleri kişi borçlarını, duruma göre belediye başkanı ve valinin Sayıştaya intikal ettirmeleri; Bakanlıkta Sayıştayla ilişkileri düzenlemekten sorumlu memurun da kişi borçları ile ilgili hesapların Sayıştaya intikalini sağlayacak izlemeyi yapmasıdır.

2 — Mahallî İdareler Sayıştayının kurulması ve ilgili çalışmaların İçişleri ve Maliye Bakanlıkları ile Sayıştay arasında sıkı bir işbirliği yapılarak ortaklaşa yürütölmesi ve bir an önce sonuçlandırılması konusuna özel bir önem verilmelidir.

SORUN 3 : Kişi borçları ile ilgili hesapların Sayıştaya gönderilmesinden hangi memurların sorumlu tutulacağı uygulamada özellikle müfettişler arasında tereddüt konusu olmuştur.

SORUNUN NEDENLERİ

Bu konudaki tereddütler, meclislerce kişi borçları hakkında alınan kararlara karşı Sayıştaya kimlerin itiraz edeceğini gösterir düzenleyici hükümlerin mevzuatta bulunmadığını ileri sürenlerden gelmektedir. Bu tereddütleri giderebilmek için, kişi borcunun ortaya çıktığı sırada kesin hesaplarla idare hesaplarının Sayıştaya gönderilmiş olup olmadığına göre, durumu iki bakımdan tahlile tabi tutmak gerekir.

1 — Kişi borcu ortaya çıkarıldığında kesin hesapla sayman idare hesabı Sayıştaya gönderilmiş bulunuyorsa : Bu takdirde, 832 sayılı kanunun 74. maddesi uyarınca, belediye başkanı ile vali tarafından yargılamanın iadesi istenecek; eğer kişi borcu, teftiş sırasında ortaya çıkıp da teftiş lâyihasında gösterilmiş ise, lâyihadaki eleştirici ve önerilerin yerine getirilmesiyle yükümlü olan yürütücü Bakanlık biriminin (Mahallî İdareler Genel Müdürlüğünün) görevli memuru, yetki verilmişse doğrudan doğruya, verilmemişse Sayıştayla ilişkileri yürüten memura haber vermek suretiyle Bakanlık adına yargılamanın iadesini sağlayacaktır.

2514 sayılı kanun zamanında da mevcut olan bu olanağın 1965 yılında Bakanlıkça bir kez uygulandığı, ancak, sonucun izlenmediği belirtilmiştir. Konu ile ilgili belgeler arşive kaldırılmış olduğundan bunlar üzerinde yazılı kaynak incelemesi yapılamamıştır. Ancak, bu gözlemden çıkarılacak bir sonuç vardır ki, o da, şimdiye kadar Bakanlıkça yargılamanın iadesine ilişkin hükümlerin uygulama olanağı üzerinde yeterince durulmadığıdır.

2 — Kişi borcu ortaya çıktığında kesin hesapla sayman idare hesabı henüz Sayıştaya gönderilmemişse durum ne olacaktır? Tereddütlerin asıl kaynağını bu soru teşkil etmektedir. Sahiplerince gereğinden çok önem verildiği görülen bu sorunun doğurduğu tereddütlere hak vermek oldukça güçtür. Çünkü:

a — Bu konuda tereddüt gösterenler, her şeyden önce, saymanların Sayıştaya her yıl hesap vermeye kanunen yükümlü olduklarını ve bu yükümü yerine getirmeyen saymanlar hakkında uygulanacak müeyyideyi unutmüş görünmektedirler. Eğer bununla saymanların yetersizliklerinden ötürü Sayıştaya hesap veremedikleri anlatılmak isteniyorsa —defalarca tekrarlanmış ki— bu hesaplar Sayıştaya gelip ikinci derecede

yargılanmadıkça, kişi borçlarının hiç bir zaman hükme bağlanması mümkün olmayacaktır. Öyleyse, öncelikle yapılması gerekli şey, saymanları Sayıştaya hesap verebilecek duruma getirmektir. Bu yapılmadıkça, yani saymanların eğitimi sağlanmadıkça, alınacak tedbirlerin hiç biri sorunu çözümlemeye işe yaramayacaktır. Eğitim sorunu daha önce incelendiğinden, burada, ayrıca üzerinde durulmasına yer yoktur. Yalnız şu kadarını belirtelim : Kişi borçlarının takip ve tahsilinin sağlanmasına ilişkin mevzuat hükümlerinin yürüyebilmesi, ancak ve yalnız yargılamanın iadesi yolunun açılmasına ve bu da saymanların Sayıştaya kesin hesap ve idare hesabı verebilmelerine bağlı bulunmaktadır.

b — Bu konudaki tereddütlerin iyice dağılması için, Sayıştay hesap istemediği ve sayman sırf bu yüzden hesap vermediği takdirde ne yapılacağı sorusu üzerinde de durulması yararlı olabilir.

Belediyelerde belediye varidat ve matlubatını takip ve tahsille görevli belediye başkanı ve il özel idaresi bakımından aynı durumda olan vali, başı ve temsilcisi bulundukları idarenin alacaklarını tahsil için gerekli bütün tedbirleri almak zorundadırlar. Bir idare alacağı olan kişi borçlarında da durum aynıdır. Bu bakımdan gerek vali ve gerekse belediye başkanının, müfettişlerin teftişlerde önerdikleri kişi borçlarının takip ve tahsili ile de yükümlü oldukları ve bunun için saymanın Sayıştaya kesin hesap ile idare hesabı vermesini sağlamakla görevli bulundukları açıkça ortadadır. Mevzuatta bu konuda hüküm bulunmadığını ileri sürmek, onların temsil ettikleri idarenin alacaklarını kovalayıp tahsil etmekten sorumlu olmadıkları sonucunu çıkarmak olur ki; idare hukukunun genel ilkeleriyle böyle bir görüşü bağdaştırmaya olanak yoktur. Vali ile belediye başkanının, hatta —İdarî vesayet görev ve yetkisinin bir gereği olarak— kaymakamla valinin teftiş lâyhalarına «tenkide alınan hususların izlenip tamamlanacağı» yollu mütalaa vermeleri ve gerekli izlemeyi yapmaktan sorumlu olmaları, İdarî vesayet yetkisini Bakan adına kullanan Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün teftiş lâyhalarındaki önerilerin yerine getirilmesini sağlamak için yaptığı izleme ... hep aynı ilkenin doğal ve kaçınılmaz sonuçlarıdır.

ÇÖZÜM YOLU

Kişi borçları ile ilgili hesabın Sayıştayda yargılanıp hükme bağlanmasında mevzuatta boşluk bulunmadığı açıktır. Sorunun çözümlenebilmesi için, 2514 sayılı kanunun 14 ve 68 inci maddeleriyle 832 sayılı kanunun 74 üncü maddesi hükümlerinin uygulanmasını sağlamak gerekli ve yeter görülmektedir. Alınacak tedbir:

1 — Saymanın her yıl Sayıştaya kesin hesapla idare hesabı vermesini ve böylece yargılamanın iadesi yolunun açılmasını sağlamak;

2 — Yargılamanın iadesini istemek suretiyle kişi borçlarını Sayıştay hükmüne bağlatmaktır.

Mahallî idarenin başı ve temsilcileri olan vali ve belediye başkanı her iki tedbirin yerine getirilmesini sağlamakla; İdarî vesayet makamı olan İçişleri Bakanlığı da bunun sağlanmasını izlemekle yükümlü ve bundan sorumludurlar.

SORUN 4 : Özel idare ve belediyelere bağlı İktisadî kuruluşlara ait hesapların Sayıştayca denetim dışında bırakılması, bu kuruluşlarda ortaya çıkan kişi borçlarının takip ve tahsilini güçleştirmektedir.

SORUNUN NEDENLERİ

Bilindiği gibi, Sayıştay Genel Kurulu 7.11.1962 tarihinde aldığı bir kararla «... 23 sayılı kanunun bahsi geçen 10 uncu maddesinin 2 nci fıkrasında; özel idare ve belediyelere ait İktisadî teşebbüslerin murakabesinin bu idarelerin kendi uzuvları tarafından yapılacağı mutlak olarak gösterilmiş olmasına ve aynı kanunun 12 nci maddesiyle de 3460 sayılı kanunla özel kanunların bu kanuna muhalif hükümlerinin yürürlükten kaldırılması kabul edilmiş bulunmasına göre bu durum muvacehesinde bu konuda özel hükümleri ihtiva eden 2514 sayılı Sayıştay Kanununun 68 inci maddesi hükmüne dayanılarak Sayıştayca murakabe edilegelmekte bulunan özel idare ve belediyelere bağlı İktisadî teşebbüslere ait hesapların, Sayıştayın bu idarelerin kendi uzuvlarından sayılmasına imkân bulunmadığı cihetle 23 sayılı kanunun yürürlüğünden sonra, Sayıştayın murakabesine tabi tutulmasının mümkün olamayacağı» na karar vermiş bulunmaktadır.

Bu karar üzerine, belediyelere ve özel idarelere bağlı İktisadî kuruluşların akçalı denetimi sorunu, iki yıl önce bir grup müfettiş tarafından incelenerek rapora bağlanmıştır. Rapor üzerinde yapılan görüşmelerde, söz konusu kuruluşların mülkiye müfettişlerince teftişi ve gerektiğinde görevlilerin suç teşkil eden eylem ve işlemlerinden dolayı haklarında soruşturma yapılması şeklindeki geleneksel uygulamaya devam olunacağı sonucuna varılmış; ancak bu idarelerdeki kişi borçlarının ne suretle takip ve tahsil olunacağı konusu bir çözüme bağlanmadan rapor üzerindeki görüşmelere son verilmiştir.

Konunun incelemeyi yapan müfettişler grubunca bir çözüme bağlanması doğal olmakla birlikte; belediye ve özel idarelere bağlı İktisadî kuruluşların, Sayıştayın yargı denetimi dışında kalmasının, bu kuruluşlarda kişi borçları konusunda yarattığı önemli boşluklar da görmemezlikten gelinemez. Burada, bu boşluklara değinilmekle yetinilecektir :

1 — Söz konusu kuruluşların saymanlık işlemleri belli yöntemlere göre yürütülmemektedir. Bu durum, hesap işlemlerinde değişik uygulamalara ve karışıklıklara yol açmakta; bunun sonucu olarak kuruluşların akçalı denetimi güçleşmektedir.

2 — Bu kuruluşların «kendi organları» olan encümen ve meclisler, etkili ve ciddi bir akçalı denetimin gerektirdiği yapıya, bilgi ve yeteneğe sahip değildir.

3 — Mülkiye müfettişlerince önerilen kişi borçları hakkında meclisler, genellikle «kişi borcunun kaldırılması» yolunda kararlar almaktadırlar. Meclis kararı müfettişin önerisine uygun olsa bile, ilâm mahiyetini taşımayan bu kararlara dayanılarak alacakların sorumlularından ve borçlularından tahsili mümkün değildir.

4 — Meclislerin kişi borçlarının kaldırılması yolundaki kararlarının, Belediye Kanununun 74 ve İdareî Umumiyeî Vilâyat Kanununun 135 inci maddelerine göre, Danıştaya itirazla iptal ettirilebileceği düşünülse bile, Danıştayın iptal kararları da, zoralım yoluyla bir takip ve tahsile imkân vermemektedir.

5 — Böylece, söz konusu kuruluşlardaki kişi borçlarının ahizlerinden rızaen tahsil edilememesi halinde genel hükümlere göre mahkemelere başvurularak alacakların hükme bağlatılması gerekmektedir. Ancak:

a — Mahkeme, çoğu zaman olduğu gibi, yolsuz ödemenin ahizlerinden geri alınmasına karar vermezse ne olacaktır? Bu durumda, yolsuz ödmeden sayman sorumlu olmakla birlikte, mahkemenin ahiz hakkında verdiği bu karar, saymanın hukukî sorumluluğu yönünden bir hüküm ve sonuç doğurmayacağı için, yolsuz ödemenin saymana tazmin ettirilmesi bakımından onun hakkında ayrıca dava açılması gerekecektir.

b — Hesap işlemleri ve özellikle akçalı denetim adli mahkemelerin uzmanlık alanı dışında kalan işlerdendir. Bu bakımdan davaların adli mahkemelerde çözüme bağlanmasında çeşitli güçlüklerle karşılaşmaktan kaçınılmayacaktır.

ÇÖZÜM YOLU

Belediye ve özel idarelere bağlı İktisadî kuruluşların akçılı denetiminde ortaya çıkan çeşitli sorunların kesin çözüm yollarının, konuyu derinliğine incelemiş bulunan müfettişler grubunca getirilebileceği açıktır. Bu raporda ele alınan kişi borçları açısından yapılacak öneriler şunlar olabilir :

1 — 3460 sayılı kanuna ek 23 sayılı kanunda gerekli değişiklikler yapılarak bu kuruluşların Sayıştayca akçalı denetime tabi tutulması sağlanmalıdır.

2 — Muhasebe usullerini gösterir yönetmelikler çıkarılmalıdır.

Bu iki tedbir uzun vadeli çalışmaları gerektirmektedir.

3 — Kuruluşların akçalı denetimi ile ilgili yeniden düzenlemeler yapıncaya kadar, kişi borçlarının takip ve tahsili konusunda, genel hükümlere göre, adli mahkemelere başvurulmalıdır.

SONUÇ

Özel idarelerle belediyelerde kişi borçları ve bunların takip ve tahsili konusu üzerindeki inceleme ve araştırmalarımıza göre, gerek mevzuat hükümleri ve gerekse uygulamada karşılaşılan sorunlarla bu sorunların çözüm yollarına ilişkin öneriler aşağıda özetlenerek açıklanmıştır.

KİŞİ BORÇLARI İLE İLGİLİ HÜKÜMLER VE UYGULAMA

A — SORUMLULUK

Tahakkuk memurları, sayman ve ita amiri

1 — Kişi borcu, kural olarak, akçalı işlerle görevli memurların hangisinin kusurundan ileri gelmişse, onun hakkında sorumluluk doğurur. Genel Muhasebe Kanunu hükümlerine göre bunlar : Gelir ve gider tahakkuk memurları, sayman ve ita amiridir. Sayman adına ahz ve kabza yetkili memurlar, saymana karşı hesap vermekten sorumludurlar. Sayman, kendi adına ahz ve kabza yetkili olan bu memurların işlemlerini gözetip denetlemekle yükümlüdür.

(Bölüm : III — A, C)

Sorumluluğu yüklenme

2 — 1050 sayılı Genel Muhasebe Kanununun 82 nci maddesine gö-

re, sayman, kanuna aykırılık iddiasıyla ödemedi kaçındığı takdirde, ita amiri ancak «kanun ve nizama muvafakat» ve «tertibe mutabakat» hakkındaki itirazla sınırlı olarak sorumluluğu yüklenebilir. Belediye Muhasebe Usulü Tüzüğü'nün 27 nci maddesi ise ita amirine, sınırsız şekilde sorumluluk yüklenme yetkisi tanımıştır.

Tüzükler kanunlara aykırı hükümler getiremeyeceğinden, sorumluluğu yüklenme yetkisinin , belediyelerde de, kanunun 82. maddesiyle sınırlı olarak kullanılması gerekmektedir.

(Bölüm : III _ B — 1)

Hukukî ve cezaî sorumluluk

3 — a) Kişi borcu, o borcun meydana gelmesinde kusuru olan memura ödetilmesini gerektiren hukukî bir sorumluluk doğurur. Hukukî sorumluluğu, yani borcun kusurlu memura ödetilmesine Sayıştay karar verir.

Kişi borcunu doğuran eylem ve işlemde, ceza kanunlarına göre suç teşkil eden bir cihet varsa, o memur mahkeme kararı ile ayrıca cezaî bakımdan da sorumlu tutulur. Bu takdirde ceza davasına bakan hâkim, suçlu memuru, idare zararını ödemekle de mahkûm edebilir.

(Bölüm : III —B — 2; Bölüm V — B — 3)

b) Belediye Kanununun 125 ve Belediye Muhasebe Usulü Tüzüğü'nün 26 ncı maddelerine aykırı eylem ve işlemler, faillerinin hem hukukî ve hem de cezaî bakımdan sorumlu tutulmalarını gerektirir. Bu hükümlerin, Tüzüğü'n sadece hukukî sorumluluk doğuran 27. maddesindeki hüküm ile ilgisi yoktur.

(Giriş : mad. 2; Bölüm : III — B — 2)

B — MAHALLÎ MECLİSLER VE SAYIŞTAYCA ALINAN KARARLARIN MAHİYETİ VE DOĞURDUĞU SONUÇLAR

Meclislerin kararları

4 — a) Belediye ve il genel meclislerinin kesin hesaplarla sayman idare hesapları üzerinde birinci derecede aldıkları kararların mahiyeti hakkında teoride ve pratikte görüş birliği yoktur.

Sayman ve —sorumluluğu yüklenmişse— ita amiri hakkında alınan bu kararlar hesaplarda bunların sorumlulukları bulunup bulunmadığını tespit etmekten ibaret olup nihai birer karar değildir. Bu kararlara kar-

şı Sayıştaya itiraz edilmemesi, belli bir sürenin geçmesiyle kesinleşmeleri sonucunu da doğurmaz. Bu bakımdan hiç bir zaman zoralım yoluyla takip ve tahsile imkân vermezler.

b) Danıştay, söz konusu meclis kararlarını kanunlara uygunluk yönünden yargılayıp iptal etmekle birlikte, hesap yönünden olan ihtilâfa bakmamakta; bu ihtilâfın Sayıştayca incelenip yargılanması gerektiğine karar vermektedir.

Danıştayın bu kararlarına dayanılarak zoralım yoluyla takibe geçilemeyeceğinden, kişi borçları ile ilgili meclis kararlarının iptali için Danıştaya başvurulmasında pratik bir yarar bulunmamaktadır.

(Bölüm : V — A; Bölüm : IX — A — 3/e)

Sayıştay kararları

5 — a) Sayıştayın sayman idare hesapları dolayısıyla ikinci derecede verdiği kararlar, cezaî olmayıp hukukî mahiyette yargı kararlarıdır. Bu kararlar sayman, sorumluluğu yüklenen ita amiri ve tahakkuk memurlarının idareye kusurlarıyla verdikleri zararların zoralım yoluyla ödetilmesi sonucunu doğurur.

Sayıştay; ahizler, encümen ve meclis üyeleri hakkında tazmin kararı vermez.

b) Sayıştay ilâmlarına karşı yargılamanın iadesi, temyiz ve karar düzeltilmesi yollarına başvurulabilir.

Sayıştay ilâmlarına karşı Danıştaya başvurulamaz. Sayıştay Temyiz Kurulu, Sayıştay dairelerince verilen ilâmların son hüküm merciidir.

(Bölüm : V — B)

C — TAKİP VE TAHSİL

Saymanların Sayıştaya hesap verme yükümleri

6 — a) Belediye ve özel idare saymanları, her yıl, Sayıştaya kesin hesapla idare hesabı vermek zorundadırlar. Hesap vermeyen saymanlar hakkında 832 sayılı kanunun 51 inci maddesindeki müeyyideler uygulanır.

Sayıştaya gönderilmeyen kesin hesapla idare hesabı, hangi yıla ait dursa olsun, Sayıştayca saymandan her zaman istenebilir. Bu hususta zaman aşımı söz konusu değildir.

b) Sayıştay, bu hesapları ikinci derecede inceleyip yargılamadıkça, kişi borcuna konu olan hesabı tek başına inceleyip hükme bağlamamaktadır. Bu bakımdan, kişi borcu hesaplar henüz Sayıştaya gönderilmeden ortaya çıkmışsa, bu borca ait ilişkili hesabın da, kesin hesap ve idare hesabı ile birlikte Sayıştaya gönderilmesi gerekmektedir.

(Bölüm : VI; Bölüm : VII — C)

1050 sayılı kanunun 119 uncu maddesinin uygulama olanağı

7 — 2514 sayılı Divanı Muhasebat Kanunundan önce özel idare ve belediye saymanlıkları hesaplarının Sayıştayca ikinci derecede incelenip yargılanmasını ilgililerin ve dairesinin isteğine bırakan 1050 sayılı Genel Muhasebe Kanununun 119 uncu maddesi hükmünün, 2514 sayılı kanunun 68 inci maddesi hükmünden sonra; özel idarelerde ve bütçelerindeki üç yıllık tahsilât ortalaması 30 bin liradan fazla olan belediyelerde uygulama olanağı kalmamıştır.

Bütçelerindeki üç yıllık tahsilât ortalamaları 30 bin liradan az olan belediyelerin hesaplarının Sayıştayca ikinci derecede incelenip yargılanması, 2514 sayılı kanundan önce olduğu gibi, ilgililerin ve dairesinin isteği üzerine yapılacaktır.

(Bölüm : VIII)

Yargılamanın İadesi

8 — Kişi borcu, kesin hesapla idare hesabı Sayıştayca incelenip yargılandıktan sonra ortaya çıkmışsa, ilişkili hesap hakkında Sayıştaydan yargılamanın iadesi istenebilir.

Yargılamanın iadesinde süre, ilâmın tebliği tarihinden ve Sayıştaya gönderildiği halde yargılanamadığı için hükmen onanmış sayılan hesaplarda iki yıllık sürenin bittiği tarihten itibaren 5 yıldır.

Bu süre içinde ortaya çıkmayan ya da çıktığı halde Sayıştaya intikal ettirilmeyen kişi borcunun saymana ödetilmesi olanağı kalmaz.

(Bölüm : VII — A, B, C,)

Yargılamanın iadesini isteyecek merciler

9 — Belediyelerle özel idarelerde gerek teftişler sırasında ve gerekse başka şekillerde ortaya çıkan kişi borçlarının sorumlularına ödetilmesini sağlamak amacıyla belediye başkanlığı, valilik ve İçişleri Bakanlığı yargılamanın iadesini istemek zorundadırlar.

(Bölüm : IX — A/2 — a, b)

Müfettişlerce yapılacak işlemler

10 — a) Müfettişler teftişleri sırasında ortaya çıkardıkları kişi borçlarının sayman ya da sorumluluğu yüklenen ita amiri adına borçlu hesaba alınmasını önereceklerdir.

Bu hal, müfettişlerin, tahakkuk memurlarıyla ahz ve kabza yetkili memurların hesap işlemlerini hukukî sorumlulukları yönünden eleştirip tahlil etmelerine engel değildir.

b) Müfettiş kişi borcu ile ilgili hesapta suç unsuru görürse :

- i — 1609 sayılı kanuna giren suçları c. savcılığına intikal ettirecek;
- ii — Diğer suçlarda Memurin Muhakematı Kanununa göre ilgililer hakkında kanunî kovuşturma yapacaktır.

(Bölüm : IX— A — 1)

Saymanın takip ve tahsile geçmesi

11 — a) Haksız fiillerden doğan alacaklarla memurların haksız iktisap mahiyetindeki fazla mehuzları, kanunsuz ödemeye ıttıla tarihinden itibaren bir yıl sonra zaman aşımına uğrayacağından, ahizin rızaen ödemeye yanaşmaması halinde, sayman alacağın tahsili için hemen ilgili mahkemeye başvurulmalıdır.

b) Bu gibi alacakları zaman aşımına uğratan sayman o alacağı idareye ödenekle hükümlü olur. Sayıştay bu durumdaki sayman hakkında tazmin kararı vermeden önce, ahiz tarafından mahkemede zaman aşımı definin ileri sürülmüş olmasını aramaktadır.

(Bölüm : IV — C. Bölüm : IX — A 3/c)

Teftiş kurulu Başkanlığınca yapılacak işlemler

12 — a) Müfettişin önerdiği kişi borcuna sayman tarafından itiraz edilmiş olsun olmasın, zaman aşımı süresi göz önünde tutularak, lâyihalarındaki kişi borçları ile ilgili önerilerin Kurul'da öncelikle ele alınıp Mahallî İdareler Genel Müdürlüğüne intikali sağlanmalı, Genel Müdürlükçe de süratle izlemeye geçilmelidir.

b) Yargılamanın iadesinde 5 yıllık süre göz önünde tutularak, Ankara ve İstanbul Belediyeleri ile Özel İdarelerinin hesap işlerine ilişkin teftiş programlarının hazırlamışında bu sürenin geçirilmemesi konusunda gerekli tedbirler alınmalıdır.

KİŞİ BORÇLARINDA ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM YOLLARI

A — SAYMANLARIN EĞİTİMİ ZORUNLUDUR

13— Belediyelerden pek azı Sayıştaya kesin hesap ve idare hesabı verebilmekte; hiç bir belediye ayniyat idare hesabı verememektedir. Bu olumsuz durumun nedenleri, başlıca : Saymanların mevzuatı bilmemeleri ve saymanlık işlemlerinde yetenek ve bilgilerinin yetersiz oluşu, görevlerinden sık sık ayrılmaları, iş yüklerinin ağırlığı, çeşitli mahallî etki ve baskıların altında kalışlarıdır. Bunun için şu tedbirler önerilmektedir:

a) Kısa vadeli tedbirler

i — Periyodik teftişlerden daha yararlı oldukları anlaşılan eğitim kurslarının açılması ve bu kursların geliştirilmesi konusu üzerinde önemle durulmalıdır.

ii — Mektuplaşma yöntemi ile eğitim yapılmalı, bu konuda Türk Belediyecilik Derneği ile işbirliği sağlanmalıdır.

iii — Saymanların kurs bitirmiş ya da mektuplaşma yöntemi ile eğitimde başarı göstermiş olanlardan seçilmesi, görevlerinin sık sık değiştirilmemesi ve kendilerine asıl görevlerini aksatacak işler verilmemesi, Bakanlıkça, belediyelere tavsiye olunmalıdır.

b) Uzun vadeli tedbirler

i — İdarî ve teknik konularda bilgili ve yeterli personel yetiştirilmesi konusunda ihtiyaç duyulan (Mahallî İdareler Okulu) bir an önce açılmalıdır.

ii — Saymanlar, kurs görmüş olanlar ya da Mahallî İdareler Okulunu bitirenler arasından mahallerince yapılacak seçim üzerine Bakanlıkça atanmalıdır.

(Bölüm : IX — B. Sorun 1, Sorunun nedenleri ve çözüm yolu)

B — HESAPLARIN SAYIŞTAYDA YARGILANMASI AKSAMAKTADIR

14 — Genel ve katma bütçeli dairelerin akçalı denetimi ve hesaplarının yargılanması Sayıştayın yükünü son derecede ağırlaştırmıştır. Bu nedenle mahallî idare hesaplarının ikinci derecede yargılanması aksamakta; bu aksama ise, kişi borçlarının takip ve tahsilinde en önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Mahallî idare hesaplarının yargılanmasındaki aksaklığı düzeltmek üzere 832 sayılı kanunla alınan denetçi kadrolarına rağmen, mahalline denetçi gönderme olanağı bulunmaması bu alanda daha ciddi tedbirlere ihtiyaç göstermektedir.

a) Kısa vadede alınacak tedbir : Bu gün için, mahallî idare hesaplarını bir denetçi gibi kontrol eden mülkiye müfettişlerinin teftişlerinde ortaya çıkardıkları kişi borçları ile ilgili hesapların, eğer gönderilmemişse kesin hesap ve idare hesabı ile birlikte Sayıştaya intikalini sağlamaktır.

b) Zamana bağlı görülen tedbir : Mahallî İdareler Sayıştayı ile ilgili çalışmalar bir an önce bitirilerek araştırma sonuçları uygulamaya konulmalıdır.

(Bölüm : IX — B. Sorun 2, Sorunun nedenleri ve çözüm yolu)

C — UYGULAMADA DOĞAN TEREDDÜTLER

15 — Meclislerce kişi borçları hakkında alınan kararlara karşı kimlerin itiraz edeceği konusunda mevzuatta boşluk bulunduğu yolundaki tereddütler yerinde görülmemektedir. 2514 sayılı kanunun 14 ve 68 inci maddeleriyle 832 sayılı kanunun 74 üncü maddesi hükümlerinin uygulanması, sorunun çözülmesinde gerekli ve yeterlidir. Bunun için:

a) Saymanın her yıl Sayıştaya kesin hesapla idare hesabını vermesi ve böylece yargılamanın iadesi yolunun açılmasını sağlamak;

b) Yargılamanın iadesini istemek suretiyle kişi borçlarını Sayıştay hükmüne bağlatmaktır.

Mahallî idarenin başı ve temsilcisi olan vali ve belediye başkanı her iki tedbirin yerine getirilmesini sağlamakla; İdarî vesayet makamı olan içişleri Bakanlığı da bunun sağlanmasını izlemekle yükümlü ve bundan sorumludurlar.

(Bölüm : IX — B. Sorun 3, Sorunun nedenleri ve çözüm yolu)

D — MAHALLÎ İDARELERE BAĞLI İKTİSADİ KURULUŞLARIN AKÇALI DENETİMİ

16 — Sayıştay Genel Kurulunun 23 sayılı kanun hükümlerine dayanarak 7.11.1962 tarihinde, özel idare ve belediyelere bağlı iktisadi kuruluşların akçalı işlerinin Sayıştayın denetimine tabi olmadığına karar vermesiyle, kişi borçlarının takip ve tahsilinde ortaya çıkan güçlük, bu kuruluşların çözüm bekleyen sayısız sorunlarına bir yenisini eklemiştir.

Bu kuruluşlarda akçalı denetim konusu bir grup müfettiş tarafından incelenmiştir. Çeşitli sorunların çözüm yollarına ilişkin kesin tedbirlerin bu müfettişlerce önerilebileceği doğal olmakla birlikte; kişi borçları sorununun genel çerçevesi içinde şu tedbirler üzerinde durulabilir :

a) Bu kuruluşların Sayıştayca akçalı denetimini engelleyen 23 sayılı kanun hükümleri kaldırılmalıdır.

b) Kuruluşların muhasebe usullerine ilişkin yönetmelikler çıkarılmalıdır.

Her iki tedbir de uzun vadeli çalışmaları gerektirmektedir.

c) Yeniden düzenlemeler yapılınca kadar, bu kuruluşlarda ortaya çıkan kişi borçlarının takip ve tahsili konusunda, genel hükümlere göre, adli mahkemelere başvurulması gerekmektedir.

(Bölüm : IX — B. Sorun 4, Sorunun nedenleri ve çözüm yolu)

YARARLANILAN KAYNAKLAR

KANUN, TÜZÜK, YÖNETMELİK YE BENZERİ

- 1 — 1050 sayılı Genel Muhasebe Kanunu,
- 2 — Devlet Muhasebesi Muamelât Yönetmeliği
- 3 — Genel Muhasebe Kanunu İzahnamesi
- 4 — 1580 sayılı Belediye Kanunu
- 5 — Belediye Muhasebe Usulü Tüzüğü
- 6 — İdarei Hususiyei Vilâyet Kanunu
- 7 — İdarei Hususiyei Vilâyet Muhasebe Usulü Yönetmeliği
- 8 — 2514 sayılı Divanı Muhasebat Kanunu
- 9 — 832 sayılı Sayıştay Kanunu
- 10 — Borçlar Kanunu
- 11 — Amme Alacaklarının Tahsili Usulü hakkında 6183 sayılı kanun
- 12 — 442 sayılı Köy Kanunu
- 13 — Köy İdareleri Hesap Talimatı
- 14 — Maliye Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri hakkında 2996 sayılı kanun
- 15 — Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü
- 16 — Türk Ceza Kanunu
- 17 — Danıştay ve Sayıştay kararları

**ARAŞTIRMA VE İNCELEME RAPORLARI, BİLİMSEL VE
UYGULAMALI KİTAP VE BENZERLERİ,**

- 18 — Baştaki Nihat - Ertekin Sabahattin; Belediye ve il özel idarelerinde muhasipler adına çıkarılan eşhas zimemi ile tazmin konularının eleştirilmesi, 10.2.1968 gün ve N.B. 26/6, S.E. 58/4 sayı ile (Tef. K. Bşk.) na sunulan inceleme raporu ve rapora ek tutanak.
- 19 — Belediyeler El Kitabı, TODAİE yayını : 63, Ankara 1963
- 20 — Çöker Ziya, Türk Mahalli İdarelerinin Sorunları Açısından İngiliz Mahallî İdareleri, İçişleri Bak. Tetkik Kurulu yayını : 6, Ankara 1970
- 21 — Demirsoy Halit, Divanı Muhasebat Kanunu, Divanı Muhasebat meslek kursu yayını : 2, Ankara 1937 - 1938
- 22 — Erdoğan Sedat, Mahallî İdareler Mevzuat ve Tatbikatı, C. 1, Ankara 1968
- 23 — Erenkanlı Samet Uğur, Eşhas Borçları, çoğaltma (Sayıştayca)
- 24 — Ögel Ragıp, Sayıştay İlâmlarına Karşı İtiraz Yolları, İdare Dergisi, sayı : 148, Ocak - Şubat 1947
- 25 — Ögel Ragıp, Divanı Muhasebat İlâmlarının Temyiz Usulüne ait Son Kararlar, İdare Dergisi, sayı : 248, Eylül - Ekim 1957
- 26 — Ögel Ragıp, Hususî İdare ve Belediye Hesaplarının Divanca Tetkik ve Muhakemesi, İdare Dergisi, sayı : 252, Mayıs - Haziran 1958
- 27 — Özoğuz Nebil Esat, Mahalli İdarelerin Malî Murakabesi, İdare Dergisi, sayı : 180, Mayıs - Haziran 1946
- 28 — Öztunalı Halit, Devlet Muhasebesi Muamelât Yönetmeliği kurs notları, çoğaltma (Sayıştayca)
- 29 — Ülkmen İsmail Hakkı, Mahallî İdareler Mâliyesi, SBF yayını : 103/85, 1960

III. BEŞ YILLIK PLÂN VE ŞEHİRLEŞME SORUNU

Yazan : Dr. Jur. Âlim Şerif ONARAN
Tetkik Kurulu Müşaviri.

GİRİŞ:

1973 yılından itibaren yürürlüğe girecek III. Beş Yıllık Plân'ın hazırlık çalışmaları için kurulan Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonunun çalışmalarına 28/IV/1971 gününden itibaren katılarak Bakanlığımızın görüşlerini savunmak ve ortaya konan sorunları tartışmak olanağını bulduk.

İlk iki beş yıllık plânda da ele alınan Şehirleşme sürecinin düzene sokulması ve gerçekleştirilememiş çözüm yolları yerine yenilerinin önerilmesi şeklinde özetlenebilecek olan bu hazırlık çalışmalarında tanıklık ettiğimiz görüşlerin burada bir tahlilini yapmağı faydalı gördük.

Böylece, III. Beş Yıllık Plânda Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonunun, Şehirleşmeye ne denli bir yaklaşımda bulunduğu anlaşılabilecek ve daha şimdiden konunun aydınlığa kavuşması uğrunda bir denemede bulunulmuş olacaktır.

Komisyon Haziran sonunda bu hazırlık çalışmalarını bitirmiş olup; halen ön-raporunu hazırlamaktadır. Bu ön-raporun Eylül ayı içinde Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığına tevdi edileceği; bu Müsteşarlığın yüksek seviyeli ve yarı politik organlarında değerlendirildikten sonra önümüzdeki yıl içinde Hükûmete sunulacağı anlaşılmaktadır.

İncelememizde hazırlık çalışmaları, daha çok, objektif bir bakışla değerlendirilmeğe çalışılacaktır.

I. III. Beş Yıllık Plân Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu'nun İlk Toplantısı:

A) Toplantıdaki Görüşmeler:

Bu toplantı, 28/4/1971 günü Devlet Plânlama Müsteşarlığının Orel Salonunda yapıldı. Toplantı aşağıdaki gündeme göre yürütüldü:

1. Açış konuşması ve zel İhtisas Komisyonlarının İdarî ve Teknik Yönleri hakkında açıklama;

2. DPT Temsilcisi tarafından Şehirleşme sorunu üzerine konuşma;
3. Tanışma;
4. Komisyon başkan yardımcıları ve raportörlerin seçimi;
5. Ertesi toplantının yeri, tarihi ve gündeminin kararlaştırılması.

Bu gündeme göre toplantının gidişı şöyle özetlenebilir:

1 Plânlama Şubesi Müdürü Turan Ersoy'un Konuşması;

Bu ihtisas komisyonunun toplanmasının gayesi plân gibi bir konuyu uzmanların katkısına açık tutmak, çeşitli ilgili kuruluşların görüşlerini sağlamak ve daha sonra yarı teknik yarı politik bir kurul aracılığıle hükümete sevkedilecek olan plân hakkında hazırlık çalışmaları yapmaktır.

Üçüncü Beş Yıllık Plânın hazırlanması için önümüzde kısa zaman var. Ocak 1972'ye kadar yüksek plânlamaya doküman tevdi edilecek 1972 Nisan'ında da plân Meclise sevk edilecektir. Bu yüzden özel ihtisas komisyonu raporlarının Haziran sonuna kadar yani iki ay zarfında verilmesi gerekiyor.

Size birer suretini dağıttığımız ön-rapor bağlayıcı değildir; sadece zaman tasarrufunu sağlamak bakımından bir fikir vermek için hazırlanmıştır.

Üyeler meseleye mikro ve makro açıdan bakacaklardır. Yapılacak faaliyet Durum Saptanması ve Çözüm Yolu Bulma şeklinde olacaktır.

I ve II. Beş Yıllık Plânlarda bir husus gözden kaçmıştır;

Gerekli ön şartlar hazırlanmadan çözüm yolu ve hedef gösterme vaki olmuştur. Bu da uygulamada aksaklıklar yaratmıştır.

Dolayısıyla, Üçüncü Beş Yıllık Plânın hazırlanmasında ön şartları hazırlamakla ilgili teklifler ve hedef veya çözüm yolu bulmak için teklifler birlikte getirilecektir.

Sosyal Plânlama, sosyal top yekûn kalkınmanın bir aracı olarak düşünülmektedir. Bunun için de sosyal değişimin olumlu yönde geliştirilmesi (evrenselleşme) bahis konusudur.

Bu konuda önemli olan kalkınmanın yönü ve hızıdır. Yön ve olumluluk önem kazanıyor. Hangi yönde değişiklik olumlu olur? Nasıl bir top-

lum yapısı edinilmek isteniyor? Özellikleri nedir? Bu konuda şu dört hususu gözönünde tutmak gerekir :

- a) Fonksiyonel ve etkili olabilme özellikleri (Ulus, aile ve kişi ölçeğinde, hatta bir bakıma uluslararası ölçekte);
- b) Bütünleşmiş bir toplum;
- c) Dengeli bir toplumun belirtilmesi;
- d) Demokratik (ekonomik sosyo-kültürel ve siyasal yönleri ile) bir toplum.

Böylece geleneksel yapıların ortadan kaldırıldığı bir toplum görünüşü meydana çıkacaktır. Bunu hızlı bir şekilde yapabilmek fonksiyonel bir değişimin sağlanmasının bir diğer yönüdür.

2. Devlet Plânlama Teşkilâtından İbrahim Yurd'un Komisyon Çalışmalarının Teknik ve İdarî Veçheleri Üzerine konuşması:

Devlet Plânlama Teşkilâtında Üçüncü Beş Yıllık Plânın Sosyal konudaki hazırlık çalışmaları bakımından 20 ayrı özel ihtisas komisyonu teşkil edilmiştir:

(1) Sağlık Sorunları; (2) Yüksek Öğretim; (3) Okul Öncesi Öğretim; (4) Gençlik Sorunları; (5) Spor, Boş Zamanların Değerlendirilmesi; (6) Yaygın Öğretim; (7) Meslekî Teknik Öğretim; (8) Konut Sorunu; (9) Şehirleşme ve Metropoliten İdare; (10) Köy ve Köylü Sorunları; (11) Kooperatifçilik; (12) Sosyal Güvenlik ve Refah; (13) Bilimsel ve Teknik Araştırma; (14) İnsan Gücü; (15) Beslenme; (16) Bölgesel Gelişme ve Yerleşme; (17) Sosyo-Ekonomik Yapıda Modernleşme; (18) İmar Plânları; (19) Esnaf, Sanatkâr ve Küçük Sanayi Mensupları'nın Sorunları; (20) Çalışma Sorunları.

91 sayılı kanuna göre plânın hazırlanmasında Özel İhtisas Komisyonlarının kurulup çalıştırılmasına ilişkin 1961 yılında çıkarılan bir tüzükle de buna ait teferruatlı hükümler getirilmiştir.

3. DPT'dan İçen Börtüçene'nin Şehirleşme Sorunu Üzerine Konuşması:

Dün teşkil edilen bölgesel gelişme ve yerleşme yerleri özel ihtisas komisyonunda da bu sorun ele alınmıştır. Yani o konunun kentleşmeyi de içine aldığını söylemiştik.

Bu nedenle bu konuşmamda iki konu arasında ilintiler kuracağım. Esasen size dağıttığımız ön raporda da böyle olmuştur.

Aslında bu iki komisyonun bir tek komisyon olarak çalışması düşünülebilirdi. Ancak kentleşme konusu önemi ve özelliği itibarile ve bölgesel gelişme ve yerleşme konusundaki ilintisi daima gözönünde tutularak ayrı bir komisyonda incelenince daha faydalı olacaktır.

Ana çerçevesi ile bu konunun ikinci beş yıllık plânda nasıl ele alındığı ve üçüncü beş yıllık plânda hangi şekilde gözleme tabi tutulacağı bahis konusudur.

İkinci beş yıllık plânda kentleşme sadece kalkınma için bir araç olarak ele alınmıştır ve hedefler de böylesine bir kentleşmeyi oluşturacak anlamda seçilmiştir.

Kalkınma aracı olarak önerilen slogan : 1) Kentleşme, 2) Sanayileşme, 3) Tarımda modernleşmenin gerçekleştirilmesidir. Ancak nasıl bir kentleşme oluşturulacağı, yani kentleşme tipi ve bunun oluşumu için araçlar kesinlikle ortaya konmamıştır.

Bunun sebebi de kentleşme boyutlarının kolaylıkla hâkim olunacak bir özellikte bulunmamasıdır.

Aslında kentleşme başlı başına bir süreçtir. Bir doyma noktası yoktur. Yani bir araç değil, bizatihi bir süreçtir. Ama İktisadî ve sosyal kalkınma ile bağıntısı vardır. Yani bu bakımdan aynı zamanda araçtır. Özellikle az gelişmiş ülkeler bakımından.

Bundan dolayı boyutlarını iyi tanımak gerektir.

İkinci beş yıllık plânda belirtildiği gibi Türkiyemizde kırdan kentsel yörelere doğru bir akın vardır. Kır iter, kent çeker, böylece olay ortaya çıkar.

Aslında çekim fonksiyonu önemli değil. Şehirleşmede kırın itimi başlıca faktördür. Kırdan, kaynak ve nüfus dengesizliğinden çok, üretim ilişkileri ve mülkiyet dengesizliği buna sebep olmaktadır.

Örneğin bu konuda tarım kesimindeki gelir farklılıkları etken olarak görülmektedir. Yani sanayie nazaran tarım kesimindeki figürler düşüktür.

Kentin çekimi de var, tabii.. Kentin modern sektöründe bir gelişmeyi sağlamamakla beraber... Bunda da başlıca sebep sanayileşmenin ge

rekli gelişmeyi kaydedememesidir. Bu yüzden de geleneksel sektörlerin yanında (sektör paraziter) teşekkül ediyor.

1955'ten bu yana vaki kentleşme sürecinin karakteristiği bu... Yani kentleşme ile neyi amaç edindiğimiz ve hangi araçlarla hedefe ulaşacağımızın veya kaynak tahsislerimizin yetersizliği bunda âmil olmuştur.

Başka hususlar içinde, büyük kent sorunları, özellikle gecekondu sorunu var. Nüfusun artışı ile büyük alt yapı sorunları ve bunları karşılayacak kaynağı aşan rakamların ortaya çıkışı...

Bu ağır sorunları çözebilecek oluşumu meydana getiren değişkenleri çok iyi saptamak gerekir.

İkinci beş yıllık plânda kalkınmada araç olan şehirleşme sorunu, üçüncü beş yıllık plânda daha çok boyutlarının saptanıp fonksiyon ilişkilerinin tespit edilmesi yönünden ele alınacaktır. Bu arada ek faaliyetler, istihdam ve insan gücü ve kentin bütün boyutları ile olanak ve fiziksel durumlarının saptanması, böylece İktisadi kalkınmayı hangi ölçüde destekleyeceği ortaya konacaktır. Bu bakımdan hedefler saptanarak kentleşme süreci aynı zamanda araç olarak kotarılacaktır.

Kentleşme, fizikî plânlamanın bir başka unsurudur. Aslında birbirlerinin türevsel tamamlayıcısı durumundadırlar. Yani şehirleşme kalkınmada araç olmakla beraber, bunun için kendi boyutları içinde tutarlı bir politikanın alternatifleri bulunacaktır.

4. Tanışma:

Bu konuşmayı izleyerek komisyona iştirak eden bütün temsilciler isim, sıfat ve görevlerini açıklayarak kendilerini tanıttılar.

5. Bundan sonra komisyon başkan, başkan yardımcıları ve raportörleri açık oyla seçildi.

Başkan, Tuğrul Akçora, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi;

Başkan Yardımcısı, Cemalettin Barışkan; İller Bankası Temsilcisi;

Başkan Yardımcısı, Halûk Alatan; Ankara Metropolitan Nâzım Plânlama Bürosu Temsilcisi;

Raportör, Barlas Tolan; DPT Araştırma Şubesinden;

Raportör, Gürkan Gezim; ODTÜ mensuplarından.

6. Ertesi toplantının kararlaştırılması:

Ertesi toplantının Ankara Metropoliten Nâzım Plân Çalışma Bürosunda 4 Mayıs 1971 günü yapılması kararlaştırıldı. Gündem olarak elden verilen (ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK PLÂN HAZIRLIK ÇALIŞMALARI — Bölgesel Gelişme, Şehirleşme ve Yerleşme Sorunları Ön Raporu)'nun ele alınması; İkinci beş yıllık plânın uygulanamaması sebeplerinin gözden geçirilmesi; her kuruluşu ilgilendiren plân ve programla alakalı hususların, özellikle organizasyon ve mevzuatın yerine getirilememesi hususlarının ilgili kuruluşların temsilcileri tarafından açıklanması; tüm şehirleşme konularının ele alınmasından ziyade, spesifik bir kaç konunun ele alınması teklifinin karara bağlanması; komisyonun çalışma programının saptanması.

Gündem tespiti dolayısıyla yapılan konuşmalar arasında bizdeki beş yıllık plânların daha çok teknolojiye karşı çıkan siyasal tutumlar dolayısıyla yerine getirilemediği, Avrupa'da 50 yıllık bir perspektif gözetilerek muntazam uygulamalar yapıldığı halde, bizde beş yıllık perspektiflerin bile gerçekleşmediği, bu bakımdan bizden ne istendiğinin açık olarak bilinmesinde zorunluluk bulunduğu da ortaya kondu.

Bir sonraki toplantıda, daha çok, (1) Genel stratejinin, (2) Eski tavsiyelerin yerine getirilmemesinde teknik ve politik sebeplerin neler' olduğunun saptanmasının uygun olacağı kararlaştırıldı.

B) Komisyon Üyelerine Sunulan «Üçüncü Beş Yıllık Plân Hazırlık Çalışmaları (Bölgesel Gelişme, Şehirleşme ve Yerleşme Sorunu) Ön-Raporunun konuyla ilgili önerileri (x) :

Raporun ilk sekiz sahifesinde «Bölgesel Gelişme, Şehirleşme ve Yerleşme Konularında ikinci beş yıllık plânın tespit ettiği amaç, ilke ve politikalar» belirtilmekte; özellikle : Ekonomik ve sosyal gelişmelere katkılarının büyüklüğü dolayısıyla, büyük şehirlerin büyümesinin önlenmesine çalışılmayacağı, bil'akis destekleneceği; şehirleşme ve gelişmenin gerçek bir şehir ortamında oluşması dolayısıyla ve şehir - köy ilişkilerinin bir sanayi toplumunun gereklerine göre gelişmesi için, kasabaların artması yerine, gelişmeye açık ve uygun yoğunluğa sahip şehirlerin ortaya çıkmasının teşvik edileceği; yani şehirleşme sisteminde bölge merkezle-

(x) ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK PLÂN ÇALIŞMALARI (Bölgesel Gelişme, Şehirleşme ve Yerleşme Sorunları Ön Raporu, Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığı, Sosyal Plânlama Dairesi Yayını (teksir), 61 sahife, Ankara, Nisan 1971.

rinin memleketin birinci derecede ulaşım ve haberleşme ağının düğüm noktalarında teşekkül ettirileceği; millî seviyede fonksiyonları olan metropollerin bölge merkezleri ile bağıntılarının kurulacağı; böylece bölge merkezleri ile bölge içi ilişkiler düzenlenirken; bunların bölge dışı bağıntılarda ara merkezler olmasına da çalışılacağı; mevcut demografik şehirleşme eğilimine, fonksiyonel şehirleşme niteliği kazandırmak amacile, nüfus yığılmalarının görüldüğü merkezlerde sanayileşme çabalarının yoğunlaştırılacağı; genellikle ağır endüstri, ham maddenin yeri ve taşıma kolaylıkları mülâhazaları dolayısıyla yer seçimindeki alternatif sınırlılığı yüzünden, doğrudan doğruya şehirleşmede etkili bir araç olarak kullanılmama durumunda olduğundan, esas itibarile hafif endüstrinin şehirleşme politikasında araç olması; ucuz arsa nedeni ile organize sanayi bölgelerinin şehirlerin uzağında kurulmasından kaçınılması; şehir plânlamasının, arazi kullanmanın denetimi ve güzel şehir kavramının ötesinde bir gelişme aracı hüviyetine kavuşturulması; şehir plânlarında kendi kendini gerçekleştirmeye götürecek bir yol tutulması, uygulamada devamlılığın sağlanması; şehirlerin gelişme alanlarında kamuca arazi stoku yapıldıktan sonra, şehir plânlama kararları için arazinin gereken alt yapısının tamamlanarak bu arazinin kamuca yükselen değeriyle isteyenlere kiralanması; İmar ve İskân Bakanlığının, şehirleşme ve yerleşme olayının bütününe hâkim ve etkili olacak şekilde yeniden düzenlenmesi; Devlet ve Belediyeler arasındaki iş ve finansman kaynaklarının, şehirlerin önem ve niteliklerine göre yeniden tespit edilmesinin önerildiği belirtilmektedir.

Raporun 9 - 32. sayfeleri arasında gelişmelerin özeti, istatistikî cetvellerle de desteklenmek suretile verildikten sonra; III. bölümde, «Temel Sorunlar» : (1) «Kıtlık Eksikliği ve Hedef Çelişkileri»; (2) «Hedefler - Araç İlişkisi»; (3) «Sektörel Plân - Bölgesel Plân İlişkileri»; (4) Plâncı - Uygulayıcı - Politikacı İlişkileri» olarak ortaya koymaktadır.

Özellikle «Plâncı - Uygulayıcı - Politikacı İlişkileri» aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır :

- 1) Bölgesel gelişme ve bölge plânlaması teknikleri konusunda eğitilmiş eleman azdır. Konunun önemi bilhassa uygulayıcı kuruluşlar tarafından henüz kavranamamıştır.
- 2) İstatistikî verilerin il ölçeğinde ve kırsal - kent ayırımında yeterli ölçüde bulunmaması bölgelere has araştırma ihtiyacının karşılanmasını da bir sorun olarak belirlemektedir.

3) İdarî yapı konuyla ilgili bir gelişim içinde değildir. Bilhassa taşra teşkilâtlarının İdarî sorunları bölgesel gelişme kesimi yönünden bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Örnek olarak il koordinasyon kurullarının bölge ölçeğinde bir teşkilâtlarının olmayışını ve bölgesel teknik kuruluşların kendi aralarında ve idari kademe ile ilişkilerinin staf desteğinden yoksun ve koordine bir şekilde işlemediğini gösterebiliriz.

4) Fizikî yatırımların fonksiyonel olamaması nedeniyle atıl kapasite kullanımlarının bulunması ve bu konuda bölgelerarası yatırım kapasitelerinin kullanımında görülen dengesizliklerin bölgelerarası açığı arttırması.

5) Bünyesel bir sorun olarak yerleşme yapısının dağınıklığının yatırım kararlarında gereği kadar gözetilememesi ve yatırım optimallerinin bulunamayışı. Merkez/çevre ilişkilerinin kuvvetlenmesi bakımından gerekli politikaların yeter ölçüde ve bölgelere özgü olarak getirilememesi.

Raporun bundan sonraki bölümünde «Üçüncü Beş Yıllık Plân Dönemi Bakımından Ağırlık Noktaları» şöyle özetlenmektedir :

İ. Sektör kapsamının net bir şekilde ortaya konması. Bu şekil ortaya konabilir ve ilkeler ve politikalar net bir durumda belirlenebilir.

2. Kapsam tesbitinden sonra uygulama ile olan ilişkilerin nasıl düzenlenebileceğinin tesbiti. Stratejiye göre millî plân sektörleri ile ilişkisinin tespiti ki bölgesel gelişme ve bölge plânlaması ve millî plân kompozisyonunun ortaya konması;

3. Merkez ya da taşra kuruluşlarının gerekli elemanlarının bu yönde eğitim olanağına kavuşturulması;

4. İdarî yapının konunun gelişimine göre düzenlenmesi ve örgütlenmenin bu husus dikkate alınarak ortaya konması;

5. İstatistiki verilerin yapılacak araştırmalar için yeterli seviyeye çıkartılması;

Üçüncü Beş Yıllık Plân Dönemi bakımından ağırlık noktaları olarak belirtilmektedir.

I. DURUM

A. SEKTÖRÜN KAPSAMI (Alan ve Konular)

ANA ALANLAR

(i) Şehirleşme, (ii) Şehirleşen nüfusun teşebbüs gücünü geliştirme ve entegrasyon programları, (iii) Metropoliten plânlama, (iv) Şehir imar plânları.

(i) Şehirleşme:

Alan

a. Şehirleşmede Genellikle Dışa Dönük Alanlar

Konular

1. Şehirleşmenin, sektörel plânlama, ekonomi, (Makro-mikro) Bölgesel gelişme, bölgesel plânlaması, yerleşme, fizikî plânlama kademeler bütünü içerisinde ilişkiler - İmar plânları

2. Şehirleşme - Sanayileşme - Tarımda Modernleşme - İstihdam Bağlantıları

3. Kalkınma - Şehirleşme İlişkisi, Amaç : (Kalkınmayı destekleyecek şehirleşme hızı ve biçimi) (şehir büyükleri ve şehirleşmenin coğrafi dağılımı); Buna göre hedefleri, organizasyonu, metodolojisi, teknikleri ve âletleri, bu âletlerin kullanılma biçimi

4. Kesimin diğer kesim ve sektörlerle önceliği

b. Şehirleşmede Genellikle İç Dönük Alanlar

1. Millî Şehirleşme Politika ve Stratejileri (Tarif, Amaç, Kapsam, Ölçme Âletleri)

2. Şehir Sorunları

3. Kesim faaliyetlerinde maksimum verimlilik ve uygulamaya dönüklük - Uygulama araçları

4. Kesim İçerisinde Öncelikler

5. Şehirleşmenin amaçlarına uygun şehir plânlaması ve imar plânlamasının organizasyonu, bunları yönetecek mekanizmalar

6. Şehirleşmenin Sosyo-Ekonomik Sorunları

7. Kentsel Alt-Yapı

(ii) Şehirleşen Nüfusun Teşebbüs Gücünü Geliştirme ve Entegrasyon Programları

Alanlar

1. Büyük merkezlerde, şehrin iş ve toplum hayatı ile gereğince uyuşmayan nüfus yığınlarına dönük mahallî küçük toplum organizasyon-

larını geçici olarak kullanmak ve fertlerin öncelikle millî ölçekteki organizasyonlar içine alınması

2. Şehirsel programlarda millî organizasyonlarla aile ve fert seviyesinde şehre yeni gelen gruplar arasındaki boşluğun kısa zamanda kapatılması

3. Şehirleşen nüfusun teşebbüs gücünün geliştirilmesi ve entegrasyonu ile ilgili olarak mahallî ve millî seviyede ilgili kuruluşların konunun çeşitli yönlerinde ayrı ayrı yapmakta oldukları çalışmalar, belli alanlar için bir bütün program uygulaması biçiminde bütünlenecektir.

(iii) Metropoliten Plânlama

Alanlar

a. Metropoliten plânlamada genellikle dışa dönük alanlar:

1. Metropoliten plânlamanın, millî plân (makro model-sektörel plânlama), bölge plânlaması, bölgesel gelişme, yerleşme, şehirleşme ile ilişkileri

2. Fizikî plânlama kademeleri bütünü içerisinde ilişkiler

3. Kesimin diğer kesim ve sektörlerle göre öncelik durumu

4. Metropoliten örgütlenme.

b. Metropoliten plânlamada genellikle içe dönük alanlar:

1. Metropoliten plânlama bütünü içerisinde faaliyetlerin amaçları ve kapsamaları

2. Ülkesel metropoliten plânlamanın mukayese edilebilir temelleri

3. Kesim faaliyetlerinde maksimum verimlilik ve uygulamaya dönüklük

4. Metropoliten plân yapımı ve uygulamasını yönetecek mekanizmalar ve İdarî ilişkiler

5. Metropoliten plânlamayı şehir plânlamasından ayırtıran metod ve teknikler.

(iv) Şehir imar Plânları

a. İmar plânlarında genellikle dışa dönük alanlar:

1. Millî şehirleşme politika ve stratejileri

2. Bölge ölçeğinde şehirleşme ve şehir (özellikle sosyo-ekonomik) sorunları

3. Fizikî plânlama kademeler bütünü içerisinde ilişkiler
4. Şehir plânlama faaliyetlerinin amaçları ve kapsamı
5. Kesimin diğer kesim ve sektörlerle göre öncelik durumu ve onlarla ilişkiler
6. Sektör yatırımları ile şehirleşmenin kapsamının bağdaştırılması.
- b. İmar plânlarında genellikle içe dönük alanlar :
 1. Kesim içindeki öncelikler
 2. Kesim faaliyetlerinde maksimum verimlilik ve uygulamaya dönüklük
 3. İmar plânı yapımı ve uygulamasını yönetecek mekanizma kontrol ve ilişkiler sistemi.

B. TEMEL SORUNLAR

ŞEHİRLEŞME

1. Şehirleşme hızının; dolayısıyla aktif nüfus artış hızının, sanayileşme hızı ve nüfus artış hızından daha yüksek olması ve bu trend (eğilim) 'in devam etmesi kırsal alanlardan gelen işgücünün, servis aktiviteleri tarafından kısmen emilmesine, emilemeyen iş gücünün geleneksel veya paraziter sektörlerle istihdamına ve işsizlik havuzunun büyümesine yol açmaktadır.

2. Şehirleşme - kalkınma bağlantısının rasyonelinin bulunabilmesi için; metodoloji - hedef ve tekniklerinin uygulanmasında ölçü (statistik) ve âlet noksanlıkları

a. Ana yatırım kararlarında, şehirleşmenin bir feed-back (x) fonksiyonu taşıyamaması

b. Üst kademede fizikî kararlardan hareket edilmesinin mekân'da şehir plânlaması açısından öncelik ve zamanlamaya imkân vermemesi

c. Optimal şehirleşme ölçeklerinin tespit edilmemiş olması

d. Şehirleşme maliyetlerinin saptanamamağı

e. Fiziksel - sosyal alt yapı standart - maliyet ilişkisinin saptanamamış olması.

(x) «Bir sistemi, onun geçmişteki icrasının neticelerini bünyesine yeniden sokmak suretiyle kontrol etme metodu» - yazan.

3. Makro Kademe’de; şehirleşmenin kapsanabilmesi için sektörel yaklaşımın yanında, sektörlerin ve aktivitenin (Sektörel, özel sektör, mahallî idareler, plânlama, uygulama ve yatırım kararları ile imar plânı yapıcı ve uygulayıcı kuruluşların kararlarının) yatay - mekân öncelik ve zamanlama karşılıklı ilişkilerinin kurulamaması

4. Ekonomik plânlamanın ve sosyal plânlamanın bir âleti olarak fizikî plânlamanın uygulamada yerini almamış olması; dolayısıyla bu alanda şehir plânlamasının ekonomik plânlama ve sosyal plânlama ile karşılıklı ilişkilerinin kurulamaması

5. Şehirleşme - Sanayileşme - Tarımda Modernleşme açısından; mukayese edilebilir ölçeklerde, ortak tanımlarda ve yorumlarda eksiklikler

6. Şehirseldakemelenme - Bölgelerarası dengeli gelişme bağlantısının açıklığa kavuşturulamaması

7. Nüfus yığılması biçimindeki şehirleşmenin desteklenmesinin getirdiği sorunların çözüm biçimlerinin belirlenmemiş olması

8. Şehir plânlamasına, yatırım - proje bazında, ağırlık verilmemesi.

METROPOLİTEN PLÂNLAMADA TEMEL SORUNLAR

1. Sanayi komplekslerinin cazibesi ve diğer imkânların sonucunda; metropollerde yığılan nüfus, işgücü, hizmetler için çözümü gerekli özellikle konut, sosyal ve fiziksel alt-yapı, şehiriçi ulaşım, çevre ve hava kirlenmesi, tabîî ve tarihî çevrenin muhafaza ve geçerli fonksiyonlarla teçhiz edilememesi, arsa ve mülk fiatlarının hızla artışı ve yeşil saha sorunları

2. Metropoliten örgütlenmenin, fonksiyonel yerleşme ilkelerine göre belirlenmemiş olması

3. Şehir plânlama teknikleri ile metropoliten plânlama metod ve tekniklerinin birleştiği ve ayrıştığı alanların belirlenmemiş olması ve buna göre bir uygulamanın yokluğu

4. Metropoliten plânlama çalışmalarının bir bütün olarak mukayese edilebilir temel ölçeklere oturtulamaması

5. Metropoliten form ve yoğunluk sınıflandırmalarının ekonomiye, bölgelerarası dengeli gelişmeye etkilerinin saptanamamış olması.

Millî seviyedeki yatırım kararlarının geriye dönük olarak il merkezi ölçeğinde, ileriye dönük olarak il ve il merkezi ölçeğinde saptanamaması,

dolayısıyla buna paralel metropoliten form ve yoğunluk sınırlandırmalarının tespit edilemeyişi

6. Metropoliten plânlama'da yatırım - proje bazına ağırlık verilememesi (böyle bir yaklaşım tarzının olmaması); Ekonomi ile plânlama kararlarının ilişkilerinin kurulmasını, şehirleşme ve şehir maliyetlerinin ölçülmesini engelleyen sebeplerden birisi olmaktadır.

Şehirleşen nüfusun teşebbüs gücünü geliştirme ve entegrasyon programlarının sorunları özellikle 1950'den sonra başlayan hızlı şehirleşme eğilimi sonucunda büyük merkezlerde şehirin iş ve toplum hayatıyla gereğince uyuşamayan nüfus yığılmaları görülmeye başlanmıştır. 1960 - 1965 döneminde 900 bin, 1965 - 1970 döneminde 1,5 milyon nüfusun kırdan şehire geçiş sürecine katıldığı tahmin edilmektedir.

Buna dayanarak :

1. Büyük merkezlerde, şehirin iş ve toplum hayatı ile gereğince uyuşamayan nüfus yığınlarına dönük mahallî küçük toplum organizasyonlarının geçici olarak kullanılmasında ve fertlerin öncelikle millî organizasyonlar içine alınmasında yöntem seçiminin hangi biçimde olacağı

2. Şehirleşen nüfusun sorunları ile ilgili olarak mahallî ve millî seviyede ilgili kuruluşların çeşitli yönlerde yaptıkları ayrı ayrı çalışmalarına ne şekilde entegre edileceği tespit olunmalıdır.

İMAR PLÂNLARINDA TEMEL SORUNLAR

1. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında, şehirleşmeyi destekleme politikası sonucu şehirlerde hâsıl olacak yığılmanın getireceği sorunlar ve bunların çözüm yolları belirlenmiştir.

(Gecekondü gerçeği; şehir plânlaması - imar plânlarında kapsanmamaktadır.)

2. Millî şehirleşme politika ve stratejisi ile genel İktisadî kararlar sistemi ve bunları uygulama yolları bütünlenmemiştir.

Bu meydana:

- Sektörlerearası denge ile ilgili politika,
- Bölgelerearası denge ile ilgili politika,
- Şehirleşme politikası,
- Yatırımların coğrafi dağılım kararları,

- Yatırımların mekân ve zamanlama yönünden koordinasyonu,
- Şehir plânlamasında öncelik kararları

altılısı arasındaki tutarlılık sağlanamamıştır. Bu politika ve kararları yürürlüğe koyacak ve operasyonel hale getirecek biçimde millî fizikî plân ve bölge plânlarının olmaması, şehir plânlarında öncelik tespiti ve zamanlama çalışmalarında büyük güçlükler sebep olmaktadır. Özellikle bu bakımdan üst kademe plânlamalarının koyacağı çerçeveye olan ihtiyaç şiddetle hissedilmektedir.

Nihayet raporun son bölümünde aşağıdaki «çözüm teklifleri» getirilmektedir :

ÇÖZÜM TEKLİFLERİ

A. KAPSAM:

Bölgesel gelişme, yerleşme ve kentleşme süreci, ulusal seviyede alınan ekonomik ve sosyal kararların mekân ölçeğine indirgenmesini sağlamakta ve bu nedenle ekonomik ve sosyal kalkınmayı doğrudan doğruya etkilemektedir. Daha açık bir anlatımla mekân düzenlemesi ve niteliği, başlıbaşına ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı tamamlayan bir faktördür. Bu nitelik ise ekonomik, sosyal ve mekânsal bağlar ile kentleşme sürecinin karakterinin içsel bir fonksiyonudur. Bu nedenle bütün ekonomik ve sosyal sektör aktiviteleri ve politikalarını etkiler ve kapsar.

- (1) — Yerleşme Süreci : Ekonomik ve toplumsal evrimin mekân boyutunda yansıması
 - Ekonomik Faaliyetler
 - Sosyal Davranışlar

Örgütlenmiş mekân bağları ile kentleşme süreci karakterinin karmaşık fonksiyon ilintileri ile bağdaştırılması

- (2) — Fonksiyonun niteliği :
 - Parametrik oluşu

- (Bunun ön koşulu aşağıdaki parametrelerden elde edilebilir) .
- Parametreler :

a. Nüfusla ilgili :

- (i) İller ve merkez ilçeler itibariyle nüfusun yaş, cinsiyet ve hareketlilik bakımından mevcut durum ve projeksiyonları
- (ii) İller itibariyle tabii nüfus artışları
- (iii) 0-14 yaş gruplarından aktif nüfusa göçler.

b. İstihdam ile ilgili :

İller ve bölgeler, kamu ve özel oluşları ile işletme büyüklüklerine göre :

- (i) Sektörler itibariyle istihdam ve katsayıları
- (ii) Üretim faktörlerinin görelî fiyatları
- (iii) İstihdam - Yatırım Üretim elâstikiyetleri

c. İnsangücü ile ilgili iller - bölgeler ve sektörler'e göre :

(i) Meslekler itibariyle insangücünün arzı talep ve açıklanmış durumu ve projeksiyonları

- (ii) Aynî bölümlere göre ücret yapısı ve değişimleri

d. Bilimsel Araştırma ve Teknoloji Açısından :

(i) Teknoloji transferleri (sektörler, yatırım büyüklükleri ve iller veya bölgelere göre)

- (ii) Uygulamalı araştırmaların bölgelere göre sektörel dağılımı

e. Eğitim ile ilgili iller ve bölgelere göre:

- (i) Okullaşma oranları ve standartları
- (ii) Bölgeler itibariyle eğitim yatırımları ve projeleri
- (iii) Öğretim üyelerinin dağılımı
- (iv) Eğitim kapasiteleri (toplam öğrenci mezunları ve b.g.)
- (v) Eğitim envanterleri (araç, gereç, harcama, kurum katkısı, mahallî katkı ve b.g.)

f. Sağlıkla ilgili İller ve Bölgeler itibariyle :

(i) Sağlık yatırımı ve envanteri (Çalışmalar, yatak sayısı, hastahane, sağlık ocağı, eğitim kurumu, araç, gereç enstitüsü v.b. gibi)

(ii) İlerisi için geliştirilen ve geliştirilmiş sağlık standartları ve sosyalizasyon politikaları

- (iii) Çevre sağlığı ile ilgili kapasite ve dağılımları

g. Konutla ilgili bölge ve iller itibariyle :

- (i) Konut ve yatırımları ile ilgili teknolojik gelişim
- (ii) Alt yapısı olmayan iskân alanları
- (iii) Gecekondu islâm ve önleme alanları

h. Çalışma sorunu ile ilgisi itibariyle :

- (i) Bölgelere göre ücret yapısının sektörel görünümü ve değişimleri
- (ii) Sendikalaşma oranları
- (iii) Sendikalaşma süreci
- (iv) Bölgeler itibariyle iş ve işçi sorunlarının gelişmesi ve bununla ilgili olarak ilerde alınacak politikalar
- (v) Bölgeler ve iller itibariyle dış göç ve bekleyenler için
 - Vasıf
 - Meslek
 - Sektör
 - Yaş, cinsiyet ayrımları.

i. Sosyal Güvenlikle ilgili olarak :

- (i) Sosyal güvenlik politikaları ve uygulamaları
- (ii) Meslek ve sektörler itibariyle çalışanların sosyal güvenlik sorunları

j. Ekonomik faaliyetlerle ilgili olarak iller ve bölgelere göre :

- (i) Doğal kaynakları
- (ii) Üretim/yatırım ilişkileri
- (iii) Gelir - Tüketim - Tasarruf seviyesi
- (iv) Sanayi, tarım ve hizmetler sektör ve alt sektörleri itibariyle içsel ve dışsal yapısal bağımlılık

k. İller ve bölgeler itibariyle :

- (i) Sosyal ve kültürel değerler ve davranışlar
- (ii) Sosyo-ekonomik yapı ve değişimler.

B. KAPSAMIN GEREKTİRDİĞİ ÖN KOŞULLAR:

Yerleşme sürecinin anlaşılması ve yönlendirilmesi en azından yerleştirmeyi oluşturan parametreleri ve onların hangi koşullarda, nasıl değişim gösterdiklerinin saptanmasını zorunlu kılar.

Bölgesel gelişme, yerleşme ve kentleşme grubunun faaliyetleri çerçevesinde, konunun fonksiyonel özelliği gereği, Devlet Plânlama Teşkilâ-

tı içindeki ekonomik ve sosyal sektörlerle ilişkilerinin kurulması gereklidir.

Öte yandan bu alışverişin belli bir yapıya kavuşturulması için toplanabilecek verilerin gerek ayrı sektörler içinde gerek grubumuzda işlenebilme sorunu çözüm beklemektedir.

C. BELİREN KAPSAM SINIRLARI İÇİNDE AMAÇ VE ARAÇ İLİŞKİSİ:

Ulusal kalkınma süreci içinde mekân boyutunun yönlendirilerek ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeyi etkilemek amacı ile kullanılacak araçlar arasında ilişkilerin kurulması gerekir. Raporun birinci bölümünde değinildiği gibi, bu araçlar yeterince I. ve II. Plân dönemlerinde seçilememiş veya ilintiler kurulamamıştır.

Plânlama tecrübeleri göstermektedir ki, Türkiye’de yapılmış ekonomik ve sosyal plânların ana karakteri böylesine karmaşık bir süreç olan yerleşme sorununu içerebilecek bir yapıdan tümüyle yoksundur. Plân yapısına yerleşme boyutunun eklenmesi ile ya mevcut plânlama yaklaşımının tümüyle değiştirilmesine veya belli bir zaman süresi içinde bu boyutları işleyebilecek bir biçimde etkilemesine bağlıdır.

D. ALTERNATİF ARAÇLAR:

(1) Ulusal plândan bağımsız bölge plânlaması veya bölge plânlamalarına dayalı ulusal plân yaklaşımının benimsenmesi

(2) Ulusal plâna dayalı bölge plânlamasının benimsenmesi halinde

(i) Ulusal plânın sektörel özellikte olmasına bağlı olarak :
Önceliklerin makro hedef ve sektör bazında saptanarak sektörden bölgeye iniş .

(ii) Öncelikleri bölge düzeyinde saptayarak,

Bölgede ulusal sektör plânlarını ve makro hedefleri etkileme.

E. ÖNERİLEN ALTERNATİF:

i. Teori, yöntem ve tekniklerin seçimi:

Bugüne kadar bölge yaklaşımından teori yönünden farklı yaklaşımlar ve bunlara bağlı olarak yöntem ve teknikler geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Ancak bunlar ya kavram ya da uygulama yönünden karmaşık gö-

rünümdeyir. Bunlar, genellikle ekonomik bölge plânlama ve coğrafî yönden ülke düzenlemesi anlamındaki plân kavramlarının açıklığa kavuşmasından ileri gelmektedir. Bu nedenle bu konunun tartışılıp açıklığa kavuşturulması çözüm beklemektedir.

ii. Aynı kavram karmaşıklığı bölge plânlama teknikleri itibariyle de farklı bir manzara göstermektedir. Farklı bölge özelliklerine göre sektörel, yatırım öncesi araştırmalar veya aşamalı yaklaşım teknikleri arasında bir seçimin yapılmamış olması bu karmaşıklığın başlıca nedenleridir.

G. PLÂN DÖNEMİ ÇALIŞMALARI:

Dördüncü plân döneminde bölgesel yaklaşımın sağlanması için 3. plân dönemi içinde parametrelerin bölge ölçeğinde tanımlanması bakımından araştırma ve çalışmaların yürütülmesi gerekli görülmüştür. Mevcut plânın bölgeleştirilmesi için ön şart,

Hazırlık çalışmalarının ayrıca bölge yaklaşımının geçerliliği söz konusu olabilecek bölge seçimlerine de yönlendirilerek Üçüncü Beş Yıllık Plân döneminde uygulanmaya geçilecek bölgelerin seçilmesi : Özellikle bu çalışmaların ülkenin Doğu Bölgesinde yoğunlaştırılması zorunludur.

H. ÖRGÜTLEŞME SORUNLARI:

i. D.P.T. içinde S.P.D. ve İ.P.D. fonksiyon çatışmalarının yasal veya İdarî yönden giderilmesi daireler içindeki sektörlerin birleştirilerek merkezî bir çalışma düzenine varılması.

D.P.T. içindeki sektörlerle bağlantıların geçerli bir yapıya kavuşturulması.

ii. Merkezî teşkilâtın yukarıda değinilen faaliyetlerini merkezden yürütme yerine, bölgesel örgütlemeye yönelik bir örgütlenme yapısına kavuşturulması :

Böylece : Verilerin sıhhatli toplanması ve plân yapma yönetiminin saptanması ve fonksiyonunun gerçekleştirilmesi :

Bu amaçla gerek uygulayıcı kuruluşların, gerek İdarî yapının fonksiyonlara uygun bir biçimde örgütlenmesi.

iii. D.P.T. merkez bölgesel gelişme, yerleşme ve kentleşme grubunu bölge ölçeğindeki yeni örgütlenmeyle ilintilerinin saptanması yapılabilirliği bir tartışma konusu olabilecek bu ön koşullar yerine getirilmediği

takdirde, bölgesel gelişme, yerleşme ve kentleşme grubunun faaliyetleri bir gösterge olmaktan ileri gidemeyecektir.

İ. KENTLEŞMENİN KAPSAMI:

Kentleşme Süreci : (1) Ekonomik faaliyetler (yatırım - üretim - tüketim), (2) İstihdam Dokusu, (3) İnsangücü dokusu, (4) bunlara bağlı olarak nüfus gücü, (5) Fizik ihtiyaçlar, sosyal ve kültürel davranışlar ve bunların gerektirdiği diğer hizmet ve yatırım standartları, (7) Arazi kullanımından oluşur.

Fonksiyonun Niteliği : Parametrik oluşu.

Parametrelerin kapsamı ve ölçülebilirliği :

— Üretim - yatırım

Yatırım : a) Kentleşme

b) Tarım dışı

İstihdam : İstihdam dokusu

Tüketim seviyesi ve özellikleri

İstihdam ve insangücü dokusuna göre oluşan

— Sosyal ve kültürel davranışların gereksinmesinden doğan tüketim standartları

— Bunlara bağlı fiziksel plânlama.

Kent politikasının yukarıda belirtilen fonksiyon ve ölçülebilen parametrik ilişkileri, mevcut kent karakterinin ortaya çıkarılmasında ve arzu edilen fonksiyonel ve kademeleşmiş bin kent yapısının kurulmasında önemli bir yer işgal etmektedir.

Böyle bir yaklaşım kentleşmenin niteliğini saptıyarak kentleşmenin kalkınma sürecine katkılarını azamileştirecek bir yaklaşım olarak düşünülmektedir.

(Devamı var)

ÂFETLER İÇİN ÂCİL YARDIM PLÂNLARININ HAZIRLANMASI

Turgut TİMUR

ÖZET

Afet bölgeleri için acil yardım plânlarının yapılması umumi hayata müessir afetler dolayısıyla alınacak tedbirlerle yapılacak yardımlara dâir 15.5.1959 gün ve 7269 sayılı kanunun 17.7.1968 gün ve 1051 sayılı kanunla değişik 4 üncü maddesinde öngörülmektedir.

Acil yardım plânlarının yapılmasından amaç, âfet sebebiyle anormal koşullar altına girmiş bulunan âfetzedeleri normal yaşantıya kavuşturmaktır.

Acil yardım plânlarında âfetin meydana gelmesinden sonra kurtarma, yaralıları tedavi, barındırma, ölüleri gömme, yangınları söndürme, yıkıntıları temizleme ve felâketzedeleri iâşe gibi hususlarda uygulanmak üzere görev ve görevleri tâyin ve toplanma yerlerini tesbit eden bir program Valiliklerce düzenlenir ve gerekli vasıtalar hazırlanarak saklanır.

Âfetlere ilişkin âcil yardım teşkilâtı ve programları hakkındaki yönetmelik esaslarına göre,

Âfete uğrayanların müşkül durumlarından kurtarılması için yapılması gerekli görevler valiliklere verilmiştir. Bu bakımdan âfet hizmetlerinin planlanması ve uygulanması Valilik sorumluluğu altındadır.

Plânlamalar âfet türleri göz önünde tutularak yapılır.

Sözü geçen yönetmelikte İl Kurtarma ve Yardım Komitelerinin teşkili ve hizmetleri yürütecek bir büronun kurulması gibi iki örgütten söz edilmektedir. Ayrıca, âfetle ilgili öngörülen hizmetlere öncelik verilmektedir.

Âfetlere ilişkin yapılacak işler zaman sırasına göre âfetlerden önce ve sonra olmak üzere iki safhada söz konusu edilebilir. Âfetten önce yapılacak hizmetler âfetlerle ilgili bilgilerin toplanması ve âcil hizmet kuruluşlarının plânlanmasıdır. Âfetlerle ilgili bilgilerin toplanması

1/100.000 mikyasında harita hazırlıyarak bu harita üzerinde âfet türleri ile ilgili bilgilerin işlenmesi, âfete maruz konut ve nüfus miktarının yazılması ve ulaşım yollarının gösterilmesinden ibarettir. Plânlama hizmetleri ise haber alma, ulaşım, nakil, envanter, sağlık, emniyet ve âcil yardım hizmetlerinin plânlanmasıdır. Âfetten sonra yapılacak işler şunları kapsamaktadır : Haber ulaştırma, İl Kurtarma ve Yardım Komitesinin göreve çağırılması, komisyonların faaliyete geçirilmesi, ekiplerin şevki için araçların belirli park yerlerinde toplanması, ekiplerin âfet bölgelerine şevki, ihtiyaçların ilgili yerlere bildirilmesi, komisyonların âfet bölgelerine şevki, ihtiyaçların ilgili yerlere bildirilmesi, komisyonların âfet bölgelerine şevki, valilerin âfet bölgelerine gitmeleri, açlık tehlikesine çare bulunması, âfet bölgesinde ön hasar tesbiti için ekiplerin ve geçici satınalma komisyonlarının faaliyete geçirilmesidir.

Geçen asrın jeologları kendi zamanlarının belgelerine dayanarak önemli zelzele kuşaklarından birisi üzerinde bulunan Türkiye topraklarında tarih boyunca yer sarsıntısı olayları olduğunu kaydederler. (1) Bunun yanında yer kayması, kaya düşmesi, sel baskını, çığ istilâsı gibi jeolojik olaylar ve tâbii âfetler bizim için üzerinde durulması gereken bir konu haline gelmiş bulunmaktadır. Ayrıca, yangınlar da âfetler yanında önemli bir yer işgal etmektedir. Durumu göz önünde bulunduran kanun koyucusu bu olayları hukukî metin halinde düzenlemeyi uygun bulmuş ve umumi hayata müessir âfetler dolayısıyla alınacak tedbirlerle yapılacak yardımlara dâir 15.5.1959 gün ve 7269 sayılı kanunu yapmış ve uygulama alanına koymuştur. Bu kanunun 17.7.1968 gün ve 1051 sayılı kanunla değişik 4 üncü maddesine göre İçişleri, İmar ve İskân, Bayındırlık, Sağlık ve Sosyal Yardım ve Tarım Bakanlıklarınca âcil yardım teşkilâtı ve programları hakkında genel esasları kapsayan bir yönetmelik yapılır.

Bu yönetmelik esasları dâiresinde, âfetin meydana gelmesinden sonra yapılacak kurtarma, yaralıları tedavi, barındırma, ölüleri gömme, yangınları söndürme, yıkıntıları temizleme ve felâketzedeleri iaşe gibi hususlarda uygulanmak üzere görev ve görevlilerin tâyin, toplanma yerlerini tesbit eden bir program Valiliklerce düzenlenir ve gereken vasıtalar hazırlanarak muhafaza olunur.

Bu programların uygulanması Valiliklerce kurulacak kurtarma ve yardım komitelerince sağlanır.

(1) Konu ile ilgili diğer yazılar İdâre Dergisinin 206, 212, 231, 232, 235, 263, 264 ve 325 inci nüshalarında yayınlanmıştır.

Ancak, 7226 sayılı Sivil Savunma Kanununa göre teşkilât kurulan yerlerde âcil kurtarma ve yardım işleri yukarıda belirtilen komite ile sözü geçen Sivil Savunma teşkilâtı tarafından müştereken yürütülür.

Yani plânlama hizmetlerini çok iyi bilen Sivil Savunma örgütü personellerinden plânların yapılmasında faydalanılır. Esasen, yönetmeliğe göre Savunma Sekreteri İl Kurtarma ve Yardım Komitelerinde görevli üyedir.

İlçe, bucak ve köylerde tafsîlatlı çalışma muhtıraları ve uygulama programları tasdikli İl Kurtarma Programlarındaki esaslar dâiresinde ilçelerde kaymakamlar, bucak ve köylerde bucak müdürü tarafından düzenlenir. İl Kurtarma ve Yardım Komitesinin incelemesinden sonra valilerin onayı ile kesinleşir.

Kanunun bu hükmüne uyularak, (Âfetlere ilişkin âcil yardım teşkilâtı ve programları hakkında yönetmelik) düzenlenmiş ve Resmî Gazetenin 12/9/1968 gün ve 12999 sayılı nüshasında yayınlanmıştır.

Âcil yardım plânlarının yapılmasından amaç, bir âfet vukuunda karışıklığa meydan vermeden, Valiliklerin ne şekilde hâreket edeceklerini kimlere ne gibi görevler verileceğini önceden tesbit etmek, âfete uğrayanların en kısa zamanda imdadına koşmak onların aç ve açıkta kalmamaları için gerekli tedbirleri ayrıntılarına varıncaya kadar plânlamak ve âfet olunca hizmetlerin ne şekilde yürüyeceğini göstermek ve böylece âfetzedeleri zor durumdan kurtararak onları normal koşullara kavuşturmaktır.

Söz konusu yönetmelik esaslarına göre,

1) Valilerin görev ve yetkileri:

Bir il veya çevresinde olan âfetlerde âfete uğrayanların o andaki müşkül durumlarından kurtarılması için yapılması lüzumlu görevler valiliklere verilmiştir.

Yönetmeliğin Mülkiye Âmirlerinin yetkileri ve görevleri matlabı altında üçüncü maddesi, kurulacak teşkilâtın ve hazırlanacak programların yer sarsıntısı, yangın, su baskını, yer kayması, kaya düşmesi çığ ve benzeri bir âfetin meydana gelmesi hâlinde uygulama safhasına geçilmesine —Âfetler Kanununun 1 inci maddesinin son paragrafında belirtildiği gibi îmar ve İskân Bakanlığınca verilecek genel hayata etkililik kararı beklemeksizin âfetin meydana geldiği bölgenin Valisi yetkilidir.

Âfetle ilgili işlerin görülmesinde İl İmar Müdürlükleri Vali'ye yardımcıdırlar.

2) Valilerin sorumluluğu:

Âfet hizmetlerinin planlanması ve uygulanması birinci derecede Valilerin sorumluluğu altındadır. (Md. 7) (2)

3) Âfet türlerine göre plânlama:

Yersarsıntısı bölgelerinin derecelerine veya diğer âfetlerin tür ve durumlarına göre hangi hizmetlerin plânlanması gerekiyorsa, buna mütedâir program ve muhtıraların birer örnekleri o yer kaymakamlıklarına veya merkez ilçelerinden bucak müdürlüklerine gönderilerek köylere inen ayrıntıları muhtevi uygulama programları yapılması istenir.

Merkez ilçelerindeki merkez bucakları için bu görev jandarma birlik komutanlarına verilir.

Bunların en iyi bir şekilde ve gayeye en yakın bir tarzda yapılmasından kaymakamlar, merkez ilçe bucak müdürleri ve jandarma birlik komutanlıkları valiyeye karşı sorumludurlar. (Md. 4. F. 3, 4, 5)

4) Örgütlenme:

A) İl Kurtarma Yardım Komitelerinin teşkili:

İl Kurtarma ve Yardım Komiteleri Valilerin başkanlığı altında savunma sekreteri, jandarma alay kumandanı, emniyet, sağlık, bayındırlık, veteriner ve il imar müdürlerinden müteşekkildir.

Valiler lüzum gördükleri takdirde, âfet bölgelerinin kaymakamlarını komiteye iştirak ettirerek görüşlerini alırlar. (Md. 5)

Komite plân ve programların hazırlanmasından sorumludur.

B) Hizmetleri yürütecek büro:

Âcil yardım plânlarının yazılması, saklanması ve zaman zaman düzeltmelerin yapılması için sorumlu bir kişiye ihtiyaç vardır. Bunun için yönetmeliğin 9uncu maddesi Valilere, İçişleri dâireleri mensuplarından birini tefrik ederek (Bu memura başka bir görev verilmeksizin) dâimi surette âfet işlerinde çalışma yetkisini vermiş bulunmaktadır. Yönetmelik ayrıca âfet bölgeleri çok olan illerde Valilere diğer dâirelerden de yapacakları takviyelerle bu maksatla, dâimi bir büro teşkil edebilecek-

(2) Âfetlere İlişkin Âcil Yardım Teşkilâtı ve Programları Hakkında Yönetmelik

leri hükmünü koymuş bulunmaktadır. Bu büro, yazı işleri ve diğer takip işlerini yürütür. Görevi dâimidir. Büro memuru Vali kanalı ile komiteyi toplantıya davet eder.

C) Hizmete verilecek öncelik:

Bu yönetmelikle ilgili hizmetler her işe üstün tutulur ve ivedilikle yerine getirilir. Bu husus yazılacak yazıların üzerine hazırlanacak bir kâşe ile kırmızı mürekkep kullanmak suretiyle basılacak «ÂFET İVEDÎ» kelimeleri ile belirtilir. (Md. 8)

Âfetlere ilişkin, âcil yardım teşkilâtı ve programları hakkındaki yönetmeliğin öngördüğü işleri zaman sırasına göre şöyle sıralayabiliriz :

- I) Âfet öncesi hizmetler :
- II) Âfet sonrası hizmetler :
- I) ÂFET ÖNCESİ HİZMETLER :

Âfet öncesi hizmetler önce ikiye ayrılır.

- 1) Âfetlerle ilgili bilgilerin toplanması,
- 2) Âcil yardım hizmet kuruluşlarının plânlanması,
- 1) Âfetlerle ilgili bilgilerin toplanması,

Âfetlerle ilgili bilgilerin toplanması için şu işler yapılır : 1/1.000.000 ölçekli bir il haritası hazırlanarak :

A— Harita üzerinde yönetmelikte öngörülen âfet türleri ile ilgili gerekli bilgilerin işlenmesi :

- B— Âfete maruz konut ve nüfus miktarının yazılması,
- C— Ulaşım yollarının gösterilmesi,
- D— Numaralama işleminin yapılması,

A— Harita üzerinde yönetmelikte öngörülen âfet türleri ile ilgili gerekli bilgilerin işlenmesi:

İl Kurtarma ve Yardım Komitesi teşekkül ettikten sonra il sınırları içinde hangi köy, bucak ve ilçelerde ne gibi âfetler olabileceğini tesbit eder ve haritaya aşağıdaki âfet türlerini işler. (Md. 10)

a) Yersarsıntısı:

Âfetler Kanununun ikinci maddesine göre, yersarsıntısına maruz

âfet bölgesi kararnamesi alınan ve birinci, ikinci ve üçüncü derecede yer sarsıntısı bölgesinde bulunan meskûn yerler :

Bu meskûn yerlerin işlenmesinde, yersarsıntısı bölgelerini gösteren haritadan ve 5.4.1963 gün ve 6/1613 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı listesinde yararlanılır.

b) Su baskını, yer kayması, kaya düşmesi ve çığ istilâsı :

Âfetler kanununun ikinci maddesine göre, su baskını, yer kayması, kaya düşmesi ve çığ âfetine maruz bölge olarak Bakanlar Kurulu kararı alınıp, hâlen meskûn olan yerler.

Bu âfet türleri için; DSİ., Toprak-Su, YSE. ve İl İmar Müdürlüklerindeki bilgilerden faydalanılır.

e) Âfete maruz olduğu hâlde, âfetten korunması rantabl görüldüğü için âfete maruz bölge kararnamesi alınmayan ve henüz âfetten koruyucu tesisleri yapılmayan meskûn yerler.

d) Âfete maruz olduğu halde, henüz etüdü veya formalitesi tamamlanmadığı için âfete maruz bölge kararnamesi alınmayan meskûn yerler.

e) Âfete maruz olduğu halde, olacak âfetin genel hayata etkili olamayacağı görüşü ile âfete maruz bölge kararı alınmayan meskûn yerler.

f) Baraj, sette, drenaj, istinat duvarı, ağaçlandırma ve benzeri bir takım tertip ve tesislerle su baskını, yer kayması ve kaya düşmesi muhtemel âfetleri önlemeğe çalışılmış olmasına rağmen olağanüstü hallerde bu tesislerin iş göremez hâle gelmesiyle âfete maruz kalabilecek bölgelerde bu tesislerin iş göremez hâle gelmesiyle âfete maruz kalabilecek bölgelerdeki meskûn yerler.

c, d, e, f) fıkralarında yazılı bilgiler için de yine DSİ., TSE., Toprak-Su ve İl imar müdürlüklerindeki bilgilerden faydalanılır.

B) Afete maruz konut ve nüfusun yazılması:

Âfete maruz meskûn yerlerdeki :

- a) Genel hane,
- b) Âfete maruz konut,
- c) Genel nüfus,
- d) Âfete maruz nüfus,

Sayıları harita üzerinde gösterilir.

C) Ulaşım yollarının gösterilmesi:

Âfet mahalline en büyük yardım, il merkezinden sonra ilçe ve bucak merkezlerinden yapılabilir. Bu bakımdan il merkezi esas olmak üzere, âfet bölgelerine giden yollar tesbit edilir. Bu tesbitte harita üzerinde âfete maruz meskûn yerlerden birinde âfet olması halinde bu yere en kolay ve en seri şekilde gitmeyi sağlayacak yollar gösterilir.

Tesbit işlemlerinde, il imar müdürlükleri, bayındırlık müdürlüğü, karayolları bölge müdürlüğü, orman ve TSE. ve jandarmadaki bilgilerden yararlanılır.

Harita üzerinde yollar beş grup olarak işaretlenir.

- a) Her mevsimde, her türlü nakil araçlarının gittiği yollar,
- b) Yaz aylarında her türlü nakil araçlarının gittiği yollar,
- c) Her mevsimde jeeple gidilen yollar,
- d) Yalnız hayvanların gidebileceği yollar,
- e) Kış aylarında hiç gidilmeyen yollar,

Böylece yukarıda arzedilen bilgiler harita üzerine işlenir. Bu harita nerelerde, ne gibi âfetler olabileceğini, âfet olduğu zaman mevsime göre hangi yollardan yararlanılarak âfet mahalline gidilebileceğini gösterir.

Bu haritalardan teksir edilerek ilçe merkezlerine de gönderilir.

D) Numaralama işlemlerinin yapılması:

Âfete maruz bölgelerde bulunan her bir meskûn yere yönetmeliğin öngördüğü şekilde birer numara verilir.

Âfete maruz her bir meskûn yer için dosya açılır, dosya açılacak en küçük yer olarak köy kabul edilir. Dosya açılan yerdeki her âfet ve nev'ine ait bilgileri toplayacak bir özel gömlek ilâve edilir. Bütün özel gömlekler için lüzumlu ve müşterek olan bilgiler genel adı verilerek bir gömlek saklanır.

Dosya ve gömleklere konacak bilgiler, yönetmelikte ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir.

2) Âcil yardım hizmet kuruluşlarının planlanması:

Âfet bölgelerinde âcil yardım plânlama hizmetlerini düzenli ve özenli bir şekilde yapmak gerekir. Çünkü, uygulama yeteneğinden yoksun

plânlar bir işe yaramadıkları gibi, karışıklıklara yol açarlar ve çalışmalara olumsuz yönden etki yaparlar.

Âcil Yardım Plânlama hizmetleri şunlardan ibarettir :

- A) Haber alma hizmetlerinin plânlanması,
- B) Ulaşım hizmetlerinin plânlanması,
- C) Nakil hizmetlerinin plânlanması,
- D) Envanterin plânlanması,
- E) Sağlık hizmetlerinin plânlanması,
- F) Emniyet hizmetlerinin plânlanması,
- G) Âcil yardım komisyonlarının plânlanması,
- H) İaşe hizmetlerinin plânlanması,
- I) Geçici iskân hizmetlerinin plânlanması,
- İ) Ekiplerin teşkilinin plânlanması,

A) Haber alma hizmetlerinin planlanması

Haber alma hizmetlerinin plânlanması için, il sınırları içinde nelerde PTT. ye ait telgraf ve telefon ile orman, demiryolları ve jandarmaya ait telefonların ve diğer haberleşme vasıtalarının bulunduğu yerler bir kroki üzerinde tesbit edilir. Bu işleri yapabilmek için belirtilen kurullardan yararlanılır.

Bu krokiye telefonu olmayan köylerin mevsim ve yol durumlarına göre, hangi telefon merkezinden faydalanılacağı da işaretlenir. Bu harita veya kroki o ilin haber alma hizmetlerine esas teşkil eder.

İlk merkezlerde toplanan bilgilerin, sıra ile bucak ilçe ve il merkezlerine nasıl intikal ettirileceği önceden düzenlenir. Bunlar arasında normal telefon veya telsiz irtibatının âfeti müteakip çalışmaması nazarı itibare alınarak bu merkezlere motörlü vasıtalarla habercilerin ulaştırılması ve o yerlerde bekletilmesi ön görülür. (Md. 19. F. 1)

Haber alma hizmetlerinin plânlanmasında iki ihtimali göz önünde tutarak plânlamak gerekir. Bunlar:

a) Vukuu önceden bilinen âfetler (Önceden ikâz sistemi)

- b) Aniden olan âfetler,
- a) Vukuu önceden bilinen âfetler :

Vukuu önceden bilinen veya tahmin edilen âfetlerden ikâzın kimler tarafından sırası ile kimlere ve hangi telefon numaraları veya adresler

kullanılmak suretiyle yapılacağı haberi alanın ne yapacağı tesbit edilir. (Md. 14)

Su baskınlarında hangi dere, çay, ırmak ve nehirlerin ne şiddetteki yağmurlar dolayısıyla taşacağı ve bu taşma sırasında neleri su altında bırakacağı DSİ. ce bilineceğinden taşması muhtemel olan sular eşeller vasıtası ile kontrol altında bulundurulur. Su seviyesi yükseldikçe eşel merkezlerindeki postalar tarafından zaman zaman ve telefonla il merkezine haber verilir.

İl merkezindeki taşkın haritaları veya krokileri üzerinde suyun belli seviyeye yükseldiği takdirde, hangi köy ve bucakların su baskınına maruz kalacakları tesbit edilir. Mevcut muhabere araçları ile âfete maruz kalacağı köy muhtarlıklarına bildirilerek halkın ve hayvanların taşkından korunacak yerlere alınması sağlanır.

Bu hizmetlerin nasıl yapılacağı önceden ikaz plânında belirtilir. Herhangi bir taşkın haberinin il merkebine ulaşmasında il kurtarma yardım komitesinin komisyon ve ekiplerinin de haberdar edilmesi gerekmektedir. (3)

b) Aniden olan âfetler

Aniden olan âfetlerden, âfete âit ön bilgilerin seri bir şekilde derlenip, il merkezinde toplanmasını sağlayacak tedbirler plânlanır. (Md. 15)

Plânın hazırlanmasında, telefon veya telsiz irtibatı olan yerler ilk merkez ittihaz edilir ve ona göre belde ve köyler gruplandırılır.

Bütün belediye başkanları ve köy muhtarlarına âfetin vukuundan sonra mülki makamların herhangi bir çağrısına mahal bırakılmaksızın, yönetmelikte belirtildiği üzere, bağlı bulundukları ilk merkezlere haber vermek mükellefiyetinin yerine getirilmesi lâzım geldiği duyurulur. (Md. 16)

Eğitim : Haber ulaşımı âfetten evvel eğitimlerle pekleştirilmelidir.

Âfete maruz kalan her yer zaman kaybetmeden ilk âfet haberini en aşağı iki yoldan olmak üzere (Telefon irtibatı varsa, bu haberin bildirme merkezine ulaştırılır. Emin olundu ise başka yoldan haber bildirmeye lüzum yoktur.)

(3) imar ve İskân Bakanlığı (Âfet İşleri Genel Müdürlüğü Metod ve Koordinasyon Md. Organizasyon ve Metod Şef.) nin 25 Temmuz 1969 gün ve 25—19773 sayılı genelge

Âfet vukuunda haberi veren ölebilir. Onun için haberin sıra ile kimler tarafından verileceği ile nereden verileceği haber alma plânlarında belirtilir. Örneğin bir âfet olmuştur. Köyde telefon ve belediye örgütü yoktur. Âfet haberi sıra ile muhtar, imam, öğretmen, birinci aza (Âfette bunların hepsi öldü ise) haber köyün ileri geleni ağa tarafından okulun bahçesinde yaya haberci ya verilir ve hangi telefon merkezine ulaşacağı bu şahsa söylenir.

Bütün bu hizmetler haber alma plânlarında belirtilir. (4)

Belde, köy ve kendilerine bağlı meskûn mahallerden görevlendirilmiş belediye başkanı, muhtar, öğretmen, imam ve halktan itimat edilecek bazı kişilerin bu konuda eğitilmesi cihetine gidilerek, âfeti müteakip söz konusu ilk merkezlere en seri bir şekilde haberi nasıl ulaştıracakları öğretilir.

Her hangi bir sebeple bunların görevi ifa edememeleri hali nazarı itibara alınarak yerlerine dâima yedek kimselerin seçimi de yapılır. (Md. 17)

İlk plânda bildirilecek haberler

I) insan zayıatı bakımından,

- 1) Ölü,
- 2) Ağır yaralı,
- 3) Hafif yaralı sayısını,

II) Hayvan zayıatı bakımından

- 1) Büyük baş,
- 2) Küçük baş hayvan ölü sayısını,

III) Konut zayıatı bakımından,

- 1) Yıkılan,
- 2) Tamiri kabil olmayan, (Yıkılıp yeniden yapılması gereken) konut sayısının,

IV) Hayvan barınakları bakımından

Mıntika barınaklarının bir icabı, meskûn binaların içinde veya

(4) a.g.g.

onlarla beraber inşa edilmeyip, çok defa bunlardan uzakta ve müstakilen kurulan hayvan barınaklarında,

- 1) Yıkılmış,
- 2) Tamiri kabil olmayan (Yıkılıp yeniden yapılması gerekenlerin) sayısının,

V) Resmî sosyal ve sınaî ve ticarî yapılar bakımından

1) Hükümet konağı, karakol, belediye binası, okul v.s. gibi resmî binaların adlarının,

3) Fabrika, atelye, imalâthane v.s. gibi sınaî binalar,

4) Bakkal, fırın, manav v.s. gibi ticarî binaların yıkılmış veya tamiri kabil olmayanların (Yıkılıp yeniden yapılması gerekenlerin) sayısının bildirilmesi lâzım ve zaruridir. (Md 20)

B) Ulaşım hizmetlerinin planlanması

Vilâyet dahilinde herhangi bir köyde veya birçok köylerde bir âfet haberi alınınca âfet bölgesine gerekli yardımların yapılabilmesi için yardım ekiplerinin ve komisyonların bu bölgeye gitmeleri gerekir. Bunun için âfet bölgesine gideceklerin nerelerdeki hangi araçlardan faydalanacağı, bu araçların nasıl ve nerelerde toplanacağı önceden tesbit ve plân-

Ayrıca âfet bölgesi yol durumlarını gösteren haritadan da faydalanarak araçların hangi yollarda âfet bölgelerine gidecekleri de plânda gösterilir.

Âfete maruz yerlerde bir âfet olunca mevsimlere göre, en kolay ve en seri bir şekilde nasıl ulaşılacağı plânlanır. (Md. 21)

Geniş bir alan kaplayacak âfetlerde bu plânlanmanın hazırlanmasında genellikle ilçe merkezleri esas alınmalı, buralardan itibaren aynı güzergâhtan istifade edilebilecek motorlu taşıt aracı ile gidebilecek meskûn mahalle gruplaştırılır. (Md. 22. F. 1)

Motorlu taşıt aracının gidebilmesi mümkün olmayan hallerde, taşıt aracının en son ulaşabileceği yerlerden hangi vasıta ile ve ne şekilde gidilebileceği tesbit edilir... (Md. 23)

C) Nakil hizmetlerinin planlanması

Nakil hizmetlerinin plânlanmasında çeşitli ihtimaller üzerinde durulur. Ercümlle bir kış mevsiminde vukubulacak âfetler insan ve hayvanla-

rı belirli merkezlere nasıl nakledilecekleri âfetzedelerin ilk toplanma merkezlerinden alınarak ana toplanma merkezlerin nasıl nakledilecekleri ilk toplanma merkezlerine meskûn mahaller itibariyle ne miktar insan ve hayvan birikeceği bu yerlere şevki gereken çatı, inşaat malzemesi, yakacak ve yiyecek maddeleri belli edilir.

İlk toplanma merkezlerinde biriken bölge halkının geçici iskânı için âfet bölgesinde uzakta ana toplanma merkezi seçilir. Bu yerlerin en az il ve ilçe merkezi olmasına itina edilir.

İlk toplanma merkezinde ana toplanma merkezlerine sevkiyat için ne vasıfta ve ne miktarda motorlu taşıt aracına ihtiyaç duyulacağı ve bunların ne tekilde sağlanacağı ve nasıl sevk ve idâre edileceği gösterilir.

Fazla kitlenin birikmesi düşünülerek ana toplanma merkezlerinin adedi artırılır. Müsait yer bulunmazsa âfetzedelere nakdi yardım yapılması şartı ile şehir, kasaba ve köylerde müsait ailelerin yanlarına yerleştirilmesi gözönünde bulundurulur. Hayvanlar için de sıcak iklimlere sevk veya et ve balık kurumu müesseselerinin bulunduğu yerlere gönderilme işinin gerçekleştirilmesine çalışılır. (Md. 29, 30, 31, 33)

D) Envanterin planlanması

Âfet bölgelerindeki bütün binaların durumu yönetmeliğin öngördüğü şekilde tesbit edilir, ayrıca resmî, sosyal, sınaî yapılar valiliklerce düzenlenecek listeye tesbit edilir. Bu listeler köy ve mahalleler itibariyle yapılmaz. Onların cinslerine göre ayrı ayrı listeler halinde tesbit edilir ve karşılırlarına bulundukları mahallerde gösterilir.

Binaların durumu köy ve mahalle muhtar ve ihtiyar kurullarınca yapılır.

1 inci derecede yersarsıntısı olan bölgelerde her takvim yılı başında değişiklikler var ise gerekli düzeltmeler yapılır.

Binaların doldurulmuş şekilleri bir hafta süre ile köy ve mahallelerde asılır. Gerektiğinde doğruluk derecesi özel şekilde görevlendirilmiş memurlara kontrol ettirilir. Sonra teksir makinası ile en az onbeşer adet çoğaltılır.

Bu binalar cetvelinden her hangi bir maksat için istifade cihetine gidilemez.

Resmî binalar Bayındırlık Müdürlüğünce, sosyal yapılar Halk Eğitim Başkanlığınca, Sınaî Yapılar İrtibat Memurluğunca, Hayvan Barınakları Veteriner Müdürlüğünce düzenlenir.

Bu tesbitleri her yıl yenilemeye lüzum yoktur. Anvak, takvim yılı başında yeniden gözden geçirilir, üzerinde gerekli düzeltmeler yapılır. (Md. 34, 35, 36)

E) Sağlık hizmetlerinin planlanması

Sağlık hizmetlerinin planlanmasını dört gruba ayırarak incelemek mümkündür.

- a) Sağlık personeli durumunun tesbiti,
- b) Hastahaneler ve yaralı hastalar için tesis edilecek diğer yerlerin tesbiti,
- c) İlâç ve tıbbî malzemenin tesbiti,
- d) Diğer sağlık hizmetleri,

a) Sağlık personeli durumunun tesbiti,

İl dahilinde Sağlık Bakanlığına âit örgüt ve müesseseler, diğer bakanlıklar, İktisadî devlet teşekkülleri ve özel sektöre ait sağlık kurumlarında çalışan tüm sağlık personelinin tesbiti yapılır ve çizelge düzenlenir. Bu personel mütehasıs, tabip, eczacı, hemşire, ebe, sağlık memuru, hasta bakıcı v.s. dir.

Gerektiğinde komşu iller ağılık personeline başvurulacağı da kararlaştırılır. (Md. 37)

b) Hastahaneler ve yaralı hastalar için tesis edilecek diğer yerlerin tesbiti,

Hastahane, dispanser gibi sağlık teşkilleri de kapasiteleri ile birlikte tesbit edilir. İhtiyaca göre bu sağlık teşkillерinin yatak adedini % 15 nisbetinde artılabileceği düşünülebilir.

Sağlık teşekkülleri yetmediği takdirde, nerelerdeki hangi okul ve otellerden faydalanılacağı sağlık plânlarında gösterilir.

Âfet mahallinde sağlık işleri ile meşgul olacak ekipler plânda belirtilir ve bunların hangi araçlardan faydalanarak âfet mahalline gideceği tesbit edilir. (5)

c) İlâç ve tıbbî malzemenin tesbiti

Hastahanelerin depolarındaki ilâç ev malzeme stokları tesbit olunur.

(5) a.g.g. ve a.g.y. (Md. 38)

İl merkezi ve ilçelerdeki eczanelerin ve belli başlı ilaçların miktarları hakkında çizelgeler düzenlenir. (Md. 39)

d) Diğer sağlık hizmetleri

Diğer sağlık hizmetleri kan nakli ve ikmâli, bulaşıcı ve salgın hastalıklarla savaş ve önlenmesi ve tedbirlerin alınması, içme ve kullanma sularının durumu ve icabında temini, gıda maddelerinin kontrolü çevre sağlığı hizmetleridir.

Bu hizmetler de yönetmelikte öngörülen şekilde plânlanır.

F) Emniyet hizmetlerinin planlanması,

Âfet bölgelerinde ilk düşünülecek iş bölgede dirlik ve güvenliğin sağlanmasıdır. Bu bakımdan jandarma dahil, nerelerdeki emniyet örgütlerinden yararlanılacağı ve bunların en kısa süre içerisinde âfet bölgesine nasıl gönderileceği emniyet plânlarında gösterilir.

G) Âcil yardım komisyonlarının planlanması,

Âfete maruz bölgeler için Valiler, gerek merkezde ve gerekse bu bölgelerin bulunduğu ilçelerde âfeti müteakip yapılacak âcil yardım hizmetlerini yürütecek kuruluşları önceden tesbit ve onların çalışma tarz ve şekillerini plânlar. (Md. 46)

Âfetten önce yapılacak plânlama çalışmalarında teşkil olunacak komisyonları valiler mahalli hususiyetleri gözönünde bulundurarak tertip ederler.

İllerde teşkil edilecek komisyonlar üç kişiden az olamaz, vali gerekirse ilçelerde de komisyon teşkil eder. Bu komisyonlardaki personel duruma göre bir kişi de olabilir. Bu komisyonlar şunlardır. (6)

a) Ön hasar tesbit çalışmaları düzenleme komisyonu,

İl İmar, Bayındırlık, DSİ., YSE., Karayolları Müdürlükleri personelinin,

b) Afetzedeleri barındırma komisyonu,

Toprak ve İskân, okullar müdürleri ve müftülük personelinin,

c) Resmî müesseseleri yerleştirme komisyonu,

Bayındırlık Müdürlüğü ve Sivil Savunma Örgütü personelinin,

(6) a.g.g. ve a.g.gy. (Md. 47)

d) Fondan yapılacak ödemeler komisyonu

İl İmar, Toprak ve İskân, Emlâk Kredi Bankası personelinde

e) Aynı yardımları alma ve muhafaza komisyonu

Mahallî Kızılay ve Belediye Başkanları personelinde

f) Nakdi yardımlar komisyonu

İl İmar, Toprak ve iskân, Emlâk Kredi Bankası personelinde

g) Çadır tevzi komisyonu

Mahallî Kızılay Başkanlığı, Emniyet Müdürlüğü ve Jandarma Komutanlığı personelinde

h) Gıda maddeleri tevzi komisyonu

Ziraat, Emniyet, Veteriner Müdürlükleri, Belediye ve Mahallî Kızılay başkanlıkları personelinde,

ı) Diğer maddeleri tevzi komisyonu

İldeki İktisadi devlet teşekkülleri, bankalar, fabrikalar personelinde,

i) Kurtarma ve enkaz kaldırma komisyonu

İtfaiye, Karayolları, Orman, DSİ., YSE. Müdürlükleri personelinde,

j) Makina ve araç temin ve sevk komisyonu

Trafik, Bayındırlık, Karayolları, DSİ., YSE., Orman Müdürlükleri personelinde,

k) Amme tesisleri komisyonu

İller Bankası, YSE., Müdürlükleri ve Belediye Başkanlığı personelinde,

l) Sağlık işleri komisyonu

Sağlık Müdürlüğü, Hükümet Tabipliği, Hastane Başhekimliği personelinde,

m) Askerlik işlerini düzenleme komisyonu

Askerlik şubesi, İl İmar ve Milli Eğitim Müdürlüğü personelinde,

n) Âfetler kanunim 13-14 üncü maddelerine göre teknik komisyon

İl İmar ve Bayındırlık Müdürlükleri personelinde,

o) Hasar teshil çalışmaları düzenleme komisyonu

İl İmar Müdürlüğü personelinin,

ö) Lüzumlu diğer komisyonlar

Valilikçe lüzum görülen il resmî ve resmî olmayan sektör personelinin teşekkül eder.

Ancak il'de mevcut olmayan DSİ., Emlâk Kredi ve İller Bankası gibi teşkilâta verilmesi gereken vazifeler, Valilikte bu hizmetleri görebilecek başka teşkilât personeline verilebilir.

Valiler gördükleri lüzum ve ihtiyaca göre, bu komisyonların görevleri dışında dış ve iç hizmetleri için diğerleri ile bir karışıklığa sebebiyet vermemek şartıyla başka komisyonlar da kurabilirler.

Fondan yapılacak ödemeler komisyonu hariç, diğer komisyonlar en az üçer kişiden tereküp edilir. Bu üyelikler için mümkün mertebe kamu sektöründen Kızılay v.s. gibi yardım örgütlerinde görev almış kimseler üstün tutulur.

Başkanların seçimi kendilerine bırakılmayıp, bizzat valilerce yapılır.

İlçelerde personel eksikliği dolayısıyla, komisyonların teşkiline imkân görülmediği hallerde bunların görevleri tek bir şahsa da verilebilir.

Mahiyetleri icabı özel ihtisas gerektiren iş ve hizmetler için komisyonlarda bu sahadaki yetkililer görevlendirilir.

Âfet vukuunda herhangi bir sebeple komisyon başkanı veya üyelerinin veya tek başına görevlendirilen şahıslar işbaşı yapmamaları hali düşünülmek yerlerine dâima yedekleri seçilir. (Md. 48)

Âfet sonrası hizmetlere göre her bir komisyonun görevleri çalışma ve tarz şekilleri belli edilir. (Md. 49. F. 1)

Birbirleri ile yakın ilişkileri olan komisyonlar aramda ne yolda koordinasyon sağlanacağı tesbit edilir. Bu maksatla âfet bürosundan istifade edilir.

H) İşe hizmetlerinin planlanması

Bir âfet anında âfetzedelerin aç bırakılmaması en mühim konulardan bir tanesidir. Bu bakımdan bölgedeki fırınlar kapasiteleri yıkılmaları halinde civar fırınlardan ne şekilde ekmek tedarik edilebileceği alınacak diğer gıda maddeleri ile birlikte bunların âfet bölgelerine şevki için gerekli araçların tahsisi, gıda maddelerinin nerelerden ve ne şekilde sa-

tın alınacağı veya temin edileceği ile bunların gıda maddeleri tevzi komisyonunca dağıtımının ne şekilde yapılacağı da plânlanır. (7)

D) Geçici iskân işlerinin planlanması

Âfet anında ilk düşünülecek hizmetlerden birisi de geçici iskân konusudur.

Afetzedelerin ilk anda âfet bölgesine yakın ulaştırmanın kolaylıkla yapılabileceği yerlerde geçici iskân işlerinin de nasıl yapılacağı plânlanır.

İ) Ekiplerin teşkilinin planlanması

Ekipler, âfetler olması halinde meskûn yerin âfete uğramayan kısımlarında âfetler kanununun 6 ncı maddesinde belirtilen mükelleflerden 18 - 65 arasındaki erkeklerden sağlanır.

Her ekipte bir ekip başı mevcuttur. Bunlar için hazırlanacak program ve muhtıralar âfet vukuunda derhal nerede ve ne şekilde toplanacakları vasıta, ilaç ve malzemenin nasıl sağlanacağı ve muhafaza edileceği, haberleşmenin ne şekilde yapılacağı ve ekipler arasında işbirliğinin ne şekilde sağlanacağı belirtilir.

Yönetmelik gereğince teşekkül gereken ekipler şunlardır:

- a) Kurtarma ekibi
- b) Yangın söndürme ekibi
- c) Sağlık ekibi
- d) Ölülerini gömmek ekibi
- e) Barındırma ekibi
- f) İlaçe ekibi
- g) Yıkıntıları temizleme ekibi
- h) Emniyet ekibi

a) Kurtarma ekibi

Felâketzedeleri kurtarmakla görevlidir. Kurtarma ekiplerinin kimlerden ibaret olduğu, ekip başının kim olduğu, herhangi bir âfet vukuunda nerede ve nasıl toplanacağı kurtarma ile ilgili âlet ve edavatın nelerden ibaret olduğu ve nasıl sağlanacağı, kimlerden alınacağı (Resmî müesseseler ve özel şahısların ellerinde bulunan malzemeler) plânda ayrıntıları ile gösterilir.

(7) a.g.g.

Kurtarma ekibi teşkil edilirken, bölge dışındaki 18-65 yaşları arasındaki personelden, askerî kuvvetlerden faydalanılır.

b) Yangın söndürme ekibi

Yangın söndürmekle görevlidir. Yangın söndürme ekibinin kimlerin teşkil edeceği ekip başının kim olduğu, bir yangın vukuunda nerede ve nasıl toplanılacağı ve yangın malzemelerinin nelerden temin edileceği yapılacak plânda gösterilir. Meselâ; bir yangın vukuunda ekip elemanlarının Hükümet Konağında toplanacağı ve yangın malzemesi olarak da Belediye Dâiresinden yetmediği takdirde, ziraat, karayolları yangın malzemelerinin kullanılacağı, resmî dairelerdeki malzemeler yetmediği takdirde hangi özel kişilerin dükkânlarındaki yangın malzemelerinin alınacağı ayrıca belirtilir.

c) Sağlık ekibi

Herhangi bir âfet vukuunda felâketzedelere ilk yardımla görevlidir. Sağlık ekibinin kimlerden ibâret olduğu, ekip başının kim olduğu, herhangi bir âfet vukuunda nerelere ve nasıl toplanılacağı, sağlık yardımı ile ilgili sediyeye, ilâç v.s. gerekli malzemenin nerede ve nasıl sağlanacağı (Sağlık merkezleri, dispanserler, hükümet tabipliği ve eczanelerden) yapılacak plânda açıklanır.

d) Ölülere gömme ekibi

Felâket vukuunda ve sonra ölen kişileri gömmekle görevlidir. Ölülere gömme ekibinin (Kadın ve erkeklerden müteşekkil) kimlerden ibâret olduğu, ekip başının kim olduğu, herhangi bir âfet vukuunda nerede ve nasıl toplanılacağı ölülere gömmekle ilgili sabun, kefen v.s. gerekli malzemelerin nerelerden ve nasıl sağlanacağı hal ve şartlara göre dinî törenlerin nasıl icra edileceği yapılacak plânda belirtilir.

e) Barındırma ekibi

Felâketzedeleri barındırmakla görevlidir. Barındırma ekibinin kimlerden ibâret olduğu, ekip başının kim olduğu, herhangi bir âfet vukuunda nerede ve nasıl toplanılacağı felâketzedelerin nerelerde barındırılacağı (Kızılay çadırlarında, okullar, camiler v.s. sağlam kalmış özel iş yerleri ve evlerde) giyecek ve yakacak ihtiyaçlarının nerelerden ve nasıl sağlanacağı yapılacak plânda ayrıntıları ile gösterilir.

f) İaşe ekibi

Felâkete uğrayan yurttaşları iaşe ile mükelleftir. İaşe ekibinin kim-

lerden ibaret olduğu, ekip başının kim olduğu, herhangi bir âfet vukuunda nerede ve nasıl toplanılacağı felâketzedeleri iaşe edecek erzak ve lüzumlu malzemenin nereden ve nasıl sağlanacağı yapılacak plânda gösterilir.

g) Yıkıntıları temizleme ekibi

Âfetten sonra yıkıntıları temizlemekle görevlidir. Yıkıntıları temizleme ekibinin kimlerden ibâret olduğu, ekip başının kim olduğu, herhangi bir âfet vukuunda nerede ve nasıl toplanacakları yıkıntıların temizlenmesi için gerekli âlet ve edavatın nerede ve nasıl sağlanacağı yapılacak plânda gösterilir.

h) Emniyet ekibi

Emniyet ekiplerinin teşkilinde bölgedeki dirlik ve düzenliğin sağlanması esas tutulur. Emniyet ekiplerini teşkil ederken, emniyet örgütü ve jandarmadan yararlanılacağı gibi, yetişmediği takdirde askeri kuvvetlerden faydalanma da gözönünde tutulur. (Morali bozulan emniyet örgütünden yararlanma konusu ikinci plâna alınır.)

Ekipler arasında işbirliği ve haberleşme:

Ekipler arasında haberleşme ve işbirliği, âfet bürosu tarafından sağlanır. Büro tarafından haberleşme postalarının nasıl teşkil edileceği yapılacak plânda açıkça tesbit edilir ve gösterilir. İlçelerde de âfeti müteakip İl Âfet Bürosuna bağlı bir büro kurulması yararlı olur.

İl merkezinde yapılacak plânlar ilçelere gönderilir. Her ilçe bu plâna göre âfet anında işlerin ne şekilde yürütülebileceğini programlarla tesbit ederek bu programları Valiliklere gönderip tasdik ettirirler.

Valiler âfet anında hizmetleri unutmadan ve aksaksız olarak yürütebilmek için de muhtıra yaparlar.

II) ÂFET SONRASI İŞLER:

Âfet olunca yapılacak işler şunlardır:

- 1) Haber ulaştırma
- 2) İl kurtarma ve yardım komitesinin göreve çağırılması
- 3) Komisyonların faaliyete geçirilmesi
- 4) Ekiplerin şevki için araçların belirli park yerlerinde toplanması
- 5) Ekiplerin âfet bölgelerine sevki
- 6) İhtiyaçların ilgili yerlere bildirilmesi
- 7) Komisyonların âfet bölgelerine sevki

- 8) Valilerin âfet bölgelerine gitmeleri
- 9) Açlık tehlikesine çare bulunması
- 10) Âfet bölgesinde ön hasar tesbiti için ekiplerin faaliyete geçirilmesi
- 11) Geçici satınalma komisyonlarının faaliyete geçirilmesi
- 1) Haber ulaştırma

Âfet haberi ilk bir saat içerisinde; telgraf, telsiz veya telefonla şu makamlara duyurulur :

- A) İçişleri Bakanlığı
- B) İmar ve İskân Bakanlığı
- C) Kızılay Genel Başkanlığı
- D) Kendi illerinde örgütü bulunmayan yerler için bağlı bulunan İl İmar

Müdürlüğü

- E) Civar iller valilerine

Bu hallerde vukubulan âfetin hangi bölgeleri içerisinde aldığı şiddet derecesi ve sebebiyet verdiği hasar durumu ve yapılan işler bildirilir. Kesin sonuçlar alındıkça tamamlayıcı bilgiler verilir. Bu bilgiler şunları kapsar:

Yukarıda 20 nci maddede yazdığımız hususlardan ibârettir.

2) İl kurtarma ve yardım komitesinin göreve çağırılması,

Hasıl olan duruma göre ivedi olarak il kurtarma yardım komitesi göreve çağırılır. Uygulanan plân gözden geçirilir ve plânda lüzumlu değişiklikler kararlaştırılır.

Bütün ilgililer uygulanan plândan haberdar edilerek harekete geçme emri iletilir. (Md. 54)

O yerin garnizon komutanı ile acele temasa geçilerek, askerî birliklerden personel, araç ve gerek bakımından ne gibi yardımların sağlanabileceği hususunda mutabakata varılır ve ulaşım veya nakil hizmetlerinden hangisinin ifası gerekiyorsa ona göre plân gereğince derhal uygulama safhasına geçilebilmesi için lüzumlu tedbirlere tevessül olunur. (Md. 55)

3) Komisyonların faaliyete geçirilmesi

Ulaşım hizmetlerinin ifa edildiği hallerde yukarıda arzettiğimiz tüm

komisyonlar faaliyete geçirilir. Tümü mümkün değilse, afetzedeleri barındırma komisyonu, fondan yapılacak ödemeler komisyonu, aynı yardımları alım ve muhafaza komisyonu, gıda maddeleri tevzi komisyonu, sağlık işleri komisyonlarının derhal göreve başlamaları sağlanır.

Bunlarda herhangi bir sebeple kadro eksikliği bulunup bulunmadığı araştırılarak, böyle bir hal varitse izalesi cihetine gidilir.

Komisyon başkanlarının ellerinde mevcut olması gereken tatbikat programları ve muhtıralar kontrol edilerek eksiklikleri giderilir ve duruma göre kendilerine son talimatlar verilir. (Md. 58. F. 3)

4) Ekiplerin şevki için araçların belirli park yerlerinde toplanması

Ekiplerin şevki için (Ulaştırma Plânına göre) araçların belirli park yerlerinde toplanması sağlanır.

5) Ekiplerin âfet bölgelerine şevki

İlk olarak emniyet ve kurtarma ekipleri gönderilir. Emniyet ekiplerinin âfet bölgelerine şevki için, âfet bölgesine en yakın fakat âfete uğramayan emniyet personelinden faydalanma dikkate alınır.

6) İhtiyaçların ilgili yerlere bildirilmesi

Plân gereğince îmar ve İskân Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile diğer Bakanlıklardan ve Kızılay Genel Başkanlığından, civar iller valilerinden ve bölgesel kuruluşlarından telgrafla:

- A) İhtiyaç duyulan para miktarı
- B) İhtiyaç duyulan çadır miktarı
- C) Emniyet tedbirleri için zabıta kuvveti miktarı
- D) Doktor ve yardımcı sağlık personeli sayıları
- E) Araç ve gereç cins ve miktarları
- F) Çeşitli nitelikteki personel ve sayısı

ve benzeri ne gibi yardımlara lüzum hissedilirse bunları listesi istenir. (Md. 56)

7) Komisyonların âfet bölgelerine sevk

Komisyonlar kendilerine düşen görevleri yapmak üzere âfet bölgelerine sevk edilirler.

8) Valilerin âfet bölgelerine gitmeleri

Bütün bu hizmetler görüldükten sonra, Valinin durumu yakından görmek ve gerekli tedbirleri almak üzere âfet bölgelerine gitmesi gerekir.

Fiili müdehalenin başlamasından sonra Valiler âfet vukuu bulduğu bölgeye hareket ederek çalışmaları yakından izlerler ve mahallinde bizzat komisyon başkanları ile direk temas kurarlar. (Md. 60)

9) Açlık tehlikesine çare bulunması

Bir açlık tehlikesinin varit olduğu hallerde, fondan yapılacak ödemeler ve gıda maddeleri tevzi komisyonları Valinin başkanlığında müşterek bir toplantıya çağrılır ve mubayaa edilecek zarurî ihtiyaç maddeleri hakkında kararlar alınarak bu hususta sür'atle harekete geçilir. (Md. 59)

10) Âfet bölgesinde ön hasar tesbiti için ekiplerin faaliyete geçirilmesi

Âfet sebebiyle yıkılmış tamiri mümkün olmayan, tamir olmadıkça içinde oturulabilecek müsait yeri olmayan binalar yönetmelik esasları dâiresinde tesbit edilir. (Md. 61. F. 1)

Ön hasar tesbitleri Valilerin bilâhare konu ile ilgili olarak girişecekleri faaliyetleri esas teşkil eder. Yapılacak nakdi yardımlarda gıda maddeleri, diğer maddeler veya çadır tevziinde sair iş ve işlerde dâima bu ön hasar tesbit sonuçlarına itibar olunur. (Md. 61. F. 2)

Bununla beraber ön hasar tesbit sonucu, yıkılmış veya tamiri mümkün olmayan binalar listesine dahil edilmiş binalar bilâhare yapılacak detaylı hasar tesbitleri için bina sahiplerine hiç bir zaman hak bahşetmez. (Md. 61. F. 3)

İleride herhangi bir iddiaya mahal bırakılmaması için, âfetin sebebiyet verdiği bir bölgede talep beklenilmeksizin bütün meskûn mahaller taramaya tabi tutularak bu yerlerde mevcut binaların tümünü behemahal ön tesbitleri tamamlattırılır. (Md. 62)

Âfetin devam ettiği hallerde durumda herhangi bir değişiklik vaki olup olmadığı Valilerce on günde bir aynı usulde yeniden incelemeye tabi tutulur. (Md. 66. F. 1)

Tekrar büyük çapta bir âfet vukubulmadıkça bu müddet kısaltılıp uzatılamıyacağı gibi, her belde veya köye aynı teknik elemanın gönderilmesine itina olunur. (Md. 66. F. 2)

Binalar ön tesbit sonuçları, bölgeler itibariyle her belde ve köy ayrı ayrı gösterilmek suretiyle bir cetvel halinde İmar ve İskân Bakanlığına gönderilir. (Md. 67. F. 1)

Her on günde bir yapıları incelemeler neticesinde bir değişiklik vaki olursa bu cetveller yeniden düzenlenerek yine aynı şekilde adı geçen Bakanlığa gönderilir. (Md. 67. F. 2)

Resmî, sosyal ve sınaî yapılar hasar durumları listeleri kendilerine tevdi edilmiş bulunan Veteriner ve Bayındırlık Müdürlüklerince Halk Eğitim Başkanlığınca irtibat memurluğunca tesbit olunur. (Md. 68)

11) Geçici satınalma komisyonlarının faaliyete geçirilmesi

Âcil yardım ödeneğinden afetzedelerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılacak her türlü satınalma işleri bu komisyon aracılığı ile yapılır. Alman maddeler diğer komisyonlara verilerek afetzedelere dağıtılır.

Âcil yardım hizmetlerinin başlayış ve bitişi:

Kurtarma ve âcil yardım hizmetleri, âfetlerin meydana gelmesi ile birlikte hemen başlar ve âfetin sona ermesinden itibaren 15 gün devam eder. Gerektiğinde bu süre İmar ve İskân Bakanlığınca uzatılabilir. (Md. 69)

İDARÎ COĞRAFYA

KAYSERİ İLİ MERKEZ İLÇESİ İDARÎ COĞRAFYASI

Osman GÜMRÜKÇÜOĞLU

Kayseri Vali Muavini (*)

I — Merkez ilçesinin konumu

A — Türkiye'deki yeri ve tanımı:

Merkez ilçesi, bir Orta Anadolu ili olan Kayseri ilinin kuzey batısında 35°,29' doğu boylamı ile 38°,43' kuzey enlemleri arasında Kızılırmak nehri kavsi ile Erciyes dağı eteklerindeki Koramaz dağlarına kadar uzanan geniş düzlüğün arasındaki arazi parçasıdır. (Enlem, boylam ilçe merkezine aittir.)

B — Sınırları ve alanı : Merkez ilçesini doğuda aynı ilin Bünyan, batıda İncesu, kuzeyde Sarioğlan ve Felahiye, güneyde Develi ve Tomarza ilçeleri çevirir. Yüzölçümü 2430 Km² olup denizden ortalama yüksekliği 1100 metredir.

II — Merkez ilçesinin tabii coğrafyası

A — Jeolojik Durum:

Kayseri ili ve bu meyanda merkez ilçesi çok çeşitli jeolojik bir yapı göstermektedir. İlçe bölgesinin jeolojik yapısını teşkil eden tabakalar Permokarbonifer, Eosen, Aligosen, Alivyon, Granit, Diorit, Andezit, Bazalt, Tüf, Palaojoik, Devonize, Neojen, Kratase, Meozoik tabakalardan ibarettir.

Merkez ilçesinin jeoloji bahsinde bizi tabiat, coğrafya, turizm yönünden en ziyade ilgilendiren ve enteresan olan Erciyes dağının jeolojik teşekkülüdür. Erciyesin takriben 20 milyon sene önce yeryüzünde henüz insan denilen yaratık yokken ilk jeolojik teşekkülü tarihinden sarfınazar ederek takriben 1 milyon yıl önce Erciyesin teşekkül tarihinde bir dönüm noktası başlamış o zamana kadar sıcak lâvlar ve ateşler püskürten zirve kısmı bu sefer buzlarla örtülmüştür. Bu zaman yeni bir devrin, buzullaşma devrinin veya jeolojide dördüncü zamanın başlangıcıdır.

(*) Hâlen, İçişleri Bakanlığı, Mahallî idareler Genel Müdürlüğü, 3. Daire Başkanı Bu yazı Vali Muavinliği sırasında hazırlanmış ve o zaman dergiye gönderilmiştir.

insan yarattığı da bu zamandan itibaren hayat sahasına atılmış ve muhtelif kıtalar üzerinde avcı veya balıkçı olarak yaşamaya başlamıştır. Böylece Erciyes'i gören ilk insan bizler gibi, onu buz ve karlarla taçlaşmış olarak seyretmişti. Bu devre ait buzulların izlerine ve çok küçülmüş bakiyelerine bu günkü dağın yüksek kısmındaki kuzey batı oyduğunda (3500 m. irtifada) rastlanmaktadır.

Fakat Erciyes'in tarihi, buzullaşma safhası ile sona ermiş değildir. O bünyesinde gizlediği muazzam kudretini, ateş ve sıcak dumanlarını, insan nesillerine de göstermek istemiş ve tarihi zamanlarda, takriben 2000 sene evvel, tekrar faaliyete geçmiştir. Ancak bu sefer ateş ve dumanlarını, en yüksek zirvesinden, merkezi bacadan değil, kenardaki yarık ve çatlaklardan püskürtmüştür, ve bu esnada kırmızı lâv Güruhlarından müteşekkil büyük ve küçük kızılı tepeler, Kefelik ve Kırmızı dağ meydana gelmiştir. Bu tepelerin zirvelerindeki krater'ler halen ilk dairevi şekillerini muhafaza etmektedirler. Meşhur Coğrafyacı STRABON'un (M.Ö. 63 — M.S. 21) Kayseri'den geçerken görmüş olduğu ve kitabında bahsettiği «Şehir civarındaki birçok ateş çukurlarından geceleyin fişkıran alevler...» Erciyes'in bu son faaliyetine aittir. O zamandan beri dağ sükûnet halinde bulunmaktadır.

Erciyes, tek bir volkandan ziyade, muhtelif safhalarda teşekkül etmiş, bir volkan topluluğudur. O, bu günkü durumu ile, ihtiyarlamış ve yıpranmış bir yanardağdır. 15 milyon senelik inkişaf tarihi esnasında, devamlı olarak aşınmış ve parçalanmış, ancak birkaç defa yeniden faaliyete geçerek, tazelenmek imkânını bulmuştur. Bugün ilk Erciyes'e ait merkezi krater'den hiçbir iz kalmamış, dağın yüksek kısmı en az 400 m. kadar aşınmış ve ilk bacalar, şimdiki iki büyük zirveye tekabül etmektedirler.

Erciyes dağı, 4000 metreye yaklaşan yüksekliği,, ihtışamlı vakur görünüşü ve Orta Anadolu yaylasına hâkim duruşu ile, bütün tarih boyunca çevresinde yerleşen insan topluluklarına servet, güzellik ve ilham kaynağı olmuş, asırlar boyunca binlerce şair, ressam, musiki erbabının eserlerinin konusunu teşkil etmiştir.

B — Yüzey şekillerinin genel görünüşü:

1 — Dağlar, Yaylalar, Ovalar:

Merkez İlçesi, Orta Anadolu'nun en yüksek dağı olan Erciyes dağının (3916) kuzey eteklerinden itibaren kuzeye ve kuzey batıya uzanan daha çok ova ve düzlüklerden meydana gelen bir arazidir.

Erciyes dağı Anadolu'daki eski sönmüş volkanların tipik bir numunesi bir dağ olup doğu etekleri ve yakın çevresindeki lâv yığıntıları önemli bazı tepeler meydana getirmiştir. Erciyes'in kaidesi 1100 km.² lik bir alanı kaplar ve bu alanın büyük kısmı merkez ilçesi sınırları içinde kalır.

Erciyes, genel durumunda en yüksek zirvesiyle koni biçimini andırırsa da aslında kayalık sivri tepeler, derin vadiler ve yalçın uçurumlardan meydana gelmiş, üzeri daima karla örtülü, en yüksek zirvesi ortada, ikisi iki yanda olmak üzere üç zirveden ibarettir. Erciyes'in büyük zirvesinin güney çevresindeki geniş mail alan 3150 metre yüksekliğinde Erciyes'in ve merkez ilçesinin meşhur Tekir yaylasını meydana getirir.

Merkez ilçesinin en büyük arazi yükseltisi olan Erciyes'ten başka Erciyes dağı etrafında Ali dağı (1891 m.) Yılanlı dağı (1634 m.) Hasandağı (1200 m.) Kayseri'nin kuzey batısında Kocadağ (1750 m.) Bünyan ilçesi ile merkez ilçesi sınırı üzeri ve civarında bulunan Koramaz dağı (1900 m.) merkez ilçesinin önemli dağlarıdır.

Merkez ilçesinin belli başlı ovaları, güneyinde Kayseri şehrinin bulunduğu Kayseri ovasıyla bu ovanın bir devamı olan Sarımsaklı ovasıdır.

2 — Merkez ilçesinin akarsuları:

Kızılırmak — Sivas ilinden Kayseri ilinin önce Sarıoğlan ilçesine dahil olduktan sonra bu ilçeden merkez ilçesinin Kermelik köyü civarında merkez ilçesine geçen kızdırmak takriben 60 km. kadar merkez ilçesi topraklarında aktıktan sonra ilçenin beydeğirmeni köyü civarında merkez ilçeyi terkederek ilin İncesu ilçesine dahil olur. Merkez ilçesi dahilinde Kızdırmaktan sulama bakımından pek az faydalanılır. İlçenin Mollahacılı köyünde Kızdırmaktan alınma bir kanalla Kuşçu köyünde su dolapları ve motopomplarla su alınarak bir kısım arazi sulanır. Bazı köylerde cüz'i miktarda balık avlanır. Harklarla alınan su ile yazın birkaç köyde değirmen çalıştırılır. Buna karşılık taşıdığı yıllarda oldukça fazla tahribat yapar,

Sarımsaklı suyu — Sarımsaklı suyu Bünyan ilçesi arazisinden batıya doğru akarak sarımsaklı istasyonu civarında merkez ilçesi sınırları içine girer. Barsama, Gömeç, ispitin, Salur, Dadasun, Cırgalan köyleri arazilerini suladıktan sonra Argıncık köyüne dahil olur. Burada Argıncık, Horsana sularını alarak Kayseri şehrinin kuzeyinden batıya doğru akarak Karpuzatan ve Keykubat sularından aldığı sularla, Anbar, Oyma-

ağaç arazisinden geçer ve oralarından aldığı diğer küçük kollarla Karasu ismi altında Tekgöz civarında Kızılırmak'a dökülür.

3 — İlçenin Gölleri:

Kayseri Sazlığı Gölü : Erciyes dağının eteklerinden çıkan suların birikmesinden meydana gelmiştir. Gölün ortasında (Berdi-Kamış) denilen saz otları meydana geldiği için sazlık adı ile anılır. Yüz ölçümü takriben 45.000 dekarıdır. Eskiden sazlık büyük bir bataklık gölü olan işlemi devam etmektedir.

Kayseri sazlığının büyük kısmı son yıllarda kurutulmuş olup kurutulma

Engir Gölü — Kayseri şehrinin doğu kuzeyinde, şehre 13 Km. mesafededir. Merkez ilçeye bağlı Gezi bucağının sularının buraya akmasından ve yağmur sularının birikmesinden meydana gelmiştir. Alanı takriben 40 hektardır.

Küçük Göller — Kayseri şehri civarında şehrin kuzey doğusunda 40 hektar büyüklüğünde yukarıdaki Engir gölü, küçük göllerden Balıklı Korsana gölü ve şehrin kuzeyinde şehre 7 kilometre mesafede 60 dekar büyüklüğünde Karpuzatan gölü vardır.

Sun'î Göller — Merkez ilçe bölgesindeki sun'î göller, Sarımsaklı suyu üzerinde sarımsaklı barajı (265 hektar) ve Zincidere'de Zincidere göle ti (32 hektar) dir. Ayrıca merkez ilçenin Başakpınar köyü civarında bir gölet daha yapılmaktadır. Bu baraj ve göletler su taşkınlarını önlemede ve civar birçok köyün ekili arazisinin sulanmasında büyük faydalar sağlamaktadır.

Yeraltı Suları : Merkez ilçe sınırları içinde yeraltı suyu bulunan havza olarak Kayseri Sasımsaklı havzasında hidrojeolojik etüd ve araştırma sondajları yapılmış, işletme kuyuları açılmıştır.

Sarımsaklı Yeraltı Havzası : Kayseri şehrinin bulunduğu havzadır. 400 Km² yi kaplar. Batıda İncesu, doğuda Sarımsaklı istasyonu, kuzeyde Erkiletin bulunduğu dağ silsilesi, güneyde Erciyes dağının kuzeyi, Bünyan civarını teşkil eden tepeler havzayı sınırlar. Bu havza muhtelif zamanlarda çökmeğe maruz kalmış, çökme sahasını volkanik malzeme ve alüvyal malzemeler sıra ile doldurmuşlardır. Ana kaya kısmen Peleozoik yaşlı kalkerler, kratase yaşlı kalker, senetzoik ana kaya kabul edilir. Su bakımından önemli olan alüvyonlardır. Genel olarak Andazit, bazalt, kum ve çakıllardan teşekkül eder. Alüvyonlar Kayseri şehri kuzeyinde yaygındırlar. Su kalitesi iyidir. 1965 yılında 13, 1966 yı-

lında 40 adet işletme kuyusu açılmıştır. 1968 yılında işletme kuyuları elektrikli işletme olarak hizmete başlamış olup kuyu açımına hızla devam edilmektedir.

4 — İlçenin Bitki Örtüsü:

Merkez ilçe topraklarında kayda değer orman yoktur. Yalnız Erciyes dağının batı kesimindeki sırtların üzerinde koruluk denilen seyrek meşelikler görülür. Bunlardan başka Erciyes'in kuzey eteğindeki Kıraranardı kasabasının yakınlarında da yine koruluk adıyla anılan fundalıklar vardır. Merkez ilçesinin muhtelif yerlerinde (bağ) denilen meyveli, meyvesiz ağaçlardan teşekkül eden parça parça oldukça geniş ağaçlıklı alanlar da önemli bitki örtüsü sayılır. Kızılırmak kıyılarında cehri denilen Kayseri bölgesine ait çalı şeklinde özel bir bitki türü görülür ki bu bitki eskiden orman ve büyük fundalıklar halinde daha sık bulunmakta idi. Kayseri şehrine 7 Km. mesafede Ali dağında turistik bir mesire yeri olarak dağın etekleri ve etrafında ağaçlandırma faaliyetinde bulunmaktadır. Bundan başka, Kayseri Belediyesi ve orman İdaresinin birlikteki çalışmalarıyla şehrin beş tepeler mevkiinde geniş bir alan millî park hâline getirilmektedir. Eski coğrafyacılar arasında meşhur Strabon'un eserinde Erciyes dağı ve çevresinin o zaman ormanlarla kaplı olduğu yazılıdır.

5 — İlçenin İklimi:

Kışları sert ve soğuk, yazları sıcak geçen ve yaz aylarıyla kış ayları arasında sıcaklık farkı yüksek olan merkez ilçesi Orta Anadolu'nun karakteristik kara iklimi tipini gösterir. Yazın en sıcak ay Ağustos ortalaması + 30.9, kışın en soğuk ay Ocak ortalaması — 6.6° dir. En sıcak ay sıcaklık ortalaması ile, en soğuk ay sıcaklık ortalaması arasındaki fark 37,5 C° dır. Yılın sıcaklık ortalaması 11 C° dır. Merkez ilçe bölgesinde yağışlar en çok ilkbahar ve sonbahar aylarında yağar; yazları genel olarak yağmursuz olup yağmur miktarı yıllık ortalama olarak 366 Kg/m² dir. Kışlar soğuk ve karlı geçer. Kar yağışları Kasım ayından Nisan sonuna kadar devam eder. Senenin Haziran, Temmuz, Ağustos aylarından hariç aylarda ,gece sıcaklıkları 0 ve eksilere düşerek yer yer erken don olayları görülür. Yıl içinde ortalama olarak 126 donlu gün görülür. Toprak donu 50 cm. derinlikte — 2 C° dır. Bu yönden toprak altı tesislerinin en az 70 cm. derinlikte yapılması zorunludur.

Hâkim rüzgârlar kuzeybatı, en şiddetli rüzgâr ve fırtınalar güney ve güneydoğu rüzgârlarıdır. Bu rüzgârlar yılın Aralık, Ocak, Şubat aylarında saniyede 44 metre saatte 158 Km., ortalama 110 Km. hızla ese-

rek her yıl oldukça geniş tahribata sebep olur. Ortalama rutubet ise % 65 olup, kış aylarında fazla, yaz aylarında ise nisbî rutubet ortalamalarında biraz noksanlık görülür.

III — Merkez İlçesinin İdâri Teşkilât ve İdâri Taksimatı.

A — İdâri Teşkilât ve Taksimat :

Merkez ilçesi idâri kuruluş ve idâri bölüm olarak merkez bucağı ile birlikte 7 bucak'a ayrılır. Bu 7 bucağa bağlı köylerin (muhtarlık) yekûnu 76 dır. Bucaklar : 1 — Merkez bucağı (12 köy), 2 — Erkilet Bucağı (13 köy), 3 — Gezi Bucağı (10 köy), 4 — Güneşli Bucağı (16 köy), 5 — Hacılar Bucağı (3 köy) 6— Himmetdede Bucağı (10 köy), 7 — Talaş Bucağı (7 köy) dır. Gösterilen bu köy adetlerine belediyesiz 2 bucak merkezi (Güneşli, Himmetdede) dahildir. Bütün köylere bağlı mezra ve mahalle adedi 6 olup köylerin hepsinde köy kanunu tatbik olunmaktadır.

Mahalli İdâre Teşkilâtı — Merkez ilçesinin 7 bucağından merkez (Kayseri Belediyesi), Erkilet, Gezi, Hacılar, Talaş bucak merkezlerinde belediye teşkilâtı vardır. Ayrıca merkez bucağına bağlı 4 belediye (Erciyes, Hisarcık, Kıranardı, Mimarşinan belediyeleri), Gezi bucağına bağlı 1 belediye (Ağırnas belediyesi), Himmetdede bucağına bağlı da 1 belediye (Yemliha belediyesi) vardır. Böylece, merkez ilçeye bağlı hepsi 11 belediye teşkilâtı bulunmaktadır. Belediyelerin mahalle adedi olarak Merkez (Kayseri şehri belediyesi) 69, Ağırnas 1, Erciyes 3, Erkilet 4, Gezi 2, Hacılar 3, Hisarcık 2, Kıranardı 1, Mimarşinan 3, Talaş 5, Yemliha 2 mahalleye sahiptir.

B — Merkez ilçemin idâri teşkilât tarihçesi :

Kayseri idari teşkilâtının tarihçesini bu havalideki ilk Türk hakimiyeti devrine kadar götürmek mümkündür. Kayseri şehri Anadolu'da ilk Selçuklu Türk hâkimiyetinin bir kolu olan Danişmend oğulları hâkimiyeti zamanında önceleri bir eyalet merkezi sonra da hükümet merkezi olmuştur. Anadolu'da Selçuk oğulları hükümdarlığı zamanında Kayseri Konya'dan sonra Selçukluların ikinci başkentidir. Selçuk hükümdarlarından İzzettin Keykâvus I ve kardeşi Alâettin Keykubat I Selçuk tahtına Kayseri'de oturarak buradan Konya'ya gitmişlerdir. Bir ara Moğolların Doğu Anadolu hâkimiyetiyle Kayseri'yi idareleri altına alan Moğolların (1243) İlhanlılar devrinde ise Kayseri'yi bir genel valilik merkezi olarak görüyoruz. Moğol valilerinden Eretna'nın 1335 de kurduğu Eretna devletinin merkezi yine Kayseri şehri idi. Eretna devletine son veren (1320) Kadı Burhanettin zamanında Kayseri zaman zaman bu devlete de başkent olmuştur. Kayseri Karamanoğulları ve Zülkadiroğulları devirlerini

de geçirdikten sonra 1397 de Yıldırım Beyazıt tarafından zaptedilerek ilk defa Osmanlı hâkimiyetine geçmiştir. Osmanlıların ilk devirlerinde Kayseri'yi Karaman eyaletine bağlı bir sancak merkezi olarak görüyoruz. Baştan bir eyalet olan Karaman'ın Fatih ve II Beyazıt devirlerinden kalma arşivlerde bir vilâyet (Karaman ili) ve Kayseri'nin de ona bağlı bir liva olduğu ve Kayseri livasının da 15 kazaya sahip olduğu kayıtlardan anlaşılmaktadır. Böylece uzun bir süre Kayseri'nin Mirliva (Sancak) teşkilâtına sahip olup Mirlivalar (Sancak beyleri) tarafından idare edildiği görülmüyor. Kanuni zamanında memlekette idârî teşkilâtın yine evvelâ eyaletlere, eyaletlerin de Sancaklara ayrıldığı bellidir. Nitekim daha sonraki Evliya Çelebi seyahatnamesinde Osmanlı imparatorluğu ülkesinin Anadolu tarafında 21 eyalet ve 151 sancağa sahip olduğu, ve (Eyaleti Karaman 7 sancaktır. Konya umumiyetle paşa sancağıdır. Livaları Kayseri — Niğde — Beyşehir — Kırşehir — Akşehir — Aksaray) diye kaydedilmektedir.

Tanzimattan önce Kayseri mahkemesi sicillerinde Kayseri merkez ilçesinin sahra nahiyesi, Erciyes nahiyesi, Koramaz nahiyesi diye 3 nahiyeye ayrıldığı gösterilmektedir. Tanzimattan daha sonra 1864 de eyaletler kaldırılıp vilâyetler teşkil olununca Kayseri Ankara vilâyetine bağlı bir liva olmuştur. 1892 yılındaki Ankara salnamesinde Kayseri merkez ilçesinin 101 köyü olduğu gösterilmekte ve yine bu sıralarda neşredilmiş olan Mirat-ül Kayseri adlı eserde merkez ilçesinin köylerinin Koramaz nahiyesi köyleri, Ova köyleri, Irmak kenarları köyleri diye anıldıkları ifade edilmektedir. Kayseri 1. Meşrutiyetten sonra idârî teşkilâtça Ankara'ya bağlılıktan ayrılarak müstakil bir sancak, Cumhuriyet devrinde de vilâyet merkezi olmuştur. Merkez bucağı ile bu gün 7 bucaktan ibaret olan Kayseri merkez ilçesinin bucak adedi, Himmetdede köyünün bucak olmasıyla 8'e çıkmış fakat, 1957 yılına kadar bir bucak olarak merkez ilçeye bağlı olan Felâhiye bucağı bu tarihte ilçe olup merkez ilçeden ayrılmış olmakla bucak adedi tekrar 7 olmuştur.

IV — Kayseri'nin Tarihçesi :

A — Kayseri'nin kuruluşu ve şehrin aldığı çeşitli adlar.

Kayseri'nin M.Ö. VIII. yüzyılda kurulmaya ve bu zamandan sonra gelişmeye bağladığı tarihen bellidir. Kayseri'nin bilinen en eski adı (Mazaka) dır. Bu ismin, o zaman bu havaliye hakim olan Kapadokyalıların ceddi âlâsı addolunan Mozoh'dan çıktığı zannolunmaktadır. Kayseri'nin eski çağlarda bir adının da (Eusebia — Özebiya — Özepya) olduğu, bu adın da yine Kapadokya krallarından Ariyarathes Es8ebos adından galat

olduğu söylenebilir. Roma İmparatoru Tiberius Kayseri'yi bir Roma vilâyetine merkez yapmış (M. S. 17), Kapadokyanın son kralı Arhelaos buraya (Casarea — Kasarya) adını vermiştir. Roma devrinde imparatorların yardımcılara Çezar (Sezar) deniliyor; bunlardan biri de Kayseri' de oturduğundan şehre (Sezarea) yani (Kayser şehri) denmiştir. Müslüman Türklerin 12. asrın sonlarında Kayseri ve havalisini zaptettikleri tarihten sonra şehrin eski adı Kasarya ismine benzer olarak İslâmî deyişle (Kayseriye) diye anılmış, daha sonraları Türkçeleştirilen bu ad Kayseri olarak kullanılmaya başlanmıştır.

B — Kayseri'nin geçirdiği tarihi devirler :

Kayseri'nin geçirdiği tarihi devirleri ise çok kısa olarak şu şekilde sıralayabiliriz :

1 — Eski devirler — Kayseri'nin en eski tarihî devri bugünkü Kayseri civarındaki (Kaneş) şehriyle başlar. Kaneş, Kayseri'nin 20 Km. kuzey doğusunda bu günkü Karahüyük — Gültepe denilen yerde kurulmuş ve uzun asırlar parlak devirler yaşamıştır. (M.Ö. 4000—1200). Bu devir Anadolu'da Eti hâkimiyetinin en parlak zamanıdır. Etilerin zamanla zayıflaması ve buna paralel Kaneş şehrinin de yavaş yavaş adını kaybetmeye başlamasıyla Kaneş civarında eski Kayseri şehri doğrak gelişmeye başlamıştır. (M.Ö. 1200—800). Kayseri şehrinin gelişimi bu havalideki (Frikya) hâkimiyeti zamanında başlamış bu devirde Kayseri (Mazaka) adıyla Frikyalıların önemli merkezlerinden biri olmuştur. M.Ö. VIII. asırdan itibaren gerek pers hâkimiyeti, gerekse ondan sonraki İskender ve Hellenizm hâkimiyetleri devirleriyle Roma devrinde Kayseri ve havalisi kısmen ve zaman zaman bu hâkimiyetler altında kısmen de kendi başına olarak (Kapadokya kiralığı) devrini yaşamıştır. Bu devirde Kayseri bu kiralığın merkezi idi. 2 — Orta Çağ — Kayseri Havalisinin Eski İran ve Roma İmparatorluğunun ikiye parçalanmasından sonra orta zamanda Bizans devrini yaşadığını görüyoruz. Milâdın 8 ve 9 asırlarında Emeviler ve Abbasiler zamanında Arapların akınlariyle Kayseri'nin birkaç defa zappedildiğini görüyoruz. Kayseri tarihinin bizim için ilginç olan kısmı Türk tarihi devridir. Abbasilerin (Avasım) dedikleri Bizans hududu ve bölgelerine araplar tarafından hudutların koruyucusu olarak M.S. XIX asırdan itibaren yerleştirilmiş cengâver Türkler, diyarı Rum olarak adlandırdıkları Anadolu içlerine ve bu arada Kayseri bölgesine durmadan akınlarda bulunuyorlardı. Fakat Bizansın Anadolu ve Kayseri havalisindeki hâkimiyetine kat'i olarak son veren büyük gelişmeler ancak 10. asrın ikinci yarısından sonra doğudan gelmeye başlayan Oğuz Türkleri sayesinde olmuştur. Anadolu'nun ve do-

layısıyla Kayseri'nin Türk yurdu haline gelmesini başlıca üç büyük safhada inceleyebiliriz : a — Türk akınları safhası : Bu akınlar 1015 den itibaren doğu anadoluya yapılmış olup, Akıncı kumandanlarından ilk olarak (Afşin) 1067 Eylölünde Kayseri'yi zaptetmiştir. b — Fetihler safhası : Büyük Selçuklu — Türk Hükümdarı Alparslan'ın 1071 de Bizansa karşı kazandığı Büyük Malazgirt meydan muharebesinden sonra Sultan (Melikşah) zamanında büyük bir Bizans ordusu Kayseri yakınlarında mağlup edilerek 1073 de Kayseri büyük Selçuklular tarafından zaptedilmiştir. Alparslan, kumandan ve kahramanlarından, Emir Danişment Gazi) ye Kayseri, Sivas ve havalisinin fethi işini bırakmış olup mücahitlerden (Tursan) bey de Kayseri'yi ikinci defa zaptedip Danişment oğulları topraklarına katmıştır. Ayrıca Danişment Ahmet Gazi de Bizanslılarla çarpışarak 1084 de Kayseri ve Sivas şehirlerini Sultan Melikşah adına yeniden zaptetmiştir. c — Devletler safhası : (Anadolu Selçuklu, İlhanlılar, Eretna, Kadı Burhanettin, Karamanoğulları devletleri devirleri) : 1156 da Anadolu Selçuklu devleti tahtına geçen İzzettin Kılıçaslan Danişmendiye ülkesini zaptederek Kayseri'yi ele geçirmiştir. Böylece Selçuklu devletinin yıkılışıma kadar Kayseri'yi Anadolu Selçuklu devletine tâbi, devletin Konya'dan sonra ikinci önemli şehri olarak görüyoruz. (1174—1303). Yalnız 1243 den sonra Kayseri Moğol istilâsına maruz kalmış, Moğolların İlhanlılar devrinde birçok defa tahribe uğramıştır. Yine bir Moğol devleti olup Alâeddin Eretna tarafından 1352 de kurulan (Eretna) devleti zamanında Kayseri bu devlete merkez olmuştur. 1380 yılında Eretna devletini yıkan Kadı Burhanettin onun toprakları üzerinde kurduğu beylikte Kayseri'yi de kendi topraklarına katmış 1397 de I. Yıldırım Beyazıt'ın zaptına kadar durum böyle devam etmiştir. Karamanoğulları devleti, 1402 de Osmanlı Hükümdarı Yıldırım'ın timura yenilmesinden sonra Kayseri'ye sahip oldu. Karamanoğulları devletinin Fatih Sultan Mehmet tarafından kat'i olarak yıkılmasına kadar Kayseri şehri Karamanoğulları ile Dulkadirli (Zülkadriye) arasında birçok savaşlara sebep olmuş, bu ikisi arasında birçok defa el değiştirmiş fakat şehir genellikle Karamanlıların hâkimiyetinde kalmıştır. (Osmanlılar devri) : Yukarıda belirtildiği gibi birinci defa Yıldırım Beyazıt, ikinci defa Fatih tarafından zaptedilen Kayseri Yavuz Sultan Selim tarafından 1515 de kat'i olarak Osmanlı İmparatorluğuna bağlanmıştır. Mısır seferine çıkan Yavuz Kayseri yakınındaki İncesu'da konaklayıp, Mısır Sultanı Kansu Gavri üzerine hareket eden ordu Kayseride toplanarak buradan hareket etmiştir. (1516). (Türkiye Cumhuriyeti devri) : 31/Ekim/1918 de Mondros mütarekesiyle gâlip devletler tarafından Türk yurduna karşı

girişilen işgallerin dışında kalan Kayseri, 1919 Eylülü Sivas Kongresiyle yurdu kurtarmaya azmetmiş olan Mustafa Kemal'in Heyeti Temsiliye ile beraber Sivas'tan Ankara'ya giderken 20 Aralık 1919 da bu kurtuluş heyetinin ilk uğrağı olmuş, böylece Türk'ün kurtuluşuna giden yol olma şerefini kazanmıştır. (*) Kurtuluş savaşının 1921 de Türk Ordusu ve Milleti için en kritik günlerinde Kayseri'nin en seçkin ve elde mevcut en son genç evlâtları kurtuluş savaşı cephelerine koşmuş; ayrıca yurdun düşman işgâli dışında kalan birkaç ilinden biri olmakla bütün maddi kaynaklarını da savaş emrine vermiştir. Yine Kurtuluş savaşının bir ölüm kalım muharebesi olan Sakarya meydan muharebesinde Türk Ordusu cephesinin gerilemesinin her an muhtemel olduğu günlerde hükümet merkezinin Ankara'dan Kayseri'ye nakline karar verilmiş ve bir kısım idarenin buraya nakledilmiş olmasıyla Kayseri Kurtuluş savaşının tarihi şehirlerinden biri olmuştur.

(*) Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliye Reisi Mustafa Kemal'in, Heyeti Temsiliye ile birlikte Sivas'tan Ankara'ya gitmek üzere 20.12.1919 da Kayseri'ye gelip 2 gün kaldıktan sonra ayrılırken Kayserililere neşrettiği veda beyannamesinden bazı satırlar : «Anadolu'nun hayatı iktisadiyesinde ebedî bir mevkii bülendi olan Kayseri'nin Heyeti Temsiliyeye açtığı ağuşı samimiyet ve uhuvvet o kadar hâr, o kadar nevazişkâr oldu ki muhterem Kayserililere aleni bir lisanı minnet ve şükran ile hitabetmeye lüzum gördük. Kadın, erkek, çocuk bütün efradı milleti umumî bir galeyan ve heyecan ile izhar ettiği teveccüh ve samimiyet, Heyeti Temsiliyeyi teşkil eden naçiz fertlerin şahıslarında bilâ istisna her kalbin birleşmiş ve her kuvvetli şahsiyetin itilâf ve irtibat etmiş bulunması cihetiyle pek kıymettar ve ulvî mahiyettir.

Anadolu'nun kalbi heyecanına bu seyahatimizin ilk merhalesinde Kayseri'de temas ettik. Bu temasın bıraktığı hatıra-i hürmet ve merbudiyeti ve şahsen mütehasşis olduğumuz asarı uhuvvet ve nezaketin tevhit ettiği hissî şükranı ömrümüz oldukça muhafaza edeceğiz. Gayemize şiddeti merbudiyetin yüreklerimize bahşettiği hissî iftihar ile seyahatimize devam ederken arkamızdan Anadolu'nun bütün teheyycüatı vatanperveranesini nefsinde en güzel temsil ve tecelli ettirmiş kuvvetli, zeki muktedir, samimi bir merkezi faaliyet mevcut olduğunu daima düşünerek müftechir olacağız.

Bu tahassüsâtı ve bu iftihar hislerini bize hissettirdiğinden dolayı Kayseri'nin muhterem ahalisine teşekküratımızı alenen takdim ve gayeye müteveccih mesaide daima kalben müttehit kalarak arzı veda ederiz.»

Kayseri, 21.12.1919
Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
MUSTAFA KEMAL

V — Merkez İlçesinin nüfus durumu :

1 — Genel Durum : Son 1970 sayımında Merkez İlçenin Nüfusu : Kayseri şehri (ilçe merkezi) 167, 696, Bucak ve köyler toplamı nüfusu 106,679, bütün ilçe toplamı ise 274.375 dir.

1965 sayımına göre merkez ilçesinin genel nüfus durumu ise şöyledir :

Genel Şehir ve köyler

Toplam Toplamı Şehir nüfusu Bucak ve köyler nüfusu

	Erkek Kadın	Toplam Erkek Kadın	Toplam Erkek Kadın
222 699	113 548 109151	126 653 67 352 59 301	96 046 46196 49 850

2 — Kayseri Merkez ilçesi nüfusunun gelişimi :

Türkiye’de ilk resmî nüfus sayımının yapıldığı 1927 yılından itibaren merkez ilçesinin nüfus artışları ve artış oranları aşağıdaki şekilde olmuştur.

Sayım Yıllar	Nüfus miktarı			Sayımlar arasındaki fark	Nüfus artış oranı (Binde olarak)
	Toplam	Erkek	Kadın		
1927	100006	47765	52241	—	—
1935	114781	56153	58628	14755	% 014,7
1940	127875	63812	64063	13094	% 011,4
1945	140861	71150	69711	12986	% 009
1950 (1)	55699	—	—	14838	% 009
1955	179651	91583	88068	23952	% 015
1960 (2)	193560	99479	94081	13099	% 007
1965	222699	113548	109151	29139	% 015
1970 (3)	274375	—	—	51676	% 046

(1) 1950 nüfus sayımında Kadın, Erkek nüfusu ayrılmamıştır.

(2) Merkez ilçesine bağlı Felahiye bucağı 1957 de ilçe olmuş, 1960 sayımına dahil edilmemiştir.

(3) 1970 in kadın, erkek ayırımı henüz belli olmamıştır.

Eski sayım devrelerinde, merkez ilçe nüfusunda en yüksek artış oranının 1955-1960, 1960-1965 yılları arasında (% 015), en düşük oranın ise 1940-1945, 1945-1950 yılları arasında (% 009) olduğunu görmekteyiz. 1957 de Felâhiye bucağı merkez ilçesinden ayrıldığından merkez ilçesinin

1955-1960 arası nüfus artışı olanının (% 007) düşüklüğü bundan ileri gelmiş olup, bu hakiki oran değil izafidir. Nüfus artış oranı % 046 ile en yüksek artış oranı olarak 1970 sayımında görülmüştür.

Bu arada daha çok Kayseri şehri nüfusunda büyük bir gelişme olmuştur. 1927 (39.544), 1935 (46.121), 1940 (52.467), 1945 (52.863), 1950 (65.488), 1955 (82.405), 1960 (102.596), 1965 (126.653), 1970 (167.696).

3 — Nüfus yoğunluğu :

Merkez ilçesinin şehir nüfusu bucaklar ve köyler nüfusundan fazla olup ilin diğer bütün ilçelerinde durum bunun aksine olarak bucak ve köyler nüfusu şehir nüfusundan fazladır. Nüfus yoğunluğu 113 olan merkez ilçesi yine ilin 11 ilçesi içinde nüfus yoğunluğu en fazla olan ilçedir.

4 — Merkez ilçesi şehir, bucak ve köyler nüfusları : (1970)

Merkez ilçesi	Nüfus Miktarı		Nüfus Miktarı
Şehir	167.696	Doruklu	620
Merkez bucağı		Eyim	1.047
Akçatepe	417	Gömeç	896
Akin	439	Hasancı	608
Alegöz	235	Höbek	808
Anbar	1.075	Karahöyük	383
Aydınlar	574	Kermelik	957
Buğdaylı	274	Kızık	754
Cırkalan	1.233	Kuşcağız	819
Hisarcık (B.)	3.911	Obruk	717
Kıranardı	2.349	Salur	395
Konaklar	1.381	Saraycık	537
Mimarsinan (B.)	4.156	Yüreğil	452
Molu	344		
Oymaağaç	588		
Yazır	309	Gezi Bucağı :	
		Gezi (B.M.)	1.998
		Bağpınar	335
Güneşli bucağı		Gürpınar	1.295
Güneşli (B.M.)	991	Güzelköy	378
Amarat	1.433	Kayabağ	782
Çavuşağa	438	Küçükbürlüğü	474

	Nüfus Miktarı		Nüfus Miktarı
Özlüce	310	Kemer	672
Sarımsaklı	449	Kuşçu	2.207
Subaşı	435	Mahzemin	1.168
Taşören (B.)	3.003	Mollahacı	486
Turan	853	Taşhan	651
Yeşilyurt	1.118	Vatan	121
Himmetdede Bucağı:		Hacılar Bucağı :	
Himmetdede (B.M.)	2.128	Hacılar (B.M.) (B.)	9.774
Bayramhacı	883	Karpuzsekisi	630
Beydeğirmeni	233	Sakar çiftliği	256
Düğer	1.288		
Elmalı	672	Talas Bucağı :	
Eskiömerler	880	Talas (B.M.) (B.)	4.275
Kalkancık	604	Ardıç	367
Karakimse	665	Başkapınar	2.182
Kaşköy	930	Cebir	388
Yemilha (B.)	2.820	Çatakdere	581
Yuvalı	1.473	Endürlük	361
		Erciyes (B.)	2.769
Erkilet		Kanber	804
Bucağı :		Kepez	1.056
Erkilet (B.M.) (B.)	3.374	Kuruköprü	1.010
Boyacı	460	Sakaltutan	751
Çevril	888	Süleymanlı	891
Dadağı	607	Yazılı	422
Ebiç	1.033	Yazyurdu	633
Emmiler	1.168		
Hasanarpa	89	(B.) Belediye	
Hırkaköy	1.507	(B.M.) Bucak Mer.	

VI — Merkez İlçe Resmî görev Kuruluşları :

1 — İlçe İdare şubeleri (Bağlı bulundukları Bakanlıklar sırasına göre) (1)

(1) Kuruluşların bütün sıralamaları bağlı oldukları Bakanlık sırasına göre yazılmıştır. Yalnız İçişleri müstesna olarak başa alınmıştır.

A — Yalnız Merkez İlçe bölgesinde faaliyette olanlar :

İçişleri : Merkezde; Vali, 2 Vali Muavini, 2 Maiyet memuru, İl İdare Kurulu ,yazı işleri ve evrak kalemlerinde : 5 memur, (6) kâtip, 3 hademe, Bucaklarda : 6 bucak müdürü, 3 tahrirat kâtibi, Tapu Sicil Muhafızlığı: Merkezde; 1 Tapu Sicil Muhafızı, 5 Tapu Sicil Muhafız muavini, 5 tapu sicil kâtibi, 4 fen memuru, 1 hademe, Merkez Jandarma Kumandanlığı : Merkezde; 1 jandarma teğmeni (J. Birlik K. V.), 3 J. Ast. Sb. Kd. Bş. Çvş., 4 Uzm. J Çvş., 50 er, 6 bucak bölgesinde; 6 Uzm. J. Çvş., 30 er, Savunma Sekreterliği : Merkezde; 1 İl Savunma Sekreteri, 2 İl savunma Uzmanı, Sivil Savunma Müdürlüğü, Merkezde; Sivil Savunma Müdürü, 2 sivil savunma memuru, 1 sivil savunma kâtibi, 1 daktilo, 1 depo memuru, 1 depo bekçisi, 1 odacı, Merkez ilköğretim müdürlüğü : Merkezde; Merkez ilköğretim müdürü, 33 ilkokul müdürü, 3 müdür muavini, 530 öğretmen, 5 memur, 2 posta, 2 hademe. Kasabalarda; 18 ilkokul müdürü, 122 öğretmen, 26 hademe, Köylerde; 77 ilkokul müdürü, 175 öğretmen. Merkez Hükümet Tabipliği : 3 Merkez Hükümet Tabibi, 4 sağlık memuru, 6 gezici sağlık memuru, 19 bucak ve köyler grup ebesi, 1 kâtip 1 odacı, Merkez Ziraat Teknisyenliği: 1 Ziraat Teknisyeni, Bucaklarda; 3 teknik ziraat öğretmeni, 1 şoför. Merkez Veteriner Hekimliği : 3 Merkez Veteriner hekimi, 3 hayvan sağlık memuru, 1 ayniyat memuru, 1 şoför, 4 veteriner hizmetlisi, 1 koç çobanı, 2 hademe.

B — Merkez İlçe ile birlikte il bölgesinde faaliyette olanlar :

Müftülük : Müftü, 1 Müftü yardımcısı, 7 vaiz, 4 Kur'anı Kerim öğretmeni, 1 imam hâtip (ihtisas), 118 imam—hâtip, 37 müezzin — Kayyum, 1 şef, 4 memur, 2 hademe, 1 şoför. Bucaklarda : 36 ücretli (D) cetvelli bucak ve köy imam—hâtipi, 2 kayyumluk. Emniyet Müdürlüğü : Merkezde : Emniyet Müdürü, 6 adet emniyet, 1. 2. 3. Şube ve Trafik Şb., Eğitim Şb., Toplum zabıtası müdürleri. Bütün bu müdüriyetleri, Narkotik büroya ve 4 karakola bağlı toplam 2 Başkomiser, 5 komiser, 13 komiser muavini, 200 polis memuru, 4 muamelât memuru, 4 teknisyen, 143 emniyet mahalle bekçisi, 16 hademe. Nüfus Müdürlüğü : Merkezde; Nüfus Müdürü, 1 nüfus başkâtibi, 6 nüfus kâtibi, 1 hademe. Bucaklarda : 5 nüfus memuru. Defterdarlık : Merkezde; Defterdar. Gelir, Muhasebe Millî Emlâk, Vergi, Bölge Muhakemat Müdürleri ve bu müdürlüklere bağlı; vergi dairesi 3 müdür yardımcısı, 4 hazine Avukatı, 6 şef, 49 çeşitli görev memuru, 6 memur yardımcısı, 9 vergi kontrol memuru, 1 kalkilâtör,

4 veznedar ve yardımcısı, 1 elektrik teknisyeni, 10 daktilo, 8 atlı ve yaya tahsildar, 2 gece bekçisi, 2 kaloriferci, 6 hademe. Bayındırlık Müdürlüğü : Merkezde; Bayındırlık Müdürü. 1 muamelât şefi, 1 inşaat mühendisi, 4 inşaat teknikeri, 5 elektrik, makine, tesisat teknikerleri, 2 inşaat formeni, 9 inşaat sürveyanı, 1 teknik ressam, 4 puvantör, 1 muhasip 1 daktilo, 1 ambar, evrak memuru, 2 bekçi, 2 temizlikçi, 3 şoför, 1 odacı, tl İmâr Müdürlüğü : İl İmâr Müdürü. 2 Kad. Fen memuru, 3 inşaat teknikeri, 5 inşaat sürveyanı, 1 ressam, 1 muhasebe me., 1 dosya evrak me.. 1 ambar me., 1 daktilo, 2 şoför, 1 bekçi, 1 odacı. Toprak ve İskân Müdürlüğü : Toprak İskân Müdürü. 2 müdür muavini, 3 teknik eleman (Ziraat Y. Mühendisi), 1 inşaat teknisyeni, 3 memur, 1 daktilo, 1 baş jaloncu, 1 makinist, 6 şoför ve yardımcıları, 1 jaloncu, 1 odacı. Y.S.E. Müdürlüğü : Y.S.E. Müdürü. Meslek sınıfından 1 makine mühendisi, 5 inşaat teknikeri, 2 makine teknikeri, 1 elektrik teknikeri. Sanat sınıfından idâri ve teknik işlerde çalışan cem'an 120 adet sözleşmeli personel.

2 — İlçe İdâre şubeleri dışındaki resmi kuruluşlar (Bu kuruluşlara ait kadro ve memuriyetler yer darlığı sebebiyle adeden yazılmayıp bu kuruluşların yalnız adlarının kaydıyla yetinilmiştir.)

A — Genel Muvazeneye dahil olanlar :

a) Yalnız merkez ilçe bölgesinde faaliyette olanlar : Yüksek İslâm

Enstitüsü Müdürlüğü, Hava medyanı kontrol âmirliği. Sağlık Okulu Müdürlüğü, Tohum üretme ve Zootečni Deneme İstasyon Müdürlüğü, Orman Fidanlık Şefliği, Orman Bölge Şefliği, b) Merkez ilçe ile birlikte İl veya İller bölgesinde faaliyette olanlar : Bölge Müdürlükleri: Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Bölge Muhakemat Müdürlüğü, Yapı işleri 7. Bölge Müdürlüğü, Karayolları 6. Bölge Müdürlüğü, Meteoroloji Bölge Müdürlüğü, Bölge Çalışma Müdürlüğü, D. S. İ. 12. Bölge Müdürlüğü, Topraksu 8. Bölge Müdürlüğü, Y. S. E. 9. Bölge Müdürlüğü, İller Bankası 13. Bölge Müdürlüğü, Tapu Kadastro Fen Müfettişliği, Tapulama Müdürlüğü, Beden Terbiyeyesi Bölge Müdiirliği, Özel İdare Müdürlüğü, Sıtma Eridikasyon Bölge Başkanlığı, Veteriner Gıda Kontrol lâboratuvarı Müdürlüğü, Etibank Enerji İşletmeleri Dairesi II. Bölge Mes'ul Muhasıpliği, Elektrik İşleri Etüd İdâresi Hidrografi Bölge Şefliği, Etibank Köy Elektirikasyonu Tesisi Müdürlüğü 9. Bölge Mes'ul Mühendisliği, Maden İrtibat Memurluğu, Turizm ve Tanıtma Büro Şefliği, 23 No. lu Toprak Komisyonu Başkanlığı, Ticaret borsası.

B — Merkez İlçesi İktisâdi Devlet Teşekkülleri kuruluşları :

a) Yalnız Merkez ilçe bölgesinde faaliyette olanlar : P.T.T Müdürlüğü, D.D.Y. Gar Müdürlüğü, Sümerbank Mensucat Fabrikası, Toprak Mahsulleri Ofisi Ajans Müdürlükleri, Sümerbank satış mağazası, Şeker Fabrikası, Devlet Malzeme Ofisi Depo ve Mağazası Müdürlükleri Petrol Ofisi Kayseri Acentası, Türk Hava Yolları İstasyon Müdürlüğü, Türkiye Petrolleri A.O. Acentesi, Et ve Balık Kurumu, b) Merkez ilçe ile birlikte İl veya Bölge İlleri bölgesinde faaliyette olanlar : Zirai Donatım Kurumu bölge müdürlüğü, Tekel Başmüdürlüğü, İş ve İşçi Bulma Kurumu Müdürlüğü, İşçi Sigortaları Kurumu Müdürlüğü,

3 — Adli ve Askerî Örgüt :

Adalet : C. Savcısı, Ağır Ceza Mah. Bşk. 2. As. Ceza Hâk., 4. Asliye Hukuk Hâkimi, 2 Sulh Ceza Hâkimi, 2 Sulh Hukuk Hâkimi, 2 Ağır Ceza üyesi, 1 Sorgu Hâkimi, 5 C. Savcısı Yardımcısı, Bütün teşkilâtta 6 başkâtip ve yardımcısı, 31 zabıt kâtibi, 11 mübaşir. Cezaevi : Müdür, Müdür muavini, 33 ii Başgardıyan ve Gardıyan olmak üzere toplam 47 personel. Askerî örgüt : Doğu Menzil Komutanlığı, Hava İkâm Merkezi Genel Müdürlüğü, Silâh İhtisas Alay Komutanlığı, Ordu Donatım Ana Tamir Fabrikası Müdürlüğü, 3. No. lu Askerî Dikimevi Müdürlüğü, Askerlik Dairesi : 4 Albay, 2 Binbaşı, 2 Asteğmen, 1 Astsubay, 1 Sivil memur. Düvenönü Askerlik Şubesi : Başkan : Albay, Mülhak 2 Binbaşı, 4

1 sivil memur. Kaleönü Askerlik Şubesi : Başkan : Binbaşı, Mülhak 1 Binbaşı, 1 sivil memur.

4 — Mahallî İdâreler :

Merkez Belediyesi : Belediye Başkanı, 2 Belediye Başkan Yardımcısı, Başkan vekili, Yazı işleri, Hesap işleri, Sağlık işleri, Veteriner işleri, Su işleri, Temizlik işleri Müdürleri, İmâr, İktisat, Zabıta, Gelir, Neşriyat ve Turizm, Mezarlık, Daire, İtfaiye, Sızır Elektrik İşletmesi müdürleri ve bütün bu müdürlüklere bağlı teşkilâtta toplam 222 personel.

Merkez ilçesinin diğer belediyelerine bağlı Belediye Başkanı, Muhasip, memur, Kâtip, bileççi, şoför, bekçi gibi personel adedi : Ağırnas Belediyesi 7, Erciyes 19, Erkilet 13, Gezi 8, Hacılar 39, Hisarcık 8, Kırınardı 6, Mimarşinan 16, Talaş 31, Yemliha 5 kişi.

VII — Merkez ilçesinin Ekonomik durumu :

A — Ticarî Hayat :

Kayseri ve civarı toprakları fazla verimli olmadığından ötedenberi halk daha ziyade ticaret ve sanata heves etmiştir. Kayseri şehri herşeyden önce bir ticaret şehridir. Kayseri, hinterlandındaki illerle doğu ve güneydoğu illerimizin birçok çeşitli mal ihtiyaçlarının toptan temin edildiği ticari bir merkez durumundadır.

Kayseri Ticaret Odasında ithalâtçı olarak halen 20 faal firma kayıtlı bulunmaktadır. Bu firmalar genellikle İstanbul'daki ithalâtçı firmaların aracılığından faydalanmaktadırlar. İthal edilen belli başlı mallar fabrika ve atelyeler için lüzumlu makine ve aletler, oto levâzımı, yedek parçalar, kauçuk, südkostik, kalay ve kanaviçedir. Kayseri'nin başlıca ihracat maddelerini ise başta yün ve ipekten imâl edilen ve dünyaca meşhur olan çeşitli halılar, seccadeler, Bünyan ve Pınarbaşı ilçelerinin köylerinde dokunan kilimler, kullanılmış halı ve kilimler, yapağı, deri, bakliyat, canlı hayvan, pamuklu mensucat pastırma, yonca tohumu yağı tohumlar teşkil eder. Kayseri Ticaret Odası 1903 yılında kurulmuş olup asıl ve etkili faaliyetini ise ancak 1928 den sonra gösterebilmiştir. Halen Odada 1 A dereceli 16, 1 B dereceli 21, 1 C dereceli 146, 2 dereceli 289, 3 dereceli 771, 4 dereceli 3108, cem'an 4351 tüccar kayıtlıdır. Ticaret Odası kuruluşunda, 1 başkan, 2 başkan vekili, 9 kişilik bir yönetim kurulu, 34 kişilik oda meclisi, 1 genel sekreter, yeteri kadar memur ve kâtipler mevcuttur. Ayrıca, Kayseri'de 1965 yılında ticaret borsası kurulmuş olup faaliyetine devam etmektedir. Kayseri Anadolu Fuarı : Ticarî, sînâî ve kültürel alanlarda bölge ve özellikle yurt ekonomisi ve imkânlarının hakikî veçhe ve gücünü, iç ticaret imkânlarını tanıtmak amacı ile Kayseri şehrinde 1967 yılında (Kayseri Anadolu Fuarı) adıyla bir fuar kurulmuştur. Halen 300.000 metrekairelik bir alan üzerinde faaliyette bulunan fuara 1967 de 6.220 milyon, 1968 de 1.750 milyon, 1969 da 3.290 milyon, 1970 de ise 7.189 milyon ki dört yılda yapılan yatırım tutarı 18 milyon 519.000 lira kadar inşaat ve ikmal yatırımı yapılmış olup ilerde gelişme sahası olarak Anadolu Fuarı 750 bin metrekaireyi kaplayacaktır. İlk açıldığı 1967 yılı yazında fuara 69 özel ve 29 resmî sektör firması iştirak etmişken 1968 de cem'an 151 firma katılmış, bu miktar 1969 da 204, 1970 de ise 257 ye çıkmıştır. Her yıl 10 Temmuz - 10 Ağustos ayları arasında 1 ay devam eden fuarı 1969 da 1 milyona yakın ziyaretçi görmüştür. Fuar bilhassa dış turistlerin fazlasıyla ilgisini çekmektedir. Fuar yakında enternasyonal olma yolundadır.

Kayseri denilince akla ticaret gelir. Şehirde ticaretin tarihi Etiler devrine dayanır. Etilerin Kapadokya'ya hakim oldukları devirde, Kayseri dolaylarına pek çok sayıda Asur tüccarlarının geldiğini çivi yazısı tabletlerinden öğreniyoruz. Bu olay bize şehrin daha o zamanlarda bir ticaret merkezi olduğunu açıklamaktadır.

Şehir halkı ticareti çok iyi kavramış, çalışkan insanlardır. Onların ticaret hayatına ait gelenek haline gelmiş ata sözleri, masalları, hikâyeleri vardır. Şehirde bugün anonim, kollektif şirketler, pek çok sayıda kooperatifler, özel şirketler, tüccar ve esnaf bulunmaktadır. Kayserili tacirler daha ziyade diğer vilâyetlerle büyük işlere girişirler. Kayseri'yi çevreleyen bütün illerde olduğu gibi, pek çok orta Anadolu ve doğu Anadolu esnaf ve tüccarı da İstanbul yerine Kayseri'yi tercih eder ve hemen her aradığını Kayseri'den en müsait fiatla temin edebilirler. Büyük tekstil ve konfeksiyon tüccarları, halıcılar, dünyanın en nefis pastırmalarını imal edip satan iş adamları, dabaklar, canlı hayvan tüccarları, Kayseri'de yıllık ciroyu milyarlarca ulaştıran iş ve ticaret ustalarıdır.

Merkez ilçesinin bankaları il merkezinde olup şunlardır : Osmanlı, İş, Akbank, Yapı Kredi, Şekerbank, İşçi Kredi, Garanti, Türk Ticaret, İstanbul Bankaları. İktisadî devlet teşekkülü niteliğinde olan bankalar ise, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat, Sümerbank, Türkiye Emlâk Kredi, Türkiye Halk, Türkiye Vakıflar, Etibank, Türkiye Öğretmenler, Merkez Bankaları ve Emniyet Sandığı'dır.

B — Merkez ilçenin sınaî durumu : Kayseri Endüstrisinin Türk Endüstrisi çapındaki önemi : Çeşitli sınaî faaliyetlerin hâkim bulunduğu Kayseri'de su motorlarından, buz dolaplarına, süt makinesinden, her türlü aile ve sanayi tipi dikiş makinaları, bisikletten römork ve otobüs karisörüne, her tip elektrik-kaynak makinalarından nokta kaynağı dahil, redresörlere ve 50 mm. lik üç takabilen matkaplardan 150-300 tonluk preslerin yapımı sağlanmakta, bunlara benzer daha nice orta ve hattâ ağır çapta anayi faaliyetinde bulunmaktadır. Gerçekten Kayseri'de 3 büyük tekstil fabrikası, Hava İkmal Merkezi Genel Müdürlüğü, Dördüncü Kademe Ana tamir Fabrikası, Şeker Fabrikası gibi büyük iş yerlerinde 20.000 kadar işçi çalışır. Piyaaya önemli ölçüde müsbet etkileri olan ve Kayseri'de mükemmel bir orta sınıf yaratan asıl işletme ve iş yerleri ise sanayi bölgesi adı verilen bölgede toplanmıştır. Yakın zamana kadar şehir içinde dağınık durumda olan çeşitli imalâthane ve sanayide; başıncılı tencereler, bakır fabrikaları, şeker imalâthaneleri, kalaycılar, demirciler, dökümcüler, keresteciler, sobacılar, modern teknolojinin icaplarına uygun, sistematik bir biçimde daha nice küçük ölçekli bü-

yüklü atölye ve işyerleri... Sabahın erken saatlarında büyük ölçüde ticaret erbabı ve kalifiye işçi topluluğu, bir insan seli gibi akar sanayiye..

Şehirde eskidenberi yerleşmiş çeşitli sanatlar vardır. Bunlar arasında en önemlileri halıcılık, bakırcılık, tabakçılık, dokumacılık, kilimcilik ve dericiliktir. Bunlardan başka yurdun hiçbir yerinde olmayan özelliği de pastırmacılıktır. Yurdun en lezzetli pastırmaları Kayseri şehrinde yapılmaktadır. Şehirde pastırma için yılda ortalama 70.000 hayvan kesilir.

Kısacası şehir bugün binlerce işçinin çalıştığı modern fabrikaları, binlerce öğrenci yetiştiren kültür müesseseleri, milyonlarca liralık imalât ve ihracatı ile Orta Anadolu'nun en önemli yerleşme merkezlerindendir. Ayrıca, her türlü turistik bakır ve bakırdan mamûl eşya arasında halen faaliyette bulunan 12 imalâtçı firma Türkiye'nin düdüklü tencere ihtiyacının tamamını karşılamaktadır. Tekstil merkezi olarak da Kayseri Türkiye'de önemli bir yer tutar. Devlet sektörüne ait, iş sayısı bakımından Türkiye'nin en büyük fabrikası olan Sümerbank Bez Fabrikası yanında özel sektöre ait 1 iplik imali, 2 dokuma fabrikası, ayrıca yine özel sektörün bir halı yün ipi fabrikasıyla bir adet de halı dokuma fabrikası mevcuttur. 3 bez fabrikasının 1969 yılındaki istihalleri yekûnu, takriben 180 milyon liraya mal olan 70 milyon metre bezdir. Halı yün ipi fabrikasının istihsalı, takriben 3 milyon liraya mal olan 142 ton hali yün ipi, bir iplik fabrikasının istihsalı ise takriben 215 milyon liraya mal olan 192 ton ipliklidir. Ayrıca bir halı dokuma fabrikası da yeni kurulmuş olup faaliyete geçmiştir. Özel teşebbüsçe son kurulan Türkiye'nin ve Orta Avrupa' nın, Balkanların en büyük meyve suyu fabrikası da Kayseri'nin en büyük sanayi tesislerindendir.

El sanatları : El dokuma sanatlarının en önemlisi olan halıcılık Kayseri ve çevresinde son derece büyük bir ilerleme göstermiştir. Bilhassa, Bünyan tipi halıları Türkiye'de en çok aranan ve tutulan halı tipidir. Bu nadide halılar dokumaya mahsus özel olarak imâl edilmiş halı tezgâhlarında çoğunlukla yerli genç kız ve kadınlar tarafından dokunur. Böylece halıcılıktan elde edilen gelir Kayseri çevresinde büyük bir ekonomik varlık ve güç yaratır. Kayseri Ticaret Odasının verdiği bilgiye göre Kayseri şehri çevresindeki (Merkez ilçe) halı tezgâhı sayısı 5.000 dir. Bu tezgâhlarda yıllık dokunan halı miktarı ise ortalama 100.000 metrekaaredir. Bu arada Kayseri Bölge Cezaevinde dokunan iyi kalite halıların da Kayseri halıcılığında önemli bir yeri olduğunu kaydetmek gerekir. Kayseri ve civarı halıları toptan ve perakende olarak metrekaresi 400 - 700 lira arasında satılmaktadır. Kayseri'de ilerlemiş bir makina sanayii

de mevcut olup en büyük ve en önemli makine sanayii kolları Tayyare ve Anatamir (Askerî) fabrikaları, buzdolabı, dikiş makinesi, süt makinesi, demir pres konserve kutusu, kilit ve gazocağı ve son yapılan Mavi Çelik adlı döküm ve demir fabrikalarıdır. Bunun gibi, diğer madeni eşya, gıda, taşıt araçları, lâstik ve plâstik ve döküm sanayii kollarında da yüze yakın küçük fabrika ve atelye mevcuttur.

Gıda Sanayii : Kayseri Gıda Sanayiinin en önemli mevzuu Türkiye’ce en meşhur olan pastırmacılıktır. Asırlardan beri devam eden bu sanat, memleket için önemli bir gelir kaynağı teşkil eder. Her yıl Kayseri’de kesilen 60 -70 bin inek etinden meydana getirilen yüz binlerce kilo pastırma ve sucuk harice gönderilmektedir. Bu bakımdan lezzeti ve iyiliği yönünden Kayseri pastırmaları çok tanınmıştır. «Pastırma, Türklerin buluşudur. Türkler orta çağlarda aylar hattâ yıllar süren akınları sırasında başlıca gıda maddeleri olan eti ve sütü dayanıklı, yükte hafif bir vaziyete sokmak mecburiyetini duymuşlardır». Diğer bazı tarihî kaynaklarda ise Selçuk Hükümdarlarının saraylarında yapılan yemeklerden ve umumi şölenlerden bahsedilmektedir. Bunlar arasında etlere çeşitli baharatın katılması ile çok lezzetli gıda maddelerinin ve yemeklerin yapıldığını tarihî yazılardan öğreniyoruz. İbni Bibi, Türkçe yazılmış Selçuknamesinde bunlardan bahsederken (Matbahı hassadan melike araste müştehi taamlarki rayihalarından dimağ rahat olurda) demektedir. Aynı eserde etlerden yapılan çeşitli gıda maddeleri yemekler, kebaplar, büryanların adları da yazılmaktadır. Evliya Çelebi Seyahatnamesinin Kayseri’ye ait olan yazıları arasında (Mekûlât ve imalât-ı has beyaz ekmeği, lavaşa yufkası, katmerli böreği, matbah baharlı böreği, lâhm-ı kadit namile şöhet bulan kimyonlu sığır pastırması ve miskli et sucuğu bir tarafta yoktur. Hep İstanbul’a hediye olarak gider) yazıları okunur, Kay- seri’nin havası, etleri tedrici şekilde kurutan rüzgârsız sonbaharı, kuyu sularındaki etlere renk veren (Nitratin-Nartin) bulunması güzel renkli bol şıralı az acı kırmızı biberi, bol usareli sarmısağı, yapılmasına verilen özen, Kayseri pastırmacılığın rakipsiz bir hale getirmiştir. Bilhassa şehrin bulunduğu yerin iklim şartlarının bu sanatın inkişafında önemli rolü vardır. Et konservelerinin başında yer alan pastırma ve sucuk bazı vilâyet ve kazada imal edilirse de Kayseri şehri merkez belediyesi sınırları dahilinde imal edilen pastırma ve sucuk iklim şartları ile birlikte imal tarzındaki hususiyetler, imalâthanelerindeki özellikleri, kontrol ve murakâbe sistemi, miktarı ve evsafı bakımından başta gelir. Bu sebeptendir ki pastırma adı söylenince Kayseri akla gelir. Kuş gömü, sırt, kenar, dilme, mehle adıyla anılan pastırmalar en lezzetli pastırma çeşitleridir. Ticarete Kayseri’de bu pastırmalar bugün toptan fiat ortalama 20 - 25,

perakende olarak 25 - 30 liradan satılmaktadır. Gıda sanayiinde ikinci yeri şeker teşkil eder. Kayseri Şeker Fabrikasında 1969 daki mamûl maddeler : 7522,6 Kg. Küp şeker, 23968,4 Kg. Kristal şeker, 6164,9 Kg. Melas ve 35.000 Kg. ham şekerdir. Un ve süt endüstrisi : Şehirdeki 2 büyük un fabrikasının 1969 yılı işlediği toplam 40.000 ton buğdaydan elde edilen 30.000 ton un, 8.000 ton kepek, 750 ton kırmadır. Bir pastörize süt fabrikasının 1969 da işlediği 146 ton süttten elde edilen 120.000 Kg. yoğurt ve 2920 kilo pastörize yağ ve 5200 Kg. peynirdir. Kayseri'nin buraya kadar sayılan bu büyük sanayimden başka şehirde buna yakın derecede ileri olan sair makina ve âlet, ağaç işleri, matbaa, dökümcülük, demir işleri, büsküvi, şekerleme, taş - toprak işleri sanayileri mevcuttur. Baştanberi sayılan bu sanayi faaliyet ve hayatım yürüten birinci enerji elektrik olup 1969 da Kayseri'de sanayide kullanılan elektrik 40.000.000 Kw. saate erişmiştir. Kayseri sanayiinde Türkiye ve hattâ Avrupa çapında bir ilerilik ve reform teşkil edecek olan çinko - kurşun metal sanayii 200 milyon liralık bir ilk yatırımla kurulmak üzeredir. Kayseri Sanayi Odası : Orta Anadolu'nun bir sanayi merkezi haline gelen Kayseri'de küçük sanayi, büyük sanayie atlamak durumuna gelmiş ve bu bölge Devletçe de pilot bölge ilân edilmiştir. Türkiye'nin büyük sanayi şehirlerinde kurulu Sanayi Odalarından sonra 5. Sanayi Odası 1966 da Kayseri'de kurulmuştur.

C — Merkez İlçe, Tarım Durumu : Merkez ilçede 222.581 nüfus mevcut olup bunun 44.516 sı çiftçi ailesidir. Ziraî yönü hububat ve hayvancılığa dayanmaktadır. Son yıllarda mikrolima arzeden bölgelerde meyvecilik hızla ilerlemektedir. Merkez ilçe arazisinin tarımsal yönden bölünüşü : Tarım arazisinin % 42,2 si 97.350 hektar hububat, % 26,4 ü 59.500 nadas, %13,2 si 29.730 bahçe, % 1,6 sı 3650 sanayi bitkileri, % 2,2 si 4.950 bakliye bitkileri, % 0,4 ü 690 yem bitkileri, % 5 i 11.130 mer'a ve tabii çayırlar, % 8 i 18.000 hektar işe yaramayan (taşlık, kayalık, bataklık)

a — TARIM ÜRÜNLERİNİN EKİLİŞ SAHALARI VE ÜRETİM MİKTARLARI :

1 — Tarla Mahsulleri :

2 — Bağ-Bahçe Mahsulleri:

Mahsulün Cinsi	Ekilen Saha Hektar	Yıllık İstihsal (Ton)	Mahsulün Cinsi	Ağaç adedi	Yıllık İstihsal (Ton)
Arpa	17.650	31.770	Armut	55.500	1.750
Buğday	45.000	45.000	Ayva	23.000	760
Çavdar	29.000	31.900	Badem	24.500	700

1 — Tarla Mahsulleri :			2 — Bağ-Bahçe Mahsulleri:		
Mahsulün Cinsi	Ekilen Saha Hektar	Yıllık İstihsal (Ton)	Mahsulün Cinsi	Ağaç adedi	Yıllık İstihsal (Ton)
Mahlût	4.700	4.700	Ceviz	45.500	1.820
Ay çiçeği	1.000	1.000	Vişne	8.700	118
Fasulye	2.200	2.460	Elma	135.000	4.250
Mercimek	650	700	Kiraz	8.400	100
Nohut	1.400	2.650	Erik	90.000	1.275
Şeker pancarı	1.100	27.500	İğde	9.000	360
Patates	1.100	18.000	Kayısı	98.000	2.400
			Zerdali	355.000	7.900
			Üzüm (Hektar)	18.200	54.600

KAYSERİ MERKEZ İLÇEDE YÜKSEK VERİMLİ BUĞDAY UYGULAMASI : Yurdumuz bir tarım ülkesi olduğu halde bazı tarımsal ürünlerin üretimi, tüketim ihtiyacını karşılayamamaktadır. Bunlar içinde bilhassa buğday çok önemli bir tüketim maddesi olup bu bitkinin yıllık üretim miktarının az veya çok olması memleketimiz ekonomik ve sosyal hayatına doğrudan doğruya tesir etmektedir. Yağış şartlarına bağlı olarak bazı senelerde iklimin gayri müsait gitmesi sonucu tüketimi karşılamak için buğday ithali cihetine gidilmesini zorladığı gibi memleketteki ekonomik gelişmelere de önemli derecede etkili olmaktadır. Bu maksatla birim sahadan alınan verimi önemli miktarda artırdığı için Meksika menşeli yüksek verimli buğday projesi uygulamasına 1967 yılından itibaren başlanmıştır. Bu meyanda muhtelif ziraî araştırma enstitülerince bilhassa Orta Anadolu kurak şartlarından çok iyi netice veren yabancı Bezosteya ve Wanşer cinsi buğday ekimi de 1970 yılı sonbaharında yapılacaktır. 1969 yılı sonbaharında 42.000 hektar arazide yüksek verimli çiftçilerin ekimi yapılarak kontrol altına alınmıştır. Ayrıca 1970 yılı sonbaharında ise yabancı çeşitlerden Bezosteya, Wanşer, yerli çeşitlerden de 220/39, 1593/51 çeşidi buğday tohumluklarıyla 70.000 hektar hububat arazisi kontrol altına alınmış olacaktır.

b — HAYVANCILIK : a) Genel Bilgiler : Arazi ve iklim karakteri itibarıyla ziraat ve hayvancılığa müsait olan merkez ilçenin hayvan popülasyonu oldukça zengindir. Merkezde büyük ve küçükbaş olmak üzere cem'an 298.300 baş hayvan bulunmaktadır. Bunların çoğu İslah edilmemiş ırklardan olduğundan et, süt, yapağı ve iş verimleri azdır, b) Merkez ilçe hayvancılığının bugünkü durumu : Koyunculuk : Akkaraman ırkından olan koymalarımızın et, süt ve yapağı verimleri yüksek olan Merinos'a çevrilmeleri üzerinde çalışılmaktadır. Bu suretle dokuma sanayiimizin muhtaç olduğu ve dışardan milyonlarca döviz sarfı ile ithal edilen inse elyaflı Merinos yapağısı yurt içinde temin edilmiş olacaktır, c) Merkez ilçedeki hayvan

türleri ve sayıları : 101.000 koyun, 49.500 kılkeçi, 900 tiftikkeçi, 51.000 sığır, 8.000 manda, 7.500 at, 5.000 merkep olmak üzere cem'an 222.900 baş hayvan mevcuttur. Hayvanlardan elde edilen ürünler ve türleri (ton olarak) : 87.234 süt, 2.796 yapağı, 2 tiftik, 260 keçikılı. d) Çiftçi hayvanı varlığı : 7.500 adet beygir, 3.000 manda, 250 katır, 16.000 öküzdür, e) Küçük evcil hayvanları : Tavukçuluk : Teşkilâtın elinde bulunan kuluçka makinaları ile il çiftçilerinin İslah edilmiş cinsteki tavuklarla üretim yapılmasını temin etmek maksadıyla civciv faaliyetinde bulunmaktadır. Bir kısım özel sektör de çiftçiye civciv intikal ettirmiştir. Merkez İlçenin Küçük Evcil Hayvanlar Durumu : Tavuk ve horoz 150.000, hindi 8.000 dir. Arıcılık : Flora zengin olmamakla beraber merkez ilçenin arıcılık durumu her yıl eğitime önem verilerek arıcılık kursları açılıp fenni kovana geçiş sağlanmaktadır. Balın beslenmedeki önemi ve kârlı bir iş olduğu çiftçilere anlatılmaktadır. Halen merkez ilçede : Eski usul 7250, fenni 1200 kovan vardır. Ekonomi bahsinde malî duruma da değinmek yerinde olur.

D — Maliye : Merkez ilçesi vergi mükellefi sayısı bir önceki yılda 26.750 iken 1969 yılında 29.347 olmuştur. Bu artış oranı % 10 dur. Vergi Dairesinin 1969 yılı bütçe yılı sonu itibarı ile haliye tahakkukat 129.262.000, tahsilât 100.614.457, sabıka tahakkukat 74.721.000, tahsilât 59.260.000 liradan ibaret olup yekûn tahsilât 159.874.000 liradır. Harcamalar, bütçe giderleri olarak 85.291.470 lira olup bunun 54.274.494 lirası cari harcamalar, 25.632.753 lirası çeşitli yatırımlar, 4.854.868 lirası transfer harcamaları ve 529.363.000 lirası ise enfastrüktür (özel) harcamalarıdır.

VIII _ MERKEZ İLÇESİ KÜLTÜR DURUMU : 1 — Okullar :

A — İlkokullar : Merkez ilçenin köylerinde 77, kasabalarında 18 ilkokul bulunmaktadır. Okulu bulunan bu köylerde 175 ilkokul öğretmeni, 77 ilkokul müdürü, kasabalarda 122 öğretmen, 18 okul müdürü mevcuttur. Şehirde ise 33 ilkokul, bunlarda 530 öğretmen, 33 ilkokul müdürü, 3 müdür muavini vardır. Öğrenci sayısı toplam olarak köy ve kasaba ilkokullarında 15.500 şehir ilkokullarında 23.300 dür. B — Ortaokullar ve Liseler : Merkez ilçede Kayseri Erkek Lisesi, Sümer Lisesi, 1 kız lisesi olmak üzere 3 lise, ayrıca merkez erkek lisesine bağlı 1 akşam lisesi bulun-

maktadır. Ortaokullar : Merkezde 6, kasabalarda 7 ortaokul olup, buralarda toplam, şehir ortaokullarında 118, kasaba ortaokullarında 26 öğretmen vardır. Öğrenci sayısı ilgili tabloda gösterilmektedir. C — Orta dereceli okul ve meslekî

teknik okullar : Meslek okulu olarak il merkezinde 1 kız öğretmen okulu ile İmam hatip okulu vardır. Bu okulların öğretmen ve kız, erkek öğrenci miktarları yine bu hususla ilgili cetvelde gösterilmiştir. Meslekî teknik öğretim okullarından il merkezinde 1 Ticaret Lisesi, 1 Kız Enstitüsü, 1 Sanat Enstitüsü, 1 Mimar sinan Yapı Enstitüsü, 1 Akşam Tekniker Okulu, il merkezi de dahil olmak üzere merkez ilçe bucaklarında toplam (3) akşam kız san'at okulu vardır. D — Muhtelif kurumlara bağlı meslekî okullar : İl merkezinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı ortaokullara denk bir sağlık okulu bulunup bu okulun 1969 - 1970 öğretim yılında 180 kız öğrencisi ve 5 kadrolu öğretmeni vardır. Diğer öğretmenleri 439 sayılı kanun uyarınca görev yapmaktadırlar. E — Özel Okullar : İl merkezinde 1967 de Türk Eğitim Derneği Özel ilk ve ortaokulu açmıştır. 1969 da lise kısmı da tamamlanıp 1970 - 71 ders yılında öğretime başlayacak Kayseri Koleji, 1966 da Kayseri'den kaldırılmış bulunan Talaş Amerikan Kolejinin yerini tutmaktadır. F — Yetiştirme Yurtları ve Özel Eğitim : Millî Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarının idaresinde ilçede (7-12) yaşları arasında erkek çocuklar için «Zincidere Yetiştirme Yurdu» (7-18 yaş arası kız öğrenciler için ise «Talaş Kız Yetiştirme Yurdu» mevcuttur. Ayrıca (0-6) yaş arası çocuk bakım yuvası yapılmıştır. Zincidere Yetiştirme Yurdunda (139) öğrenci, (8) idareci ve öğretmen, iki memur görev yapmaktadır.. Merkez yetiştirme yurdunda (128) öğrenci, altı idareci ve iki memur vazife yapmaktadır. İl merkezinde Özel Eğitim Kurumu olan orta dereceli okul öğrencileri için, Özel Ülkü Dershanesi ve Yurdu, «Özel Erciyes Dershanesi ve Yurdu», «Özel Topçuoğlu Dershanesi ve Yurdu» ile birlikte «Özel Mimar sinan Dershanesi ve Yurdu» olmak üzere (4) adet yurt ve dersane vardır. G — Yüksek Okullar : İl merkezinde 1965-1966 öğretim yılında öğretime başlayan 1 Yüksek İslâm Enstitüsü açılmıştır. Bu okulun asıl öğretim binası tamamlanmış ve diğer ek binaları da yapılmıştır. Ancak ek binalar tamamlanmış değildir. Halen bu Enstitüye (315) öğrenci devam etmektedir. (8) kadrolu öğretim üyesi mevcuttur. Enstitüsünün (1) müdür, (4) müdür yardımcısı olmak üzere 5 idarî kadrosu mevcuttur.

KAYSERİ MERKEZ İLÇESİ 1969 -1970 ÖĞRETİM YILI ORTA DERECELİ OKULLAR DURUMU :

Okulun adı ve yeri	Öğretme sayısı	Öğrenci sayısı		Toplam
		Erkek	Kız	
Kayseri, Sümer, Behice Yazgan (Kız) Li. Ticaret Lisesi	112	2544	1589	4123
İmam-Hatip Okulu	13	247	—	247
Kız Öğretmen Okulu	28	1205	—	1205
Kız San'at Enstitüsü	23	—	1052	1052
Erkek San'at Enstitüsü	23	—	295	295
Yapı San'at Enstitüsü	43	755	—	755
Türk Eğitim D. Özel Okulu	20	314	—	314
Akşam Kız San'at Okulu	12	142	37	179
Akşam Lisesi	4	—	1700	1700
Akşam Ortaokulu	—	169	3	172
Akşam Tekniker Okulu	—	169	4	173
Sümer, Nazmitoker, Kadıburhanettin, Aydınlikevler, Fevziçakmak Ortaokulları (Hepsi Merkez)	—	97	—	97
Gezi, Talaş, Hacılar, Himmetdede, Erkilet Bucakları, Hisarcık, Ağırnas kasabaları Ortaokulları	106	5004	933	5928
	26	748	203	951

MERKEZ İLÇESİ, 1969 - 1970 İLKÖĞRETİM DURUMU : 2

Okul Sayısı				Öğretmen Sayısı				Öğrenci Sayısı							
Şehir	Kasaba	Köy	Toplam	Şehir	Kasaba	Köy	Toplam	Şehir		Kasaba		Köy		Toplam	
								E.	K.	E.	K.	E.	K.	E.	K.
33	18	77	128	563	140	252	956	12710	10514	3315	2227	5672	4264	21687	17055

2 — KÜTÜPHANELER : A — Kayseri İl Halk Kütüphanesi : İl Halk Kütüphanesi, İl'in merkezinde, iki ayrı semtte ve iki ayrı binada faaliyette bulunmaktadır. Bunlardan birisi arap harfleriyle yazma-bas-

ma eserlere diğeri de Türk harfleriyle olan kitaplara tahsis edilmiştir. İl Halk Kütüphanesinin, Arap harfleriyle yazma ve basma eserlerin bulunduğu Raşit

Efendi Kısmı : Kütüphane binası 1796 yılında, Kayserili Reis-ül-Küttâp Mehmet Efendi tarafından, öğünün icaplarına göre, dikkörtgen üzerine yarım küre oturtma olarak yapılmıştır. 53,00 M² lik bir okuma salonu ile, 27,40 M² lik bir koridordan ibarettir. Bir çok ünik nüshaları ihtiva eden Raşit Efendi Kütüphanesi'ni kuran, Kayserili Mehmet Raşit Efendi Kütüphane binasını yaptırdıktan sonra (826) adet Arap harfleriyle yazma, (17) adet de Arap harfleriyle İbrahim Müteferrika Matbaası basımı olmak üzere (943) adet eseri kütüphaneye maletmiştir. Bu kütüphanenin kurulduğu 1796 yılından bu yana Kurum geliştirilmek suretiyle bir «Klâsik Şark Kütüphanesi» haline getirilmiştir. Halen Kütüphanede (1418) adet Arap harfleriyle yazma ve (2773) adet de Arap harfleriyle matbû olmak üzere (4244) tane kitap mevcuttur. Kütüphanede (29854) adet kitap mevcuttur . Kütüphaneden 1969 yılında (97.000) kişi istifade etmiştir. Ayrıca Kütüphanenin okuma salonunda (71.300) kişi kendi kitabı ile çalışmıştır. İl Halk Kütüphanesi'nin bünyesinde bir «Ödünç kitap verme» servisi ile «Çocuk Kütüphanesi» ve «Cilt» Atelyesi» vardır. İl Halk Kütüphanesinin, Ahmet Paşa Çocuk Kütüphanesi Kısmı : Çocuk Kütüphanesinde (3479) adet çeşitli çocuk kitabı vardır. Kütüphaneden geçen yıl (29.116) erkek, (17.343) de kız olmak üzere (46.459) çocuk istifade etmiştir. Çocuk Kütüphanesinde göze ve kulağa hitap eden eğitici ve öğretici araçlarla da faaliyette bulunmaktadır. B — Bucak, Kasaba, Köy Kitaplıkları : Talaş ve Hacılar Bucakların * 3

da birer Halk Kitaplığı mevcut olup Hacılar Kitaplığında köyler için bir de atlı gezici servisi vardır. Ayrıca Erkilet Bucağına bağlı Emmiler, Gezi Bucağına bağlı Güzelköy, Yeşilyurt, Turan ve Güneşli Bucağına bağlı Höbek köyleri Halk Kitaplıkları vardır.

3 — GAZETE VE DERGİLER : Millî Mücadele yıllarında Kayseri'de intişara başlayan (Adana'ya Doğru) ve (Misak'ı Millî) adındaki gazeteler, halkın millî heyecanını tahrik ve takviye eden yayın organları olmuştur. 1924 e kadar iki yıl devam eden Misak-ı Millî, aynı zamanda Kayseri'de yayınlanan ilk günlük gazete olmuştur. Bundan sonra 1950 ye kadar : Misak, Ülker, Mini-Kocaman, Atayolu, Doğruyol, Halksesi ve Erciyes Postası gibi gazeteler yayınlanmış ve Yunus Nadi tarafından İstanbul'da ve Ankara'da çıkarılmakta olan «Yeni Gün» gazetesi ile Mehmet Akif, Eşref Edibin Sebülürreşad'ı Millî Mücadele yıllarında yine Kayseri'de basılmıştır. Halen Kayseri'de yayınlanmakta olan günlük gazeteler ise Hakimiyet, Emel, Anadolu, Akın, Ülker, Millî Ülkü, Yeni- sabah ve Ortadoğu gazeteleridir. Kayseri basınında istikrarlı bir şekil-

de yayınlanan ve yurt çapında yayılma imkânı bulan dergiler, vaktiyle Halkevi tarafından çıkarılan (Erciyes) dergisiyle, Abdullah Satoğlu tarafından çıkarılan

(Filiz) olmuştur.

4 — MÜZELER : İlimiz merkezinde faaliyette bulunan müze binası ihtiyacı karşılamadığından Millî Eğitim Bakanlığınca programa alınan şehrin Gültepe Parkının güney kısmında Tekel Başmüdürlüğünden kamulaştırılarak alınan arsaya modern bir müze binası inşaatına Millî Eğitim Bakanlığınca ihalesi yapılmak suretiyle geçen yıllarda başlanmış ve 1969 da tamamlanmıştır. Ayrıca, Merkez İlçenin Güneşli Bucağına bağlı Karahöyük köyünde bulunan bir müze ile yıllardan beri kazı yapılan Kültepe köyünde Millî Eğitim Bakanlığınca ihalesi yapılarak bir müze binası inşaatına başlanılmış ve 1969 da bitirilmiştir.

Kültür ve kültürel hareketlere karşı son derece hevesli ve istidatlı bulunan Kayseri halkı bu konuda Kayseri’de güzel ve faydalı tesis ve eserler vücuda getirmişlerdir. Bu cümleden olarak Kayseri Merkezinde 9 ilkokul, 1 kız lisesi, 1 talebe yurt binası ve bucaklarda da 1 ortaokul 2 ilkokul binası 1946 yılından 1970 yılına kadar hayır sever Kayserililer tarafından yaptırılmış bulunmaktadır.

Kayserili olup Kayseri’de öğretmen bulunan Ahmet Hilmi Güçlü adlı öğretmen Harf Devriminde 1929 da, Türkiye’de ilkokullarda okutulan ilkokul alfabesini ilk defa yazan şahıstır. Yine Harf Devrimi sırasında Büyük Atatürk’ün, kara yazı tahtası başında (Türk Yazı Devriminin Şeref Başöğretmeni olarak) halka yazı öğrettiği olayı da Kayseri’de geçmiştir.

IX — SOSYAL DURUM :

1 — Çalışma Hayatı : Kayseri şehri bugün Ortaçağın üstünde bir Sanayi Şehridir. Şehir dahilinde 4500 e yakın iş yeri mevcuttur. Bu iş yerlerinin güvenliği bakımından müfettiş kadrosu kifayetsiz olmakla beraber asgari senede bir defa iş yerlerinin kontrollerinde 1500-2000 arasında iş yeri kontrol edilmektedir.

Kayseri ilinin sanayi bakımından gelişmeye müsait oluşu ve civar kasaba ve köylerden gelen işçilerin iş talebi ile karşılaşmaktadır. işçi Bulma Kurumundan 1969 yılı içinde yurt içinden iş isteyen kadın erkek 7949 talepten 4530 u işe yerleştirilmiş olup ayrıca yurt dışı işçiliğine müracaat eden kadın erkek 5060 kişiye mukabil 2255 kişi de yurt dışına gönderilmiştir.

Sosyal Sigortalara kayıtlı Kayseri’de 17.000 kişi olup ancak bunların eş ve çocuklarına 1.5.1966 yılından itibaren her türlü sağlık yardımlarının yapılmasına

başlanmıştır.

2 — Kayserimdeki kamu yararına olan dernekler : (Kuruluş yılları kerre içindedir.)

Kızılay Kurumu (1911), Türk Hava Kur. (1925), Çocuk Esirgeme Kur. (1938), Yardım Sevenler Derneği (1949), Türk Kültür Der. (1956), Verem Savaş Der. (1958), Yeşilay Der. (1981), Kayseri Halkevi (1961), Türk Eğitim Der. (1966), Türkiye Komünizmle Mücadele Der. (1966), Kanser Araştırma Savaş Kurumu (1968),

3 — Sağlık Tesisleri : Resmî Büyük Sağlık Tesisleri : 1 — Kayseri Devlet Hastahanesi : Kuruluşu 1943, 360 yatak ve 200 yataklı Cerrahi Pansiyonuyla 560 yatak, 20 mütehasıs Doktor, 40 hemşire, 9 memur, 8 sağlık memuru, 140 müstahdem.

2 — İşçi Sigortaları Hastahanesi : Kuruluşu 1963, 250 yatak, 20 Müt. Doktor, 14 hemşire, 20 memur, 178 müstahdem. 3 — Verem Hastahanesi : Kuruluşu 1950, 2 Müt. Doktor, 3 hemşire ,9 memur, 38 müstahdem, 120 yatak. 4 — 300 yataklı Asker Hastahanesi : Dispanserler : 1 — Verem Savaş Dispanseri : 2 Müt. Doktor, 2 sağlık memuru, 2 ebe, 1 röntgen teknisyeni, 1 memur, 5 müstahdem, 2 — Deri ve Tenasül Hastalıkları Dispanseri : 1 Müt. Doktor, 1 sağlık memuru, 1 müstahdem. Ana ve Ço(cuk Sağlığı Merkezi : 2 Müt. Doktor, 1 hemşire, 3 ebe, 2 memur, Belediye Sağlık İşleri : 3 Müt. Doktor, 3 ebe, 3 sağlık memuru. Özel Hastahaneler : 1 — Ömür Cerrahi Kliniği : 12 Müt. Doktor, 35 yatak, 3 hemşire, 6 memur, 22 müstahdem. 2 — Erciyes Şifa Yurdu : 9 Müt. Doktor, 18 yatak, 3 hemşire, 1 memur, 11 müstahdem. 3 — İhtisas Dispanseri : 3 Müt. Doktor, ayakta tedavi, 1 hemşire, 2 müstahdem. Devlet Hastahanesi çalışmaları olarak hastahane 1969 da 79.117 poliklinik yapılmış 14.274 hasta yatarak tedavi görmüştür.

Kayserililer Türk ve İslâmi geleneklere çok bağlıdırlar. Varlıklı kimseler fakirlerin iş güç sahibi olmasına, evlenmelerine, çocuklarını yetiştirme, evlendirme hususlarına yardım etmeyi sosyal bir vazife addederler. Birçokları fakirlere yaptıkları yardımları gizli tutarlar. Halkın eğitimine ev sağlığına büyük kıymet veren Kayserinin hayırsever evlâtları zaman, zaman Kayseri'ye eğitim ve sağlık müesseseleri hediye etmişlerdir. Bu eserlerin kurucularından bir kısmı hayatta olmakla beraber çoğu ebedi hayata intikal etmişlerdir. Bütün Kayserililer en derin tazimleri ile ölenleri rahmetle, hayatta bulunanları saygı ile anarlar.

4 — Halk eğitimi ve toplum kalkınması : A — Toplum kalkınması :

Merkezde Halk Eğitim Başkanlığının çalışmaları sonucu devlet yardımı ile

köyün gücü birleştirilerek (okul, yol, içme suyu, sulama kanalı ve gölet yapımı) gibi hizmetler yerine getirilmektedir. Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından yayınlanmış bir araştırmada Kayseri Plân Kalkınması çalışmaları rekor bir seviye olarak kabul edilmiş, ulaşılan % 40 iştirak övülmüştür. B — Halkın okur yazar hale getirilmesi, halk dersaneleri : Öğrenim yaşındaki vatandaşların okuyamamış olanlarına hitap eden kuruluşlar gittikçe rağbet toplamış son 5 yılda 1500 e yakın vatandaşa okuma yazma belgeleri verilmiştir. Okuma odaları : Köylerde kültüre olan ilgiden, zamanla kahvehanelerden okuma odalarına bir dönüşüm başlamıştır. Çeşitli köylerden gelen isteklerle 1969 da okuma odalarının sayısı 60 a yükselmiştir.

5 — **Folklor** : Kayserinin tarihi gelişimi ve coğrafi dağılışı bakımından folklorü değişiklik gösterir. Bu farklar uzak bölgelerden evlenen çiftlerin düğünlerinde rahatlıkla görülür. Her yerde birbirinden değişik olarak görülen adet ve geleneklerin ortak tarafı ince bir zekâ ile örülmüş (Kayserililikten izler) taşır. Halkın eğlencesi çoğunlukla eski Türk oyunlarına dayanır. Cirit halen bazı bölgelerde tesirlerini göstermektedir. Yumruk, sinsin, yüzük, ortaoyunları ve kına geceleri gittikçe dış bakımdan zamanın etkisi altında şekillenmektedir. Halk oyunları halay tipinde ve tek yönlüdür. Bazı bölgelerde davul zurna eşliğinde çok hareketli oyunlar görülmekle beraber, çoğunlukla halaylarda (aşk ve sevgili) temalı türküler söylenir. Merkezde davul zurnanın yerine alaturka enstrümanlar ve uzun yaylada ise mızıka yer almaktadır. 1968 yılı içerisinde şehrimizde Halk Eğitimi Başkanlığınca idare edilen (Halk Oyunları Bölge Şenliklerine) (14) ayrı ekip davet edilmiştir. Beş gün devam eden şenliklere Bölgemizden katılan Sarız, Uzunyayla, Avşarlar ile son yılların şehrimize kazandırdığı Türkistanlı kardeşlerimiz katılmışlar ve çok beğenilmişlerdir. A — Dil ve Anlatım : Şehrin sahne diline yaklaşık özel bir anlatım tarzı vardır. Bunlardan bir kısmı kelimelerin bazı harflerindeki değişiklikten doğar. Çoğunlukla (K) harfi (G) ye veya (K) harfi (H) ye çevrilerek söylenir. Bunlar Kayseri'nin öz şivesinden doğmuştur. Örneğin : Kabak (kaba), Kardeşim (Gardaşım), Kum (gum) Çekirdek (Çeğerdek), Pastırma (Bastırma), Neme gerek (Nemarek). Kayseri'de dua ve bedduaların da ayrı bir sıcaklığı vardır. Dualardan bir kaçı : Allah eşik, beşik ve kaşık düşmanından korusun. Allah sana su gibi devlet, pakır gibi kuvvet, güzel bir avrat, 5 tane evlât versin. Başında ağgıllar bitsin, Allah ömrüyün üstüne ömür versin dallana budaklanasın.

Kafiye esasına bağlı çeşitli tekerlemeler arasında büyük gerçekler anlatılır: Deh demeden yürüyen at, buyurmadan tutan evlât bir de güzel oldumu avrat

düğün neğe, gir oyna çık oyn. Bu tekerlemenin olumsuz şekli : Ha babam ha yürümez at buyurursun tutmaz evlât, bir de çirkin oldumu avrat ölüm neğe, gir ağla çık ağla. Tellâldan müezzîn olmaz minareyi yıkar sesinen hizmetçi den hanım olmaz gurni kırar tasman, B — Fıkralar : iç Anadolu'da bilhassa Kayserililere mal edilen çeşitli fıkralar vardır. Fıkralarda ortak yön çoğunlukla Kayserilinin hazır cevap ve açık göz oluşudur. Okumam—Yazmam yok ama Kayseriliyim : Vaktiyle askere yeni bir kur'a çağrılmış, Subayları erlerin mesleklerini ve okur yazarlıklarını tesbit ediyormuş. Sıra kendisine gelen bir Kayseriliye okuman-yazman varmı? Deyince Kayserili Er : Bir işe yarayabileceği ölçüsü ile bir adım öne çıkar ve subayına hitaben: Okumam—Yazmam yok ama Kayserliyem der. Boyacının mahareti: Bir gün büyük şehirlerin birinde ehemmiyetli şahsiyetlerin birisi ile ayakkabısını boyattığı boyacı çocuk konuşmaya başlar. Nerelisin? Kayseriliyim. Kayseride eşiği nasıl boyarlar? Boyacı elindeki fırçasını müşterisinin ayakkabısının üzerinde daha süratli gezdirerek işte efendim böyle boyarlar der. Sana ilişmezler : Münasebetsizin biri Kay şerliye sormuş : Yah siz eşek etinden pastırma yaparmışsınız öylemi? — Kayseriye gidecekseniz hiç korkmayın sana ilişmezler, Cevabını alır. Kayseride Yahudi barınamaz: Vakti ile Yahudinin biri Kayseride yerleşmek niyeti ile Kayseriye hareket hareket eder. Yahudi şehre daha girmek üzere iken karşısına ilk çıkan Kayserili bir çocukla Kayseriye ait ilk denemeyi yapmak isteyerek çocuğa şu suali sorar: Çocuk, bana öyle bir mal söyle ki içindekini yiyeceğim, kabuğunu da satıp harçlık edeceğim bir şey olsun. Çocuk hiç tereddüt etmeden cevabını yapıştırır: İşkembe, der. Çocuktan bu cevabı alan Yahudi, kimbilir büyükleri daha ne çetin cevazdır diyerek Kayseriye girmekten vazgeçer. C — Türkler : Kayseri Türkleri için çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bunlar arasında Kayseri eski Belediye Başkanı ve Milletvekili Merhum Osman Kavuncu'nun mani özelliği taşıyan türkülerinin yanında : (Birinci Kıta) Bilhassa nakaratı zengin olan türküleride vardır. (İkinci kıta)

Süptürgesi yoncadan
Gayet beli inceden
Ben seni sakınırım
Yerdeki karıncadan

Asmalarda anam kol uzatmış dâllere
Garip anam dâllere
Hele hele dâllere
Aslanım hele hele dâllere vay
Sen düşürdün beni dilden dillere
Hele hele dillere
Aslanım hele hele dillere vay

Ayrıca anonim olan halkın kendi beldesine duyduğu özlemleri aksettiren :

Gesi Bağlarında bir top gülüm var

Hey Allaktan korkmaz sana bana ölüm

var
Ölüm varda şu gençlikte zulüm var
Atma anam atma beni dağlar ardına
Kimseler yanmasın anam yansın
derdime

Yitirdim yârımı arıyorum
Bir çift cevabına inanıyorum
Gel otur yanıma hallerimi söyleyim
Halimden bilmiyor ben o yârı
neyleyim..

Gesi Bağlarında dolanıyorum

Bunun yanında sayıları epeyce fazla olan şehrin iş hayatında geleneklerinden izler taşıyan türküler mevcuttur. Uzun müddet işe giden bir Kayserliye arkasından söylenen şikâyet yüklü bir türkû: (Birinci kıta) ve geleneklerine bağlanarak küçükken yapılan söz kesimlerine uyan bazı evlenmeler olur. Yaş farkı esas değildir. Bazen büyük bir kızın küçük bir nişanlısı olur. Nişanlılık çeşitli nedenlerle erken evlenmelere yol açar. Küçük sevgilisine gelin gelmiş bir yavuklunun tatlı şikâyeti (İkinci kıta)

Ağam İstanbul'u mesken mi tuttun.
Gördün güzelleri beni unuttun Sılaya
dönmeye yemin mi ettin Gayri
dayanacak özüm kalmadı Mektuba
yazacak sözüm kalmadı

Ceviz oynamaya geldim odana
Nişanında burnu derler adama
Dayanamam senin kara sevdana Aman
aman olmuyor eş eşini

bulmuyor.

Erciyes için ayrıca türkû yakılmamıştır. Fakat Erciyes her Kayserilinin memleket bağı durumundadır. Sanat çevresinde de Erciyes Sermayedir. Şairde ,ressamda ona bakar. Erciyes üzerine yazılmıştır şiirler epeyce çoktur. Daha çok Erciyes'i sevip Erciyes'ten ayrı kalan Kayserililer özlemleri ile yüklü, şiirler daha yanıktır.

ERCİYES'E HASRET

Şair ancak senden alır ilhamı, Hasta
ancak sende bulur dermanı Yiğitlere
sen verirsin fermanı Göğsü bölük bölük
kar Erciyes'im

Görenler unutmaz tekir belini
Sarı çiçek, mor menekşe gülünü,
Kerem sende kaybetti mi yolunu?
Başında dumanın var Erciyes'im

Sosyal durum bahsinde İlçenin sosyal ve buna benzer diğer ana hizmet tesislerinin kaydı gerekir. Kayseri şehrinin ve kasabalarının bu konudaki durumuna Mahallî idâreler bahsinde değinileceğinden burada yalnız köylerin durumu ele alınmıştır. Merkez ilçesine bağlı köylerdeki sosyal ve diğer ana hizmet tesislerinden ilçenin 73 köyünde okul, 10 köyün de eğitim (okuma) odası, 73 köyde cami, 32 köyde devletçe yapılan içme

suyu, 49 köyde köy standartlarına uygun yol, 22 köyde telefon, 18 köyde elektrik, 3 köyde sağlık evi, 3 köyde ana ve çocuk sağlığı istasyonu, 5 köyde köy

ebesi ve sağlık memuru grup merkezi, 3 köyde jandarma karakolu, 21 köyde köy odası, 17 köyde selektör binası vardır.

X — TURİZM:

A — Turizm yönünden Kayseri:

Çok eski çağların yerleşme merkezi olan ve o çağların karakteristik özelliklerini taşıyan kalıntılara sahip Kayseri Selçuk ve Osmanlı eserleriyle yabancı Turistlerin geniş ölçüde ilgisini çekmektedir. Kültepe adıyla anılan Kaniş, Karum ve henüz tanıtılmaya çalışılan Soğanlı bölgesindeki tarihsel kalıntılar ilin Turizm bakımından en önemli varlıklarıdır. Bunların yanında kış sporları ve dinlenme yeri olarak Erciyes büyük bir değerdir. Önümüzdeki yıllarda teleşez ve ulaşım durumu halledildiğı takdirde Erciyes iç ve dış turizm bakımından büyük bir önem kazanacaktır. Yeşilhisar içmeleri halen iç turizm bakımından önemini kabul ettirmiştir. Diğer yandan ilimizin avcılık imkânları dinlenme yerleri turizm bakımından ilgi çekici ve gelişmeye müsait değerlerdir. Kayserinin Pastırma — Sucuk imalatındaki yeri Türkiye çapında bir üne sahiptir. İlin merkez ve kazalarında çok kaliteli halılar yapılmaktadır. Hatıra eşya olarak özellikle yabancı turistlerin büyük ilgi gösterdikleri halıcılık gün güne gelişme kaydetmektedir. Bakırdan yapılan eşyalar hatıra eşya olarak ihmal edilemeyecek bir durumdadır. Tarihi ve tabii imkânları yanında hatıra eşyalarıyla da bir turizm merkezi olmak yolundaki ilin Konaklama ve dinlenme yerleri geliştiğı takdirde bu amacı gerçekleştirecektir. Her geçen yıl gelen Turist sayısında büyük bir gelişme olmaktadır. Bunun en büyük örneğı, 1969 yılında Turizm ve Tanıtma bürosuna gelen turist sayısı 1970 yılında hemen, hemen iki misline varan bir sayıya ulaşmıştır.

B — Önemli Tarihi Kalıntılar :

1 — Kültepe, Kaniş;

2 — Kanım.

1 — Kültepe, Kaniş :

Kayserinin 22 km. kuzey doğusunda Sivas yolu üzerinde bulunmaktadır. Kazılar sırasında harabelerin Hitit ve Asur kenti olduğu anlaşılmıştır. Kültepe kazısı iki kısımda ele alınabilir. Birinci yerleşme yerinin bulunduğu Kültepe Höyüğü diğeri Karum'dur. Kültepe'de yapılan kazılarda

Bronz ve Bakır çağı, Hitit, Frik, Roma devri olmak üzere çeşitli kültür tabakaları bulunmuştur.

2 — Karum :

Asurlu tüccarların sömürge kurdukları bir kenttir. Burada da 4 kültür katmanı meydana çıkarılmıştır. İkinci ve üçüncü katman 1. Ö. 2000 — 1500 yıllarına ait Anadolu Asur ticaret ilişkilerini gösteren resimli ve çivi yazılı tabletler bulunmuştur. Alt katmanlardaki yazılar t. Ö. XIX ve XVIII. yüz yılda yani eski Hitit çağına aittir.

3 — Kayseri Müzesi :

Kayseri şehri, mevcut tarihi eserleriyle başlıbaşına bir Müzedir. Civar yerlerdeki eserlerde buna katılırsa, tarih boyunca devam etmiş bütün devirlere ait eserleri görmek mümkün olabilir. Bu yöndendir ki tarih bakımından tetkik etmek bütün çağları gözden geçirmek demektir. Bu kadar bol tarihi eserlere sahip olan bir şehirde müzenin tesisi çok gerekli işlerden olduğu tabii bulunmakta idi. Bu ciheti göz önünde bulunduran Millî Eğitim Bakanlığı 1929 — 1930 yılında Kayseri umumi meclisinin verdiği bir kararla, Kayseri müzesini açmıştır. Kısa bir zamanda muhitteki tarihi eserlerin çokluğu sayesinde Kayseri zengin bir müzeye kavuşmuş bulunuyor. Bilhassa Etilere ait çok kıymetli eserler toplanmıştır. Bunlar arasında benzerleri olmayan eserlerde vardır. Bu devirlere ait her çeşit eşya tabletleri ve antikaları görmek mümkündür. Her yıl Avrupadan, Amerikadan Taşradan Kayseri müzesindeki eserleri görmek ve tetkik etmek için gelen Arkeologlar, Bilim ve fen adamlarının sayısı artmaktadır. Bu konulara ait yayınlanmış Doğu ve Batı âlimlerinin eserlerinde Kayseri müzesinden sitayişle bahsedilmektedir. MÜZE BİNASI İÇİNDEKİ ESERLER : Kayseride iki müze binası vardır birisi asıl müzeyi teşkil eden kısımlardır ki Selçuk Oğulları zamanında yapılmış bir medrese binasıdır. Bu eser, Cami, Medrese, hamam ve banisi (Mahperi Hatun) türbesini ihtiva etmekte tam teşkilâtli bir gurup halindedir. 635. H. 1275. M. yılında Selçuk hükümdarlarından Gıyasettin Keyhüsrev II saltanatı zamanında annesi Mahperi Hatun tarafından yaptırılmıştır. Müze binası, iki salon, bir sayvan ve yirmi odayı ihtiva etmektedir. Geniş sahayı kaplayan bina, muhtelif devirlere ait eserlerin bulunduğu salonlar halinde 1938 yılında yapılmış ilmi bir tasnif ile sıralanmış bulunuyor, a — Büyük Sayvan altı, Yemliha kartalı hiyeroglifle yazılı taşlar, sınır ve arma filizleri, Eti Kabartmaları, Kurban taşı, Mermer lâhit, muhtelif tip diğer eserler bulunmaktadır. b — Arkeoloji- Salonu : Duvar halinde camekânlar içerisine konmuş bakır çağı seramik

ve idolları, Eti Kültepe seramik ve tabletleri tunç, Kemik cilâlı taş eserleri, posteti, Firikya vesair devirlere ait eserler vardır, c — Etnografya Salonu : Kadın

ve erkek Milli kıyafetleri, giyim ve kuşam eşyaları harp avadanlıkları, zırhlar, ev eşyaları, kandiller, Şamdanlar, Selçuk ve Osmanlı zamanına ait oymacılık, kakmacılık sanatlarının örneklerini gösteren sedefli eşyalar ve diğer şeyler bulunmaktadır, d — Etütlük eşya deposu : Kayseri ve civarındaki kazılar, sondajlar ile meydana çıkarılan Eti, Friky, Selçuk devrine ait topraktan, taşdan, madenden yapılmış eşyalar âlim ve etütçüler için etiketli muhafazalar içerisinde teşhir edilmektedir. e — Klâsik eserler : Muhtelif devirlere ait yazılı taşlar ve kabartma heykeller bulunmaktadır, f — Jeoloji salonu : Mamut nevinden büyük bir hayvanın dişleri, taşlaşmış bazı hayvanlara ait numune fosiller ve diğer jeolojik eserler vardır, g — Çini ve Tuğla Salonu : Türk çinicilik salonunun muhtelif tipte ve nevilerde yapılmış örnekleri, mozayikler ve tuğlalar bulunmaktadır.

4 — Turizm Yönünden Erciyes :

3916 metre yüksekliğe ulaşan ve üzerinden hiç bir zaman kar ve buzun eksik olmadığı Doruğu ile Orta — Anadolunun en yüksek dağı olan Erciyes güneyinde yükseldiği Kayseri ilinin sembolü haline gelmiş sönmüş bir yanardağdır. Dağcılık ve kış sporları yönünden sahip olduğu özelliklerle Erciyes, Kayseriyi Türkiye'nin bir numaralı dağcılık merkezi haline getirebilecektir. 4000 metreye kadar yaklaşan yüksekliği, değişik kaya ve buz duvarlarına sahip oluşu dağcıları, bol ve toz halindeki karı ile genellikle açık ve kuru havası da kayakçıları kendisine çeken başlıca özellikleridir. Ayrıca Erciyes'in Ankara, Adana v.s. gibi büyük şehirlere yakınlığı, ulaşım kolaylığı çevresindeki tarihi ve turistik zenginlikler dağ turizmi yönünden Erciyes'in potansiyelini kuvvetlendiren faktörlerdir. Bu gün Erciyes'te tesis olarak sadece senelerce önce yapılan 2150 metredeki bir dağ evi Kayseriye 25 kilometre kadar uzaklıktadır. Yolun Hisarcıktan sonraki kısmı bu sene onarılmıştır. Yaz aylarında dağ evine kadar otomobille kolayca çıkılabilir. Tatil günleri Tekir Yaylası Kayserililer için bir mesire yeri gibidir. Erciyes'e tırmanmak için normal ve en kolay yol dağ evinden başlar Erciyes'in doğu yamacı boyunca yükselir ve Şeytan deresi denilen boğazdan geçerek doğu doruğuna ulaşır. Bu yol 7—8 saatte alınabilir. Aynı yoldan inişte 3 saat kadar sürer, 3850 metre civarında olan doğu doruğunda bir dağ defteri bulunmaktadır.

Ulaştırma Durumu :

A — Demiryolları : Merkez ilçe köylerini batıdan Yozgat, kuzey-

den Kayseri Sarioğlan, güneyden İncesu İlçesine bağlayan demiryolu bağlantısı

mevcuttur. Kayseriye haftanın her gününde kuzey — güney, doğu—batı istikametlerinden gelen müteaddit ekspres ve posta trenleri ve yük marşandizleriyle Kayseri garı ve istasyonu Anadolunun en faal demiryolu işletmelerindendir. B — Karayolları : 1 — Merkez ilçesinin 97 Km. devlet karayolu, 2 — 168 Km. il yolu, 3 — 307 Km. köy yolu vardır. Merkez ilçesi, devlet ve il yollarıyla bütün komşu ilçelere bağlanır. Devlet yollarının 97 Km. tamamı, il yollarının 42 Km. si asfalt olup gerisi stabilize şoselerdir. Köy yollarının 12 Km. si asfalt, 209 Km. si stabilize, 59 Km. si tesviye, 27 Km. si ham yoldur. Köy yollarının 221 Km. si bakıma dahildir. Kayseri şehri Orta Anadolunun en önemli demir ve karayolları kavşağında bulunmakta, böylelikle çok önemli bir ticaret ve sanayi merkezi durumundadır. C — Hava ulaştırması : Devlet Hava Yollarının haftada 3 gün İstanbul — Ankara — Kayseri — Elâzığ seferlerini yapan yolcu uçakları, aynı yolla yine haftada 3 gün geri dönmektedir.

XI — Mahallî İdareler Durumu :

(Belediyeler alfabe sırasına göre yazılmış, Merkez Belediyesi en sona alınmıştır.

1 — Merkez İlçe Belediyeleri : (Bütçeler 1970 yılı itibariyledir) : Ağırnas Belediyesi : Belediye bütçesi : 342.720 TL., İşletme bütçesi : 217.400 TL. olup belediyenin gayrimenkulleri vardır ve gelir getirmektedir. Belediyenin otobüs ve içme suyu işletmesi vardır. Erciyes Belediyesi : Bütçesi : 270.000 TL., İşletme : 681.100 TL. olup belediyenin gayrimenkulleri yılda 6500 lira kira getirmektedir. Elektrik, otobüs işletmesi vardır. Fenni içme suyu tesisatı vardır. Erkilet Belediyesi : Bütçesi : 286.425 TL., İşletme : 516.370 TL. olup belediyenin gayrimenkulleri 6000 lira kira getirmektedir. Elektrik ve otobüs işletmesi ve fenni içme suyu vardır. Gezi Belediyesi : Bütçesi : 199.742 TL., İşletme 349.855 TL. olup elektrik ve su işletmesi vardır. Hacılar Belediyesi : Bütçesi : 869.125 TL., İşletme 1.159.105 TL. olup elektrik, su ve otobüs işletmesi vardır. Halkın bir kısmı içme suyunu kuyulardan temin etmektedir. Gayrimenkulleri, 12.000 lira kira getirmektedir. Hisarcık Belediyesi : Bütçesi : 185.000 TL., İşletme : 598.640 TL. olup elektrik ve su işletmesi vardır, vardır. Otobüs işletmesini özel sektöre devretmiştir. Kıranardı Belediyesi : Bütçesi : 145.000 TL., İşletme : 324.800 TL. olup elektrik ve su işletmesi vardır. Oto işletmesini özel sektöre devretmiştir. Mimarşinan Belediyesi : Bütçesi : 162.500 TL., İşletme 320.100 TL. olup, elek-

trik, su ve otobüs işletmesi vardır. Talaş Belediyesi : Bütçesi : 715.000 TL.

işletme 725.000 olup elektrik, su ve otobüs işletmesi vardır. Gayri- menkulleri 4605 TL. kira getirmektedir. Yemliha Belediyesi : Bütçesi : 371.930 TL. olup, içme suyu vardır. Elektrik tesisatı ikmâl edilmiştir. Kayseri Merkez Belediyesi : Bütçesi : 46.901.270 TL., İşletme bütçesi : 20.752.200 TL. olup her türlü işletme ve âmme hizmetleri mevcut olup normal çalışmaktadır. Kayseri şehri nüfusu Türkiye’de 9. sırada geldiği halde Kayseri şehri Belediye Bütçesi miktarı Türkiye’de 4 üncü gelmektedir. (1971).

2 — Merkez İlçe Köyleri :

Merkez ilçeye bağlı 76 köyün 1970 yılı bütçeleri yekûnu 2.183.022 TL. dir. Özel İdâre : (rakamlar il itibariyle olup, takriben yüzde ellisi merkez ilçeye aittir.) 1969 yılı tahakkukatı : Haliye : 5.293.001., Sabıka :

1.232.097, Toplam : 6.527.098 Tahsilâtı : Haliye : 4.764.865, Sabıka : 549.821, Toplam : 5.314.686, Nisbet : % 81’dir.

Kayseri Belediyesi Örnek Tesisleri ve Belediye İmâr Çalışmaları :

Elektrik — Şehrin elektriği biri Etibank’a (154/15 kV.), diğeri belediyeye ait (66/15kV.) olmak üzere iki ana transformatör ile beslenen 15 kV. Orta gerilim şebekesi ile yapılmaktadır. Belediye sınırları için de fabrikalar dahil 51 adet 15/04 kV. muhtelif takatta transformatör merkezi vardır. Elektrikte asla bir enerji ve takat tahdidatı yoktur.

Kullanma ve İçme Suyu — Şehir suyu, mikyasülması çok düşük olan çeşitli memba sularının birleştirilmesinden Saniyede 600 litre olup, hem kullanma, hem içme suyudur. Kayseri Şehir Suyu şehir nüfusuna oranla emsali büyük şehirlerimiz arasında en bol olan sudur.

Kanalizasyon — İnşaaı yeni bitmekte olan modern kanalizasyon tesisi ile Kayseri Şehri, gerek büyüklüğü, gerek inşasındaki üstün evsafi yönlerinden yine emsali büyük şehirlerimiz içinde en modern ve şehre tam yeterli bir kanalizasyon şebekesine sahiptir.

Belediye İmâr Faaliyetleri — Kayseri Belediyesi, İmâr faaliyeti yönünden son 20 yıla yakın bir zamandan beri memleket çapında ün salmıştır. 20 yıl ve ondan öncesinin, çarpık sokaklı ve binlerce, taş ve toprak yığınının ibaret evlere sahip mahallelerinin yerini bugün Kayseri’ de binlerce betonarme modern yapılı bina, blok apartmanlar, çok geniş cadde ve meydanlar, parklar, yeşil sahalılar ve hemen hepsi restore edilmiş yüzlerce Selçuk camii ve sair tarihi eser binaları kaplamaktadır.

KARARNAMELER

Karar Sayısı : 7/2579

İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Osman Meriç'e 1 inci derece vali kadrosu tahsis edilerek, bu derecenin ilk kademe aylığı ile Adana Valiliğine, Vali kadrosunda olup, merkezde görevli Mustafa Sedat Tolga'nın kendi kadro, maaş, derece ve kademesi ile Bursa Valiliğine naklen atanmaları; İçişleri Bakanlığının 15/6/1971 tarih ve 531-1405 sayılı yazısı üzerine, 5442 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin 1 inci fıkrasına göre Bakanlar Kurulunca 16/6/1971 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Karar Sayısı : 9449

1 — İçişleri Bakanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı Mülkiye Müşavir Müfettişi Ali Akseven'e, açılmış bulunan 3 üncü derece Teftiş Kurulu Başkanlığı kadrosu verilerek, bu göreve almakta olduğu maaş, derece ve kademe aylığı ile, terfian atanması uygun görülmüştür.

2 — Bu kararı İçişleri Bakanı yürütür.

Karar Sayısı : 9508

1 — Artvin Vali Muavini Ahmet Çimen'in, Nevşehir Vali Muavinliğine, Kars Vali Muavini M. Vedat Okay'ın, Afyon Vali Muavinliğine, Afyon Vali Muavini Osman Hepdoğan'ın, Aydın Vali Muavinliğine, Afyon Vali Muavini M. Mahir Tortop'un Tekirdağ Vali Muavinliğine, Konya Vali Muavini Mustafa Türüncü'nün, Burdur Vali Muavinliğine, Isparta Vali Muavini Cevat Ergenekon'un Aydın Vali Muavinliğine kendi kadro, maaş, derece ve kademeleriyle naklen;

2 — Bafra Kaymakamı Yahya Saip Ün'e, 4 üncü derece Vali Muavinliği kadrosu tahsisi ile Artvin Vali Muavinliğine, Gönen kaymakamı Alâattin Sarıgüle, 4 üncü derece Vali Muavinliği kadrosu tahsisi ile Isparta Vali Muavinliğine, Bor Kaymakamı Kâmil Ceylân'a, 5 inci derece Vali Muavinliği kadrosu tahsisi ile Rize Vali Muavinliğine, Ürgüp Kaymakamı Naci Kavurmacioğlu'na, 5 inci derece Vali Muavinliği kadrosu tahsisi ile Sakarya Vali Muavinliğine,

almakta oldukları maaş, derece ve kademe aylıkları ile naklen ve terfian;

3 — Rize Vali Muavini Rıfat Özpar'a, 5 inci derece kaymakamlık kadrosu tahsisi ile kendi maaş, derece ve kademe aylığı ile Eceabat Kaymakamlığına naklen,

4 — Gelibolu Kaymakamı Şükrü Özhan'ın, Bafra Kaymakamlığına, Akçaabat Kaymakamı Mustafa Yalçın'ın, Salihli Kaymakamlığına, Aşkale Kaymakamı Mustafa Aşkın'ın, Gediz Kaymakamlığına, Köyceğiz Kaymakamı İ. Fuat Uğur'un, Akçaabat Kaymakamlığına, Gölpazarı Kaymakamı Orhan Haraççı'nın , Gönen Kaymakamlığına, Nallıhan Kaymakamı Rasim Gezmiş'in, Düzce Kaymakamlığına, Lâdik Kaymakamı Kadir Akın'ın, Torbalı Kaymakamlığına, Batman Kaymakamı Nizamettin Güven'in, Geyve Kaymakamlığına, Perşembe Kaymakamı Ergün Gökçay'ın, Bor Kaymakamlığına, Çerkezköy Kaymakamı Turgut Fırat'ın, Gelibolu Kaymakamlığına, Torbalı Kaymakamı Necdet Onut'un, Burhaniye Kaymakamlığına, Gediz Kaymakamı Namık Kahvecioğlu'nun, Ürgüp Kaymakamlığına, Çelikhhan Kaymakamı M. Ayhan Bilge'nin, İslâhiye Kaymakamlığına, Yusufeli Kaymakamı Ferit Ünal'ın, Balâ Kaymakamlığına, Balâ Kaymakamı Necati Develioğlu'nun, Elmadag Kaymakamlığına, Kavak Kaymakamı O. Nuri Uğurel'in, İmroz Kaymakamlığına, İmroz Kaymakamı Erşan Günenç'in, Niksar Kaymakamlığına, Doğubayazıt Kaymakamı Erdoğan İzgi'nin, Vize Kaymakamlığına, Alucra Kaymakamı Ali Haydar Sinan Güven'in, Erbaa Kaymakamlığına, Mazıdağı Kaymakamı İbrahim Göktepe'nin, Eşme Kaymakamlığına, Pülümür Kaymakamı Hüsnü Tuğlu'nun, Kaman Kaymakamlığına, Erbaa Kaymakamı Ahmet Semizer'in, Safranbolu Kaymakamlığına, Şebinkarahisar Kaymakamı Abdulkadir Bakan'ın, Tavas Kaymakamlığına, İdil Kaymakamı Aydemir Ceylândır, Boğazlıyan Kaymakamlığına, Ömerli Kaymakamı Yücel Bölgen'in, Bozdoğan Kaymakamlığına, Araç Kaymakamı A. Muhsin Nakipoğlu'nun, Şabanözü Kaymakamlığına, Gürtün Kaymakamı Aydın Zeki Tuğ'un, Çemişkezek Kaymakamlığına, Uluborlu Kaymakamı İhsan Yaşar Uğurlu'nun, Çamlıdere Kaymakamlığına, Mutki Kaymakamı Dinçer Baykul'un, Tatvan Kaymakamlığına, Tatvan Kaymakamı Ayhan Koç'un, Göynücek Kaymakamlığına, Hafik Kaymakamı M. Edip Eren'in, Kiraz Kaymakamlığına, Çamlıdere Kaymakamı İbrahim Kaynak'ın Pozantı Kaymakamlığına, Kemah Kaymakamı Nurdoğan Kaya'nın, Keban Kaymakamlığına, Kofcaz Kaymakamı M. Remzi Gürsu'nun Osmancık Kaymakamlığına, Haymana Kaymakamı Kutlu Türker'in, Hadim Kaymakamlığına, Hekimhan Kaymakamı Uğur İnan'ın, Çankırı - Ovacık Kaymakamlığına, Ahlat Kaymakamı Tunay Gürsel'in, Lice Kaymakamlığına, Lice Kaymakamı A. Feridun Gültekin'in, Hekimhan Kaymakamlığına, Pozantı Kaymakamı Selâmi Toker'in, Kâhta Kaymakamlığına, Andırın Kaymakamı Şenol Engin'in, Hazro Kaymakamlığına, Şarkikaraağaç Kaymakamı Yüksel Çavuşoğlu'nun, Hilvan Kaymakamlığına, Gemerek Kaymakamı M. İhsan Uğurcan'ın, Pülümür Kaymakamlığına,

Küre Kaymakamı Sıtkı Arslan'ın, Çelikhan Kaymakamlığına, Tomarza Kaymakamı İbrahim Turanlı'nın, İdil Kaymakamlığına, Kalkandere Kaymakamı Aziz Sevinç'in, Mazıdağı Kaymakamlığına, Arsin Kaymakamı İ. Hakkı Başman'ın, Ömerli Kaymakamlığına, Korgan Kaymakamı Çetin Yücel'in, Oltu Kaymakamlığına, Oğuzeli Kaymakamı Muzaffer Ecemiş'in, Tortum Kaymakamlığına, Torul Kaymakamı Önder Bıçakcı'nın, Nusaybin Kaymakamlığına Altınözü Kaymakamı Hüseyin Kayan'ın Beşiri Kaymakamlığına Beşiri Kaymakamı Mehmet Kıran'ın, Mutki Kaymakamlığına, Artova Kaymakamı Mehmet Özden'in, Karlıova Kaymakamlığına, Şabanözü Kaymakamı Alâattin Turhan'ın, Doğubayazıt Kaymakamlığına, Enez Kaymakamı Kuru Engin'in, Taşlıçay Kaymakamlığına, Keban Kaymakamı Eşref Altın'ın, Beytüşşebap Kaymakamlığına, Kiraz Kaymakamı A. Müslim Öztekin'in, Yusufeli Kaymakamlığına, Nusaybin Kaymakamı Saner Arman'ın, Erüh Kaymakamlığına, Orta Kaymakamı Ali İlter Taner'in, Midyat Kaymakamlığına, Tufanbeyli Kaymakamı Şükrü Samur'un, Karakoçan Kaymakamlığına, Derinkuyu Kaymakamı Adil Özulucan'ın, Hani Kaymakamlığına, Zara Kaymakamı olup, 5439 sayılı Kanun gereğince Merkez Örgütünde çalıştırılan Faik Kale'nin, Gürün Kaymakamlığına,

İçişleri Bakanlığı Özlükişleri Genel Müdürlüğü Tahakkuk - Gider Şube Müdürü Doğan Topaloğlu'nun, halen görevli bulunduğu Alaçam Kaymakamlığına, İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Doğan Özgökçeler'e, 6 ncı derece kaymakam kadrosu tahsisi ile, kendi maaş, derece ve kademe aylığı ile Pazaryeri kaymakamlığına,

İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı Seyyar Kollar Bölük Komutanı Erkut Tavman'a 6 ncı derece kaymakam kadrosu tahsisi ile kendi maaş, derece ve kademe aylığı ile Haymana Kaymakamlığına,

Naklen,

5 — Aydın Hukuk İşleri Müdürü Nevzat Gülmezoğlu'nun Antalya Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Rize Hukuk İşleri Müdürü M. Şerafettin Vardal'ın, Elazığ Hukuk İşleri Müdürlüğüne, İçel Hukuk İşleri Müdürü Necat Yardımcı'nın, Sakarya Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Geyve Kaymakamı Ali Oğuz'un, Konya Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Bozdoğan Kaymakamı Osman Nurhan Ceyhan'ın, Niğde Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Tortum Kaymakamı İ. Yılmaz Toprak'ın, Bilecik Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Oltu Kaymakamı Turhan Güngör'ün, Erzincan Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Hilvan Kaymakamı Ramazan Urgancıoğlu'nun, Amasya Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Taşlıçay Kaymakamı Ercüment Gencer'in Uşak Hukuk

İşleri Müdürlüğüne, Midyat Kaymakamı Yavuz Mete'nin, Nevşehir Hukuk İşleri Müdürlüğüne, kendi maaş, derece ve kademe aylıkları ile,

Naklen,

6 — İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı Seyyar Kollar Birlik Komutan Yardımcısı Fethi Derici'ye, 6 ncı derece Şube Müdürlüğü kadrosu tahsisi ile kendi maaş, derece ve kademe aylığı ile İçişleri Bakanlığı Araştırma - Plânlama ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne,

Naklen,

Atanmaları,

Uygun görülmüştür.

7 — Bu kararı İçişleri Bakanı yürütür.

İçişleri Bakanlığından :

Karar Sayısı : 9562

1 — 2. derece kadroda 2. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdür Muavinliğinde istihdam edilen Rıfat Ergun'un, yine Emniyet hizmetleri sınıfından 2. derece kadro ile Polis Enstitüsü Müdürlüğü Mühassıs Müşavirliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 3. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdür Muavinliğinde istihdam edilen Mehmet Akzambak'ın, yine Emniyet hizmetleri sınıfında 3. derece kadro ile Kocaeli Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 3. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdür Muavinliğinde istihdam edilen İ. Erdoğan Aliveren'in, yine Emniyet hizmetleri sınıfında 3. derece kadro ile Trabzon Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 3. derece kadroda 3. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Polis Enstitüsü Öğretmen Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilen Nihat Rüştü Kırçalı'nın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 3. derece kadro ile Zonguldak Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 3. derece kadroda 3. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez teşkilâtında istihdam edilen İ. Hakkı Demirel'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 3. derece kadro ile Ankara Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 3. derece kadroda 1. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve İstanbul Polis Okulu Müdürlüğünde istihdam edilen Beşir Yalçın'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 3. derece kadro ile Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Müfettişliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 3. derece kadroda 3. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez teşkilâtında istihdam edilen Semih Beşkardeş'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 3. derece kadro ile Polis Enstitüsü Öğretmen Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 4. derece kadroda 6. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve İstanbul Emniyet Müdür Muaviniğinde istihdam edilen Kenan Koç'un, yine emniyet hizmetleri sınıfından 4. derece kadro ile Balıkesir Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 4. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Emniyet Genel Müdür Muavini Turhan Şenel'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 4. derece kadro ile Muğla Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 4. derece kadroda 4. derecenin 4. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdür Muaviniğinde istihdam edilen Halit Elver'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 4. derece kadro ile Polis Enstitüsü Öğretmen Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 4. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Ankara Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilen Rüştü Ünsal'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 4. derece kadro ile İzmir Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 4. derece kadroda 6. derecenin 2. kademe aylığını almakta olan ve Bursa Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilen Şükrü Balcı'nın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 4. derece kadro ile Emniyet Genel Müdür-

lg Polis Mfettiliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 4. derece kadroda 4. derecenin 3. kademe aylığını almakta olan Adana Emniyet Müdürü Kemal Serhadli'nin, yine emniyet hizmetleri sınıfından 4. derece kadro ile Ankara Yusuf Kahraman Polis Okulu ğretmen Emniyet Mdrlğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 4. derece kadroda 4. derecenin 4. kademe aylığını almakta olan Eskişehir Emniyet Müdürü Vahdet Erdal'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 4. derece kadro ile Giresun Emniyet Mdrlğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 4. derece kadroda 4. derecenin 3. kademe aylığını almakta olan ve İzmır Emniyet Mdrlğinde istihdam edilen Vasıf Erstn'n, yine emniyet hizmetleri sınıfından 4. kadro ile Samsun Emniyet Mdrlğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması

— 4. derece kadro 4. derecenin 3. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Tekiltında istihdam edilen Ali Akman'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 4. derece kadro ile Eskişehir Emniyet Mdrlğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 4. derece kadroda 1. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Tekiltında istihdam edilen A. Şefik Barlas'ın, Yine emniyet hizmetleri sınıfından 4. derece kadro ile Ankara Yusuf Kahraman Polis Okulu ğretmen Emniyet Mdrlğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

—4. derece kadroda 4. derecenin 3. kademe aylığını almakta olan ve Ankara Emniyet Müdürlüğü 7. ube Mdrlğinde istihdam edilen Nihat Türközü'nn, yine emniyet hizmetleri sınıfından 4. derece kadro ile Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Mfettiliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 4. derece kadroda 4. derecenin 4. kademe aylığını almakta olan ve İstanbul Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilen M. Naci Tulun'un, yine emniyet hizmetleri sınıfından 4. derece kadro ile Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Mfettiliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 4. derece kadroda 3. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ev İstanbul Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilen Kenan Koç'un,

yine emniyet hizmetleri sınıfından 4. derece kadro ile İstanbul Kemalettin Eröge Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 4. derece kadroda 3. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilen Vehbi Tanfer'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 4. derece kadro ile Emniyet Genel Müdür Muaviniğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 4. derece kadroda 4. derecenin 4. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilen Ramazan Kaçikoç'un, yine emniyet hizmetleri sınıfında 4. derece kadro ile Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Müfettişliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 4. derece kadroda 4. derecenin 3. kademe aylığını almakta olan ve İstanbul Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilen Kenan Aktekin'in, İzmir Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğüne, yine emniyet hizmetleri sınıfında 4. derece kadro ile ve almakta olduğu derece ve kademe maaşı ile naklen atanması;

— 4. derece kadroda 6. derecenin 3. kademe aylığını almakta olan ve İstanbul Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilen Gürbüz Atabek'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 4. derece kadro ile İzmir Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Kütahya Emniyet Müdürü Cevat Doğu'nun, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Maraş Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 5. derecenin 4. kademe aylığını almakta olan Samsun Emniyet Müdürü Nedim Sinan'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Müfettişliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 5. derecenin 3. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Önemli İşler Müdür Muaviniğinde istihdam edilen Mustafa Yiğit'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadrolu Gaziantep Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 5. derecenin 1. kademesinden maaş alan ve emekli müktesebi 6. derecenin 2. kademesi olan Kocaeli Emniyet Müdürü

İbrahim Ayrılmaz'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Niğde Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 5. derecenin 5. kademe aylığını almakta olan ve Konya Emniyet Müdürlüğünde, istihdam edilen Hasan Saygılı'nın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Edirne Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 5 derecenin 2 kademe aylığını almakta olan ve İstanbul Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilen Nihat Kaner'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Konya Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Zonguldak Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilen Hikmet Kemahloğlu'nun, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Manisa Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Amasya Emniyet Müdürü Celâl Pekcan'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Ankara Emniyet Müdür Muavinliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

—5. derece kadroda 5. derecenin 6. kademe aylığını almakta olan Balıkesir Emniyet Müdürü Fehmi Kurtoğlu'nun, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Ankara Emniyet Müdür Muavinliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan İstanbul Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürü Ali Özel'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Çorum, Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 5 derecenin 3. kademe aylığını almakta olan Trabzon Emniyet Müdürü Kâmuran Korkmaz'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Bursa Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Çorum Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilen Selâhattin Kural'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Emniyet Genel

Müdürlüğü Polis Müfettişliğine almakta olduğu derece kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilen Hamza Esin'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Bolu Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Başmüfettişliği kadrosuyla aynı Genel Müdürlük Asayiş Dairesi Başkanlığını tedvir etmekte olan Gündüz Aktuğ'un, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Adana Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 5. derecenin 4. kademe aylığını almakta olan Hatay Emniyet Müdürü Adnan Atay'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Erzurum Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilen Mazhar Korkmaz'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Hatay Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 6. derecenin 3. kademe aylığını almakta olan Ankara Emniyet Müdür Muavini Yılmaz Kemal Sezgin'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Afyon Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 5. derecenin 2. kademe aylığını almakta olan ve Ankara Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilen Naim Erden'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Zonguldak Emniyet Müdür Muavinliğinde almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Polis Enstitüsü Müdür Muavinliğinde istihdam edilen Ahmet Eren'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Ankara Emniyet Müdür Muavinliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 5. derecenin 5. kademe aylığını almakta olan ve İzmir Bölge Trafik Zabıtası Müdürlüğünde istihdam edilen Kemal

Arkan'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Ankara Emniyet Müdürlüğü Trafik Şubesi Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Adana Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilen Ali Rıza Bilgütay'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Kocaeli Emniyet Müdür Muavinliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü 4. Şube Müdürlüğüne istihdam edilen Tuncay Gökdağ'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Eskişehir Emniyet Müdür Muavinliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 5. derecenin 3. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Bölge Trafik Zabıtası Müdürlüğünde istihdam edilen Hakkı Kütük'ün, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Müfettişliğine almakta olduğu derece ile kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 5. derecenin 2. kademe aylığını almakta olan ve Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilen Muhittin Yükseloğlu'nun, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Polis Enstitüsü Müdür Muavinliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması ;

— 5. derece kadroda 3. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilen Kemal Çelik'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile İstanbul Polis Okulu Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilen Hüseyin Kemiksiz'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile İstanbul Kemalettin Eröge Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 3. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Polis Enstitüsü Öğretmen Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilen Kemal Kestelli'nin, yine Emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadrolu

İstanbul Polis Okulu Öğretmenliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü Trafik Şube Müdürlüğünde istihdam edilen İ. Naci İzci'nin, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Başmüfettişliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 4. derecenin 1.kademe aylığını almakta olan ve Bolu Bölge Trafik Zabıtası Müdürlüğünde istihdam edilen Kadri Başokur'un, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile İzmir Bölge Trafik Zabıtası Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 3. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilen Muzaffer Sırmalı'nın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5. derece kadro ile Ankara Toplum Zabıtası Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 5. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve İstanbul Polis Okulu öğretmen Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilen Osman Atmaca'nın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 5 .derece kadro ile Ankara Yusuf Kahraman Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Manisa Emniyet Müdür ü İsmet Kemal Soylugil'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Isparta Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 6. derecenin 3. kademe aylığını almakta olan Maraş Emniyet Müdürü Macit Özturhan'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Van Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 6. derecenin 4. kademe aylığını almakta olan Muğla Emniyet Müdürü Mustafa Akdoğan'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Müfettişliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 6. derecenin 5. kademe aylığını almakta olan Niğde Emniyet Müdürü Adnan Sevimli'nin, yine emniyet hizmetleri sını-

findan 6. derece kadro ile Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Müfettişliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Ordu Emniyet Müdürü Abdüsselâm Ersoybal'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Müfettişliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilen Sabahattin Eralp'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 8. derece kadro ile Ordu Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Rize Emniyet Müdürü Muhittin Sümer'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Kütahya Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

—6. derece kadroda 6. derecenin 4. kademe aylığını almakta olan Hatay Emniyet Müdür Muaviniğinde istihdam edilen Yusuf Aksu'nun, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Rize Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 6. derecenin 1. kademesinden maaş alan, müktesep hakkı 8. derece olan ve Sinop Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilen Mehmet Aydın'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Müfettişliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 6. derecenin 2. kademe aylığını almakta olan ve Ankara Emniyet Müdürlüğü 2. Şube Müdürlüğünde istihdam edilen Mustafa Erdoğan'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Yozgat Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

—6. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Afyon Emniyet Müdürü Süleyman Öksüzöğlu'nun, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Kastamonu Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Gaziantep Emniyet Müdürü Salih Suphi Savdır'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Tunceli Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Edirne Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilen Hilmi Ünal'ın yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile İstanbul Kemalettin Eröge Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Erzincan Emniyet Müdürü Orhan Akanaraç'ın yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Muş Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Giresun Emniyet Müdürü S. Sami Alhan'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Ankara Bölge Trafik Zabıtası Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Isparta Emniyet Müdürü Esat Erözbek'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Müfettişliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 6. derecenin 5. kademe aylığını almakta olan Kastamonu Emniyet Müdürü Mustafa Köksal'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Ankara Emniyet Müdürlüğü 7. (Malî) Şube Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Ağrı Emniyet Müdürü Y. Kemal Aclan'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Edirne Emniyet Müdür Muaviniğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 6. derecenin 5. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilen Nihat Darende'nin, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Ağrı Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 6. derecenin 4. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilen Sami İnce'nin, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Erzincan Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 6. derecenin 4. kademe aylığını almakta olan Kırşehir Emniyet Müdürü Sabri Timur'un, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Amasya Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Van Emniyet Müdürü Hasan Atak'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Bingöl Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroya 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Adana Emniyet Müdürlüğü 2. Şube Müdürlüğünde istihdam edilen Kâmil Özdilek'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Ankara Emniyet Müdürlüğü 2. Şube Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Ankara Emniyet Müdürlüğü 3. Şube Müdürlüğünde istihdam edilen Cemal Koray'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Müfettişliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Ankara Emniyet Müdürlüğü 4. Şube Müdürü Ahmet Tevfik Özarı'nın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Adana Emniyet Müdür Muaviniğine almakta olduğu derece ev kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Ankara Trafik Şube Müdürlüğünde istihdam edilen Ferudun Okay'ın yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile İstanbul Kemalettin Eröge Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü Narkotik Şube Müdürlüğünde istihdam edilen Galip Lâbernas'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Sivas Emniyet Müdür Muaviniğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 6. derecenin 4. kademe aylığını almakta olan ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü 8. Şube Müdürlüğünde istihdam edilen Saim Özkalp'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Kayseri Emniyet Müdür Muaviniğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Tekirdağ Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilen Fuat Gür'ün, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile İstanbul 8. (Malî) Şube Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Bursa Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilen Hayri Ceylan'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile İzmir Emniyet Müdür Muavinliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 6. derecenin 3. kademe aylığını almakta olan ve İzmir Emniyet Müdürlüğü 2. Şube Müdürlüğünde istihdam edilen Rifat Özbirgöl'ün, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Bursa Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 8. derecenin 6. kademe aylığını almakta olan ve Samsun Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilen Yaşar Burhan'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Konya Emniyet Müdür Muavinliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Polis Enstitüsü Müdür Muavinliğinde istihdam edilen Talat Sonel'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Müfettişliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Konya Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilen Adil Yazıcıoğlu'nun, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Muğla Emniyet Müdür Muavinliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 6. derecenin 4. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilen Zeki Tulun'un, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile İstanbul Kemalettin Eröge Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 6. derecenin 4. kademe aylığını almakta olan ve Zonguldak Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilen Saip Gö-

zet'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. dereceli kadro ile Konya Emniyet Müdür Muavinliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

—6. derece kadroda 6. derecenin 5. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilen Şerafettin Gökçeören'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Ankara Yusuf Kahraman Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilen Şemsettin Sayiner'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Ankara Yusuf Kahraman Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Trafik Şube Müdürlüğünde istihdam edilen Sadettin Savaş'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile İstanbul Emniyet Müdürlüğü Trafik Şubesi Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Adana Bölge Trafik Zabıtası Müdürlüğünde istihdam edilen Nuri Cerrahoğlu'nun, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Bolu Bölge Trafik Zabıtası Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 6. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Eskişehir Emniyet Müdürlüğü Trafik Şube Müdürlüğünde istihdam edilen Doğan Doğançan'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 6. derece kadro ile Gaziantep Emniyet Müdürlüğü Trafik Şube Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 6. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Yozgat Emniyet Müdürü S. Sadık Köksal'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Giresun Emniyet Müdür Muavinliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 6. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Hakkâri Emniyet Müdürü Muzaffer Hergül'ün, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Isparta Emniyet Müdür Muavinliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 7. derecenin 6. kademe aylığını almakta olan Bingöl Emniyet Müdürü Alparslan Bilginer'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Sinop Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 5. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan Tunceli Emniyet Müdürü A. Rüştü Yönel'in yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Ankara Emniyet Müdürlüğü 3. Şube Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 6. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Konya Emniyet Müdürlüğü Trafik Şube Müdürlüğünde istihdam edilen Hikmet Mimaroglu'nun, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Hâkkari Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 7. derecenin 6. kademe aylığını almakta olan Muş Emniyet Müdürü Mehmet Gürbüz'ün, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Kırşehir Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 7. derecenin 4. kademe aylığını almakta olan ve Ankara Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdürlüğünde istihdam edilen Necat Önürme'nin, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Ankara Emniyet Müdürlüğü 4. Şube Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 6. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Ankara Bölge Trafik Zabıtası Müdürlüğünde istihdam edilen Turhan Alp'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Zonguldak Emniyet Müdürlüğü Trafik Şube Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 7. derecenin 5. kademe aylığını almakta olan ve Ankara Valiliği emrinde istihdam edilen Hüseyin Kırımlı'nın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Konya Emniyet Müdürlüğü 3. Şube Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 7. derecenin 4. kademe aylığını almakta olan ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü 2. Şube Müdür Muavinliğinde istihdam edilen Ferit Atalay'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Adana Emniyet Müdürlüğü 2. Şube Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 4. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Edirne Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdürlüğünde istihdam edilen Yusuf Dörter'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Eskişehir Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 7. derecenin 5. kademe aylığını almakta olan ve Sivas Emniyet Müdürlüğü Trafik Şube Müdürlüğünde istihdam edilen Kadir Eren'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Kayseri Emniyet Müdürlüğü Trafik Şube Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 6. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Zonguldak Emniyet Müdürlüğü Trafik Şube Müdürlüğünde istihdam edilen Altan Güvenel'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Ankara Emniyet Müdürlüğü Trafik Şube Müdür Muavinliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 6. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Zonguldak Emniyet Müdürlüğü 2. Şube Müdürlüğünde istihdam edilen Himmet İrez'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile İzmir Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 6. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Zonguldak Toplum Zabıtası Müdürlüğünde istihdam edilen Şükrü Ural'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Eskişehir Toplum Zabıtası Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 7. derecenin 2. kademe aylığını almakta olan ve İstanbul Polis Okulu Öğretmen Emniyet Müdürlüğünde istihdam edilen Suat Giray'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile İstanbul Emniyet Müdürlüğü Trafik Şube Müdür Muavinliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 6. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Tokat Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilen Süleyman Yılmaz'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Nevşehir Emniyet Müdür Muavinliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 7. derecenin 3. kademe aylığını almakta olan ye Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilen Ha-

san Güner Özmen'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Niğde Emniyet Müdür Muavinliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 7. derecenin 4. kademe aylığını almakta olan ve İzmir Valiliği emrinde istihdam edilen Ziya Özen'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Denizli Emniyet Müdür Muavinliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 6. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Trafik Şube Müdür Muavinliğinde istihdam edilen Cemal Doğanlılar'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Afyon Bölge Trafik Zabıtası Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 7. derecenin 5. kademe aylığını almakta olan ve Isparta Bölge Trafik Zabıtası Müdürlüğünde istihdam edilen Müfit Ulaşan'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Adana Bölge Trafik Zabıtası Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 6. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Adana Trafik Şube Müdürlüğünde istihdam edilen Azmi Elbek'in, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Konya Emniyet Müdürlüğü Trafik Şube Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 6. derecenin 1. kademe aylığını almakta olan ve Gaziantep Trafik Şube Müdürlüğünde istihdam edilen İrfan Sekar'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece ile Adana Trafik Şubesi Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması ;

— 7. derece kadroda 6. derecenin 1 kademe aylığını almakta olan ve Trabzon Trafik Şube Müdürlüğünde istihdam edilen İrfan Durgun'un, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile Eskişehir Trafik Şubesi Müdürlüğüne almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadroda 7. derecenin 4. kademe aylığı almakta olan ve Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Teftiş Kurulunda istihdam edilen Mithat Hoşcanlar'ın, yine emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadro ile İstanbul Emniyet Müdürlüğü Trafik şubesi Müdür Muavinliğine almakta olduğu derece ve kademe aylığı ile naklen atanması;

— 7. derece kadrolu 3. sınıf Emniyet Müdürlüğünden emekli Kemal Mavisu'nun emniyet hizmetleri sınıfından 7. derece kadrolu Tekirdağ Emniyet Müdür Muavinliğine müktesep hak aylığı ile yeniden tayin;

uygun görülmüştür.

2 — Bu kararı İçişleri Bakanı yürütür.

HABERLER

İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu Bakanlıktaki çalışmalarla İlgili Bir Genelge Yayın-ladı.

İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu, Özel Kalem ifadeli ve kendi imzasını taşıyan bir genelge yayınlamıştır. Daha ziyade merkez birimlerine hitap eden bu genelgede, üzerinde durulması gerekli hususlar açıklanmakta ve çalışma saatleri konusunda şunlar ifade edilmektedir :

«— Bakanlar Kurulunun 30 Kasım 1970 gün ve 7/1640 sayılı kararlarıyla günlük çalışma saatleri 9-12.30 ve 13.30-17.00 olarak tesbit ve tamim edilmiş olmasına rağmen öğleyin saat 12.00 de ve akşamları da saat 17.00 den evvel bir kısım memurların görevlerinden ayrıldıkları müşahade edilmektedir.

Genel Müdür ve İdare ve Kurul Başkanlarının personelin çalışma saatlerine tam riayetini sağlayacak tedbirleri almaları lüzumlu görülmüştür.»

Bakanlığı temsilen çeşitli toplantılara gönderilen görevliler konusunda ise genelgede şöyle denilmektedir :

«— Bakanlığı temsilen çeşitli toplantılara gönderilen görevlilerin seçimi ve çalışma usulleri

Yiğit KIZILCAN Yayın Müdürü

hakkında belli prensipler mevcut değildir.

Prensip olarak toplantılara Bakanlık adına Müsteşar, Müsteşar Yardımcıları ve Genel Müdürlerle Kurul ve İdare Başkanları katılacaklardır.

Gerekli hallerde Genel Müdür Yardımcıları ile toplantıya katılacakların seviyelerine göre Daire Başkanları ve Şube Müdürleri de temsile yetkili kılınabilirler.

Toplantıya kimin katılacağı Müsteşar veya Yardımcılarından alınacak onayla tesbit edilmiş olacaktır.»

Toplantıya katılacakların nasıl hareket edecekleri de genelgede açıklanarak bu konuda şu açıklama yapılmaktadır :

«— Toplantıya katılacakların toplantıdan asgarî bir gün evvel Bakanlığın görüşünü tesbit ve öğrendikten sonra toplantılara gitmeleri şarttır.

Toplantı sonunda Genel Müdürler Müsteşar'a, Yardımcıları, Daire Başkanları ve Şube Müdürleri de ilgili Müsteşar Yardımcısı-

na ve Genel Müdürüne toplantının cereyan tarzı ve sonucu hakkında bilgi verecekler ve bu sonuçlar bana bildirilecektir.

Her toplantı sonucu yazılı hale getirilmeli ve ilgili dosyasına konulmalıdır.»

Genelgede birimlerce hazırlanan yönetmeliklerden de söz edilerek bu konuda şöyle denilmektedir :

«— Birimlerde hazırlanan yönetmeliklerden bazılarının Hukuk Müşavirliğinin incelemesinden geçirilmeden tekemmül ettirildiği anlaşılmaktadır. Yönetmeliklerin behemehal Hukuk Müşavirliğinin görüşünün alınmasından sonra işleme konulmasına itina edilmelidir.

Gereğinin buna göre yapılmasını rica ederim.»

Bazı Valilerin Yeri Değiştirildi

31 Temmuz 1971 tarih ve 13912 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararıyla bazı Valilerin yerleri değiştirilmiş ve Merkez Valiliğine atamalar yapılmıştır.

Sözü geçen Kararnameye göre, Uşak Valisi M. Fahri Centel, kendi kadro, maaş, derece ve kademesi ile Siirt Valiliğine,

Birinci Sınıf Mülkiye Müfettişi olup, Tunceli Valiliğinde

çalıştırılan Mahmut Polat'a 4 üncü derece Valilik kadrosu verilerek kendi derece, maaş ve kademesi ile Gümüşhane Valiliğine,

Pasinler Kaymakamı olup, Antalya Valiliğinde çalıştırılan Hüseyin Ögütçen'e 3 üncü derece Valilik kadrosu verilerek, kendi maaş, derece ve kademesi ile aynı yer Valiliğine, 5442 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin 1 inci fıkrası gereğince naklen ve terfian atanmaları kararlaştırılmıştır.

Aynı Kararname ile, Emekli Tümgeneral Nihat Arslantürk'e 1 inci derece Valilik kadrosu verilerek 5442 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin 1 inci fıkrası gereğince bu kadroya yeniden atanması ile aynı Kanunun 6 ncı maddesinin 2 nci fıkrasına göre merkez emrinde görevlendirilmesi;

Siirt Valisi Ali Rıza Aydos'un, 5442 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin 2 nci fıkrası gereğince kendi kadro, maaş, derece ve kademesi ile Merkez emrinde görevlendirilmesi Bakanlar Kurulunca kararlaştırılmıştır.

Tetkik Kuruluna Bazı Atamalar Yapıldı

Resmî Gazetenin 31 Temmuz 1971 tarih ve 13912 sayılı nüshasında yayınlanan Müşterek Kararname ile Tetkik Kurulu Başkanlığına, Tetkik Kurulu Üyeliğine bazı atamalar yapılmıştır.

28 Temmuz 1971 tarih ve 9630 sayılı olan Kararnameye göre, 3 üncü derece Valilik kadrosunda bulunan Gümüşhane Valisi Naci Babacan'a, 2 nci derece Tetkik Kurulu Başkanlığı kadrosu verilerek, bu kadroya nakle ve terfian atanması uygun görülmüştür.

Sözü geçen Kararnamenin 2 nci maddesi ile, Manisa Vali Muavini olup, Kastamonu Valiliğinde çalıştırılan Sabahattin Savacı'ya, 4 üncü derece,

Kuşadası Kaymakamı olup, Adıyaman Valiliğinde çalıştırılan Nazmi Çengelciye 4. ncü derece İskenderun Kaymakamı olup, Urfa Valiliğinde çalıştırılan Nazım Kemal Miniz'e 4 üncü derece, Tetkik Kurulu Üyeliği kadrosu verilerek, kendi maaş, derece ve kademeleri ile Tetkik Kurulu Üyeliğine, atanmaları keza uygun görülmüştür.

Ağrı Valiliğinde çalıştırılan Durmuş Yalçın'ın, Erzincan Valiliğinde çalıştırılan Cengiz Bayyurdolu'nun, aslı görevleri olan Mülkiye Müfettişliğine iadeleri sözü geçen Kararname ile uygun görülmüştür.

Açık Bulunan illerin Valiliklerine Vekâleten Atamalar Yapıldı

Açık bulunan illerin Valiliklerine İçişleri Bakanlığınca onayla Vekil Valiler atanmıştır.

İçişleri Bakanlığı Özlük İşleri Genel Müdürlüğü Değerlendirme ve Atama Şubesinin 14 Ağustos 1971 tarihli teklifi ve Bakanın onayı aynen şöyledir :

«Açık bulunan :

Ağrı Valiliğine Mülkiye Başmüfettişi Lütfi Özdemir'in;

Urfa Valiliğine Gebze Kaymakamı Fikret Turgut Sayın'ın;

Erzincan Valiliğine Özlük İşleri Genel Müdürlük Müşaviri Fikret Nazilli'nin;

Tunceli Valiliğine Mülkiye Başmüfettişi Kâşif Tosun'un;

Uşak Valiliğine tetkik kurulu üyesi Mehmet Şahin'in;

Kastamonu Valiliğine Akhisar Kaymakamı Turan Beyazıt'ın;

Adıyaman Valiliğine Karadeniz Ereğlisi Kaymakamı Hakkı Kavlakoglu'nun;

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 1327 sayılı Kanunla değiştirilen 175. maddesinin 1. fıkrasının son hükmüne göre vekâleten atanmaları ile yevmiye ve yolluklarının 6245 sayılı Harcirah Kanunu hükümlerine göre ödemesini tasviplerinize arz ederim.»

Özlük İşleri Genel Müdürü Hikmet Baloğlunun imzasını taşıyan bu teklif İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu tarafından aynı tarihle onaylanmıştır.

Bu onayla vekâleten yukarıda sözü geçen İl Valiliklerine atanan meslekdaşlarımız yeni görevlerine başlamak üzere hareket et-

mişlerdir. Kendilerini içten kutlar, başarılı olmalarını dileriz.

H Naci Babacan Tetkik Kurulu Başkanı Oldu

31 Temmuz 1971 tarih ve 13912 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan bir Kararname ile İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Başkanlığına Gümüşhane Valisi Naci Babacan atanmıştır.

Bilindiği üzere önceki Kararname ile eski Tetkik Kurulu Başkanı Şerif Tüten Ankara Valiliğine atanmıştı.

18 Ağustos 1971 tarihinde göreve başlayan Naci Babacan'ın biyografisi şöyledir :

«Öğretmen Okulu mezunu, ilkokul öğretmenlerinden Alâeddin Babacan ile Hatice Hanım'ın oğludur. 1923 yılında Elâzığ'da doğdu. 1942 yılında Afyon Lisesini iyi derece ile bitirdi. Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdikten sonra Elazığ Maiyet Memurluğuna atandı. Bu arada Baskil ve Bulanık Kaymakam Valiliklerinde bulundu ve Kaymakamlık stajını bitirdi.

Kaymakamlık kursunu bitiren Babacan, 1953 yılında Bilecek İl'inin Osmaneli ilçesine atandı ve burada 1954 yılına kadar kaldı. Bu tarihte Erzurum İl'inin Şenkaya İlçesi Kaymakamlığına atanan Naci Babacan, 1957 yılında Samsun İl'i Çarşamba İlçesi

Kaymakamlığında, 1958 yılında, Sivas İl'i Yıldızeli İlçesi Kaymakamlığında, 1959 yılında, Çankırı İl'i Ilgaz İlçesi Kaymakamlığında, 1960 yılında, Bolu İl'i Düzce İlçesi Kaymakamlığında bulundu.

Daha sonra Mülkiye Müfettişliğine atanan Babacan, 1964 yılında Mülkiye Başmüfettişi oldu.

1966 yılı Şubatında Van Valiliğine atanan Naci Babacan, 14 Ekim 1968 tarihinde Sinop Valiliğine getirildi.

1 Eylül 1970 tarihinde Gümüşhane Valiliğine getirilen Babacan yeni görevi bulunan İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Başkanlığına atanıncaya kadar burada kaldı.

Fakülteden mezuniyetini müteâkip Devlet Lisan imtihanı veren Naci Babacan bundan dolayı bir üst derece aldığı gibi memuriyete girmeden evvel askerlik hizmetini yaptığı için bir üst derece de askerlikte geçen hizmetini saydırmak suretiyle aldı.

Fransızca bilen Babacan, Türk - Fransız Kaymakam Mübadelesi Programından yararlanarak üç ay süre ile Fransa'da kalmıştır.

Türk İdareciler Derneği Üyesi bulunan Babacan evli, bir kız ve bir oğlan babasıdır.

Yeni görevi nedeniyle Babacan'ı tebrik eder başarılı olmasını dileriz.

19 Mayıs Samsun Karadeniz Fuarı Açıldı

Her yıl 1 Temmuz - 31 Temmuz tarihleri arasında açılmakta olan 19 Mayıs Samsun Karadeniz Fuarı bu yıl da 1 Temmuz 1971 Perşembe günü törenle hizmete açılmıştır.

Törende Başbakan Ekonomik İşler Yardımcısı Atillâ Karaosmanoğlu ve İçişleri Bakanı Haindi Ömeroğlu hazır bulunmuşlardır.

Samsun Valisi bulunduğu sırada, 1963 yılında, 19 Mayıs Samsun Karadeniz Fuarını kuran İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu, Başbakan Ekonomik İşler Yardımcısı Atillâ Karaosmanoğlu'ndan sonra bir konuşma yaparak Fuara 19 Mayıs isminin de eklenmesinin nedenini şöyle açıklamıştır :

«— 19 Mayıs isminin verilmesi nedeni, hepimizce bilindiği üzere Cumhuriyetin ilk temel harcının Samsun'da atılmış olduğunu canlandırmak ve bu tarihin Cumhuriyet tarihinde önemini belirtmek ve korumak amacına yönelmiştir. Ayrıca Karadeniz isminin de eklenmiş olması Fuarın yalnız Samsun'un değil Karadenizin, bir bölge fuarı olduğunu belirtmek içindi. Aynı

ismin tekrar canlandırılmasını büyük Atatürk'e bir saygı borcu olarak belirtmek isterim.»

Ticarî, sınaî, ziraî ve kültürel alanlarda bölgenin, özellikle yurt imkânlarının gerçek gücünü ortaya çıkartıp tanımak, bu sahalardaki mamul ve diğer yapılmış eserlerle, yenileri takdim etmek, üreticilerle tüketicileri karşılaştırıp, temalarını sağlamak gayesiyle kurulan Fuarın ilk temellerini tamamen mahallî imkânlarla o zamanın Samsun Valisi Hamdi Ömeroğlu atmıştır.

Fuar hakkında verilen bilgiye göre, yurdun ilk millî fuarı olma öncülüğünü yapan 19 Mayıs Samsun Karadeniz Fuarı, bölge kalkınmasında, ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel yapısı ile turistik münasebetlerini geliştirip güçlendirecektir.

Her yıl belde piyasasına 35-40 milyon lira ek gelir sağlayan Fuar, tabii kaynak ve özel imkânlarıyla Karadeniz ve Kuzey Anadolu Bölgesinin temsilcisi, bölgenin en büyük merkezi ve en güçlü pazarı vasfını taşımakta, varlığını tarımsal ürünlerden sağlamaktadır.

İç turizme katkısı büyük olan ve 1964 yılında 50 firmanın katılımıyla 60.000 metrekarelik bir alanda açılmış bulunan fuar, bu yıl, 189 firma, 425 pavyonla, 130

bin metre karelik bir alanda açılmış bulunmaktadır.

Her yıl fuarı gezen bir milyona yakın ziyaretçinin üçte biri, civar illerden gelmekte, bölgeyi iç turizm yönünden de, yurdun en hareketli merkezlerinden biri haline getirmiştir.

Kemalettin Eröge Polis Okulu Açıldı

İstanbul'da yeniden mesleğe alınan polisleri eğitmek amacıyla kurulan Kemalettin Eröge Polis Okulu 17 Temmuz 1971 Cumartesi günü törenle açılmıştır.

Törene katılan İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu bir konuşma yaparak Polis Okullarının kurulmasındaki gayeyi açıklamıştır.

Hükümet programında asayiş ve güvenliğin sağlanması bölümünde ülkenin bozulan güvenlik ve asayişini, toplum ve yurttaş huzurunu, devlet itibarını ve güvenlik kuvvetlerine karşı sarsılan saygılı biran önce sağlamanın hükümetin başta gelen görevlerinden olduğunun belirtildiğini söyleyen Ömeroğlu, programda, genel güvenlik kuruluşlarının, özellikle toplumsal olaylarda, üzerine düşen görevleri yapabilecek biçimde güçlü hale getirilmeleri için polisin eğitimine önem verileceğinin açıklandığını ifade etmiştir.

Yukarıda sözü edilen programın bir bölümünün bu okulun hizmete açılmasıyla gerçek

safrasına girdiğini belirten Bakan, temel hizmetlerden söz ederek bu konuda şunları söylemiştir :

«— Kamu düzenini, kişilerin tasarruf emniyetini, konut dokunulmazlığını, halkın malını ve canını ve kamunun istirahatını sağlamak gibi; temel hizmetleri polisimiz ifa etmektedir. Çok yönlü olan bu görevlerin layıkiyle yerine getirilebilmesi için polisin herşeyden önce gerek teknik, gerekse bilim ve meslekî yönden çağın koşullarına ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde sıkı ve disiplinli bir eğitimden geçirilmesi ile mümkün olacağını son olaylar ortaya çıkarmıştır.»

Açılmakta olan okulların ihtiyaca cevap vermekten uzak bulunduğunu belirten Ömeroğlu, bu konuda şöyle konuşmuştur :

«— Bugün hizmete giren Kemalettin Eröge Polis Okulu, eğitim sorununu tamamen karşılamaktan uzak bulunmaktadır. Bu nedenle tüm polisin günün koşullarına cevap verecek şekilde yetiştirilebilmesi için hükümet programında ifadesini bulan biçimde yurdun diğer yerlerinde de yeni polis okulları açmayı amaç edindiğimizi belirtmek isterim. Kısa bir süre sonra Ankara'da açacağımız yeni bir polis okulunu diğerleri takip edecektir.»

Konu üzerine Sayın Başba-

kan'ın bizzat eğildiğini belirten Bakan bu konuda şunları söylemiştir :

«— Konu üzerine Sayın Başbakanımız bizzat eğilmişler ve önemini belirterek polisimizin teknik ve meslekî eğitim yönünden İngiltere'den uzman getirtilmesi yolunda direktif vermişlerdir. Direktife uyularak ilgili mercilerle temasa geçilmiştir. Pek yakında bu uzmanlardan yararlanılacaktır.»

Daha sonra polisin sağlam karakterine hukuk ve kanun bilgilerini eklemenin yararından söz eden Ömeroğlu bu konuda şöyle demiştir:

«— Sağlam karakterinize, genel ve meslek bilgilerinizle kültürünüze, hukuk ve kanun bilgilerinizi de eklemek suretiyle, bir taraftan halkın huzur ve istirahatını sağlarken; millî, demokratik ve laik Cumhuriyetimizin, Atatürk ilkeleriyle devrimlerimizin koruyucusu ve savunucusu olduğunuzu hiçbir zaman hatırdan çıkarmıyacaksınız. Aynı şekilde Cumhuriyetin, milletin ve memleketin hizmetinde ve ona hizmetle yükümlü olduğunuzu, hizmet aşkıyla dolu olarak, halkla ilişkilerinizde karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı bir tutum içinde ve şer kuvvetlerine karşı daima halkın yanında bulunmanız gerektiğini

hiçbir zaman unutmamalısınız.»

Polisin tarafsız bir tutum içinde olması gereğine de temas eden Bakan bu konuda şöyle konuşmuştur :

«— Cumhuriyet hükümetinin polisi olarak tarafsız bir tutum içinde, sadece kanunların uygulayıcısı olmanız, sizi sürekli şekilde başarıya götürecektir en isabetli yoldur.

Cemiyetimiz huzur istiyor, sükûn istiyor. Türk Milleti daha mes'ut, daha müreffeh, daha huzurlu günlere kavuşmaya lâyıktır.

Huzur ve sükûnun bulunduğu toplumlarda, sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmadan söz edilebilir. Güzel yurdumuzun her yönü ile kalkınmasında bu bakımdan katkınız olacağını sizlere hatırlatmak isterim.»

Konuşmasının sonunda, polis mesleğinin her yönü ile daha cazip hale getirileceğinden söz eden Ömeroğlu bu konuda da şunları söylemiştir :

«— Hükümet olarak sorunlarınız üzerinde önemle ve ciddiyetle durarak şerefli polis mesleğini araç ve gereç de dahil olmak üzere, her yönü ile daha cazip hale getirmenin gayreti içinde olduğumuzu belirtmek isterim.

Sözlerime son vermeden önce, polis camiasında vazife uğrunda şehit olanlarla ebediyete intikal edenleri rahmetle anar, uzun yıllar aramızda hizmet ettikten sonra, halen emekli statüsünde bulunan emekli emniyet mensuplarına saygılarımı sunar, Kemalettin Eröge Polis Okulunun, meslek için hayırlı ve uğurlu olmasını ve günlerin sizlere sağlık ve başarılar getirmesini dilerim.»

İstanbul'da Kemalettin Eröge Polis Okulunun Açılışı Nedeniyle Emniyet Genel Müdürü Sedat Kirtetepe Bir Konuşma Yaptı

İstanbul'da Kemalettin Eröge Polis Okulunun açılışı nedeniyle Emniyet Genel Müdürü Sedat Kirtetepe bir konuşma yapmıştır.

Polis teşkilâtında eğitimin önemine değinen Kirtetepe bu konuda şunları söylemiştir :

«— Türkiye Cumhuriyetinin kaderinde son derece hayati önemi haiz hizmetleri üstün başarı ile yürüten Emniyet Teşkilâtımız, yüklendiği görevin sorumluluğunu çok iyi bilen, bilgili meslek için gereken hüner ve kabiliyetlere sahip elemanları yetiştirecek yeni bir öğretim kurumunu diğer polis okullarımız arasına bu haşmetli törenle katıyor.

Şunu çok iyi biliyoruz ki, eğitimsiz, modern araç ve gereçlerden yoksun, fizik kabiliyetleri düşük bir emniyet

teşkilâtı, hızla ilerleyen toplum olaylarının gerisinde ve başarısız kalmağa mahkûmdur.»

Amacın toplum olaylarının ilerisine geçmek olduğunu belirten Genel Müdür bu konuda şöyle konuşmuştur :

«— Zamanımızda modern teknolojinin gereği olarak hızla gelişen toplum hayatımızda; büyük nüfus artışları, hızla büyüyen şehirler, turizm hareketleri, ekonominin insan hayatı üzerinde başta gelen büyük etkileri ve nihayet 1961 Anayasa'sının getirdiği ileri yaşama ortamı içinde emniyet hizmetlerinin yürütülmesinde gayemiz, inisiyatifli ele alarak toplum olaylarının ilerisine geçmektir.»

Devletin bütünlüğünü, rejimin emniyetini ve vatandaşın günün her anında huzur ve emniyet içinde yaşamasını sağlayabilmek için polis kadrolarının genişletilmesi ve bütün emniyet mensuplarının hızlı hayat akışının icap ve şartlarına uygun olarak en üstün maharet, bilgi ve araçlarla donatılıp eğitilmesi zamanının gelmiş olduğunu söyleyen Kirtetepe, mevcut polis okullarından bugüne kadar 10.000 polis memurunun meslekî temel eğitiminden geçirildiğini, bu miktarın bugünkü polis mevcudunun yarısının altında kalmakta olduğunu açıklamıştır.

İstanbul ve İzmir’de halen bulunan iki polis okulunun çalışmalarından söz eden Genel Müdür, bu konuda şu açıklamayı yapmıştır :

«— İstanbul ve İzmir’de bulunan iki polis okulu, yılda 6 şar aylık iki devre halinde ancak 800 polisi eğitecek niteliktedir. Bu okullar da bugün polis temel eğitimi yerine, ihtiyacı çok duyulan âmir yetiştirmek için Orta (K) kursları ile meşgul olmaktadır. Mevcut kadromuzun yarısından fazlası temel eğitimden geçirilmeden yeni ihtiyaçlar karşısında göreve sevk edilmektedir. İleride yeni kadrolara alınacak memurlarla eğitimden geçirilememiş büyük bir polis kitlesi ile karşı karşıya kalmış olacağız.

Bu tehlikeyi gören Emniyet Genel Müdürlüğümüz, Sayın İçişleri Bakanımızın da yakın alâka, teşvik ve desteği ile üstün mevcutla eğitim yapabilecek yeni polis okullarının açılmasını kararlaştırmıştır. Bu okullardan ilkinin bugün yüksek huzurlarınızda, vazife uğrunda gözlerini kırpmadan ölüme koşan ve kahramanca şehit düşen, boşluğu güç dolacak arkadaşımız Emniyet Amiri (KEMALETTİN ERÖGE) nin ismi ile açıyoruz. Bu okul yılda (1000) polis stajyerine meslekî temel bilgi verecek ve her biri ileride birer Kemalettin Eröge olaklara eğitimde ilk adımı teşkil edecektir.

Yine şehit evlâdımızdan İkincisinin, ismini vereceğimiz bu seriden YUSUF KAHRAMAN Polis Okulunu Ankara’da önümüzdeki günlerde açmak mutluluğuna erişeceğiz. Bu suretle Hükümetimizin programında emniyet hizmetlerinin eğitimine ait bölümünün bir kısmını yerine getirmiş olacağız.

Poliste eğitim sorununun süratle halli, polisi modern âlet ve gereçlerle kısa zamanda donatmak, milletimizin polise olan güvenini devam ettirmek en büyük hedefimizdir.»

Daha sonra polis okuluna katılan genç elemanlara hitap eden Kirtetepe şunları söylemiştir :

«— Bugünden itibaren polis mesleğinin ve hizmetlerinin bütün sorumluluğunu yüklenmiş bulunuyorsunuz. Bu şerefli mesleğin birer ferdi olarak bu okulda geçireceğiniz 6 aylık öğrenim devresinde mesleğin ve hizmetin gerektirdiği temel bilgi, hüner ve davranışları kısmen kazanmış olarak yurt koşelerine hizmete lâayık olarak, hak kazanacaksınız.

Temeli disiplin, doğruluk ve tarafsızlık olan bu meslekte başarılı olabilmeniz, bu okulda kazanacağınız bilgileri daima taze bir şekilde saklı tutmanız ve kendi gayretlerinizle öğreneceğiniz yenilerini eklemenize bağlıdır.»

Polisin, Atatürk Cumhuriyeti ve İlkelerinin, Anayasa'nın ve nihayet rejimin koruyucusu olacağını hiç bir an aklından çıkarmaması gerektiğini, bunun polisin en başta gelen büyük görevini başarmada kendisine rehber olacağını, kendilerine kanunların yetki verdiğini belirten Genel Müdür, polisin duruş ve oturuşunda taşıdığı şerefli polis kıyafetiyle Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarının temsilcileri olduğunu unutmaması gerektiğini söylemiştir.

Görev yaparken kaba ve haşın olmamak gerektiğini söyleyen Kirtetepe bu konuda şöyle konuşmuştur :

« —Meslek hayatınızda, hiç bir zaman kendinizi kanunların üstünde bir otorite kabul etmeyin. Kanunlara ve nizamla ne kadar saygılı olursanız o nisbette sevgi ve itibar göreceğinizi bilin. Otorite; kaba, haşın ve insafsız hareketlerle değil, bilgi ve nezaketle yaratılır. Polis'te sabır ve tahammül her meslekten ileri seviyede olmalıdır ki polis, halkın güvenini ve sevgisini kazanabilsin.

Vazifenizi yaparken haklıyı haksızı iyi ayırın. Tesir altında kalmayın ve taviz vermeden herkese eşit davranın.

Sizden yardım ve hizmet bekleyenlere daima muhabbetle ve şefkatle muamele edin, insanlara

yardım etmeyi zevkli bir vazife bilin.

Son olarak şunu da söylemeden geçemeyeceğim. Polisin görevi suç işliyen, mevcut nizamı bozanları yakaladıktan sonra tecrit etmek, zararsız hale getirmektir. Bu andan sonra o kimselerin sizin himayenizde korunmaya ve şefkate ihtiyacı vardır. Nihayet o da bir insandır.»

Konuşmasının sonunda âmîr ve müdürlerle hitap eden Genel Müdür, yetiştirici olarak kendilerine düşen görevleri hatırlatarak bu konuda şunları söylemiştir :

« — Meslekte büyük liyâkat ve idarecilik kabiliyetlerinize güvenerek, yetiştirilmek üzere sizlere emanet edilen bu genç evlâtlarımıza yukarıda sıraladığım vasıfları kazandırmak görevini yükleniyorsunuz. ileride bu genç polislerin başarısı sizin başarınız olacaktır.

Emniyetin her zaman ihtiyacı olan büyük bir disiplin ruhu içinde modern bilgilerle bıkmadan, usanmadan çalışmalarınızla sevilen, sayılan ve hatta özlenen Emniyet Teşkilâtını yaratacak sizlersiniz.

Hepinize bu mukaddes vatan hizmetinde başarılar dilerken, canını kutsal görev uğruna feda eden aziz şehitlerimize ve ebediyete intikâl eden meslek mensupla-

rımıza tanrıdan rahmet diler, bu mesleğe gençliğini ve ömrünü vermiş sizlerin meslek hayatınızda ki başarılarınızla daima iftihar edecek olan sayın Polis Emeklilerine uzun ömür ve mutluluklar dilerim. Bu mutlu günümüze huzurlarıyla şeref kazandıran muhterem misafirlerimize şahsım ve Emniyet Teşkilâtı adına şükranlarımı sunarım.*»

İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu, Ankara'da Yusuf Kahraman Polis Okulu'nun Öğretime Başlaması Nedeniyle Bir Konuşma Yaptı

İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu, Ankara'da Yusuf Kahraman Polis Okulu'nun öğretime başlaması nedeniyle bir konuşma yapmıştır.

Hükümet programında emniyet ve asayiş konuları üzerinde önemle durulacağı ve polisin eğitime önem ve öncelik verileceğinin belirtilmiş bulunduğunu açıklayan Ömeroğlu, programın okunmasından kısa bir süre geçmiş olmasına rağmen ikinci polis okulunun da hizmete açılmış olduğunu söylemiştir.

Polisin çok yönlü, yorucu ve o derece de şerefli bir görev ifa ettiğini belirten Bakan, bu konuda şöyle konuşmuştur :

«— Yurdun emniyet ve asayişini korumak, halkın ırz ,can ve malını muhafaza ve halkın

istirahatını sağlamak gibi çok yönlü, yorucu ve o derece de şerefli bir görevin ifasında, polis, kendisinden beklenen hizmeti yapabilmesi için üstün vasıfların yanında meslekî, hukukî ve sosyal konularda da bilgi sahibi olması lâzımdır.

Memlekette sosyal, ekonomik ve kültürel yapının yanısıra teknolojik alanda da süratli bir gelişmeye sahne olduğunu görüyoruz. Bu kadar hızlı bir gelişme içinde polisimizin bu gelişmeye ayak uyduracak biçimde ve yeni hadiseler karşısında bunlarla başa çıkabilecek şekilde ve modern araç ve gereçlerle donatılması ve eğitimleri zorunluluğu ile karşılaşmış bulunuyoruz.»

Anayasanın getirdiği geniş hak ve hürriyet ortamı içinde, hürriyetlerin korunması veya kötüye kullanılmasından doğacak mahzurların önlenmesi yönünden polisin, kendisine verilen görev ve yetkileri bildiği ve yerinde ve zamanında kullanabildiği ölçüde başarıya ulaşacağını belirten Ömeroğlu konuşmasına şu şekilde devam etmiştir :

«Vatandaş ve toplum huzurunu büyük ölçüde bozan, memleketin selâmetini tehdit eden, milleti içinden yıkmaya ve millî dayanışmayı zayıflatmaya yönelmiş kötü niyetli ve anarşik tutum içindeki

kimselere karşı diğer bir ifade ile toplumsal olaylara karşı polisimizin yeteri derecede eğitilmediğini son olaylar göstermiş bulunmaktadır.

Bugün hizmete açtığımız bu okul polisimizin bu noksanlarını büyük ölçüde giderecektir.»

Daha sonra polisin ve polis mesleğinin özelliklerinden söz eden Bakan, bu konuda şunları söylemiştir :

«— Değerli polis adayları; polisliğin bir disiplin mesleği olduğunu, kanunların emrinde ve tarafsız davrandığınız sürece başarıya ulaşabileceğinizi hiç bir zaman hatırdan çıkarmayacaksınız.

Vatandaşla olan resmi ve gay-riresmî ilişkilerinizin medeni ölçüler içinde olmasına azami dikkat ve itina göstereceksiniz.

Türkiye Cumhuriyeti polisi olarak, kanunların size verdiği ödevlerin yanında, Atatürk ilke ve devrimlerinin daima savunucusu ve koruyucusu olduğunuzu hiçbir zaman unutmayacaksınız.»

Türk polisinin çalışkan, cesur ve fedakâr olduğunu, bu niteliklerinin polisin şanlı tarihinde tescil olunmuş bulunduğunu söyleyen Ömeroğlu, sözlerini şöyle bitirmiştir :

«— Hepinize başarılar dilerken vazife uğrunda şehit olanları rahmetle anar, polisimizin başarısında büyük katkıda

bulunarak halen emekliye ayrılmış bulunanlara saygılar sunar, Yusuf Kahraman Okulunun meslek ve memleketimiz için hayırlı ve uğurlu olmasını dilerim.»

Daha sonra bir konuşma yapan Emniyet Genel Müdürü Sedat Kirtetepe, Emniyet teşkilâtının kuruluş tarihinden söz ederek konuşmasına şöyle devam etmiştir :

«— Türkün şanlı tarihinde, 126 yıl evvel kurulan ve bugüne kadar büyük güvenlik hizmetlerini başaran Emniyet Teşkilâtımıza yeni bir eğitim müessesesi daha katıyoruz.

Çağımızın her alanda meydana getirdiği hızlı hayat akışı karşısında yüklendiğiniz görevin sorumluluğunu çok iyi biliyoruz.

Hedefimiz üstün eğitim gücü ile her türlü olayda inisiyatifli ele alarak olayların ilerisine geçmek ve duruma hakim olmaktır.»

Son açılan okullardan evvel faaliyette bulunan İstanbul ve İzmir Polis Okullarının yıllık öğrenci kapasitesinin 800 öğrenciyi eğitecek durumda olduğunu, eğitim ihtiyacını karşılayamayan bu okullara yenilerini ilâve zaruretinin doğmuş bulunduğunu belirten Genel Müdür, açılan polis okulunun mevcut olanaklarıyla bir devrede 400, yılda 800 genç polisi eğitebileceğini, Temmuz ayı içinde

İstanbulda eğitime başlayan Ke-malettin Eröge polis okulunun da aynı kapasitede olduğunu, son günlerde açılan bu iki polis okulunun gelecek devrelerde güç-leri artırılarak yılda 2000 polise temel bilgileri verecek seviyeye ulaşacaklarını açıklamıştır.

Emniyet Teşkilâtında ihtiyacı çok duyulan amirleri yetiştirmenin de zorunlu olduğunu belirten Kirtetepe, üstün vasıflı amir yetiştirecek Orta (K) kursunun yeni bir ruh, eğitim sistemi ve programı ile devamlı olarak polis enstitüsünde faaliyete geçirileceğini ifade etmiştir.

Emniyet Teşkilâtındaki kadro-ların niteliğinden söz eden Genel Müdür, bu konuda şöyle konuş-muştur :

«— Emniyet Teşkilâtımızın kadrolarını modern teknolojik bilgiye sahip elemanlarla doldur-maya mecburuz. Eğitimi noksan, modern araç ve gereçlerden yok-sun, fizik kabiliyeti düşük elemanlardan kurulu bir emniyet teşkilâtının hızla ilerleyen toplum hayatı gerisinde ve başarısız kalacağının idraki içindeyiz. Bu sebepten yakın gelecekte tahak-kukuna çalıştığımız eğitim program ve hazırlıklarımız şöyledir :

1. İstanbul ve İzmir Polis Okullarının daha büyük kapasite ile Eylül ayı içinde öğrenime başlamaları,

2. Ankara Polis Ensti-tüsünde ve Trafik Eğitim Merkezinde Eylül ayı içinde âmir yetiştirecek birer Orta (K) kursu açılması,

3. Emniyet Teşkilâtının bünyesinde mevcut çeşitli teknik hizmetlere cevap verecek teknik kursları açmak ve bol sayıda teknik eleman yetiştirmek,

4. Emniyet Müdürleri sevi-yesinde meslekî tekâmül kursları açmak,

5. Emniyet Amirleri için çeşitli ilmi ve teknik kurslar aç-mak, Emniyet Amirlerini Emniyet Müdürlüğüne hazırlamak,

6. Modern eğitim yapacak bir dil okulu açmak,

7. Gölbaşında kurulmakta olan Eğitim Sitemizi bir an evvel faaliyete geçirmektir.

Daha sonra açılan okulun is-minin nereden geldiğini açıklayan Kirtetepe, bu konuda şunları söylemiştir :

«— Yüksek huzurlarınızda hizmete giren bu polis okulu adını yine görev şehidi arkadaşımız (YUSUF KAHRAMAN) 'dan almaktadır. Bu arkadaşımız da görevini başarmada ölümü hiçe sayan Kahramanlar kafilesinden-dir. YUSUF KAHRAMAN adını taşıyacak olan polis okulumuzdan yetişecek binlerce YUSUF KAH-RAMAN saflarımıza katıldıkça gücümüze güç katılacaktır.»

Genç polislere hitap eden Genel Müdür, okuldaki eğitimden söz ederek, bu konuda şunları açıklamıştır :

«— Bugünden itibaren şerefli Türk Polis mesleğinin bir elemanı olmaya adaysınız. Okulda geçireceğiniz 6 aylık eğitim devresinde sizlere mesleğin gerektirdiği temel bilgiler verilecektir. Burada polisin hüner ve davranışlarını da öğrenerek aziz vatanımızın çeşitli köşelerinde görev yapma hakkını kazanacaksınız. Bilgilerinizi hayatınız boyunca artırmanın şart olduğunu da unutmayın.»

Polislerin görev yaparken kendilerine rehber olarak kanunu almaları gerektiğine değinen Kirtetepe, sözlerine şöyle devam etmiştir :

«— Sizler cumhuriyet çocuğu olarak, Atatürk ilkelerinin, Anayasa'mızın ve nihayet rejimimizin koruyucusu olacağınızı her an aklınızda tutarak polislik hayatınızı devam ettireceksiniz. Her görevinizde rehberiniz size yetki veren kanunlar olacaktır.

Hayatınız boyunca hiç bir zaman kendinizi kanunlarımızın üstünde bir otorite kabul etmeyin. Kanun ve nizamlara ne kadar saygılı olursanız sizin de o nisbette sevgi ve saygı göreceğinizi bilin.

Sizleri görevini büyük bir tarafsızlık içinde başaran ve bu

sebepten sevilen ve saygı duyulan bir polis olarak yetiştirmek ve görmek istiyoruz.

Vatandaş ta bunu bir hak olarak sizden bekliyor.»

Hiç bir otoritenin kaba, haşın ve insafsız hareketlerle temin edilemeyeceğini, aksine bilgi, nezaket ve insanlara yardımla elde edileceğini, sabır ve tahammül ile görevi başarmanın her meslekten çok polisin vasıflarından olduğunu söyleyen Genel Müdür, polisin tesir altında kalmaktan kaçınması gerektiğini belirterek bu konuda şöyle konuşmuştur :

«— Görevinizi yaparken vicdan sesinizi daima dinleyin. Büyük bir cesaretle haklı ile haksızı ayırın, hiç bir tesirin altında kalmayın ve basit oyunlara yüz çevirin. Şerefınızı ve haysiyetinizi her şeyin üstünde tutun. Hiç bir surette taviz vermeden herkese eşit davranın.

Sizlerden yardım, hizmet ve şefkat bekleyenlere sevgi ve saygı ile cevap verin. Hayatta insanlara yardım etmeyi zevkli bir görev sayın.»

Daha sonra âmir ve müdürlere hitap eden Kirtetepe, Polis stajiyerlerini yetiştirmedeki önemli paylarından söz ederek bu konuda şunları söylemiştir :

«— Polis mesleğinde bu güne kadar büyük liyakat ve idarecilik

kabiliyetlerinizi ispat etmiş kimselersiniz. Yetiştirmek üzere sizlere emanet edilen bu genç stajyer polisler üstün polis vasfını kazandıracak görev ve şeref sizlere düşüyor. Genç polislerin meslek hayatındaki başarıları sizlerin başarı aynanız olacaktır. Hayatınız boyunca bu aynaya bakarak iftihar duymanızı dilerim.

Şuna inanıyorum ki Emniyet Teşkilâtımızın mayası olan büyük disiplin ruhu içinde modern bilgileri ve çok değerli tecrübelerinizi bıkmadan çalışarak emrinizdekilere aktarın ki sevilen, sayılan ve hatta özlenen, sizin eseriniz olacak modern Emniyet Teşkilâtı yaratılmış olsun.»

Amirlerin davranışlarının da önemine değinen Genel Müdür, bu konuda şöyle konuşmuştur :

«— Eğitim kadar her türlü davranışımızın büyük değeri olduğuna inanıyorum. Bu hususta da emrinizdekilere iyi bir örnek ve rehber olacağınıza güvenim tamdır.

Emniyet Teşkilâtının süratle kalkınması ve modern seviyeye ulaşarak üstün başarılar sağlanması hususunda »bütün Devlet Büyüklerimizden ve Kuruluşlarından gücümüze güç katan her türlü maddî ve manevî desteği görmekteyiz. Bu hususta şükran borcumuzu ifade ederiz.»

Konuşmasının sonunda genç polisler başarılar dileyen Kirtetepe, sözlerini şu şekilde bitirmiştir :

«Bu mukaddes vatan hizmetinde hepinize başarılar ve bu mesleğe ömrünü vermiş Emniyet Teşkilâtının başarısı ile herkesten çok iftihar duyan Sayın Polis Emeklilerine uzun ömür ve mutluluklar dilerim.

Büyük cesaretle geride boynu bükük bırakacağı aile efradına başını çevirmeden görevi başında toplumun huzurunu temin için canlarını feda eden aziz şehitlerimize ve ebediyete intikal eden meslek mensuplarımıza tanrıdan rahmet dilerim.

Bu mutlu günümüzde huzurlarıyla bizlere şeref kazandıran muhterem büyüklerimize ve misafirlerimize şahsım ve Emniyet Teşkilâtı adına şükranlarımı sunarım.»

Türkiye Polis Atış Takımı Yurda Döndü

Türkiyeyi temsilen Avrupa Devletleri Polislerarası muhtelif branştaki 5. ci Olimpik atış yarışmalarına katılan Türkiye Polis Atış Takımı yurda dönmüştür.

Almanyanın Wiesbaden şehrinin modern atış poligonlarında

27—30 Temmuz tarihleri arasında yapılan yarışmaya her devletten 24 kişi katılmıştır.

Türk Takımı bundan evvelki sayımızda belirttiğimiz tarzda seçimleri yapılan üç kişi ile bu yarışmaya katılmıştır. Ebubekir Erbyık, Murat Üner ve Nafiz Ertuğrul'dan kurulu ekibimiz içinde en başarılı eleman Nafiz Ertuğrul adlı polis memuru olmuş ve 200 yarışmacı arasında, büyük çap tabanca ile 25 metreden yavaş atışta 281 puan alarak 17 inci sırayı kazanmıştır. Bu dalda, 291 puan alan İtalyan yarışmacı birinci olmuştur.

Gerek 13 üncü üye Devlet olarak kabul edildiğimiz «Avrupa Devletleri Polislerarası Spor Teşkilâtı» tarafından ve gerekse Federal Almanya Devleti yetkililerince takımımıza büyük ilgi gösterildiğini beyan eden atış takımının başkanı Emniyet Genel Müdürlüğü Mütchassıs Müşaviri Rıfât Ergün, yarışma ile ilgili olarak şu açıklamada bulunmuştur :

«Organizasyon her bakımdan mükemmeldi. Yarışmaya takım halinde katılsaydık aldığımız neticelerle 6 ncı sırayı alabilirdik.

Avrupa atış otoriteleri, kalitesi düşük, modern olmayan silâhlarla ilk defa yarışmaya katılan ekibimizi, çok başarılı buldu ve ilerisi için ümitli, hatta şampiyon olmaya namzet gördüler.»

Nihat Aslantürk İstanbul Emniyet Müdürlüğüne Vekâleten Atandı

Daha önce çıkan bir Bakanlar Kurulu Kararı ile Merkez Valiliğine I nci derece almak suretiyle atanan Emekli Tümgeneral Nihat Aslantürk sonradan çıkan bir kararname ile İstanbul Emniyet Müdürlüğüne vekâleten atanmıştır.

Merkez Valisi olup İstanbul Emniyet Müdürlüğünde çalıştırılacak olan Aslantürk'ün biyografisi şöyledir :

1915 yılında Trabzonda doğan Nihat Aslantürk, ilk öğretiniğini bitirdikten sonra, sıra ile Kuleli Askeri Lisesi, Kara Harp Okulu ve Topçu Okulunu ikmal ederek teğmenliğe yükselmiştir.

Daha sonra, Kara Harp Akademisinde ve Silâhlı Kuvvetler Akademisinde öğretim yapan Aslantürk, yurt içi ve yurt dışı çeşitli meslek kurslarına katılmıştır.

Kıta hizmetini çeşitli birliklerde geçiren Aslantürk, daha sonra, Ankara Sıkı Yönetim Komutan Muavinliğinde, Piyade ve Zırhlı Eğitim Tümen Komutanlığında, Menzil Komutanlığı vazifelerinde bulunmuştur.

Kara Kuvvetleri Komutanlığı Harekât Kurmay Başkanlığı görevini ifa ederken kadrosuzluk nede-

niyle 30 Ağustos 1969 tarihinde emekli olmuştur.

Avrupa Konseyi Parlamenterlerinin Berlin Toplantıları

6-7 Temmuz 1971 tarihleri arasında Berlin’de Avrupa Konseyi Parlamenterlerinin toplantıları yapılmıştır.

Daha önce Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine bağlı Basın ve Haber Müdürlüğü tarafından kurulacak komisyonlar ve bunlara katılacak üyelerin hangi devlete mensup oldukları ve isimleri belirtilmiştir.

Buna göre, 17 ülkenin katıldığı Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisinin başlıca Komisyonu olan daimi Komisyon ilk defa, Meclisin bürosu ve üç ayrı komisyonla birlikte Berlin’de toplanmıştır. Komisyonlar. : Kalınma, alan düzenlemesi ve mahallî idarelerin ekonomik ve politik sorunları komisyonları olarak çalışmışlardır. Toplantılar Kongreshalle, 10 John Foster Dulles Allee’de yapılmıştır.

Daimî Komisyon, Avrupa Konseyi İstisarı Meclisinin 140 parlamenterinin başlıca temsilcilerinden oluşmuştur. Komisyona İstisarı Meclis Başkanı Liberal İsviçreli M. Olivier REVERDİN başkanlık etmiş ve 10 ikinci Başkan, 12 ihtisas komisyonu başkanı ve Meclisçe atanmış 11 üye Komisyonu meydana

getirmiştir.

Normal oturumlar arasında yılda yaklaşık olarak üç defa toplanan Komisyon, bütün Meclis adına karar almak yetkisini haizdir.

Sözü geçen Meclis, Avrupa Konseyinin merkezi olan Strasbourg’taki oturumların yükünü hafifletmek ve çalışmaları diğer çevreleri alıstırsın, Strasbourg’dan başka şehirlerde Daimî Komisyonunun oturumlararası bazı toplantıları yapılsın diye çok kısa bir süre önce karar almıştır. Almanya delegasyonunun daveti üzerine Daimî Komisyon toplantılarından ilkinin Berlin’de yapılmasını kararlaştırmıştır.

Komisyon, şöyle değişik konuları kabul etmiştir :

Petrola ilgili yeni gelişmeler, Müsterekliklerin genişletilmesi neticeleri, Avrupanın ekonomik sorunları, üye olmayan ülkelerle münasebetler, basının merkezleştirilmesi, sinai yetiştirmede hayvanların korunması üzerine milletlerarası anlaşma projesi, yol emniyeti ve bir Avrupa Millî Marşının kabulü.

Ayrıca bu bilgileri veren metine, toplantıların tarihleri ve muhtevaları hakkında bir not eklenmiştir. Burada ilgili komisyonların tereküp tarzı da genellikle işaret edilmiştir.

İstisarı Meclis toplantılarının aksine komisyon toplantıları umuma açık değildir. Ancak televiz-

yon, gazete ve fotoğrafçılar. Daimî Komisyonun 7 ve 8 Temmuz Çarşamba ve Perşembe günleri saat 15'te KI Salonunda yaptığı toplantıların açışında çalışmak olanağı bulmuşlardır. Sözü geçenler kezâ, diğer Komisyonların duyuruya ekli haber notunda, süre saat yeri işaretlenmiş bulunan açılış toplantılarında çalışabilmişlerdir.

İstişarî Meclis Başkanı M. Olivier REVERDİN tarafından, Daimî Komisyon adına, 8 Temmuz öğleden sonra, toplantının sonunda saat 17.30 - 18.00 arasında, bir basın konferansı verilmiştir. Bu konferans KONGRESHALLE, K2 salonunda toplantının yapıldığı yerde cereyan etmiştir.

İstişarî Meclis adına, Daimî Komisyon tarafından tartışılan 6 raporla bu komisyonca kabul edilen metinler umuma açık bırakılmış ve Berlinde çoğaltılmıştır. Bunlar istek üzerine, Avrupa Konseyi Basın Servisi tarafından örnekleri çıkarılarak gönderilebilecek. Sözü geçen Komisyonca tartışılan diğer, dokümanlar, İstişarî Meclisin Ekim 1971 ve Ocak 1972 tarihlerinde Strasbourg'da yapacağı gelecek oturumlardan evvel herkese açık olmayacaktır.

Daha geniş bilgi almak veya görüşmek isteyen gazetecilerin, KONGRESHALLE'de K4 salonunda 6 Temmuz öğleden sonradan itibaren, Avrupa Konseyi Basın Servisi Şefi Miss Janet

HOWE 'la temas etmeleri öğütlenmiştir.

Duyuru metnine eklenen örneklerde Daimî Komisyon tarafından tartışılan ve kabul edilen raporlar sayılmış ve arzu edenlerin bu rapor örneklerini Fransızca veya İngilizce olarak temin edebilecekleri belirtilmiştir. Buna göre raporlar şunlardır :

Ekonomik sorunlar konusunda, Petrolla ilgili durumlardaki yeni gelişmeler, yol emniyeti ve yol emniyetinin eğitimi,

Alan Düzenlemesi ve Mahalli İdareler konusunda, bir Avrupa Millî Marşının kabulü ile ilgili rapor,

Ziraat konusunda, keşif yetiştirmede hayvanların korunması üzerine uluslararası anlaşma projesi,

İlim ve Teknoloji konusunda, nükleer enerji için Avrupa Ajansının faaliyet raporuna cevabı rapor,

Adli konuda, insan hakları ile ilgili Birleşmiş Milletler paktlarının tasdiki,

Ayrıca, Daimî Komisyon toplantıların hulasaları da toplantı sonlarının hulasaları da toplantı sonunda basılmıştır.

Daimî Komisyondan başka üç komisyon daha toplanmış ve kendileriyle ilgili konulan görüşmüş-

tür. Bunlar, Politik İşler Komisyonu, Kalkınma ve Ekonomik Sorunlar Komisyonu, Alan Düzenlemesi ve Mahallî İdareler komisyonu gibi komisyonlardır. Yukarıda temas edildiği gibi bu komisyonlardan Politik İşler Komisyonu, Avrupa Konseyinin geleceği ile ilgili bir raporla, müsterekliklerin genişletilmesinin neticeleriyle ilgili bir metni, basının merkezileştirilmesi sorununu, "ye olmayan ülkelerle Avrupa Konseyinin münasebetlerini görüşmüş ve tartışmıştır.

Kalkınma ve Ekonomik Sorunlar Komisyonu, İstişarî Meclisin 1971 Ekiminde Strasbourg'da yapacağı toplantıya sunulmak üzere, Avrupa'nın Ekonomik Sorunları ile ilgili bir rapor hazırlayacaktır. Sterlinin geleceği ile ilgili olarak evvelce alınan kararlarla markın krizinden sonra ortaya çıkan Wernher plânı görüşme konusu olacaktır. Ayrıca, müstehlikin korunmasının ekonomik veçhesi üzerine hazırlanan rapor Komisyonca incelenmiştir.

Alan Düzenlemesi ve Mahallî İdareler Komisyonu, 1971 yılı Ocağında Meclis'in Strasbourg'da yapacağı toplantı olanaklarını incelemiştir. Ayrıca, Komisyon, çevre sorunlarını bütün görüşleri ile hazırlayacak ve zirai, sosyal halk sağlığı, ekonomik ve adli konulardaki ihtisas komisyonlarının işbirliğini sağlayacaktır.

Toplantılar esnasında, büro üyesi olarak ikinci başkan sıfatıyla Türkiye'den Akçalı bulunmuştur. Politik Sorunlar Komisyonunda, Bayramoğlu ve Paksüt, Daimî Komisyonunda, yine ikinci başkan olarak, Akçalı, İstişarî Meclis tarafından tayin edilmiş üye olarak Paksüt, Kalkınma ve Ekonomik Sorunlar Komisyonunda Akçalı, ve Döğerli, Alan Düzenlemesi ve Mahallî İdareler Komisyonunda, Döğerli ve Zaloğlu bulunmuşlardır.

Ayvalık Deniz Dinlenme

Tesisleri Hizmete Açıldı

Türk İdareciler Derneği tarafından Ayvalık Sarımsaklı mevkiinde yaptırılan ve geçen yıldan beri inşaatı devam eden Deniz Dinlenme Tesisleri 27 Haziran 1971 Pazar günü hizmete açılmıştır.

Bu nedenle yapılan törene katılan İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu, 27 Haziranda İzmir üzerinden Ayvalığa gitmiş ve saat 16.00 da beraberinde, Balıkesir Valisi Niyazi Akı, İzmir Valisi Namık Kemal Şentürk, Manisa Valisi Vefik Kitapçıl olduğu halde Dinlenme Tesislerinin bulunduğu Sarımsaklıda hazır bulunmuştur.

Dernek Genel Başkanı Ertuğrul Süer İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu'nu il sınırında karşılamıştır.

Törene civar ilçelerden çok sayıda kaymakam, Ayvalıktan davet edilen mülkî ve askerî erkân katılmıştır.

Tesislerin hizmete açılışı nedeniyle kamp mahallinde bulunan bütün binalar bayraklarla donatılmış ve bir kokteyl parti verilmiştir. Ayvalıktan ve civardan gelen misafirler tören başlamadan evvel tesisleri gezerek izahat almış ve hayranlıklarını ifade etmişlerdir.

Bakan'ın gelişi üzerine kısa bir tören yapılmış Ayvalık Kaymakamı kısa bir konuşma yaparak Balıkesir Valisi Niyazi Akı'nın konuşma yapmasını istemiştir.

Bir konuşma yapan Akı, yapılan tesisin cidden övülecek, iftihar edilecek bir yapıt olduğunu belirterek kendi il sınırları içinde böyle bir tesisin idareciler tarafından yapılmış olmasının kendilerine memnuniyet verdiğini belirterek, idarecilik mesleğinin ve idarecinin çeşitli vasıflarından, zorluğundan ve yapılan hizmetlerin değerinden söz etmiş ve bu tesiste emeği geçenleri ve her kademede katkıda bulunanları tebrik etmiştir.

Bundan sonra bir konuşma yapan Türk İdareciler Derneği Genel Başkanı Ertuğrul Süer sözlerine şu şekilde başlamıştır :

«— Çok muhterem Bakanımız, Aziz Misafirler,

Sevgili meslektaşlarım :

Bugün burada, Türk İdareciler Derneği Ayvalık Deniz ve Dinlenme Tesisleri'ni bütün meslektaşlarımızın ve mensuplarımızın hizmetine tahsis etmek şerefini bizlere lütfettiğiniz için, Türk İdareciler Derneği olarak sizlere minnettarız.»

İdarecilerin hiç bir zümre ve mesleğe nasip olmayan bir feragat ve fedakârlık meşalesi halinde, yurdun dört bucağını aydınlatmış halde, dibine ışık vermediğini söyleyen Süer, bu konuda şöyle konuşmuştur :

«Gurur ve iftiharla söyleyebilirim ki, mesleğinin ananesine ve tarihi gerçeğine daima sadık kalarak, yurt coğrafyası ve millet topluluğu içinde bütün enerjisini ve yaratıcı kabiliyetlerini, en cömert ölçülerle harcayan, en asil gayeler, en hayatî maksatlar uğruna, hiç bir mesleğe ve zümreye nasip olmayan bir feragat ve fedakârlık meşalesi halinde, yurdun dört bucağını aydınlatarak, aydınlatarak arkasında nurdan bir iz bırakarak eriyen, biten idareci, şimdiye kadar asla dibine ışık vermemiş, kendi dertlerine ve ızdıraplarına yönelmek imkânını bir türlü bulamamıştır.»

Daha sonra Türk İdareciler Derneğinin kuruluşundan söz eden

Genel Başkan sözlerine şöyle devam etmiştir :

«Ömrü henüz pek kısa olmasına rağmen Türk İdareciler Derneği kurulduğu günden beri, Türk İdarecisinin hakları ve meslek davaları yanında, onun bu gibi medeni ve sosyal ihtiyaçları üzerinde önemle durarak, yetersiz imkânlarına rağmen bir program disiplini içerisinde azimle çalışarak bunları bir bir tesbit etmenin ve sıra ile başarmanın yollarını aramış ve bulmuştur.

İlk önce ortaya koyduğumuz bu mütevazî eser, Edirne'den Van'a, Hatay'dan Ardahan'a kadar bütün yurt sathında hizmet veren Türk İdarecilerinin güvenle, inanla, birlik ve beraberlik ruhu içinde birbirlerine sarılarak birlikte döktükleri terlerin, sarfettikleri ortak çabaların mahsulüdür.»

Yatırımların malî kaynağın - dan söz eden Süer, bu konuda şöyle konuşmuştur:

«— Yatırımlarımızın malî kaynağı mayasını ceplerimizden alır. Masraflarımızın içinde bir kuruluş Devlet parası yoktur. İdareciler, kendi yararlarına giriştikleri bu teşebbüsleri ile Devlet Bütçesine asla yük olmamışlardır. Tesislerimiz, bu mahiyetleri ile benzerleri içinde pek az görülen örnek bir karakter taşımaktadır.»

Daha sonra tesislerin yerleştirildiği sahadan bahseden

Genel

Başkan sözlerine şöyle devam etmiştir :

«Tesislerimizin yerleştirildiği şu arazi bir hazine emvalidir. 1963 yılında 100 dekarlık bu arazinin intifai, mensuplarına Tatil Köyleri yaptırılmak kaydı ile İçişleri Bakanlığına devredilmiş, aynı Kayıt ve şartlarla bu hakkın kullanılması 1967 yılında imzalanan ortak bir protokol ile sözü geçen Bakanlıkça Derneğimize verilmiştir.»

Projelerin yapılışından ve vusatından söz eden Süer, bu konuda şunları açıklamıştır :

«— Projeler, bölgenin turistik plânlaması da göz önünde bulundurularak Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri 5. Bölge Müdürlüğünün bu konularda tecrübeli ve seçkin elemanlarına yaptırılmış, böylece sahilin turistik plânlamasına titizlikle saygı gösterilmiştir. Projenin bütünü bir gazino — lokanta, dörder yataklı 148 motel ve diğer yardımcı tesislerden ibarettir.»

Gazino—lokanta, 30 motel ve alt yatırımların birinci üniteyi teşkil ettiğini, bunların 1969 yılı sonlarında iki ayrı müteahhide ihale edildiğini, inşaata fiilen 1970 yılı Ocağında başlanmış olduğunu beyan eden Genel Başkan projenin tamamının maliyeti konusunda şunları söylemiştir :

«Projenin tamamının tahmini maliyeti 2,5 milyon TL.'nin üstünde olup, birinci ünitenin inşaat, tesisat, mefruşat olarak şu andaki maliyeti 1.352.082 liradır. Şu anda tesislerimiz bazı küçük noksanları ile hizmete açılacak durumdadır.»

Daha sonra tesislerin bu mevsim içinde otuzar aileyi içine alan 15 şer günlük dört devre halinde çalıştırılacağını söyleyen Süer konuşmasına şöyle devam etmiştir:

«— Bundan sonra her yıl, turizm mevsimi başlarında ve sonlarında kapasitemizin tamamı Dış Turizm emrine verilecektir. Böylece Millî turizm politikamıza ve ekonomik kalkınmamıza katkıda bulunmak düşüncesi standartlarımızın yüksek tutulmasını gerektirmiş ve bu düşüncenin gerektirdiği hiç bir fedakârlıktan kaçınılmamıştır.

Bu sözlerimle bazı kafalarda beliren olumsuz düşüncelere de cevap vermiş oluyorum. Görülüyor ki başlangıçta açığa vurulan tasalar boş, gösterilen telâş pek fuzulidir.

Asla unutulmaması gereken gerçek şudur : Kanunlara, nizam-lara saygılı plânlama ve programlama şuuru, modern Türk idarecisinin ikinci tabiatıdır.»

İdarecilerin ve Bakanlık mensublarının açılmakta olan tesislerden kendi öz malları gibi

istifade edeceklerini, senelerce sığıntı olmaktan kurtarıldıklarını belirten Genel Başkan, sözlerine şu şekilde devam etmiştir :

«— Şu andan itibaren bütün idareciler ve Bakanlığımızın mensupları, çok ağır hizmet şartlarından doğan maddî ve manevî yorgunluklarını giderebilmek için başkalarına özenmekten, onlara muhtaç olmak ve minnet etmekten uzak, yakın dostluklara, arkadaşlıklara sığınmaktan kurtulmuş, bu cennet yurt parçasında kendi parası ile alın teriyle yapılmış bu modern tesislerde alabildiğine dinlenmek ve gönlünce yaşamak imkânına kavuşmuştur. Bu sonuç onuruna, haysiyetine ziyadesiyle düşkün her idareci için gerçekten bir bahtiyarlıktır.

Ama, unutmamak lâzımdır ki; bu bahtiyarlığı kendilerine borçlu olduğumuz büyüklerimiz, ağabeylerimiz, meslekdaşlarımız, dostlarımız ve arkadaşlarımız vardır.»

Konuşmasının bundan sonraki bölümünde tesislerin meydana gelişinde emeği ve yardımı olanlardan söz eden Süer, şunları söylemiştir :

«— Bu arazinin bulunup hazine adına tescilinde, intifâmin İçişleri Bakanlığı dolayısıyla Derneğimize devrinde büyük himmet ve hizmetleri geçen, şimdi hakkın rahmetine kavuşmuş bulunan eski

Balıkesir Valisi merhum Amiral Zahit Kırışlı'ya, Maliye ve İçişleri Bakanlıklarına, Derneğimizin bizden evvelki yöneticilerine sonsuz şükran borçlarımız vardır.

Projelerimizi yapan Yüksek Mimar Mühendis Erol Ünal'a ve Bölgenin diğer sorumlularına, inşaat çalışmalarımızı her bakımdan teşvik etmeleri ve desteklemelelerinden dolayı eski Balıkesir Valisi Sayın Fahrettin Akkutlu, eski Ankara Valileri Enver Kuray, Naci Bozkurt, İzmir Valisi Namık Kemal Şentürk, eski Manisa Valisi Ahmet Balkan, eski Eskişehir Valisi Mustafa Karaer, eski Zonguldak Valisi Ethem Boysan, eski Muş Valisi Kemal Paşaoğlu, Diyarbakır Valisi Mehmet Karasarıoğlu, Balıkesir Valisi Niyazi Akı'ya

İzmir Vali Muavinleri Nurettin Yılmaz, Mekin Sarıoğlu, Kâzım Ataman, Balıkesir Vali Muavini Hayrettin Hekim, İstanbul Şubemiz Başkanı Ahmet Paftalı ve arkadaşlarına, Balıkesir Özel İdare ve Y.S.E. Müdürlüklerine, Devlet Su İşleri ve Kara Yolları Balıkesir teşkilâtına, Edremit Kaymakamına ve bilhassa inşaatın başından sonuna kadar bir taşoran ve bir sürveyan gibi kendisini bu işe adayan genç ve enerjik meslekdaşımız Ayvalık Kaymakamı Necati Özen'e ve genel merkezin bütün tavsiye, tedbir ve telkinlerini samimiyetle gerçekleştiren diğer

Vali, Vali Muavini, Kaymakam ve Bucak Müdürlüğü arkadaşlarımıza,

Bir yıldan beri bize çok büyük kolaylıklar, devamlı ve değerli yardımlar sağlayan Ayvalık Belediye Reisi Sayın Mustafa Karal'a ve Belediye ile Genel Meclisin sayın üyelerine, Ayvalık tüccar, esnaf ve sanatkarlarına ve bizlere fevkalâde hüsnü kabul gösteren nazik ve sempatik Ayvalık halkına teşekkür etmek bizler için şerefli bir vazife ve doyulmaz bir zevktir.»

Deniz ve Dinlenme Tesislerinin hayırlı ve uğurlu olmasını dileyen Genel Başkan sözlerini şöyle tamamlamıştır :

«Sözlerimi burada bağlarken, Deniz ve Dinlenme Tesislerimizin meslekdaşlarımıza ve mensuplarımıza uğurlu ve hayırlı olmasını diler, onu uğurlu elleriyle açmalarını, sevgili arkadaşımız, güzide meslekdaşımız, çok muhterem Bakanımız Hamdi Ömeroğlu'ndan istirham ederim. Ve hepinizi şahsım ve Derneğim adına sevgi ve saygıyla selâmlarım.»

Bundan sonra bir konuşma yapan İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu, yapılan tesisin dev olarak adlandırılması gerektiğini, bu tesisin yalnız idareciler için değil Türkiye için de öğrenilecek bir eser olduğunu, yapıtları yalnızca dışardan görmekle büyük bir heyecan geçirdiğini söylemiştir.

Daha sonra meslekî konulara değinen Ömeroğlu, idareciliğin maddî ve manevî niteliklerinden söz ederek, bugün için mağdur bir durumda bulunan ve son kanun uygulamalarıyla kayıplara uğrayan meslekdaşların bu durumlarının mutlaka telafi edileceğini, memleketin yüksek menfaatleri bakımından da esasen telafisi gerektiğini önemle belirtmiştir.

Konuşmasının sonunda böyle-sine değerli ve örnek bir eseri meydana getiren, bunda emeği geçen bütün meslekdaşlara teşekkür ve takdirlerini ifade eden Bakan kurdelayı keserek tesisi hizmete açmıştır.

Böylece hizmete açılan Ayvalık Deniz ve Dinlenme Tesisleri ifade edildiği gibi örnek tesisler olması bakımından göğsümüzü kabartıcı ve bize zevk verici niteliktedirler. Zira özbe öz malımız, her birimizin katkısı bulunan eserlerdir.

Başka kamplara iştirak edenler çok iyi hissetmişlerdir; idareciler kampındaki yakınlığı, rahatlığı ve çekinmeden hareket etme ve eğlenme olanağının sağladığı huzuru başka yerde bulmak imkânı olmadığı gibi, iki odası duş ve lavabosu tabanının marleyi ile evinizdeki temizlik ve ferahlığı aratmayacak moteller ayrıca insana zevk vermektedir.

Lokanta ve gazinodaki rahatlık ve konfor yanında eski ve

yeni yaşlı ve genç idarecilerin ve devre arkadaşlarının bir araya gelmesi, kaynaşması, hürmet ve şefkat hudutlarını aşmadan beraberce eğlenmesi ne büyük zevktir. Bunu başka bir kampa, daha modern ve konforlu da olsa bulmaya imkân yoktur.

Kampta sabah kahvaltısı olsun, öğle ve akşam yemekleri olsun bol ve lezzetli çıkmakta ve servis masaya yapılmaktadır. Büfe pek zengin olmamakla beraber soğuk meşrubat, bira ve diğer içkilerden bazıları bulundurulmaktadır. Yeni bir işletme olması bakımından hiç şüphesiz bazı aksamalar olmaktadır. Elektrik konusu çok önemlidir. Motörün sık sık arıza yapması hem kamp sakinlerini ve hem de yöneticileri iz' aç edici olmaktadır.

Dinlenme ve Deniz Tesislerinin meydana gelişinde çok büyük emekleri geçmiş olan Türk idareciler Derneği Genel Başkanı Ertuğrul Süer'in, dinlenmeye gelmiş olmasına rağmen boş durmayıp yine para toplama gayreti içinde olması, oyun masalarında dolaşıp çok cüz'i de olsa makbuz karşılığı para alması gerçekten takdir edilecek bir davranıştı ve bize bu eserin geleceği konusunda ümit veriyordu.

Dernek Genel Sekreteri Sadrettin Sürbehan kamp müdürlüğü görevini büyük bir anlayış ve hoş

görü içinde yapmaktaydı. Sabahları erken saatlerde suların akmasını sağlamak için elektrik motörünün başında nasıl çalıştığım bizzat gördüm ve bundan dolayı kıymetli meslekdaşımızı takdir ettim.

Genel Başkan Ertuğrul Süer' in konuşmasında belirttiği gibi, idareci olarak biz bugüne dek başkasının işleri için koşmuş, yorulmuş, her türlü fedakârlık ve feragati göstermiş ve fakat kendimiz için hiç bir şey yapamamışız. Mum dibine ışık vermez örneği olmuşuz. Ama artık başkasının kampına sığıntı olmak canımıza tak ettiği için kendi malımız olan bu tesisi meydana getirmişiz.

Tesisler bu hali ve kapasitesi ile کافی değildir. Gerçi gazino — lokanta ve mutfak kısmı gelecekteki gelişmeler nazara alınarak yapılmıştır. Fakat motellerin 148 olması gerekmektedir. Bunun içindir ki bizlere düşen görevler henüz bitmiş değildir. Tesislerimizin projesindeki vusata kavuşması için daha çok gayret etmeli, yardımlarımızı ve bağış toplama işlerini devam ettirmeliyiz. Büyük illerimizin Valileri, Kaymakam ve Bucak Müdürlerimiz ve Bakanlık Merkez Teşkilâtında çalışmakta bulunan bizler her türlü gayreti göstermeli ve hatta geçen yılki bağışlarımızın aynısını bu yıl da yapmalıyız.

İçişleri Bakanlığının da mensupları için bu tesislerin gelişmesini sağlayıcı yardım ve desteklerini esirgememesi gerekmektedir.

İftihar ve özgünç kaynağımız olan bu tesislerin meydana gelişinde payı ve emeği olan büyüklerimize ve arkadaşlarımıza takdir ve şükranlarımızı iletiriz.

Türk İdareciler Derneği Genel Başkanı Ertuğrul Süer, Ayvalık Deniz ve Dinlenme Kampının Devreleriyle İlgili bir Duyuruda Bulundu

Türk İdareciler Derneği Genel Başkanı Ertuğrul Süer, Ayvalık Sarımsaklı mevkiinde bu yıl hizmete açılan Deniz ve Dinlenme Kampının devreleri ile ilgili bir duyuruda bulunmuştur.

Meslekdaşlara gönderilen duyuru aynen şöyledir :

«Sayın Meslekdaşlarımız

Bildiğiniz gibi Derneğimiz tarafından Ayvalık Sarımsaklı mevkiinde bu yıl tesis edilen (Türk İdareciler Derneği Deniz ve Dinlenme Tesisleri) 27 Haziran 1971 tarihinde Sayın Bakanımız Hamdi Ömeroğlu tarafından hizmete açılmış ve 1 Temmuz 1971 tarihinden itibaren de çalışmaya başlamıştır. 1 Temmuz 1971 tarihinden 2 Eylül 1971 tarihine kadar devam edecek olan 1, 2, 3 ve 4 üncü devreler tamamen doldurulmuştur.

Mahallin iklim şartları bilhassa Eylül ayında deniz için gayet müsait durumda bulunduğu mahallen yapılan inceleme sonunda anlaşılmış bulunduğundan, meslekdaşlarımızın Dinlenme Tesislerimize gösterdiği fevkalâde alâka karşısında 2 Eylül 1971 tarihinden 17 Eylül 1971 tarihine kadar devam etmek üzere kamp sezonuna BEŞİNCİ bir devre ilâve edilmiştir.

Beşinci devreye katılmak isteyen arkadaşlarımızın 15 Ağustos 1971 tarihine kadar, Dernek Genel Merkezine baş vurmalarını ve oradan gelecek formu doldurup Genel Merkeze iade etmelerini ve evvelki devrelerin malî şartlarının aynı olan malî şartları yerine getirmelerini ve böylece beşinci devredeki yerlerini bir an evvel tesbit ettirmelerini önemle rica ederim. »

Bu duyuruya rağmen havaların bu yıl anormal gitmesi nedeniyle istenen miktarda talep olmadığı için bu son devreyi açmaktan Dernekçe vaz geçildiği son anda öğrenilmiştir.

Kampa katılmış olanlar Ayvalık'ta ve Sarmısaklı'da Temmuz ayının rüzgârlı geçtiğini görmüşlerdir. Kamp civarında bulunan yerlerdeki halkın ifadesine göre deniz için en güzel ay Eylül'dür. Zira bu ayda rüzgâr pek olmamış. Dernek Başkanının

duyurusu buna dayanılarak yapılmış olmalıdır.

Kaybettiklerimiz

Yakup Sabri Akman'ı

Kaybettik

İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Üyesi Yakup Sabri Akman 16 Ağustos 1971 Pazartesi günü Tanrının rahmetine kavuşmuştur.

İstanbul Erkek Lisesinden mezun olduktan sonra, 28 Eylül 1973 tarihinde İstanbul Vilâyeti Hukuk İşleri Kaleminde kâtip namzedi olarak memuriyete başlıyan merhum, bir taraftan da İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine devam etmiştir.

Asaleti 14 Nisan 1934 tarihinde tasdik edilen Akman, 23 Şubat 1935 tarihinde İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü 3 üncü Şube Müdürlüğü Kâtipliğine atanmıştır.

29 Nisan 1936 tarihinde İstanbul Vilâyeti Evrak Muhafızlığına nakledilen Yakup Sabri Akman, burada bir buçuk yıldan fazla kalmış ve daha sonra, 22 Aralık 1937 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğünde 3 üncü sınıf Muamelât Memurluğuna atanmıştır. Memuriyetinin Ankara'ya nakli nedeniyle Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesine devam etmeye başlamış ve 1939 yılı yaz döneminde sözü geçen Fakülteden mezun olmuştur.

28 Temmuz 1939 tarihinde Ankara Maiyet Memurluğuna atanan merhum, Kaymakamlık stajını burada ikmal ettikten sonra Kaymakamlık Kursuna katılmış ve 1943 yılı başlarında kurstan mezun olmuştur.

Kastamonu İrinin Daday Kaymakamlığına 11 Ocak 1943 tarihinde atanan Akman burada bir buçuk yıldan fazla kalmış ve daha sonra, 7 Ekim 1944 tarihinde Mardin İrinin Mazıdağı İlçesi Kaymakamlığına nakledilmiştir.

Mazıdağı'nda üç sene kadar kalan Merhum, 8 Aralık 1947 tarihinde Aydın İl'i Çine ilçesi Kaymakamlığına atanmış ve burada iki yıldan fazla kaldıktan sonra 11 Şubat 1950 tarihinde Ankara'nın Şereflikoçhisar Kaymakamlığına getirilmiştir. Burada bir yıl kadar kaldıktan sonra, 26 Şubat 1951 tarihinde İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne atanmıştır.

Burada üç yıl çalıştıktan sonra, 24 Ocak 1954 tarihinde çıkan bir Kararname ile yine aynı Genel Müdürlükte Şube Müdürü olarak çalıştırılması uygun görülmüş ve bu görevde beş yıldan fazla kaldıktan sonra, 3 Ağustos 1959 tarihinde sözü geçen Genel Müdürlük Daire Reisliğine atanmıştır. Bu görevde üç yıl kaldıktan sonra, kendisine 29 Ağustos 1962 tarihinde Hukuk Müşaviri kadrosu verilerek Tetkik

Kurulu

Üyeliğinde çalıştırılması uygun görülmüştür.

5439 Sayılı Kanun gereğince Tetkik Kurulunda kendi kadrosu ile çalıştırılan Merhum'a daha sonra, 1 Temmuz 1970 tarihinde Eceabat Kaymakamlığı kadrosu verilerek yine Tetkik Kurulunda üye olarak çalıştırılması uygun görülmüştür.

Tetkik Kurulu Üyesi iken 16 Ağustos 1971 Pazartesi günü vefat eden Akman bütün arkadaşları ve tanıdıkları tarafından sevilen, sayılan ve takdir edilen bir idareci idi. 62 yaşında, daha hizmetinden istifade olanakları uzun zaman devam edebilecek bir çağında hayata veda etmesi bütün meslekdaşlarını, arkadaş ve tanıdıklarını üzüntüye garketmiştir.

İçişleri Bakanlığı Merhum için muhteşem bir cenaze töreni tertiplemiştir. Yapılan programa göre, cenaze arabası 18 Ağustos 1971 Çarşamba günü saat 11.00 de Emniyet Genel Müdürlüğü önüne getirilmiş ve buradan eller üstünde taşınarak Bakanlık cümle kapısı önünde hazırlanan özel yerine konmuştur.

Polis Bاندosu ve İhtiram Kıt'ası hazır olduğu halde, Bakanlık mensupları Merhumun manevî huzurunda saygı duruşunda bulunmuşlardır. Saygı duruşunda İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu, Müsteşar Ferit Kubat, Müsteşar

Muavinleri, Tetkik Kurulu Eski Başkanı Ankara Valisi Şerif Tüten, Tetkik Kurulu Müşavir ve Üyeleri, Genel Müdürler ve Bakanlık mensupları ile Merhumun akraba ve dostları hazır bulunmuştur.

Törende bir konuşma yapan Tetkik Kurulu Başkan Vekili Bedrettin Oğuz, Merhumun kişiliği, arkadaşlığı ve idareciliği konusunu anlatmıştır.

Törenden sonra, cenaze eller üstünde taşınarak Jandarma Genel Komutanlığı önünde duran cenaze arabasına konmuştur. Temin edilen vasıtalarla cenazeyi takip edenler cenaze namazının kılındığı Hacı Bayram Camiine kadar gitmiş ve burada kılman namazı müteakip, cenaze Ulus Gıması önüne kadar yine eller üzerinde taşınmıştır. Burada cenaze arabasına konan cenazeyi takip edenler arasında İçişleri Bakanı Hamdi Ömeroğlu ve Ankara Valisi Şerif Tüten de bulunuyorlardı.

Cenaze arabası ve takip edenlerin otobüs ve vasıtaları Cebeceideki asri mezarlığa müteveccihen yola koyulmuş ve Sayın Bakan ve Ankara Valisi muayyen bir yere kadar yine cenazeyi takip etmişlerdir.

Evli ve çocuksuz olan Akman'ın kaybından dolayı eşine, yakınlarına, dostlarına ve bütün meslekdaşlara başsağlığı, Merhu-

ma Allahtan mağfiret dileriz.

Kitaplığımıza Gelen Kitaplar

Taşraya Doğru

Eski Kaymakamlardan Reşit Mazhar tarafından yazılan Taşraya Doğru veya diğer bir adıyla LÂMAZİTUALLİ adlı eser bir kaç küçük hikâyecikten meydana gelmiş olmasına rağmen idareciler için ilginç bir takım serüvenleri dile getirmektedir.

Kitaba bir sunuş yazısı vermiş olan Muhtar Körükçü, burada eserin değerini çok güzel ifade etmektedir.

Sunuştaki kıvanç ve mutluluk duyduğunu belirten Körükçü, bu konuda şunları ifade etmektedir :

«Bu küçük kitaba bir sunuş yazısı vermekten kıvanç ve mutluluk duydum.

Mutluluk duydum, çünkü yazarla biz aynı kaderin, aynı serüvenlerin, aynı amaçların yolcusuyduk : Gençliğimizin en güzel yıllarında Anadolunun en sapa ve bakımsız yerlerinde çalışma kaderi; yurdun gerçeğiyle çevrenin ve çevre ötesindekilerin çatışma serüveni; ve bütün bunları sadece dosyalarda veya belleklerde bırakmayıp yazıya dökme, ileriki kuşaklara ulaştırma ve edebiyata sokma amacı.

Kıvanç duyduğum, çünkü Reşit Ertüzün'ün sadece bir «anılar yazısı serisi», bir «heveskâr eseri» vermediğine inanıyorum : Sanatı sağlam, deyimi güçlü, dili düzgün ve en önemlisi, bütün bu yazıların arkasında yaşayan bir insan var.»

Körükçü daha sonra kitap hakkındaki kişisel görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir :

«Bir yandan Anadolu'nun tüm gerçekleri, çeşitli kişilerin dramı bir fon gibi yerleşmiş, bir yandan da kişisel yaşantının bütün insanlar için ortak yanı, duygu ve içtenlik geçesi bir güçlü akımla bizi sürüklüyor. Öyle, heyecanlı olaylar, sürprizli sonuçlar veren hikâyeler değil bunlar. En can alıcı noktaları, köklü kişisel sorunları sözün akışı içinde sezinliyorsunuz. Sosyal dertler ve gerçekler bağırıyor; onların yanında da hayal ve kadın köşesinin belirli etkisini sürdürdüğünü izliyorsunuz. Belli ki yazarın kültürlü ve süzölmüş deyimi, tatlı ve yeterince bir hümmur dolu anlatımı arkasında bir şair yatmaktadır.

İdarecilik, güç, ikbâl yönünden nankör, ama soylu bir karyerdir. Bıraktığınız en küçük eser bile ileriki kuşaklara kalır; bir yol, bir çeşme, bir okul, bir yapıt sizin adınızı ileriki yıllara ve bâzen de çağlara iletir.

Reşit Ertüzün iki bakımdan

mutlu : Sadece idareci olarak verdiği eserler değil, şu elimizdeki kitabı da onun adını yaşatacak, muhakkak.»

Kitaptaki hikâyelerden ilki kitaba adını veren «Taşraya Doğru» dur. Burada yazar Ankara Maiyet Memuru bulunduğu sırada Kaymakam Vekili olarak atandığı bir ilçeye gidişini ve oradaki yaşantısını anlatıyor.

«Yeni Hayat» adlı ikinci hikâyecikte Ertüzün, Ankara Maiyet Memuru iken Emniyet Müdürlüğündeki stajını ve bu arada kaçak bir inşaatın yıkımında bulunup orada gördüklerini ve duyduklarını içtenlikle dile getiriyor.

Kitapta bulunan hikâyelerden üçüncüsü «Yazık» adını taşımakta, burada yazar, genç bir kadının kendisini at kılından bir kemerle ağaca asarak ölümü nedeniyle mahalline gidişini, orada yapılan otopsiyi ve bu olaydan duyduklarını anlatmaktadır.

Kitabın içindeki hikâyelerden dördüncüsü, «İstasyonda» başlığını taşımakta ve burada yazar, Baskil İstasyonunda karşılaştığı bir kadını ve burada olup bitenleri anlatmaktadır.

Kitabın beşinci hikâyesini teşkil eden «Maçahel'deki Tavuk» ta Ertüzün, Artvin iline bağlı Borçka ilçesinin bir köyüne yap-

tığı geziyi ve burada gördüğü sahan içindeki kızarmış tavuk yerine kendisine başka yemek verildiğini ve bundan duyduğu inkisarı gerçek bir içtenlikle nakletmektedir. Aynı zamanda yazar bu hikâyede ilçe halkının etsizlik yüzünden nasıl bir yaşantı içinde bulunduklarını da anlatmış oluyor.

Altıncı hikâye «Maradit Köprüsü» dür. Burada yazar, Rus sınırında bir küçük nahiye olan «Maradit» e gidişini, orada Çoruh nehri üzerindeki ortası çökmüş bir köprüden nasıl korka korka geçtiklerini, Ruslarla yapılması gereken bir mülâkat söz konusu olduğu için bu köprüden geçişin Rusların gözü önünde cereyan ettiğini, bunun ne kadar utanç verici olduğunu anlatmaktadır.

Kitabın yedinci hikâyesi «Lâ-mazitualli» hikâyelerin en güzeli ve en hacimlisidir. Burada yazar, Kaymakam olarak bulunduğu bir ilçede rastladığı bir gürcü kızından söz ederek, oradaki yaşantısını nakletmektedir.

Kitaptaki son hikâye «Dönüş» başlığını taşımakta ve burada yazar, Ankara Halkevindeki duygularını dile getirmektedir.

112 sayfa olan bu kitap bir idarecinin gerçek yaşantısını ve karşılaştığı olayları küçük hikâyecikler şeklinde yansıtmayı bakımından meslekdaşlar için örnek verici ve dinlendirici

nitelikte görülmektedir.

Beş lira gibi çok cüz'i bir bedelle satılmakta olan kitaptan edinmek isteyenlerin; Reşit Mazhar Ertüzün, Türkiye Ticaret Odaları Müşaviri adresinden sağlamaları mümkündür. Kitabın fransızca olarak yazılmış bir baskısı da İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Başkanlığı tarafından yapılmıştır. Yakında bu kitap ta bütün il, ilçelere gönderilecektir. Fransızca bilenlerin hem türkçe ve hem de fransızcasını birlikte bulundurmalarında çok yarar vardır.

Son Nüfus Sayımına ve Bütçelerine Göre 1971 Yılında Belediyeler

Türk Belediyecilik Derneği yayını olan «Son Nüfus Sayımı ve Bütçelerine Göre 1971 yılında Belediyeler» adlı bu kitap İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliği Müşavirlerinden Sabri Yaşayan tarafından hazırlanmış ve 1971 yılında yayınlanmıştır.

Kitabın sunuş yazısında da belirtildiği gibi, 1967 yılında yayınlanan «Türkiye'de Belediyeler» kitabından sonra, 1970 nüfus sayımının yapılmış olması ve yeniden bir çok belediyenin kurulmuş olması nedeniyle hazırlanan bu eser, son nüfus sayımına göre ve 1971 yılına kadar yeni kurulan belediyeleri de dikkate alarak ve

yukarıda sözü geçen yayında ele alınmamış olan belediyelerin son bütçe rakamlarını da ekleyerek ilgililerin yararına sunmuş bulunmaktadır.

Kitaptan edinilen bilgiye göre, idari teşkilât bakımından Belediyelerin sayısı : İl merkezi olan belediye sayısı 67 ilçe merkezi olan belediye sayısı 554 Bucak merkezi olan belediye sayısı 288, İdarî bir teşkilât merkezi olmayan belediye sayısı : 458 olup, toplam belediyelerin sayısı 1.367'dir. Bilindiği üzere Türkiye'de 572 ilçe mevcuttur. Kitapta ilçe merkezi olan belediye sayısı 554 olarak gösterilmiş bulunmaktadır. Bunun nedeni Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük illerdeki bazı merkez ilçelerinde müstakil belediye bulunmayıp, belediye şubelerinin mevcudiyetidir.

Kitapta, Cumhuriyet kurulmadan önceki belediye sayısı ile Cumhuriyet yıllarındaki belediye sayıları karşılaştırılarak her yılın bugüne kadarki artış miktarı ve artış nisbeti ayrı ayrı gösterilmiştir. Buna göre, en çok artış % 10.4 ile 1954 yılında olmuştur.

Ayrıca kitapta, iller itibariyle belediyelerin İdarî teşkilât bakımından durumları bir cetvelle gösterilmiş, her ilin belediye adedi, il merkezi olan belediyeler, ilçe merkezi olan belediyeler, bucak merkezi olan belediyeler ile İdarî teşkilât merkezi olmayan

belediyeler ayrı ayrı işaret edilmiştir.

Belediyelerin sayısına göre illerin sırasını gösteren kitapta en çok belediyesi olmak bakımından Konya 99 belediye ile birinci sırada, İzmir ikinci, Ankara yedinci ve İstanbul 13 üncü sırada yer almakta, Muş ve Bingöl 5 er belediye ile sonuncu olmaktadır. Ayrıca illerin belediye sayısına göre gruplandırılması yapılmakta, illerin belediye nüfusları toplamına göre sırası gösterilmektedir. Buna göre birinci sırayı İstanbul, sonuncu sırayı da Hakkâri tutmaktadır. Belde nüfuslarının genel nüfusa oranına göre illerin sırasını gösteren cetvelde ise yine başta İstanbul ve sonda Sinop gelmektedir.

Kitapta ayrıca nüfus grupları itibariyle belediyeler bir cetvelle gösterilmektedir. Buna göre Nüfusu 1-500 arasında belediye yok, 501-1000 iki adet, 100.001 - ve daha yukarı olan 22'dir

1580 sayılı Kanunun 10 un(cu maddesine tevfikân teşkil olunan belediye şubeleri cetveli de kitaba eklenmiştir. Buna göre, Ankarada üç, İstanbul'da 14, İzmir'de bir belediye şubesi bulunmakta, bunların nüfus sayısı itibariyle en büyüğü Ankara'nın Çankaya, en küçüğü ise İstanbul'un Adalar'dır.

Kitabın daha sonraki bölümlerinde, Alfabetik sıraya göre be-

lediyeler ayrı ayrı gösterilmekte, belediyenin adı, bağlı bulunduğu il veya ilçe ve kuruluş tarihleri işaret edilmektedir. Her bir harf için müstakil bir bölüm ayrılmak ve Cumhuriyetten önce kurulmuş bulunan belediyeler gösterilmek suretiyle aramada kolaylık sağlanmıştır.

İller itibariyle belediyelerimiz kitabın başka bir bölümünü teşkil etmektedir. Burada her il yine alfabetik sıraya göre ve müstakil bir bölümde ele alınmakta ve il merkezi, ilçe merkezi, bucak merkezi, İdarî teşkilât merkezi olmayan yerlerin belediye sayılan, bunların toplamı, ilin genel nüfusu, belde nüfusları toplamı, genel nüfusa oranı, beldenin adı, İdarî teşkilâtın hangisinin merkezi olduğu, bağlı bulunduğu ilçe, bucak ve nüfusu ayrı ayrı gösterilmektedir.

Kitabın son bölümünde, büyüklük sırasına göre belediyelerimiz ve 1970 yılı bütçeleri gösterilmektedir. Burada, belediye-

nin adı, bağlı bulunduğu il, 1970 geçici nüfusu, 1970 yılı bütçesi büyüklük sırasına göre işaret edilmektedir. Buna göre, Nüfusları gibi bütçeleri itibariyle de İstanbul, Ankara ve İzmir belediyeleri başta gelmektedir. İstanbul, 2.247.630 nüfus ve 825.405.492 liralık bütçesiyle birinci sırayı, Ankara, 1.208.791 nüfus ve 250.292.846 liralık bütçesiyle ikinci sırayı, İzmir, 520.686 nüfus ve 74.413.011 liralık bütçesiyle üçüncü sırayı almaktadırlar. Bu cetvelde 1970 yılı içinde faaliyete geçmiş olan belediyelerin bütçeleri yıllıktan az olarak gösterilmiştir. Ayrıca, 1971 yılında faaliyete geçecek olan belediyeler de işaret edilmiş bulunmaktadır. Bu cetvelde nüfus ve bütçeleri itibariyle sonunculuk, Çankırı'nın Ovacık belediyesi ile Kırklareli'nin Kofçaz'a kalmaktadır.

163 sayfadan ibaret olan kitap yararlı olup, 20 lira karşılığında Türk Belediyecilik Derneği'nden temin edilebilir.